

5.9115
190
๓

วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนในสมัยรัตนโกสินทร์
ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468

ปริญญาณิพนธ์
ของ
อรธิรา บัวพิมพ์

13 ส.ค 2524

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ตึกวิทยุ 23 ชั้น ๓๐๖ ถนนวิภาวดีรังสิต 11 โทร. 3921578, 3918023

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
กุมภาพันธ์ 2523
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

83258

วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนในสมัยรัตนโกสินทร์
ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468

บทคัดย่อ
ของ
อรุณิรา น่วมพิมพ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาโทแผนกการศึกษาหาบัณฑิต
กุมภาพันธ์ 2523

บทคัดย่อ

ปริญาพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468 ในแง่ของจุดมุ่งหมายในการแต่ง กลวิธี ลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน ตลอดจนสภาพสังคมที่ถูกลอเลียน

ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนมีกำเนิดมาจากความเบื่อหน่ายของกวีในความซ้ำซาก จำเจของวรรณกรรมไทยที่ดำเนินตามแบบแผนเดียวกันมาตลอด ดังนั้นจุดมุ่งหมายประการสำคัญในการแต่งก็คือเพื่อที่จะเสนอแนวทางใหม่แห่งวรรณกรรมไทย

บทละครเรื่อง ระเด่นลันไดเป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนเล่มแรกที่เกิดขึ้นในวงวรรณกรรมไทย และเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักอ่าน เนื่องมาจากเรื่อง ระเด่นลันไดให้อารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน และมีสำรตละพิศแปลกไปจากวรรณกรรมอื่น ๆ ในสมัยนั้น กล่าวคือตัวเอกของเรื่องกลับเป็นชอทาน แทนที่จะเป็นกษัตริย์ดังที่เคยปรากฏในวรรณกรรมไทยทั่วไป หลังจากเรื่อง ระเด่นลันไดแล้วก็มีวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนเกิดขึ้นมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อจากนั้นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนจึงขาดหายไป เนื่องจากความนิยมในวรรณกรรมร้อยกรองเสื่อมโทรมไป ผู้คนหันกลับมานิยมวรรณกรรมร้อยแก้วมากขึ้น

กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนได้ใช้อารมณ์ขันเป็นสื่อ นำผู้อ่านไปสู่ความคิดที่แฝงไว้ในสำรตละของวรรณกรรม การดำเนินเรื่องให้ซับซ้อนจึงเป็นกลวิธีประการสำคัญที่ผู้แต่งนำมาใช้ ดังนั้นลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนอย่างเด่นชัดคืออารมณ์ขัน การสร้างอารมณ์ขันที่กวีมักจะใช้เสมอในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน คือการกำหนดให้ตัวละครมีลักษณะผิดปกติทั้งในด้านรูปร่างและอาชีพกิริยา

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน กวีได้แทรกความคิดต่าง ๆ ตลอดจนถึงแนวข้อบกพร่องทั้งในด้านวรรณกรรมและสังคม โดยที่กวีได้ถ่ายทอดถึงภาษา

ล่อเลียน เสียคดีในสิ่งที่ก็เห็นว่าไม่คุ้มค่า และควรจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
วาระกรรมรอยกรองประเภทล่อเลียนมิได้มีคุณค่าแต่เฉพาะในวงวาระกรรม
ไทยในด้านของการช่วยสร้างสรรค์แนวทางใหม่ให้แก่วาระกรรมไทยเท่านั้น หากแต่
ยังมีประโยชน์แก่สังคมอีกด้วย ทั้งนี้เพราะก็ได้นำปัญหาทางสังคมขึ้นมาล่อเลียน
เสียคดีและตีแฉขบถพรวด เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขต่อไป

AN ANALYSIS OF RATTANAKOSIN POETIC PARODIES

FROM B.E. 2367 to B.E. 2468

ABSTRACT

BY

ONTHIRA BOAPIMP

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education Degree
at Srinakharinwirot University

February 1980

ABSTRACT

The purpose of this research was to study and analyse poetic parodies in the Rattanakosin period, from B.E. 2367 - B.E. 2468. The analysis was focused on purposes of composition, literary techniques, and essential characteristics of poetic parody as well as the contemporary social condition.

The result of the study indicated that poetic parody originated from the poets' satiety in repetition of Thai literature which had followed the same traditions. Thus, the main purpose of composition was to create a new form of Thai literature.

"Raden Lunda", a famous drama, was the first poetic parody ever composed. It has won a strong admiration from public readers. Due to the fact that this drama provided the audience with humour and that its content differed from other works composed before and at that time. Instead of a King, the hero was only a beggar, poetic parody was continually produced since the time after "Raden Lunda" until the reign of King Rama VI. After that, poetic parody gradually disappeared from Thai literature since the audience's preference has turned from poetic works to prose.

The poets of poetic parody made use of humour to lead their audience to their serious ideas hidden underneath. To develop the story through humour was, therefore, the main literary technique applied by the writers. Thus, the essential characteristic obviously appears in this genre was humour. Most of the time the poets created humour through characterization. All characters were abnormal both in their appearance and behaviour.

Making use of artistic language for parody and satire in what the poets considered fallacious and should be corrected and improved, the poetic parody in order to point out weaknesses in temporary literature and society.

The value of poetic parody was not only found in literature — as a creation of a new trend, but it also provided same advantages to Thai society. Social problems were parodied and satirized and the solution was suggested.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาปริญญาโทฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษามหาหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

ศาสตราจารย์ ประธาน
ส. หอม ปริญญา กรรมการ

ประกาศกฎุปการ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ คุณหญิงเต็งสิริ บุคเยสิงห์
ประธานกรรมการ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนันทา โสรัจจ์ กรรมการ ที่ได้กรุณา
ช่วยแนะนำตรวจแก้ไขปริญญาบัตรฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจ
และความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับความอนุเคราะห์จากคุณนงลักษณ์ แซ่มโพิติ
คุณลัดดาวัลย์ เงามฤกษ์แจ่ม และ คุณอำพัน สีหัตถากร โดยได้มอบเอกสารบางฉบับ
และช่วยเหลือในด้านการพิมพ์ข้อมูลบางประการ จึงขอขอบพระคุณ ที่นี้ด้วย

อรธิตรา บำนิมพ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความมุ่งหมายของการศึกษา	6
ความสำคัญของการศึกษา	6
ขอบเขตของการศึกษา	7
วิธีดำเนินการศึกษา	8
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	10
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
ความหมายของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
ลักษณะของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	15
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ	18
ภูมิหลังของวรรณกรรมรอยกรองประเภทสื่อ สมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468	23
คุณภาพของวรรณกรรมรอยกรอง	24
วรรณกรรมรอยกรองประเภทสื่อ สมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468	25
วรรณกรรมรอยกรองประเภทสื่อ สื่อในสมัยรัชกาลที่ 3	26
วรรณกรรมรอยกรองประเภทสื่อ สื่อในสมัยรัชกาลที่ 4	29
วรรณกรรมรอยกรองประเภทสื่อ สื่อในสมัยรัชกาลที่ 5	35
วรรณกรรมรอยกรองประเภทสื่อ สื่อในสมัยรัชกาลที่ 6	47
3 วิเคราะห์วรรณกรรมรอยกรองประเภทสื่อ สมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468	53

3	จุดมุ่งหมายในการแต่ง	53
	เพื่อบอกข้อความกับของใจ	53
	เพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ	57
	เพื่อสร้างสรรค์แนวทางใหม่แห่งวรรณกรรม	62
	กลวิธีในการแต่ง	69
	ดำเนินเรื่องให้เข้าใจ	69
	สร้างอารมณ์ขึ้นจากตัวละคร	70
	ผูกเรื่องใหม่มีลักษณะเป็นเรื่องชวนหัว	78
	สร้างอารมณ์ขึ้นจากเรื่องสกปรก สัปดน	89
	พรรณนากิจกรรมนิยมนิยม	91
	พลิกความคาดหมายของผู้อ่าน	100
	ดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเพลิดเพลินตวยเสียง	104
	ระดับเสียง	104
	สัมผัสใน	107
	ลีลาจังหวะ	111
	คำที่มีเสียงแปลก	115
	ดำเนินเรื่องแบบรีวิว	116
	การเสนอแนวความคิดด้วยการล่อเลียนและเสียดสี	119
	เสนอแนวความคิดด้วยวิธีล่อเลียน	119
	ล่อเลียนธรรมเนียมนิยม	119
	ล่อเลียนอุปนิสัยตัวละคร	126
	ล่อเลียนศิลปะในการดำเนินเรื่อง	130
	ล่อเลียนการใช้ภาษา	141
	เสนอแนวความคิดด้วยการเสียดสี	150
	เสียดสีนักหนังสือพิมพ์	150
	เสียดสีชาวจีน	154
	เสียดสีพวกนิยมฝรั่ง	157

3	การเสนอภาพพจน์	160
	วิธีอุปมาอุปไมย	160
	วิธีพรรณนา	164
	ลักษณะเด่นของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเหียน	166
	สำผัส	166
	ลีลาการประพันธ์	178
	คำและสำนวนโวหาร	180
	การสร้างความขัดแย้งในคำ	180
	การแสลงยกยอ	183
	การเลือกสรรคำ	184
	สภาพสังคมไทยที่ถูกกลืน	187
	ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับวรรณกรรม	187
	สภาพสังคมไทยที่ถูกกลืนในวรรณกรรมร้อยกรอง	
	ประเภทโคลงเหียน	186
	ความเสื่อมในด้านศีลธรรม	188
	ความเป็นอยู่ของชนในสังคม	190
	ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมไทย	190
4	สรุปผล อภิปรายผลและขอเสนอแนะ	193
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	193
	อภิปรายผล	194
	ขอเสนอแนะ	194
	บรรณานุกรม	196

บทนำ

ธรรมชาติของมนุษย์ย่อมแสวงหาความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในทุก ๆ สภาพการณ์ แม้ในภาวะที่ยั่งยืนเพียงใดก็จะทนอยู่ในอารมณ์เคร่งเครียดได้ไม่นานนัก จำเป็นจะต้องหาทางผ่อนคลายให้เกิดความรื่นรมย์สนุกสนานด้วยวิธีการต่าง ๆ กันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่คนไทยลักษณะนิสัยนี้จะปรากฏอย่างเด่นชัด จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าความรักสนุกเป็นลักษณะประจำตัวของคนไทย แม้ในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งสับสนวุ่นวาย คนไทยก็ยังไม่ละทิ้งนิสัยนี้ "คนไทยมีธรรมชาติที่มีอารมณ์ขัน รักสนุกและความเพลิดเพลิน ไม่ว่าจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีธรรมชาติงดงามสดใส ภูเขาเขียวขจี แสงสีอันเรืองรองของดวงอาทิตย์ในยามเช้าหรือยามเย็น หรือจะเป็นภาวะที่หม่อมล้อมไปด้วยเสียงเครื่องยนต์ ควั่นควมิดจากรถยนต์คลุกไปทั่วถนน"¹

การสร้างอารมณ์สนุกให้แก่ตนเองและผู้รอบข้างหนึ่งคือการล้อเลียน "มนุษย์มีธรรมชาติชอบล้อเลียนข้อปฏิบัติที่เคร่งครัดและสิ่งหวงห้าม ฉะนั้นในท่ามกลางบรรยากาศที่ขมขื่นยาวนาน ๆ นั้น มักจะต้องระเบิดหัวเราะออกมาในที่สุด"² อารมณ์ล้อเลียนเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอยู่เสมออยู่ทุกสมัย การที่จะทำอารมณ์ให้เคร่งเครียด เอาจริงเอาจังกับชีวิตอยู่เสมอเป็นสิ่งฝืนธรรมชาติ ความมีอารมณ์สนุกอันเกิดจากการล้อเลียนมิใช่จะมีอยู่แต่เฉพาะในวงการเล่นตลกในชีวิตประจำวันเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในวรรณกรรมของชนชาติต่าง ๆ มาเป็นเวลานานแล้ว

วรรณกรรมล้อเลียนมักจะแต่งขึ้นเพื่อล้อวรรณกรรมที่เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักอ่าน หรือวรรณกรรมที่อยู่ในกรอบของชนบ (tradition) แห่งวรรณกรรมที่แต่งกันจนผู้อ่านเอือม รวมทั้งบางครั้งอาจจะเป็นการล้อเลียนท่วงทำนอง (style) ของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียง

¹ รัญจวน อินทรกำแหง วรรณกรรมวิจารณ์ ตอนที่ 2 หน้า 147

² กิ่งแก้ว อิศดากร วรรณกรรมจากบ้านใน หน้า 37

ในวงวรรณคดีตะวันตกมีการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมล้อเลียนกันอย่างแพร่หลาย มีผู้ที่ถูกล้ออยู่ในวงวรรณกรรมหลายคนไม่นิยมชมชื่นวรรณกรรมประเภทนี้เท่าใดนัก เช่น Dr. Arnold และ Browning คำหน้าว่าเป็นวรรณกรรมที่ต่ำต้อย โดยกล่าวว่า วรรณกรรมล้อเลียนทำไถ่กาย เพียงแต่นำเอาความคิดริเริ่มของกวีอื่นมาปลอมแปลงเสียใหม่ ไปในทางไม่ดีไม่งามหรือเป็นไปในทำนองเยาะเย้ยเท่านั้นเอง ซึ่งก็เท่ากับเป็นการขโมยเอาความคิด รูปแบบ แมกระทั่งสำนวนโวหารมาเป็นของตนเอง จึงไม่น่ายกย่องเท่าใดนัก¹

ความคิดข้างต้นนี้เป็นการมองศิลปะในมุมเดียว การศึกษาศิลปะที่สมบูรณ์แบบ จะต้องพิจารณาทั้งทางด้านสุนทรียะ จินตนาการและคุณค่าที่ปรากฏในผลงานนั้น ๆ ศิลปะคือสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์เพื่อความพอใจ อันหมายถึงความงามจากรูปแบบของศิลปะและยังรวมถึงความงามที่เป็น "ความดีงาม" อีกด้วย นั่นก็คือศิลปะจะสะท้อนความจริงของชีวิต ออกมาสู่สาธารณชน ชี้นำให้สังคมปฏิบัติและดำเนินไปตามคลองที่ถูกต้อง ความถูกต้องจะทำให้เกิดความรู้สึกสุขในสังคม ศิลปินถือว่าการจรโลงความรู้สึกสุขในสังคมเป็นการสร้างสรรค์ความงามนั่นเอง วรรณคดีจัดเป็นศิลปะแขนงหนึ่งในสาขาวิจิตรศิลป์ (Fine Art) ในการศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้าน ในวรรณกรรมเล่มหนึ่ง ๆ ยากนักที่จะปรากฏลักษณะเด่นของศิลปะทุกประการ โดยทั่วไปแล้วก็มักจะปรากฏชัดเจนเพียงลักษณะใดลักษณะหนึ่งเท่านั้น ในวรรณกรรมประเภทล้อเลียนก็เช่นกัน อาจจะด้อยค่าในด้านความคิดริเริ่ม แต่ก็มีจุดเด่นอยู่ที่ศิลปะในการบ่งบอกความบกพร่องของสังคมและให้ความบันเทิงได้อย่างเป็นที่พอใจของผู้อ่าน โดยที่วรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ไม่มี

ในแวดวงวรรณกรรมไทย วรรณกรรมที่มีปรากฏน้อยที่สุดคือเรื่องประเภทล้อเลียน (Parody) โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมล้อเลียนที่เป็นร้อยกรอง นอกจากจะต้องอาศัยศิลปะในเชิงเขียนล้อเลียนแล้วยังต้องให้ได้ทั้งรสคำและรสความ กล่าวก็จะต้องหจจร้อยกรองถ้อยคำอย่างเสนาะเพราะพริ้งเป็นเครื่องเพลินใจแก่ผู้อ่าน และในเวลาเดียวกันก็ต้องให้ได้ความดีด้วย ดังนั้นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนโดยตรงของไทยจึงไม่มีมากนัก

¹ Paul, H.M. Literary Ethics. p.133

เนื่องมาจากเขียนไต่ยาก ทั้งนี้เพราะการเขียนล่อเลียนต้องอาศัยศิลปะอย่างมากในการที่จะเขียนล่อเลียนผู้อ่านสนุกสนาน เพลิดเพลิน ใจแจ่มคิด และผู้ถูกล่อก็ไม่โกรธ ซ้ำยังได้แนวความคิด เห็นจุดบกพร่องของตนเอง ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ใ้เห็นดังนี้ว่า

วรรณกรรมประเภทนี้ "ต้องการสมรรถภาพพิเศษอีกประเภทหนึ่ง การยั่วล่อต้องการอารมณ์ขันและสมรรถภาพทางภาษากับจิตวิทยาผสมกัน การที่จะยั่วล่อให้คนที่ถูกยั่วเกิดอารมณ์ขึ้นมา ร่วมกับผู้อ่านและผู้เขียน มิใช่งานที่ทำได้ง่าย"¹ อีกประการหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดวรรณกรรมล่อเลียนน้อยคือ "ผู้แต่งล่อนั้นมักจะต้องอยู่ในฐานะสูงหรือมีความดีเด่นไม่มีใครกล่าวติเตียนได้ง่าย ๆ จึงจะกล้าเขียนหนังสือประเภทนี้ขึ้นมา"²

การล่อเลียนที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองของไทย มีทั้งที่เป็นบทล่อเลียนสั้น ๆ บทล่อเลียนซึ่งกวีแทรกไว้ในวรรณกรรมเรื่องยาว และที่เป็นวรรณกรรมล่อเลียนโดยตรง พระมหามนตรี (ทรัพย์) เป็นกวีที่ได้รับคำยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มงานวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนคือ เรื่อง ระเด่นลิ้นไดอันเป็นวรรณคดีที่รู้จักและนิยมอ่านกันอย่างแพร่หลายมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

"การล่อนั้นมีจุดมุ่งหมายได้หลายประการ เช่น เพื่อยกเอาข้อบกพร่องของบุคคลหรือความเป็นอยู่ของสังคมที่เห็นควรแก้ไขมาชี้ให้เห็นด้วยวิธีทำให้รู้สึกเป็นเรื่องขบขัน และจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือเขียนล่อเพื่อความสนุกสนานเท็งใจของผู้เขียนเอง"³

เนื้อหาของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนรุ่นเก่า มักจะล่อเลียนในด้านศิลปะการประพันธ์ และท่วงท่าของการแต่งเสียมากกว่า ในบรรดากวีทั้งหลาย น.ม.ส. เป็นกวีท่านหนึ่งที่อุทิศไปช่วยอารมณ์ขันและถ่ายทอดออกมาในลักษณะล่อเลียนในผลงานของท่าน เช่น ทรงลอกภาพยให้เรือของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรตอนหนึ่งว่า

¹ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ วิเคราะห์สุวรรคดีไทย หน้า 117

² ล้ายอง วิมุกตะลพ "วรรณคดีประเภทล่อเลียน" วัฒนธรรมไทย 4 : 8 มิถุนายน

ไ้ต้นความป่วยเจ็บ
เร้วเร้วเรียกปลาหมอมา

ตาแล้วเข็บพอเยียวยา
ให้ช่วยฆ่าปลาไ้ต้น

น.ม.ส.

การเล่นลั้มีศัอักษรในรอยกรองเป็นสิ่งที่กวีไทยนิยมกันมาก เพราะมุ่งความไพเราะ
ตามเสียงเป็นสำคัญ การบรรยายธรรมชาติในวรรณกรรมรอยกรองจึงมีลักษณะประคิษฐ์
มากกว่าสมจริง ดังปรากฏในลิลิตตะเลงพ่ายหลายตอน

กั้บแคเก็ยงกั้ขุม
เอ็ยงและออกอัญชัน
กระหอดกระเร็ยงจรัล
กระจิบกระจาบจอง

เขาขั้น
แซ่ชอง
เร็ยงร้าย อยู่นา
จับไม้เม็นเม็ยง
สมเด็จพะมหาสมณเจ้ากรมพระปรมาณูชิตฯ

น.ม.ส. ทรงล่อการบรรยายธรรมชาติในลักษณะดังกล่าวนี้ไว้ในลิลิตสามกรุง
ตอนหนึ่งว่า

กระจอกจាំทองรวม
กั้บกระจาบวรารมณ
กระจิบจุงเกลิ้วกลม
แซ่รวมรวมสามเส้า

สมาคม
ไรขาว
กั้บเกิด
ทัพทอง ก จ ฯ

น.ม.ส.

บทนี้ราชของ น.ม.ส. ก็มีลักษณะแปลกไปจากกวีท่านอื่น ๆ แทนที่จะคร่ำครวญ
แสดงความอาลัยอาวรณ์ กลับเป็นการวิเคราะหความหมายสิ่งที่กล่าวถึง

สลัดไคโตสลัดดาวเนตุ	ตั้ง ฤา
เดิ่นจะหนามตำมือ	แมนแล้ว
สลัดไคไซออนคือ	สลัดหัดถ
ฎุกฎาอาจคลาดแคลว	ไม่รุญเคว
	น.ม.ส.

ผู้เคยอ่านตะเลงพายของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส กง
นักออกทันทีว่าโคลงบทนี้ทรงกลบทคร่ำครวญของพระมหาอุปราช ที่ว่า

สลัดไคโตสลัดคอง	แขนงนอน ไพรฤา
เพราะเพือมาราจรอน	เทิกไซร์
สละสละสมร	เสมอชื่อ ไมนา
นักระกำนามไม	แมนแมนทรวง เรียม
	สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิต ฯ

ชิต บุรทัต เขียนดอกสร้อยบทหนึ่งล้อเลียนศัพท์ที่มีความหมายว่า "ผู้หญิง" ซึ่ง
กวีก่อน ๆ ใช้หลากหลายเกี่ยวกับผู้หญิงไว้มาก ดอกสร้อยบทนี้มีใจความว่า

นาเอชนารี	ภคินีภคิยาสุคาสมร
นุชนาฏวนิตาขางอน	สายสวาสติบังอรพูนวล
ยุคีگانดาชวตชาจิตต์	โฉมมิ่งมิตรนงนุชสุดสงวน
ลีบเกล้าแล้วยังไม่หมดบทกระบวณ	เอสำนวนนามผู้หญิงมากจริงเอย
	ชิต บุรทัต

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนบางเล่มกลายเป็นหนังสือ "ตอ้งห้าม"
สำหรับเด็กไปเสียก็มี ดังเช่น เองตั้งห่าว เนื่องมาจากมีบางตอนที่ค่อนข้างไปทางหยาบโลน
ซึ่งผู้แต่งคงมุ่งที่จะใช้ภาษาในลักษณะนี้เป็นสื่อให้เกิดอารมณ์ขันเสียมากกว่าที่จะคิดไปในทางอื่น
แต่ในทัศนะผู้ใหญ่รุ่นก่อนเห็นว่า เป็นหนังสือที่ไม่ควรเผยแพร่

แม้วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนของไทยจะมีไม่มากนัก แต่ก็มีผู้กล่าวถึงความพึงพอใจกันอยู่เสมอ ๆ ทั้งในวงผู้สนใจในทางวรรณกรรมและบรรดาผู้อ่านทั่วไป ทั้งนี้เนื่องมาจากวรรณกรรมประเภทนี้ไม่เพียงแต่จะให้ความบันเทิงแก่อ่านเท่านั้น หากแต่ยังทำให้เราได้เรียนรู้ศิลปะการประพันธ์ในอีกรูปแบบหนึ่ง บ่งทำใจยากดังที่กล่าวมาแล้ว ทั้งยังได้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกสนุกสนานอันเกิดจากการล้อเลียน ได้เห็นแง่มุมต่าง ๆ ที่คนแต่ก่อนเห็นว่าสนุกสนาน ผู้เขียนจึงใคร่ที่จะศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนอย่างจริงจังตามลักษณะของการศึกษาวรรณคดี เพื่อให้เข้าถึงคุณค่าอันแท้จริงที่แฝงอยู่ ดังนั้นผู้เขียนจึงเลือกศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนในสมัยรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468 โดยอาศัยการวิเคราะห์วรรณคดีตามแนววรรณศิลป์ (Literary Art) ในการพิจารณาลักษณะและศิลปะในการสร้างวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนของไทย

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษา จุดมุ่งหมาย กลวิธีในการเขียนโคลงเลียน ลักษณะเด่นและสภาพสังคมในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนสมัยรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายในการสร้างวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468
2. ทำให้ทราบถึงกลวิธีในการเขียนโคลงเลียนและลักษณะเด่นของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468
3. ทำให้ทราบถึงลักษณะสังคมไทยที่ถูกล้อเลียนในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน ระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468

ขอตกลง เบื้องต้น

ลักษณะสังคมไทยที่ปรากฏในบทวิเคราะห์ของปริญญาณพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง สภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวไทยในบางส่วนของสังคมไทยตามที่ทัศนะของกวีที่สะท้อนออกมาให้เห็นได้ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเห็บระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

วรรณกรรมที่นำมาศึกษาได้แก่วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเห็บในสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468 ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเห็บเล่มแรกของไทยเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367 - 2411) และเล่มสุดท้ายที่ควรศึกษาอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - 2468) หลังจากนั้นแล้วความนิยมวรรณกรรมร้อยกรองเสื่อมลงขณะที่วรรณกรรมร้อยแก้วเฟื่องฟูขึ้น วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเห็บหลังจากช่วงสมัยดังกล่าวไม่มีเล่มใดควรแก่การศึกษา ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงใช้วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเห็บทั้งหมดที่เกิดขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468 ซึ่งมี 9 เล่ม คือ

1. บทละครเรื่องระเด่นลิ้นไต่ ของพระมหามนตรี (ทรัพย์) ศิลปาบรรณาการ พ.ศ. 2511
2. บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถ ของคุณสุวรรณ ศิลปาบรรณาการ พ.ศ. 2511
3. บทละครเรื่องอุณรุทธร้อยเรื่อง ของคุณสุวรรณ ศิลปาบรรณาการ พ.ศ. 2511
4. บทละครเรื่องวงศ์เทวราช พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ พ.ศ. 2469
5. กลอนได้อรีพิมพ์ทราบ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โรงพิมพ์จันทน์หว้า พ.ศ. 2511
6. บทฉบับระบำตลก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ พ.ศ. 2478

7. เอิ่งต้งหัว ของตลกโวหาร เกษมบรรณกิจ พ.ศ. 2511

8. นีราตมะเหลเถไถ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ
โรงพิมพ์มณฑลการพิมพ์ พ.ศ. 2505

9. โคลงโลกนิติจำแลง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ
ศิลปาบรรณาคาร พ.ศ. 2511

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์โดยการอ่านจากหนังสือ 9 เล่ม และนำเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) หนังสือทั้ง 9 เล่ม ได้แก่

1.1 บทละครเรื่องระเด่นนันท ของพระมหามนตรี (ทรัพย์)

1.2 บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถ ของคุณสุวรรณ

1.3 บทละครเรื่องอุณรุทธรอยเรื่อง ของคุณสุวรรณ

1.4 บทละครเรื่องวงศ์เทวราช พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

1.5 กลอนได้อธิษฐานรบ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

1.6 บทขับระบำตลก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

1.7 เอิ่งต้งหัว ของตลกโวหาร

1.8 นีราตมะเหลเถไถ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

1.9 โคลงโลกนิติจำแลง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

2. ศึกษาการวิจารณ์ตามแนววรรณศิลป์ (Literary Art) และศึกษาเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ครั้งนี้ แล้วนำความรู้ที่ประมวลได้มาศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468

3. ศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468 โดยละเอียดในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

3.1 จุดมุ่งหมายในการสร้างวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2468

- 3.2 กลวิธีในการเขียนล้อเลียน
    - 3.2.1 การดำเนินเรื่อง
      - 3.2.1.1 การดำเนินเรื่องให้ซ้ำขึ้น
      - 3.2.1.2 การดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านผลิตเพิกภัยความเสี่ยง
      - 3.2.1.3 การดำเนินเรื่องแบบรีวิว
    - 3.2.2 การเสนอแนวคิด
      - 3.2.2.1 เสนอแนวความคิดด้วยการล้อเลียน
        - 3.2.2.1.1 ล้อเลียนธรรมเนียมนิยมในการแต่ง
        - 3.2.2.1.2 ล้อเลียนการใช้ภาษา
      - 3.2.2.2 เสนอแนวความคิดด้วยการเสียดสีบุคคลและสภาพสังคม
    - 3.2.3 การเสนอภาพพจน์
      - 3.2.3.1 วิธีอุปมาอุปไมย (simile)
      - 3.2.3.2 วิธีพรรณนา
  - 3.3 ลักษณะเด่นของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน
    - 3.3.1 เนื้อหา
      - 3.3.1.1 ตรงข้ามกับเรื่องที่ล้อเลียน
      - 3.3.1.2 เนื้อหาสำคัญเป็นส่วนสำคัญ
    - 3.3.2 ธีรภาพระพันธ์
    - 3.3.3 สำนวนโวหาร
      - 3.3.3.1 การสร้างลักษณะขัดแย้งในคำ (contrast)
      - 3.3.3.2 การแสลงยกยอ (irony)
      - 3.3.3.3 การเลือกสรรใช้คำ
  - 3.4 สภาวะสังคมไทยที่ถูกล้อเลียน
4. เรียบเรียงและจัดลำดับผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและนำเสนอเป็นบท ๆ

งานนิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมล้อเลียน (parody) หมายถึง เรื่องที่แต่งล้อเลียนเรื่องที่แต่งขึ้นอย่างอื่น

ลักษณะเป็นจริง เป็นจิ้งจอกอารมณ์ขัน ในด้านเนื้อหาจะต่างจากเรื่องเดิม แต่ลักษณะและรูปแบบของคำประพันธ์เหมือนเดิม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทกลอนเลียนของไทยดั้งเดิมจะมีไม่มากนัก และมีได้เป็นเรื่องใหญ่ เรื่องสำคัญ กระนั้นก็ตามยังมีผู้สนใจศึกษาและวิพากษ์วิจารณ์กันโดยทั่วไป ในบรรดาวรรณกรรมร้อยกรองประเภทกลอนเลียนทั้งหลาย ระเด่นลันไดเป็นที่นิยมชมชอบของนักอ่านมากที่สุด จึงมีผู้เขียนถึงไว้มาก

จิตร ภูมิศักดิ์ มีความเห็นว่าระเด่นลันไดเป็นกลอนบทละครตกขอบขั้นที่เป็นอมตะ มีบทบาทสำคัญทางวรรณคดีคือไต่บุกเบิกช่องทางออกจากกรอบแห่งวรรณคดีที่จำเจในยุคนั้น และยังเป็นที่ยอมรับชื่นชมของผู้อ่านอีกด้วย¹

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวถึงเรื่องระเด่นลันไดว่า "มีเรื่องที่ตัวข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นงานประพันธ์ที่ควรส่ง เป็นมรดกให้แก่ลูกหลาน ก็มีระเด่นลันไดของพระมหามนตรี (ทรัพย์) งานประพันธ์ชิ้นนี้ไม่ใช่วรรณคดีในคานาสุนทรียภาพ แต่เป็นงานของคนที่ฝีมือเชิงวรรณศิลป์โดยไม่ต้องสงสัย"²

วิทย์ ถิระศรียานนท์ กล่าวว่าในวงวรรณกรรมของเราอุดมไปด้วยเรื่องรักหวาน เช่น อีเหนา และโศกซึ่งวาบหวามใจ เช่น พระลอ และที่ผิดรอนเงือกถึงใจคือขุนช้างขุนแผน แต่เรายังขาดเรื่องรักในทำนองล้อเลียนอยู่มาก ระเด่นลันไดเป็นเรื่องหนึ่งในกระบวนนี้ที่แหวกวงล้อมออกมา นับได้ว่าเป็นชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของวรรณคดีไทย³

¹จิตร ภูมิศักดิ์ บทวิเคราะห์วรรณกรรมยุคศักดินา โดย ทีปกร (นามแฝง) หน้า

²ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ วิเคราะห์สุวรรคดีไทย หน้า 109

³วิทย์ ถิระศรียานนท์ "วิจารณ์ระเด่นลันได" วารสารรามคำแหง 4 : 30 -

เทือก กุสุมา ฌ อยุรยา กล่าวถึงวรรณกรรม ล้อเลียนที่มีชื่อเสียงของสเปน คือดอนควิกโซเต (Don Quixote De La Mancha) ซึ่งแต่งล้ออัศวินในสมัยโบราณ ที่ดั่งกำลังในการเสียดสีเงอปรามปรายอธรรม ส่วนของไทยที่รู้จักกันแพร่หลายก็ถึงเรื่อง ระเด่นลันไดของ พระมหามนตรี (ทรัพย์) ที่แต่งขึ้นเพื่อล้อเรื่องจักร กางดี ๆ ซึ่งนิยมกันมากในสมัยนั้น¹

เสถียร จันทิมาธร กล่าวถึงวรรณกรรมประเภท เโรดี้ของไทยคือ ระเด่นลันได อยุรยา ร้อยเรื่อง กลอนโคโรรีซีมทราบและวงศ์เทวราชย์ และมีความเห็นว่าระเด่นลันได ผลงานของพระมหามนตรี (ทรัพย์) เป็นการริเริ่มสิ่งใหม่ในวงวรรณกรรมไทย²

คำยอง วิบุตยะลพ เขียนถึงวรรณกรรมล้อเลียนของไทยคือ ระเด่นลันได กลอนโคโรรีซีมทราบ วงศ์เทวราชย์ว่าเป็นวรรณกรรมที่ควรศึกษาไม่ควรมองข้ามไปเสีย ถึงแม้จะเป็นวรรณกรรมเก่าที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงมากนักก็ตาม เพราะการศึกษายองเก่าก็เท่ากับศึกษา รากฐานชีวิตความเป็นไทยของเรานั้นเอง³

ยุพิน ธชากร วิเคราะห์วรรณกรรมของกุสุมาวรรณ เรื่องพระมะเกลือเอไอบลละคร เรื่องอุรุทร้อยเรื่องและกลอนเพลงยาวเรื่องหม่อมเปิดสวรรค์ มีความเห็นว่า กุสุมาวรรณเป็นกวีที่ริเริ่มใช้รูปแบบและกลวิธีในการเขียนกลอนแนวใหม่ และเป็นกวีที่มีแนวความคิดแปลก ความหนา กลางแสดงความคิดเห็นออกมาในลักษณะการเขียนที่เปลี่ยนรูปแบบจาก กวีอื่นในสมัยเดียวกัน⁴

¹ เทือก กุสุมา ฌ อยุรยา "วรรณกรรมอย่างไรที่เรียกว่าเโรดี้" วิทยาศาสตร์ 24 : 30 - 32 กันยายน 2516

² เสถียร จันทิมาธร "บทนำ" ใน คู่มืออ่าน วรรณศิลป์ อรุณ หน้า บทนำ

³ คำยอง วิบุตยะลพ "วรรณคดีประเภทล้อเลียน" วัฒนธรรมไทย 11 : 18 - 22 มิถุนายน 2514

⁴ ยุพิน ธชากร วิเคราะห์วรรณกรรมกุสุมาวรรณ ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิต หน้า 74

อุษณา กาญจนทัต กล่าวว่า "ผู้เขียนคิดว่าเรื่องพระมะเหลเถไถนี้ คุณสุวรรณคงเขียนขึ้นเพื่อระบายความรู้สึกที่เก็บกด ความไม่สบายใจ หวาดกลัว แสดงถึงจิตใจที่ต่อสู้ระหว่างความรู้สึกฝ่ายคุณกับฝ่ายตัว ความคิดขัดแย้งระหว่างความรู้สึกอันเกิดจากหลักความจริง (Principle of Reality) กับหลักแห่งความพึงใจ (Principle of Pleasure)¹

เจตนา นาควิษระ กล่าวว่าเรื่องพระมะเหลเถไถ คุณสุวรรณเป็นกวีที่มีความสามารถในการที่จะสืวารมณชั้นด้วยการใช้เสียงในภาษาไทยถึงขนาดคลาสสิก "ความ" พึงเพื่อให้ "คำ" อยู่ไคควย "เสียง" และสิ่งที่น่าทึ่งมากก็คือการที่ผู้แต่งดำเนินเรื่องไปได้โดยให้ผู้อ่านติดตามเรื่องไคอย่างเลา ๆ ในขณะที่ผู้อ่านจะได้รับความหฤหรรษ์ส่วนใหญ่จากเสียง²

"บัญญัติ" เขียนถึงเองถึงหัวว่า เป็นหนังสือที่ให้อารมณ์น้อยอย่างมาก เป็นหนังสือ "ตองหาม" สำหรับเด็กในสมัยก่อน เนื่องจากมีบางตอนที่นำบัดสีและใช้คำที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก แต่ว่าถึงส่วนกลอนแล้วไพอเพราะ³

¹อุษณา กาญจนทัต "บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถเป็นเรื่องตลกชวนขันเท่านั้นหรือ" ใน ศาสตร์และศิลป์แห่งอักษร หน้า 68

²เจตนา นาควิษระ ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี หน้า 45

³"บัญญัติ" "หนังสือตองหามสมัยคุณปู่" ข่าวกรุง 10 : 42 - 46 พฤษภาคม 2504

วรรณกรรมล้อเลียน

ความหมายของวรรณกรรมล้อเลียน

วรรณกรรมล้อเลียนหมายถึง เรื่องที่แต่งขึ้นล้อเลียนเรื่องที่มีลักษณะเป็นจริงเป็นจัง หรือ เรื่องที่แต่งกันจนแพร่หลาย โดยที่ผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียนมีจุดประสงค์ที่จะเสียดสี สภาพสังคม ขนบธรรมเนียม ตลอดจนตัวบุคคล โดยใช้อารมณ์ขันเป็นสื่อ มีผู้ให้ความหมายของวรรณกรรมล้อเลียนไว้มากหลายลักษณะด้วยกัน ดังนี้

วรรณกรรมล้อเลียนหมายถึง "เรื่องที่แต่งล้อเลียนเรื่องที่แต่งขึ้นอย่างมีลักษณะเป็นจริงเป็นจัง ด้วยอารมณ์ขัน ในด้านเนื้อหาจะต่างจากเรื่องเดิม แต่ลักษณะและรูปแบบของคำประพันธ์เหมือนเดิม"¹

เอนไซโคลพีเดีย บริแทนนิกา (Encyclopedia Britannica) ให้ความหมายไว้ว่า "วรรณกรรมล้อเลียนหมายถึง เรื่องขบขันที่แต่งล้อเลียนเรื่องที่เป็นจริงเป็นจัง จุดประสงค์เพื่อเป็นการล้อเลียนเรื่องที่มีแก่นกันอย่างแพร่หลายให้ดูเป็นเรื่องน่าขัน โดยไม่จำกัดรูปแบบของศิลปะการประพันธ์ สำระสำคัญของวรรณกรรมล้อเลียนคือการเสียดสี ซึ่งสอดแทรกอยู่ในลักษณะของวรรณคดี"²

จากพจนานุกรมเว็บสเตอร์ (Webster) กล่าวว่า "วรรณกรรมล้อเลียนคือ งานเขียนที่ล้อเลียนทั้งภาษาและท่วงท่าของการแต่ง (style) เพื่อความขบขันหรือเยาะเย้ย ซึ่งมักจะเป็นการขยายให้เห็นความเป็นจริง"³

จากพจนานุกรม เวิลด์ ลิทเทอรรี เทอม (World Literary Terms) ให้ความหมายไว้ว่า "วรรณกรรมล้อเลียนนั้น ผู้แต่งจะเลียนแบบคำพูด ความคิด หรือ

¹ The World Book Encyclopedia. V.15 p.159.

² Encyclopedia Britannica. V.7 p.768.

³ Webster's Third New International Dictionary. p.1643.

ทรงทำนองของรูปประพันธ์เดิม แต่เปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของเรื่องเสียใหม่ หรือบางกรณีก็เป็นการล้อเลียนให้เกิดอารมณ์ขันในวรรณกรรมที่ใหม่เหมาะสม การเลียนแบบหรือการทำไทเกินเลยในเรื่องของทรงทำนอง ถือว่าเป็นการทำให้เกิดอารมณ์ขัน"

พอล เอ็ม เอ็ม (Paul, H.M.) ก็กล่าวถึงวรรณกรรมล้อเลียนว่า "เป็นการล้อเลียนเรื่องแบบฉบับที่มีลักษณะ เป็นจริง เบี่ยงจริง อาจจะเป็นบทประพันธ์หรือบทละครก็ได้ ซึ่งจะออกมาในลักษณะขำขัน หรืออาจจะเป็นการล้อเลียนทรงทำนองของนักประพันธ์หรือถ้อยคำที่ใช้กันจนติด"²

"วรรณกรรมล้อเลียนหมายถึง วรรณกรรมที่ล้อเลียนแบบวรรณกรรมที่มีลักษณะเป็นจริงเป็นจริง มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นเรื่องน่าขันที่ไม่มีสาระ หรือเพื่อวิจารณ์วรรณกรรมด้วยวิธีการที่หลักแหลมเกี่ยวกับแบบแผนของวรรณกรรมหรือตัวนักประพันธ์"³

นอกจากนี้ยังมีนักเขียนของไทยได้ให้ความหมายของวรรณกรรมล้อเลียนไว้หลายท่านด้วยกันคือ

เทือก กุสุมา ณ อยุธยา กล่าวว่า "วรรณกรรมล้อเลียนเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อล้อเลียนเรื่องที่แต่งกันจนแพร่หลายจนเกินเอื้อมกว่าได้"⁴

กระแสร มาลาภากรณ์ กล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมล้อเลียนว่า "คือเรื่องที่เขียนใกล้เคียงกับเรื่องอื่นที่ผู้แต่งล้อเลียน และแต่งตนเอง (self parody) เป็นการล้อเลียนเชิงขำขันเป็นส่วนใหญ่ อาจมีเหน็บแนม (satire) ปนบ้าง เรื่องนั้นจะต้องมีชื่อและผู้แต่งล้อจะต้องมีชื่อด้วย"⁵

¹ Joseph T. Shiply: Dictionary of World Literary Terms. p.230.

² Paul H.M. Literary Ethics. p. 133.

³ William Flint Thrall and Addison. A Handbook to Literature. p. 341.

⁴ เทือก กุสุมา ณ อยุธยา "วรรณกรรมอย่างไรที่เรียกว่าแพโรดี้" วิทยาสาร

⁵ กระแสร มาลาภากรณ์ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน หน้า 5

สมพันธ์ เลขาธิการ กล่าวว่ "วรรณกรรมประเภทล่อเลียนเกิดจากอารมณ์ขัน เมื่อเห็นการกระทำ การยกย่อง เทิดทูนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และการเจินตามรอยกันของคนทั่วไป หรือกวี จึงพยายามมองแยกออกมาทางตรงกันข้าม"¹

ลักษณะของวรรณกรรมล่อเลียน

วรรณกรรมล่อเลียนเป็นสมบัติเก่าแก่อันล้ำค่าในวงวรรณคดีหอ ๆ กับงานประพันธ์ ชนิดอื่น ๆ ลักษณะสำคัญอันหนึ่งของวรรณกรรมล่อเลียนคือประกอบด้วยการล่อเลียนอย่างมีอารมณ์ขัน และการวิพากษ์วิจารณ์แง่มุมต่าง ๆ อเล็กซ์ พรีเมินเจอร์ (Alex Preminger) กล่าวว่า จุดกำเนิดของวรรณกรรมล่อเลียนคือการที่นักประพันธ์ไม่เห็นด้วยกับโครงเรื่อง ประเภทโศกนาฏกรรมในวรรณกรรมการละคร²

การวิพากษ์วิจารณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมล่อเลียนนั้น ออกมาในรูปของการล่อเลียน และทำให้เกิดเสียงไปกว่าความเป็นจริง โดยอาศัยศิลปะในการประพันธ์ช่วยทำให้เห็นว่ามีใช่เป็นการตำหนิติเตียน หรือหักล้างในหมู่นักประพันธ์ด้วยกันเอง ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นผลดีต่อวงการประพันธ์อย่างยิ่ง เปรียบเสมือนยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว กล่าวคือกำเนิดของวรรณกรรมล่อเลียนเท่ากับเป็นการปฏิรูปแนวทางวรรณกรรมซึ่งเคยดำเนินมาเป็นแบบฉบับเดียวกันโดยตลอดไว้คิดแยกไปจากเดิม พร้อมกันนั้นก็ช่วยชี้แนะข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้เห็นด้วย

คุณสมบัตินี้เด่นชัดของวรรณกรรมล่อเลียนที่แปลกไปกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ก็คือ นักประพันธ์สามารถเื่อเป็นเครื่องมื่อในการวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นโต้แย้งในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย ทั้งในทางงานศิลปะและสภาพสังคม โดยที่ไม่ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ผู้อ่าน

¹สมพันธ์ เลขาธิการ วรรณกรรมรัตนโกสินทร์ตอนต้น หน้า 179

²Alex Preminger. Encyclopedia of Poetry and Poetics. p.600.

วรรณกรรมล่อเลียนที่ดีไม่เพียงแต่มีลักษณะเด่นที่การล่อเลียนเท่านั้น หากแต่ยังมีลักษณะเฉพาะตัวตรงที่เติมไปด้วยอารมณ์ขันที่ช่วยให้ผู้อ่านสนุกสนาน ซึ่งนอกเหนือไปจากการเลียนแบบฉบับเดิม

โจเซฟ ที ชิปลีย์ (Joseph T. Shiply)¹ กล่าวถึงวรรณกรรมล่อเลียนไว้

3 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระ
2. รูปแบบ ท่วงทำนองการแต่งและถ้อยคำที่ใช้เป็นไปในลักษณะล่อเลียน เพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน
3. โครงเรื่อง เลียนแบบต้นฉบับเดิม แต่เปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายเสียใหม่

วรรณกรรมล่อเลียนมักจะปราศจากสาระในด้านเนื้อหา เนื่องจากผู้เขียนมุ่งที่จะเห็นขบขันและยกเอาข้อบกพร่องของผู้อื่นขึ้นมาชี้ให้เห็น แต่ให้เป็นไปในลักษณะขบขันมากกว่าที่จะเป็นไปในทำนองติเตียนให้เสียหาย ผู้เขียนจึงต้องแทรกความขบขันให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ตาม เพื่อมิให้เห็นว่าการเสียดสีเห็นขบขันนั้นเป็นเรื่องเสียหาย เป็นเหตุให้เนื้อหาสาระของวรรณกรรมล่อเลียนหายไป จึงเห็นได้ว่าไม่ใช่เรื่องที่จะทำใ้ด้ายนักผู้แต่งวรรณกรรมล่อเลียนย่อมต้องเสี่ยงต่อการได้รับความไม่พอใจจากผู้ที่ถูกล่อเลียน ถ้าหากว่าใช้ภาษาที่ล่อแหลมไปในทางเสียดสี หรือคำเหน็ดเตียนทำให้เกิดความเสียหาย นอกจากนี้แล้วยังต้องเสี่ยงต่อการไม่เป็นที่ยอมรับในวงการนักอ่านด้วย ในกรณีที่วรรณกรรมล่อเลียนมีลักษณะพิศตรมเนียมนิยมที่ก้าว ๆ ยึดถือมา

ผู้แต่งวรรณกรรมล่อเลียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางวรรณกรรมดี และเป็นคนช่างสังเกต สามารถหยิบยกเอาข้อบกพร่องของวรรณกรรมแบบฉบับ ตลอดจนลักษณะธรรมเนียมนิยมที่ก้าว ๆ ยึดเป็นแบบฉบับมาล่อเลียน โดยอาศัยความสามารถในเชิงประพันธ์ ความคิดริเริ่ม คัดแปลงให้ผู้อ่านจับน่าเสี่ยงได้ว่าผู้แต่งไม่เห็นด้วยกับแบบฉบับเดิม เป็นการสอดแทรกแนวความคิดและข้อบกพร่องในทางอ้อม ให้เห็นเป็นเรื่องน่าขบขันมากกว่าเป็นการตำหนิติเตียน

---

¹ Joseph T. Shiply. Dictionary of World Literary Terms. p.231 - 232.

แต่ในเวลาเดียวกันก็จะต้องสามารถทำให้ผู้อ่านจับน้ำเสียงได้ว่าผู้แต่งไม่เห็นด้วยกับแบบฉบับเดิม เป็นการสอดแทรกแนวความคิดและข้อบกพร่องในทางอ้อม

ในด้านของทางด้านองการเขียนยึดหลักขณะลือเลียน โดยมีอารมณ์ขันเป็นสื่อ นำความคิดและทัศนะที่ขัดแย้งของกวีต่อแบบฉบับเดิมไปยังผู้อ่าน บางครั้งอาจมีลักษณะเสียดสีบุคคลหรือสังคมปะปนอยู่ด้วย ดังเช่นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียดสียั่วล้อพระยาสุรสีห์ธำรง (อุทิศ สุรสีห์) ในนิราศมะเหลเถไถ ด้วยการทรงพระราชนิพนธ์ในนามของพระยาสุรสีห์ธำรงไว้ในตอนท้ายว่า

ข้าเจ้าศรีอยู่ชยามะหลาถาด
พ้ออ่านเล่นกะเป้แหลมะเถไถ
สมมติให้ท่านผู้ใหญ่มะไซฮัง
ที่แท้เจ้าคุณอุตมะฮุกฮาน
เพราะถึงท่านตามเสด็จขเลคโลก
ท่านชอบอุคอยู่แต่เรือกะเมื่อเม็ชว
อย่างเช่นที่ลพบุรีชลีลอน
ท่านไม่ไปกับใครชโลไซน
เรียกเรือจ้างมาลงกะปงหลา
ซัดสมาธิจำว่ากะปาลีอ
ไปถึงไหนไม่ตองอยากถลาไกล
คอยบอกป่วยอยู่เป็นนิตยทลิดทน

แตงนิราศมะเหลเถมะเถไถ
มะไหลโลกะหลางถางยามว่างงาน
ในกรมวังมะแหลงแฉงแฉงกลอนสาร
มิได้แตงมะแหลงถานสักกลอนเดียว
ท่านไม่ชอบตะไหลไปในการเที่ยว
หรือจะเที่ยวท่านกะเที่ยวมะโลนโทน
มิตรไปชวานเที่ยวทองชลอง โหลน
อิมไปไลทไปอะโลนตั้งหมุด
ถาน้ำชาตั้งเที่ยงตะเที่ยงคือ
ทองนะทือเที่ยววะทังลำพังคน
ไม่เที่ยวไหนเนาเรือเถลือกถน
มิตรทุกคนครานจะชวานทลวนเท*
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในโลกโลกนิตินิจำแลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียดสีสภาพสังคมไทยที่เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ว่า

* สะกดตามต้นฉบับ

หิงหอยส่งกันแข่ง
เทียนแข่งไฟฟ้าอัน
อันหนึ่งทะลุลงชั้น
โยนละครไทยท่า

แสงจันทร์
สว่างจ้า
แข่งภาพยนต์รูด้า
แข่งสู้ประโมทัย ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โครงเรื่องวรรณกรรมลือเลื่องมักจะเลียนแบบฉบับเดิม เป็นแต่เพียงเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายให้ผิดไปจากเดิม โดยมีลักษณะเป็นการลือเลื่อง มีจุดประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของบุคคล สังคมและธรรมเนียมนิยมต่าง ๆ ซึ่งตามทัศนะของกวีมีความเห็นว่าควรเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงเสียใหม่

วรรณกรรมลือเลื่องของไทยส่วนใหญ่มุ่งลือเลื่องในด้านเนื้อหา และธรรมเนียมนิยมในวรรณกรรมเก่า ๆ เสียเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหาวรรณกรรมเก่า ๆ ที่กวีมักจะนำมาลือเลื่องคือเรื่องประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ กวีที่แต่งวรรณกรรมลือเลื่องในสมัยนั้นคงจะเอือมระอาต่อความซ้ำซาก จำเจ จึงต้องการที่จะเปลี่ยนค่านิยมของสังคมเสียบ้าง โดยการแต่งวรรณกรรมขึ้นมาลือเลื่องให้เกินเลยออกไป เพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเนื้อหาของวรรณกรรมเหล่านั้นเป็นเรื่องไรสาระ น่าขบขันเสียมากกว่า

วรรณกรรมลือเลื่องของต่างประเทศ

วรรณกรรมลือเลื่องมีอยู่มากมายในวรรณคดีโลก วรรณกรรมลือเลื่องเก่าแก่ของกรีก ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายคือ เดอะ แบทเทิล ออฟ เดอะ ฟรอกส์ แอนด์ ไมซ์ (The Battle of the Frogs and Mice) เกิดขึ้นระหว่าง 400 - 499 ปีก่อนคริสตกาล เป็นการลือเลื่องของโฮเมอร์ (Homer)¹ อริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเป็นนักประพันธ์ผู้หนึ่งเชื่อว่าเฮกเกมอน (Hegemon) แห่งเมืองธาซอส (Thasos) เป็นผู้เริ่มงานวรรณกรรม

¹ The World Book Encyclopedia. V. 15 p. 159.

ลือเลื่อง เฮกเกมอนได้ใช้ทางทำนองการแต่งมหากาพย์ (epic style) บรรยายถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนจน แทนการบรรยายถึงคนมั่งมี¹ ฮิปโปแนกซ์ (Hipponax) แห่งเมืองเอเฟซัส (Ephesus) ก็เป็นนักเขียนวรรณกรรมลือเลื่องเก่าแก่ผู้หนึ่งซึ่งได้เขียนลือเลื่องมหากาพย์อีเลียด (Iliad)²

นักเขียนวรรณกรรมลือเลื่องของกรีกที่มีชื่อเสียงมากคืออริสโตเฟน (Aristophane) เรื่องที่ทำชื่อเสียงให้เขามากที่สุดคือพรอกซ์ (Frogs) บังเขาเขียนลือเลื่องทำนองการเขียนของแอสทิลัส (Aeschylus) และยูริปีดีส (Euripides) ในเรื่องนี้ของเขามีการลือเลื่องที่เจ็บแสบปรากฏอยู่เกือบทุกหน้า คุณสมบัติอันนี้มันน้อยลงไปมากสำหรับวรรณกรรมลือเลื่องในสมัยต่อมา อริสโตเฟน (Aristophane) ไม่เพียงแต่ได้ชื่อว่าเป็นนักประพันธ์วรรณกรรมลือเลื่องที่ขุดเย็บเท่านั้น หากแต่ยังเด่นในด้านความคิดอีกด้วย³

ในระยะต่อมาของกรีก การลือเลื่องปรากฏออกมาในรูปของละครใบ้ เป็นการแสดงลือเลื่องทางศาสนาในโบสถ์ของชาวคริสเตียน ในระหว่างยุคกลางการลือเลื่องที่แพร่หลายคือการลือเลื่องเพลงสวดรวมทั้งกวีรคด้วย นักประพันธ์ในสมัยฟื้นฟู (Renaissance) ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางคริสตศาสนาในศตวรรษที่ 16 แห่งคริสตกาล ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดนิยายโปรเตสแตนต์ขึ้น แต่กลับมาสนใจลือเลื่องวรรณกรรมแบบฉบับ (classic) หรือปรากฏการณ์ของชาวเยอรมันโบราณ ดังเช่นภาษาพูดกันในฝรั่งเศสและสเปน และเรื่องราวเกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ นักเขียนลือเลื่องสมัยนั้นมีบัวอาร์โด (Bolarido) ในเรื่องมอร์แกนเต แมกกีออ (Morgante Maggiore) เซอร์วันเตส (Cervantes) ในเรื่องดอนควิกโซเต (Don Quixote) กิวัมบาติสตา เกลลี (Giambattista Gelli) เขียน ซีเร (Ciree) ตัสโซนี (Tassoni) ในเรื่อง ลา เซกชียา ราปีตา (La Secchia Rapita) สการ์รอน (Scarron) ในเรื่อง เวอร์จิล ทราเวสติ (Virgile Travesti) เอรามัส (Erasmus) ในเรื่อง เพรส ออฟ ฟอลลี (Praise of Folly) และราเบอเล

¹ Alex Preminger. Encyclopedia of Poetry and Poetics. p.601.

² Encyclopedia Britannica. V.7. p.768.

³ Alex Preminger Loc. cit.

(Rabelais) ในเรื่อง การกอนตัว แอน ปองาการูเอล (Gargantua and Pantagruel) ซึ่งเป็นเรื่องล้อเกี่ยวกับความรู้ ในจำนวนนักประพันธ์ที่กล่าวชื่อนี้ ราเบอเล (Rabelais) เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงและร่ำรวยมากที่สุด¹

วรรณกรรมล้อเลียนเริ่มปรากฏเป็นหลักฐานในระหว่างศตวรรษที่ 17 ในวงวิชาการและวงการเคลื่อนไหวของวรรณกรรม ต่างกล่าวกันว่าวรรณกรรมล้อเลียนถูกใช้เป็นเครื่องมือของนักปราชญ์ในการเหน็บแนม เลียดสี รักกัวลี ดี ปาร์นัสโซ (Ragguagli di Parnasso) ของบัคคาลินี (Baccalini) จัดว่าเป็นแบบฉบับของวรรณกรรมล้อเลียนที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิพากษ์วิจารณ์นักประพันธ์ร่วมสมัย²

เรื่อง โรมอง โคมิก (Roman Comique) และโรมอง บูว์ (Roman Bourgeois) เป็นนวนิยายที่ล้อเลียนเรื่องประโลมโลกของฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 17 เช่นเรื่อง แอสเตร (Astree) ของ เดอร์เฟ (D'urfe) และเรื่องของ มาดามัวแซล เด เซอเดรี (Mademoiselle de Seudéry) ซึ่งคล้าย ๆ กับเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทย พระเอกก็กล่าวหาญ มีฤทธิ์เดชไม่มีที่เปรียบ นางเอกก็สวยงาม ฉลาดเฉลียว หลังจากที่ได้จำนนอุปสรรคนานาประการแล้วก็ได้ปกป้องครองกันเป็นสุข แต่กว่าจะลงเอยได้ก็ต้องทำให้ผู้อ่านใจหายใจกว่าเสียหลายยกหลายกรา นับเป็นหน้ากระดาษหลายเล่มสมุดไทย ส่วนเรื่อง โจเซฟ แอนดรู (Joseph Andrews) นั้น แต่เดิมแต่งขึ้นเพื่อล้อเลียนเรื่อง พาเมลา (Pamela) ของริชาร์ดสัน (Richardson) ซึ่งเป็นเรื่องหญิงสาวใช้ที่ทำกระบิคกระบวนทั้งล่องชนเอาจนชายหนุ่มผู้เป็นนายซึ่งแต่แรกคิดว่าจะใช้วิธี "กินเปล่า" ต้องยอมแต่งงานด้วย เฟลดิ้ง (Fielding) รู้สึก "หมั่นไส้" นางเอกของริชาร์ดสัน (Richardson) จนอดรนทนไม่ไหวต้องแต่งเรื่องขึ้นล้อ ส่วนเรื่อง กัลลิเวอร์ เทรเวลส์ (Culliver's Travels) ของ สวีฟท์ (Swift) นั้น แต่เดิมผู้แต่งก็ตั้งใจให้เป็นเรื่องล้อเลียนนวนิยายที่พรรณนา

¹Alex Puminger. Encyclopedia of Poetry and Poetics. p.601 - 602.

²Ibid.

ชีวิตของกะลาสีเรือแฉก ฝั่งในสมัยนั้น (คริสต์ศตวรรษที่ 18) แต่งกันจนกลาด
เกลื่อน¹

มีเกล เด เซอร์วานเตส ซาเวเดรา (Miguel de Cervantes Saavedra) นักประพันธ์เอกที่มีชื่อมากคนหนึ่งในสเปนหรือในโลกก็ว่าได้ เขาเกิดเมื่อ พ.ศ. 2090 ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2159 ได้แต่งนิยายประเภทล้อเลียนชิ้นเรื่องหนึ่งคือ กอน ดีโฮเต้ เด ลา มานชา (Don Quixote De La Mancha) เป็นเรื่องที่รู้จักกันในวงนักเขียนและผู้อ่านของโลกเป็นอย่างดี โดยเขียนเป็นสองภาค ภาคแรกเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2148 ภาคสองเสร็จใน พ.ศ. 2158 ซึ่งเป็นเรื่องลอคคิโอส์ตีวันสมัยโบราณในยุโรปที่จะต้องมีความรักเกียรติยศ ความกล้าหาญ ความมีสัจย์ ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือผู้อ่อนแอ ความไม่เห็นแก่ตัว เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าคตินี้ล้าสมัยเสียแล้ว การคลั่งไคล้ในการเสียสละพลีชีพตนเพื่อปราบอธรรม เหล่านักฝันแต่ละจะประสบความผิดหวังและเป็นที่เย้ยหยันของคนทั่วไป²

เรื่อง กอน ดีโฮเต้ มีว่า ครั้งหนึ่งในสเปนที่มณฑลลามานชา (La Mancha) มีชายชราผู้ดีเก่าคนหนึ่งชื่อ ละอองโซ่ คิซาโน เป็นคนเขื่องใจ ไร้ตำแหน่ง ไม่ได้รับราชการงานเมืองอย่างใดแล้ว คิซาโนอยู่บ้านก็เฝ้าแต่อ่านนวนิยายเกี่ยวกับวีรกรรมของอัศวินโบราณจนสมองเต็มไปด้วยเรื่องทำนองนี้ อ่านไป ๆ จนวันหนึ่งคิดว่าจะต้องมาฟื้นฟูระบบชีวิตของอัศวินเสียใหม่กันสักที คิดได้เช่นนั้นจึงจัดแจงเปลี่ยนชื่อตัวเสียใหม่ว่า "กอน ดีโฮเต้"

เมื่อเป็นอัศวินแล้วก็พร้อมที่จะออกไปผจญภัย เดินทางออกจากบ้านไปไม่ได้เท่าไรก็พบขบวนเดินทางของพ่อค้าเข้ขบวนหนึ่ง พ่อค้านี้กว่าคิโฮเต้ที่นี้จะเสียจริตไปเสียแล้ว จึงช่วยกันบอมเสี่ยวาน แยกยังอุตุสหหาเข้มารบกันทีหลังอีกไม่เข้ด

¹วิทย์ ศิวะศรียานนท์ "วิจารณ์ระเด่นคันไค" วารสารรามคำแหง 2 : 3

กรกฎาคม 2520

²เทือก กุสุมา ณ อยุธยา "วรรณกรรมอย่างหนึ่งที่เรียกว่าแพโรดี" วิทยาสาร

เมื่อกลับมาบ้าน ก็มีเพื่อนบ้านใจดีสองคนชื่อ เปโตร เปเร่ เป็นพระจำพรรษา
อยู่ที่หมู่บ้านนี้ กับนิโกลาส์ช่างตัดผม สองคนนี้ช่วยเยียวยารักษาบาดแผลที่ฟกช้ำ
ดำเขียวไว้จนหาย สองคนนี้เองมาคิดว่าความแก่คนนี้ไม่ดี เพราะอ่านหนังสืออักษ
รจนุกภัยมากเกินไป เลยช่วยกันเอาหนังสือที่สะสมไว้ทั้งหมดเผาไฟเสีย ทีโฮเตกลับ
ไม่โกรธนึกว่าแหม่มตกลงเอาไปเสียหมด จอหนาค่แล้วไม่เข็ด ออกเดินทางพจญภัย
อีก!

เรื่อง ตอน ทีโฮเตนี้ แม็คคอเลนนักเขียนเรียงความของอังกฤษยกย่องว่า
เป็นนวนิยายยอดเยี่ยมหาที่เปรียบมิได้

ในวงวรรณกรรมอังกฤษ อาจกล่าวได้ว่ายุคทองแห่งวรรณกรรมล่อเลียนเริ่มด้วย
ไอแซค ฮอว์กิน บราวน์ (Isaac Hawkins Brown) ผู้เขียนลีโอโปป (Pope)
ธอมสัน (Thomson) และยัง (Young) จากนั้นวรรณกรรมล่อเลียนก็เริ่มเฟื่องฟูขึ้น
เป็นลำดับ ชอเซอร์ (Chaucer) เขียน เดอะ รี ออง! เซอร์ โธพาส (The Rime of Sir
Thopas) ล่อเลียนการใช้คำพูดเยิ่นเย้อในเรื่องประเภทโรมาเนสในสมัยกลาง เซกสเปียร์
(Shakespeare) ล่อเลียนโครงเรื่องประเภทโรมาเนสของเขาเองด้วยสำนวนรักที่ไม่
สละสลวย จอห์น มาร์สตัน (John Marston) ก็ล่อเลียนเซกสเปียร์ (Shakespeare)
ด้วยอารมณ์ขันใน วินัส แอน อโดนิส (Venus and Adonise) เรื่อง สเปนด์ชิลลิง
(Splendid Shilling) ของ จอห์น ฟิลลิปส์ (John Phillips) ก็เป็นการล่อ
กลอนเปล่า (blank verse) อันเคร่งขรึมของมิลตัน (Milton) โบมมิงท์ (Beumont)
และ เฟลทเชอร์ (Fletcher) เขียน ไทท์ ออฟ เบอรนิง (Knight of Burning)
เพสต์เทิล (Pestle) ล่อเลียนบทละครร่วมสมัย (contemporary drama) เช่นเดียวกับ
เดอะ รีเฮอซัล (The Rehearsal) ของ ดยุก วอฟ บัคกิงแฮม (Duke of Buckingham)
และ เดอะ คริติก (The Critic) ของ เชอริดัน (Sheridan) เป็นการล่อเลียนความ

¹ เทือก กุสุมา ณ อยุธยา "วรรณกรรมอย่างไรที่เรียกว่าเหนือโรดี" วิทยาสาร

เป็นวีรบุรุษในบทละคร ซึ่งทั้งลวงเรื่องไม่ได้รับการฟื้นฟูขึ้นม อธิกในศตวรรษที่ 20¹

ในบรรดาวรรณกรรมล้อเลียนที่เกิดขึ้นต่อมาเรื่อย ๆ เรื่อง รีเจคเทด แอดเดรส (Rejected Addresses) ของ ฮอเรต (Horace) และ เจม สมิท (Jame Smith) นั้น เป็นโคลงสำหรับสาวที่เขียนเป็นคำจารึกอยู่ที่เปิด ดรูรี เลน แดรี่ เธรเตอร์ (Drury Lane Theatre) ใหม่ หลังจากถูกไฟไหม้ในปี ค.ศ. 1812 นับได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของ วรรณกรรมล้อเลียน และกล่าวกันว่าเป็นวรรณกรรมที่มิได้ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่วรรณกรรมฉบับเลข²

บทวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468

ความเป็หมายของวรรณกรรมร้อยกรอง

วรรณกรรมร้อยกรองของไทยก่อให้เกิดอารมณ์ และความรู้สึกแก่ผู้อ่านได้มากกว่า วรรณกรรมร้อยแก้ว ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมร้อยกรองประกอบด้วยคุณค่าแห่ง วรรณกรรมครบถ้วนคือ คุณค่าแห่งความหมายและคุณค่าแห่งเสียง การที่ผู้อ่านจะซาบซึ้งในรสไพเราะแห่ง วรรณกรรมร้อยกรองได้ขึ้น ต้องอาศัยเวลาช้านานในการศึกษา วรรณกรรมร้อยกรองจึงเหมาะสมกับสภาพสังคมที่ผาลูก ฐานในสังคมไม่ตองต่อสู้ดิ้นรนกับความเป็นอยู่ มีอารมณ์และ เวลาเพียงพอที่จะศึกษาให้ได้รับ สแห่ง วรรณกรรมร้อยกรองได้ครบถ้วน

ความประวัติดำรงในสมัยอยุธยา ถึงแม้ว่าจะมีที่กส่งกระจายบ้าง เป็นกร าราว แต่ ประชาชนก็มีความเป็นอยู่สุขสบาย อุดมสมบูรณ์ อันเป็นผลส่งไปถึงกานิชย. ๒๐๖ สังคมในสมัยนั้น ค้ำว ถึงที่กล่าวมาแล้วว่าวรรณกรรมร้อยกรองเหมาะสมกับสภาพสังคมที่สมบูรณ์เช่นนี้ ดังนั้น ในสมัยอยุธยาจึง เป็นยุคทองแห่ง วรรณกรรมร้อยกรอง

ร้อยกรองที่ปรากฏเป็นครั้งแรกคือ ลิลิตโองการแปรงน้ำ ซึ่งสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นใน สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถ้าพิจารณาในด้านเนื้อหาของ วรรณกรรมร้อยกรองสมัย

¹Alex Preminger. Encyclopedia of Poetry and Poetics. p.602

²Encyclopedia Britannica V.7 p.768

อยุธยาตอนต้น จะพบว่าเป็นการเกิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ และเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา
 หนึ่งเพื่อผลทางอ้อม คือเป็นการโน้มน้าวจิตใจของปวงชนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อรวม
 กำลังกันรักษาเอกราชไว้

เมื่อถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง รอยกรองประเภทโคลงและฉันทฺรุม เรืองมากที่สุด
 เนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีลักษณะเป็นการพรรณนาซึ่งกวีได้รับแรงบันดาลใจจากความรัก
 วรรณคดียุคนี้ได้รับอิทธิพลบางส่วนจากวรรณคดีสันสกฤต แนวทางแห่งวรรณคดีในสมัยนี้สืบต่อ
 เรื่อยมาจนถึงอยุธยาตอนปลาย วรรณกรรมรอยกรองก็ยังคงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย
 มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในยุคนั้นวรรณกรรมต่างประเทศเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อวรรณกรรม
 ไทยมากขึ้นเป็นลำดับ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกล่าวได้ว่า
 วรรณกรรมรอยกรองได้เจริญขึ้นถึงขีดสุดอีกครั้ง ในรัชสมัยของพระองค์นี้มีกวีที่มีชื่อเสียงและ
 วรรณคดีที่ยอดเยี่ยมปรากฏเป็นจำนวนมาก ต่อจากนั้นวรรณกรรมรอยกรองคงดำเนินมาเรื่อย ๆ
 จนกระทั่งหลังรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงสงบเขาลง กวีคนล่าสุดคือ
 พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ต่อจากนั้นความนิยมของคนก็หันไปสู่วรรณกรรม
 ประเภทร้อยแก้ว การที่ค่านิยมในด้านวรรณกรรมของสังคมไทยเปลี่ยนไปก็เนื่องมาจากเศรษฐกิจ
 ที่รัดตัวเข้ามาเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด วันเวลามีค่ามาก การกระทำกิจการต่าง ๆ ก็ต้องทำด้วย
 ความเร่งรัด ทำในสิ่งง่าย ๆ จึงเป็นเหตุให้วรรณกรรมรอยกรองถูกมองว่าเป็นสิ่งยึดชาติ
 ต้องใช้เวลามากในการทำความเข้าใจ

คุณค่าแห่งวรรณกรรมร้อยกรอง

สิทธา พิณจิวาคล กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมร้อยกรองไว้ว่า

ร้อยกรอง ย่อมปรากฏคุณค่าในรูปต่าง ๆ ต่อบุคคลที่ต่างประเภทกัน สำหรับบุคคล
 ประเภท "ผู้แต่ง" หรือกวี ร้อยกรองมีคุณค่าเป็นวิถีทางแสดงออกที่สวยงามของ
 ความรู้สึก ความคิด ความสะเทือนอารมณ์ ตลอดจนประสบการณ์ของผู้แต่ง

สำหรับบุคคลประเภท "ผู้อ่าน" ร้อยกรองมีคุณค่าหลายรูปแบบคือ ช่วยเราอารมณ์
 และความรู้สึก เราจินตนาการ เราความคิด เที่ยบเทียบประสบการณ์ และจินตนาการ

ของผู้อ่านให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น บทกวีนิพนธ์ชั้นดีจะให้สิ่งที่มีคุณค่าสูงทาง
ภูมิปัญญาแก่ผู้อ่านโดยใช้เวลาเพียงไม่กี่คำ ซึ่งบรรจุอยู่ในบรรทัดสั้น ๆ ตามบังคับ
ของบทโคลง ดังนั้นผู้อ่านจึงเสียเวลาเพียงไม่กี่นาทีในการเพิ่มพูนสิ่งที่ผู้อ่านมีอยู่แล้ว
ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

สำหรับ "สังคัม" ซึ่งกว้างขึ้นจนถึงประเทศชาติ และโลกถือว่ากวีนิพนธ์เป็นสมบัติ
ล้ำค่าซึ่งคนในชาติหวงแหนและรักษาไว้ให้ยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน¹

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2468

เนื่องจากวรรณกรรมประเภทโคลงเลียนแต่งโดยยาก ในวงวรรณกรรมไทยจึงมี
วรรณกรรมประเภทนี้น้อยมาก วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนโดยตรงที่เด่นและน่า
สนใจเริ่มปรากฏในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดมาจนกระทั่งถึงสมัย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

สมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367 - พ.ศ. 2398)

บทละครเรื่องระเด่นลิ้นโต ของพระมหามนตรี (ทรัพย์)

สมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2398 - พ.ศ. 2411)

1. บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถ ของคุณสุวรรณ

2. บทละครเรื่องอุรุทรอยเรื่อง ของคุณสุวรรณ

สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-- พ.ศ. 2453)

1. บทจักระบัวตลก ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. บทละครเรื่องวงศ์เทวราช ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

3. กลอนไดอริซีมหราม ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

4. เองตั้งดาว ของตลกโวหาร (นามแฝง)

สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - พ.ศ. 2468)

1. นิราศมะเหลเถไถ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. โคลงโลกนิติจำแลง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนในสมัยรัชกาลที่ 3

ระเด่นลันได

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนของไทยเริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กวีที่สมควรจะได้รับเกียรติเป็นผู้ริเริ่มงานประพันธ์วรรณกรรมล้อเลียนคือพระมหามนตรี (ทรัพย์) ซึ่งเป็นกวีหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่ไม่มีประวัติโลกไฉนมากนัก ไม่มีประวัติปรากฏอย่างละเอียดลออเช่นกวีอื่น ๆ คนทั่วไปรู้จักแต่เพียงว่าพระมหามนตรี (ทรัพย์) เป็นนักกลอนฝีปากดีและมีอารมณ์ขันพอที่จะเขียนกลอนว่าเสียดสีผู้อื่นได้ ดังที่ปรากฏในเพลงยาวว่ากระทบพระยามหาเทพ (ทองปาน) ซึ่งเป็นที่พอใจของผู้ที่ได้อ่าน เมื่อตรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน พระมหามนตรีก็ได้เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการแต่งเพลงยาวกลบทและโคลงภาษีกัดตนด้วย พระมหามนตรีเป็นกวีที่มีแนวเขียนต่างจากกวีสมัยนั้นและสมัยต่อมาเป็นอย่างมาก ทำนองการเขียนของท่านเป็นแบบเขยหยันและเต็มไปด้วยอารมณ์ขัน ผลงานที่ปรากฏก็มี กลบทกบเตนสามตอน โคลงภาษีกัดตน เพลงยาวว่ากระทบพระยามหาเทพ (ทองปาน) และบทละครเรื่องระเด่นลันไดอันเป็นเรื่องที่ทำให้พระมหามนตรี (ทรัพย์) มีชื่อเสียงเฟื่องฟู ซึ่งมาพบตนฉบับเมื่อท่านได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว

บทละครเรื่องระเด่นลันไดเป็นเรื่องที่แปลกแหวกแนวของวรรณคดีทั่ว ๆ ไปในขณะนั้น เรื่องระเด่นลันไดนี้ พระมหามนตรี (ทรัพย์) ได้แต่งล้อวรรณคดีเรื่องอิเหนาซึ่งเป็นที่ยอมรับชมชอบกันมากตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 การล้อเลียนเห็นได้ชัดจากการให้ชื่อตัวละครเลียนแบบอิเหนา ก็ให้ตัวเอกชื่อระเด่นลันได นอกจากนั้นแล้วในเรื่องยังกล่าวหาถึงถึงเรื่องอิเหนาไว้ในตอนที่ระเด่นลันไดปลอมประโลมนางประเดาะว่า

อันระดูฤกษ์จะคู่กับอนงค์
โอมเจลาเจาเหมือนบุษบา
ถ้าเป็นระเด่นเหมือนเช่นพี่
ตรีสีพลางทางชวนนวลละออง

มิใช่วงศ์อสูรเดหวา
จรกาฤกษ์จะควรกับนวลนง
จึงควรที่ร่วมภิรมย์ประสมสอง
เขื่องย่องนำหน้าพานางเดิน
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

นอกจากจะเป็นเรื่องล้ออืเหนาโดยตรงแล้ว ระเด่นลันไดยังเป็นเรื่องล้อเลียน
เรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยทั่วไปอีกด้วย อันเป็นเรื่องชีวิตและพฤติกรรมของกษัตริย์ มีการออก
จากเมืองไปผจญภัยต่อสู้กับศัตรูไฉยชนะ ในที่สุดได้กลับเข้าเมือง นอกจากนี้แล้วเรื่องจักร ๆ
วงศ์ ๆ ยังเต็มไปด้วยขนบธรรมเนียมและการใช้ภาษาในระดับสูง ในการล้อก็กำหนดให้ตัว
ละครมีฐานะและพฤติกรรมตรงข้ามกับเรื่องล้อ ดังเช่นการพรรณนารูปร่างกายประดะ
พระมหามนตรี (ทรัพย์) ก็ให้มีลักษณะตรงข้ามกับนางในวรรณคดีอื่น ๆ คือ

สูงระหงทรงเพรียวเรียวยรุค
พิศแต่หัวตลอดเตาขาวแตดา
คิ้วกงเหมือนกงเขาคิดฝ้าย
นูกวางดวงพักตร์หักงอ
สองเตาหอยตุงตึงตุงตะเกี้ยว*
เสวยสลาขากพระโอบรูอม

งามละม้ายคล้ายอุฐกะหลาป่า*
หงสองแกมกัลยาตั้งลูกยอ
จมูกละม้ายคล้ายพราขอ*
ลำคอโตตันสั้นกลม
โคนเที้ยวแห่งรวบเหมือนบวบต้ม
มันน้ำเขย่นาชมนางเทวี
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

การบรรยายฐานะและพฤติกรรมของตัวละครก็ให้มีลักษณะนำขึ้น ตรงข้ามกับในเรื่อง
อืเหนาหรือเรื่องอื่น ๆ เช่นกัน

-
- * กะหลาป่า ชื่อเมืองหลวงของอินโดนีเซีย ปัจจุบันคือจาการ์ตา
* กง ไม้รูปโค้งเหมือนคันธนู ใช้คิดฝ้าย เรียกไมกงหรือไมกงคิดฝ้าย
* พราขอ มีขนาดใหญ่ ปลายเป็นข้อมีคามยาวสำหรับใช้เกี้ยว ตัด
* ตุงตะเกี้ยว ตุงที่ถักด้วยด้ายหรือไหมเป็นตา ๆ มีหูรูด

มาจะกล่าววทไป
 เสวยราชย์ของกัเตียวเหี้ยวรำภา
 อยู่ปราสาทเสาศอดยอดควน
 มีทหารหอนเห่าเฝ้าเฝ้าเฝ้ายาม
 เหี้ยวลีซ้อขอข่าวสารทุกบ้านช่อง
 ไม่มีใครซึ่งบังทั้งภูมิภาค
 พอโพลเพลเวลาจะสายณ
 บรรทมเหนือเสื่อลำแพนแทนมณ
 ครันรุ่งแสงสุริยันตะวันโด่ง
 เล็งจ๋เสวยข้าวตั้งกับหนังปลา
 กระโดดคำสามทีสี่เห่งเถือไกล
 ทรงสุคนธ์ปนละลายคินสอพอง
 นุ่งกางเกงเข็มหลงอลงกรณ
 เจียรระบาดเสมียนละวามาแคลว
 สวมประจำตีควายตะพายยาม
 กุมตะบองกันหมาจะราวี

ถึงระเด่นลันไดอนาธา
 ตามตลาดเส้าซึ่งชาหนาโบสถ์ราหมณ
 กำแพงแก้วแลลวนควยเรียวหนาม
 คอยปราบปรามประจามิตรที่คิดร้าย
 เป็นเสบียงเลี้ยงทองของถวาย
 ทางผากกายฝากตัวกั้วบารมี
 ยุงชุมสูมควันแล้วเข้าที่
 ภูมิซบเซาเมากัญชา
 โกงโคงลงในอ่างแล้วล้างหน้า
 ลงสระสระตงกาในทองกลอง
 แล้วย่างขึ้นบันไดเข้าในห้อง
 ชโลมส่องแกมคางออย่างแมวคราว
 ผ้าทิพย์อาภรณ์พณชาว
 ดูราวกับหนังแขกเมื่อแรกมี
 หมดจดดงควมกว่าบันหยี
 ถือช้อจรีมาตามทาง
 พระมหามนตรี (ทรัพย์)

เรื่องระเด่นลันไดมีลักษณะจะเป็นบทละคร เนื่องจากมีคำนำ เมื่อนั้น บัดนั้น ตาม
 แบบละคร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายไว้ว่า
 "บทละครเรื่องระเด่นลันได ถ้าอ่านโดยไม่ทราบเค้ามูลกึ่งจะเข้าใจว่าเป็นบทแต่งสำหรับ
 เล่นละครตลก แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น หนังสือเรื่องระเด่นลันไดนี้ที่แท้เป็นจดหมายเหตุ
 หากผู้แต่งประสงค์จะจกให้ขบขันสมกับเรื่องที่จริง จึงแก่งแต่งเป็นบทละครสำหรับอ่านกัน
 เล่น หากใดตั้งใจจะให้เป็นบทละครไม่"¹

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ "คำนำ" ใน บทละครเรื่อง
 ระเด่นลันได หน้า คำนำ

ระเด่นลันไดนี้กล่าวกันว่าเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เรื่องเดิมมีว่า แยกขทานอยู่ทาง โขสพราหมณ์ ได้ไปลอบรักใคร่กับเมียแยกเลี้ยงว่าซึ่งอยู่ทางศาลสถิตย์ ยุติธรรมปัจจุบันนี้ ผัวเขาจับได้เป็นเรื่องพิพาทกันถึงโรงศาลรู้กันทั้งเมือง ถือเป็นเรื่องขบขันกันในยุคหนึ่ง พระมหามนตรีจึงจับเอามาผูกเป็นบทละคร โยธกัณฑ์ฐานะ มุกตลิกและพดติกกรรม ของตัวละครให้ตลกขบขันตรงข้ามกับเรื่องอิเหนา ซึ่งเป็นเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ของวงศ์วาน กษัตริย์ เมื่อมีผู้นำบทละครเรื่อง ระเด่นลันไดออกเผยแพร่จึงเป็นที่สนใจของนักอ่านอย่างมาก เพราะมีรสชาติที่แปลกไปจากวรรณคดีอื่น ๆ ที่อ่านกันจนจำเจ เนื่องจากบทละครเรื่อง ระเด่นลันไดไม่เพียงแต่มีลักษณะที่แปลกไปจากแวดวงของวรรณคดีในสมัยนั้นเท่านั้น หากแต่ บทละครเรื่อง ระเด่นลันไดยังให้อารมณ์ขันแก่ผู้อ่านอย่างมาก จึงเป็นที่รู้จักและสนใจกันอย่างแพร่หลายมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ในฐานะที่ล้อเลียนได้อย่างคมคาย

✕ ในด้านเนื้อหาของเรื่องนั้น พระมหามนตรี (ทรัพย์) ก็ได้อิงเรื่องจริงที่เกิดขึ้น โดยกล่าวถึง ระเด่นลันไดซึ่งมีอาชีพ "สี่ข้อขทานทุกบ้านช่อง" ไปเที่ยวขทานจนเกิดไปรักใคร่กับนางประแตภรรยาท้าวประคูนซึ่งมีอาชีพเลี้ยงวัว ตกตึกแอบเข้าไปหานางประแตแต่กล่าวไปถูกท้าวประคูนเขา เลขความแตก ลันไดพานางประแตไปอยู่ด้วย ต่อมานางกระแอมอญชายยาวเหนียว คนรักเก่าของลันไดมาพบเขา เรื่องเดิมของพระมหามนตรี (ทรัพย์) มีเพียงเท่านี้ ได้มีผู้แต่งต่อว่า สองนางเกิดถึงหวังถึงตบตีกัน ขณะนั้นท้าวประคูนก็มารับเอานางประแตไป ลันไดกับนางกระแอกตบตีกัน

ในบรรดาวรรณกรรมล้อเลียนทั้งหลายของไทย บทละครเรื่อง ระเด่นลันไดเป็นที่นิยมแพร่หลายมากที่สุด มีสำนวนโวหารคิดใจผู้อ่านจนมีผู้จำติดปากได้เป็นจำนวนมาก วิธีการล้อเป็นไปอย่างแนบเนียน ให้อารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน และที่แสดงว่าบทละครเรื่อง ระเด่นลันไดเป็นที่นิยมกันมากอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีผู้คิดแต่งต่อเพิ่มเติมจนผิดไปจากเดิม

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนสมัยรัชกาลที่ 4

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนที่แพร่หลายในหมู่นักอ่านสมัยต่อมาคือ พระมะเหลเถไถ และอุณรุทรวายเรื่อง ทั้งสองเรื่องนี้เป็นผลงานของกวีหญิงในสมัยรัชกาลที่ 3 ผู้หนึ่งคือคุณสุวรรณ ซึ่งเป็นธิดาของพระยาอุไทยธรรม (กลาง) ราชินิกุลบางช้าง ตอนแรก

ได้รับการศึกษาจากทางบ้าน ภายหลังเข้าไปรับการอบรมในวังและใ้คควายตัวทำราชการ
อยู่ที่ตำหนักพระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพในพระบรมมหาราชวัง และคงได้รู้จักเป็น
ศิษย์สุนทรภู่ด้วย เนื่องจากสุนทรภู่เป็นที่โปรดปรานของกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ คุณสุวรรณ
ไม่ได้แต่งงาน เริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะคนมีชื่อเสียงโด่งดังในสมัยรัชกาลที่ 4 ด้วยผลงานเรื่อง
พระมะเหลเถไถและอุณรุทรอยเรื่อง กล่าวกันว่าคุณสุวรรณเสียชีวิตขณะที่แต่งสองเรื่องนี้
มาถึงแก่กรรมในต้นสมัยรัชกาลที่ 5 งานที่เป็นที่รู้จักกันมีเพียงสามชิ้นคือ จดหมายเหตุเรื่อง
กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพประสูติ พระมะเหลเถไถและอุณรุทรอยเรื่อง

บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถ

บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถมีเค้าเรื่องทำนองเดียวกับบทละครเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ
ทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลของเรื่องอนิรุทธคำฉันท์ของศรีปราชญ์
หรือบทละครเรื่องอุณรุทในรัชกาลที่ 1 ในฉากที่ตัวละครซึ่งเป็นเจ้าชายออกประพาสป่า
เทวดาอุสม แต่การอุสมของคุณสุวรรณนั้นแปลกออกไป คือแทนที่เทวดาอุสมพระมะเหลเถไถ
ไปสมกับนางตะแลงแกงในวัง กลับอุสมนางออกจากวังไปให้พระเอกก่อนรุ่งเช้า เทวดาก็ไม่
พากลับมาคืนคงให้อยู่กับพระเอก และก่อนที่พระเอกจะพากลับบ้านเมืองก็ต้องประสูปสรรด
คือต้องแสดงความสามารถในการต่อสู้กับยักษ์ตัวร้ายตามธรรมเนียม ผลไม่เป็นที่รู้แพชนะก็
จบลงเพียงเท่านั้น คนส่วนมากคงจะเห็นว่าคุณสุวรรณแต่งเรื่องนี้ในขณะที่เสียชีวิต
เนื่องจากคำที่ใช้ในบทประพันธ์ไม่มีความหมายเสียเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ 4 - 5 คำ
หายวรรค แต่ถ้ามหาพิจารณากันอย่างรอบคอบแล้วจะพบว่า คำเหล่านั้นไม่มีความหมายก็จริง
แต่สำเนียงของคำเหล่านั้นสามารถบ่งถึงอารมณ์และบรรยากาศของเนวหาตอนนั้น ๆ ได้
ดังเช่นตอนที่พระมะเหลเถไถมีพระราชประสงค์จะออกประพาสป่าว่า

เมื่อนน
สถิตยังแทนทองกะโปลา
วันหนึ่งพระจึงมะหลักคัก
แล้วจะเที่ยวชมมะลมเต

พระมะเหลเถไถมะไหลลา
สุชาปาลากะเปเล
มะเหลเถไถไพรพริกมะริกเข
มะโลโตโปเปมะลูตู
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

ตอนที่พระมะเหลเถไถสั่งให้จดชบวนออกประพาสก็ เป็นอีกตอนหนึ่งที่มีคำไม่มีใช้ใน
ภาษาอยู่มาก แต่ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้ตลอดคือ

บักนั้น	เสนาธิบดีสั่งกะงังกิง
ไผ่หนึ่งวิ่งไปมะลึงตึง	มะลันตันกรังถึงจิงบอกกัน
ว่าบัดนี้รับสั่งมะเหลเถ	ให้ญูมาปาเปกะหนังกัน
จะเสด็จเตร็ดเตร่มะเลตัน	ว่าแล้วชวนกันมะแลงแตง
	พระมหามนตรี (ทรัพย์)

ยูพิน ธาตรี¹ ได้วิเคราะห์ความหมายของคำที่ไม่มีใช้ในภาษาจากเรื่อง
พระมะเหลเถไถจากการใช้แบบทดสอบ สรุปได้ว่าผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำเหล่านั้น
โดยอาศัยเกณฑ์ต่อไปนี้

1. เข้าใจความหมายโดยอาศัยธรรมเนียมนิยมทางวรรณคดีของบทละครไทย เป็น
หลัก เช่น กะโปลา ในคำประพันธ์ว่า สกิดยังแท่นทองกะโปลา เนื่องจากความข้างหน้า
กล่าวว่าเป็นที่ประทับของกษัตริย์และทำด้วยวัสดุสูงค่า จึงทำให้ผู้อ่านจำนวนมากให้ความหมาย
ว่า มโหฬาร ตระการตา สวยงาม

2. เข้าใจความหมายโดยอาศัยเนื้อความ สถานการณ์ บริบทใกล้เคียงเป็นหลักคือ

2.1 อาศัยคำที่มาข้างหน้าในวรรคเดียวกันเป็นตัวไขความหมายของคำ เช่น
กะเปเล ในคำประพันธ์ว่า ชูชาปลาากะเปเล ให้ความหมายว่า สู้สบาย

2.2 อาศัยการแปลความหมายให้สอดคล้องกับความที่มาจากข้างหน้าหรือข้างหลัง
เช่น มะลมเต ในคำประพันธ์ว่า แล้วจะไปเที่ยวชมมะลมเต ให้ความหมายว่า ธรรมชาติ
ที่วิเศษ

มะแลงแตง ในคำประพันธ์ว่า ว่าแล้วชวนกันมะแลงแตง ให้ความหมายว่า
ไปด้วยกันทั้งหมด

¹ยูพิน ธาตรี วิเคราะห์วรรณกรรมของอุทิศสุวรรณ ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต

มะหลักติกในคำประพันธ์ว่า วันหนึ่งพระเจ้ามะหลักติก ให้ความหมายว่า กิด นึก
ตริกตรอง

มะริกเซ ในคำประพันธ์ว่า มะเหลไตไพรพริกมะริกเซ ให้ความหมายว่า
คนไม

2.3 เลือกให้ความหมายโดยอาศัยเสียงของคำเป็นเกณฑ์ตัดสิน

2.3.1 พวกที่มีเสียงใกล้เคียงกับคำที่ใช้ในภาษา เช่น มะลึงตึง ใกล้เคียงกับคำว่า
ตึงตึง ซึ่งบอกถึงเสียงอันตึงและเสียง /อ/ มี /ง/ สะกดยังมีคำที่แสดงถึงเสียงตึงอีก
ด้วย เช่น บึง อึง ตึง ฟลึง กึง จึงให้ความหมายคำนี้ว่า ไทรมดราม เออะอะตึงตึง

2.3.2 เดาจากลักษณะของเสียง เช่น กะหงั้นกั้น ในคำประพันธ์ว่า
ในหม่อมมาเปอะหงั้นกั้น ให้ความหมายว่า ตัวแก่งที่สุด ตัวสำคัญ

ในคำขานการดำเนินเรื่องเป็นไปตามแบบของกวีโบราณคือ พระอุปราชมี่พระราช
ประสงค์จะออกประพาสป่า พระชนกชนนีก็ทรงห้ามปราม แต่ในที่สุดก็ออกประพาสจนได้
มีการจัดทัพ เข้ายี่สรง ทรงเครื่องและบรรทม

นักวิจารณ์วรรณคดีหลายคนลงความเห็นว่า คุณสุวรรณคงไม่ได้เสียสติขณะแต่งเรื่องนี้
ตามคำเล่าคือ หากแต่งอย่างคนมีสติ โดยมีจุดประสงค์ที่จะประชดกลอนเรื่องจักร ๆ
วงศ์ ๆ ที่มีอยู่ดาษดื่นสมัยนั้น โดยคำที่นำมาใช้มุ่งสัมผัสเป็นส่วนใหญ่ ไม่คำนึงถึงความหมาย
จึงทำให้มีคำที่มีความหมายซ้ำกันมาก คุณสุวรรณจึงแต่งล้อโดยใช้คำให้ละเอียดหนังกยิ่งขึ้น
ไปกว่านั้นอีก

บทละครเรื่องอุณรุทธรอยเรื่อง

บทละครเรื่องอุณรุทธรอยเรื่องก็แต่งขึ้นล้อเรื่องประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ ในสมัย
รัตนโกสินทรตอนต้นเช่นกัน โดยเฉพาะเรื่องอิเหนาและอุณรุทซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในสมัยนั้น
บทละครเรื่องอุณรุทธรอยเรื่องมีลักษณะเด่นและแปลกกว่าวรรณคดีอื่น ๆ ตรงที่นำเอาตัวละคร
ในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ มากล่าวรวมกัน มีทั้งอิเหนา รามเกียรติ์ ชุนช่างขุนแผน พระอภัยมณี
ลักษณะวงศ์ พระลอ ฯลฯ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าว
ถึงบทละครเรื่องนี้ไว้ว่า "บทละครเรื่องอุณรุทธรอยเรื่องนี้ คุณสุวรรณก็ให้ตัวละครในเรื่อง

ต่าง ๆ มารวมกันอยู่ในเรื่องเดียว ถ้าดูโดยกระบวนการความอยู่ข้างจะเลอะ แต่ไปตีในทาง
สำนวนกลอนก็แสดงความรู้เรื่องละครต่าง ๆ กว้างขวาง"¹

ผู้ที่จะอ่านอุณรุทธร้อยเรื่องใดสักเรื่องจะต้องมีความรู้ในวรรณคดีไทยกว้างขวาง รู้จัก
ตัวละครจากเรื่องต่าง ๆ มาก เพราะคุณสุวรรณได้นำเอาตัวละครเหล่านั้นมาแต่งรวมกัน
เป็นอีกเรื่องหนึ่งจนไม่มีเค้าเรื่องเดิมเหลืออยู่เลย ถึงแม้ว่าอุณรุทธร้อยเรื่องจะนำตัวละคร
จากเรื่องต่าง ๆ มาปะปนกันมากมาย แต่ก็ดูเหมือนว่าได้พยายามที่จะให้เนื้อเรื่องติดต่อกัน
เป็นเรื่องเดียว เช่นตอนตนจบลงด้วยรองไห บทต่อไปก็ขึ้นโอศกรวญเหมือนกันแต่ตัวละครเป็น
ตัวอื่นไป ดังตัวอย่างเช่น

โอแม่เจ้าประคุณของลูกรัก	นางยักษ์มาม้วยสังขาร
รำพลางทางขึ้นอาชา	พาหน่อไฉนนาเหาะไป ฯ
ครั้นถึงรภาพระสีกร	วานรยินดีจะมีไฉน
ถวายดวงชีวันทันใด	กับท้าวโททวงศ์ทรงศักดิ์ ฯ
อีกตอนหนึ่งว่า	
จึงว่าเหยยสังตามารดา	มาสังหารลูกยาภูคักไชย
ว่าพลางทางขึ้นศิลป์ไชย	แผลงไปถูกท้าวกรุงพาล ฯ
เมื่อนั้น	วายุบุตรวูมิไกรใจหาญ
ยี่สิบกรกุมศรพระอวตาร	สิบโษษฐสังสารสูวิภูษา ฯ
	คุณสุวรรณ

วรรณคดีไทยหลายเรื่องมีการแปลงกายในการจัดทัพ แต่ในอุณรุทธร้อยเรื่องของ
คุณสุวรรณมีความคิดที่แปลกไปกว่าที่อื่น ก็เป็นการแปลงกายแต่เพียงรูปคำเป็นอีกกำหนด
เท่านั้น

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ "คำนำ" ใน บทละครเรื่อง
พระมะเหล็กไถ่ อุณรุทธร้อยเรื่องและระเด่นลิ้นไถ่ หน้า 3 - 4

จำจฮยกโยธาคลาไกล
 ว่าพลางนึ่งแปลงกายา
 รัพลให้กลายเเป็นโยธา
 พาศีแปลงเเป็นอาชาชาญ
 ไกรสรให้แปลงเเป็นสิงหราช
 พระราเมศแปลงเพศเเป็นรามา
 พระชาครุชแปลงเเป็นสุบรรณจร
 นาคาเเป็นพระยาวาสูกรี
 พระสุริยนิรันเเป็นทินกร
 เจ้าพลางงามแปลงนามเเป็นหม่นไว
 พระอิศวรแปลงเเป็นพระศุลี
 เทเวศแปลงเพศเเป็นเทวา
 พระยาหงษ์แปลงองค์เเป็นเหมราช
 โลกกลายกายาเเป็นทาวี
 มยุเรศกลายเพศเเป็นยงพลัน
 อุนาครรณันเเป็นบุษบา
 ชุนแผนแผลงแปลงกายเเป็นพลายแก้ว
 คนธรรพให้แปลงเเป็นคนธรรพ

ตามองค้อไภยเชษฐา
 เเป็นองค์สุดาเขาวมาลย์
 ไอยราแปลงเเป็นกษสาร
 พระพรหมานแปลงเเป็นทาวธาดา
 สกุนชาติให้แปลงเเป็นปักษา
 พยัคฆาแปลงเเป็นพยัคฆ์
 วานรแปลงเเป็นกระบี่ตรี
 ไกลียแปลงเเป็นท้าวหัสไนย
 ศศิธรเเป็นดวงแขไซ
 ซาละวันนั้นให้เเป็นกุมภา
 ทรพีแปลงเเป็นมหิงษา
 กิรินาแปลงเเป็นกิรี
 พระดาบสแปลงชาติเเป็นฤาษี
 มฤคตีแปลงเเป็นมฤคา
 ทศกรรณันแปลงเเป็นยักษา
 บันหีแปลงกายาเเป็นอายัน
 ลีละตราเพรีศแพรวเเป็นหย้าหรัน
 นางพิมพกลายกายพลันเเป็นวันทอง*^๑
 คุณสุวรรณ

อุษณา กาญจนทัต^๑ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องพระมะเหลเถไถและอุณรุท
 ร้อยเรื่องของคุณสุวรรณในแนวจิตวิเคราะห์ตามทฤษฎีของซิกมุนด์ ฟรอยด์ ว่า คุณสุวรรณเขียน

* สะกดตามต้นฉบับ

^๑ อุษณา กาญจนทัต "บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถเป็นเรื่องตลกขบขันเท่านั้นหรือ"
 ใน คำสตรีและศิลป์แห่งอักษร หน้า 69 - 97

เรื่องนี้เพื่อเป็นการระบายความรู้สึกที่เก็บกด เนื่องมาจากคุณสุวรรณเป็นกุลสตรีที่ได้รับการอบรมอย่างเคร่งครัดในรั้วในวัง ทำให้ต้องเก็บกดความรู้สึกต่าง ๆ ไว้ในใจ โดยเฉพาะในเรื่องเพศ ซึกมัลลิก ฟรอยด์ ใค้เห็นว่า มนุษย์มีความสนใจและผูกพันอยู่กับเรื่องเพศเป็นสำคัญและมีผลต่อจิตใจมาก เมื่อต้องเผชิญกับค่านิยมทางสังคมว่าการกระทำตามสัญชาตญาณเพศเป็นเรื่องเสียหาย จึงต้องเก็บกดไว้ ซึ่งเรื่องนี้คุณสุวรรณเองก็ดูจะประสบกับตัวเองดังที่ปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุเรื่องกรมหมื่นอัปสรสุตาเทพประชวรว่า

ท่านหลวงศักดิ์นั่งมองแล้วร้องไห้
สูฝืนแสรงแกลงสู้แกคูที

เหลือจะหักใจกระตาคแล้ววากหนี
เนือความมีเหลือจะร่ำเป็นกำกอลอน

คุณสุวรรณ

นอกจากนี้แล้วยังมีที่กล่าวถึงความไม่สมหวังในความรักไว้อีก ซึ่งทำให้คุณสุวรรณเจ็บปวดมากกว่า

โอวีตอกกรอนเพราะศรรัก
เมื่อเดือนสิบขึ้นค่ำทำหิ้ง

ไม่ประจักษ์น้ำใจจนไหลหลง
พิทวงแลตะกิ่งเหมือนหนึ่งตาย

คุณสุวรรณ

การใช้ชื่อตัวละครก็ดูเป็นการตั้งขึ้นอย่างแตกคั้นเพื่อให้สะใจ การใช้คำและจังหวะตลอดจนเสียงของคำที่ให้ความรู้สึก เป็นการแสดงอาการเคลื่อนไหวและภาวะจิตใจของผู้แต่ง ส่วนเรื่องอุณรุทร้อยเรื่อง ตัวละครที่มาชุมนุมกันก็เป็นไปอย่างมีความซัดใจกัน ต้องทำความขุ่นแค้นซัดเคือง สู้รบและจบลงด้วยความตายซึ่งมีจิตกังวลถึงความตาย เรื่องร้อยแปด เป็นการสะท้อนภาพความรู้สึกทั้งทางเพศและสัญชาตญาณมุ่งตาย คุณสุวรรณจึงเข้าใจในลักษณะของผู้ที่ระบายความเก็บกดของจิตใจสำนักออกมาโดยวิธีแห่งศิลปะ

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนสมัยรัชกาลที่ 5

วงศ์เทวราช
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ราชินีพันธุวรรณกรรมประเภท

ลือเลื่องที่แปลกไปจากเดิมที่เคยมีมาคือ บทละครเรื่องวงศ์เทวราช โดยพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ต่อเรื่องเดิมซึ่งเป็นของหลวงพัฒน์พงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) โดยมีพระราชประสงค์ที่จะลือผู้แต่งเดิมที่แต่งเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์อย่างขาดความรู้เกี่ยวกับราชประเพณีและโคตรงนำเรื่องขบขันต่าง ๆ มาผสมเข้าด้วย ถ้าหากพิจารณาโดยผิวเผินอาจจะเห็นว่าไม่มีแก่นสารอันใด แต่ถ้ามองโดยถ้อยถนแล้วจะทราบว่า เป็นเรื่องที่น่าสนใจมิใช่น้อย ซึ่งนอกจากจะมีลักษณะเรื่องแปลกแล้วยังแฝงข้อคิดและความจริงบางประการที่ไม่มีปรากฏในที่อื่น ๆ

มูลเหตุที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ เนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะลือบุคคล บุคคลแรกที่ทรงลือคือผู้แต่งเรื่องวงศ์เทวราชเดิม ทรงลือโดยทรงพระราชนิพนธ์ต่อ ลือสิ่งที่ทรงสังเกตุได้จากเรื่องเดิม และยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งทรงลือโดยอาศัยตัวละครในเรื่อง เป็นเรื่องมีกถายทอดลักษณะบุคคลเหล่านั้นลงไป ดังที่สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายไว้ในคำนำบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องวงศ์เทวราชว่า

ด้วยบทละครเรื่องนี้ เป็นหนังสือทรงแต่งต่อลือผู้อื่น ทั้งผู้แต่งบทละครเดิม เรื่องวงศ์เทวราช แลบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีตัวอยู่ในเวลาเมื่อทรงพระราชนิพนธ์ บันดามี อธิยาภัยและเรื่องประวัติขบขันหลายคน เอมาทรงแต่งแฝงเป็นตัวละครในเรื่องวงศ์เทวราช ต่อไครรู้เหตุแลตัวบุคคลซึ่งแฝงอยู่ในพระราชนิพนธ์จึงจะอ่านสนุก

อันเรื่องตำนานการที่ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องวงศ์เทวราชนี้ เดิมหลวงพัฒน์พงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) เมื่อยังเป็นขุนจบพลรักษ์ในกรมพระสุรัสวดีเป็นผู้สำหรับแต่งบทละครให้เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเล่น ขุนจบพลรักษ์แต่งบทละครเรื่องวงศ์เทวราชขึ้นตามความคิดแลความสามารถของตนเอง ท่านองเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงจะเห็นไม่สมควรเล่นละครได้ ขุนจบพลรักษ์จึงส่งบทนั้นไปให้พิมพ์ขายในท้องตลาด ราคาเล่มละสลึง เหมือนอย่างหนังสือกลอนเรื่องอื่น ๆ ซึ่งมักพิมพ์ขายกันในท้องตลาด แต่มิได้บอกไว้ให้ปรากฏว่าเป็นของผู้ใดแต่ง ต่อเมื่อถึงปีวอก พ.ศ. 2427 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประสรวไรไซ้ ต้องเสด็จประทับอยู่แต่ในพระราชมณเฑียร ทรงรำคาญพระราชหฤทัย จึงโปรด ฯ ให้หาหนังสือบทกลอนซึ่งยังไม่เคยทรง

ฟังมาอ่านถวายพอแก้รำคาญ ใ้ไ้หนึ่งสี่บทละครเรื่องวงศ์เทวราชมาอ่านถวาย ไม่ทรงทราบว่าเป็นของผู้ใดแต่ง แต่ทรงสังเกตเห็นวิปลาศด้วยความเขลาเตาสอดของผู้แต่ง โดยสำคัญว่าตนรูราชประเพณีมีหลายอย่าง ดังเช่นเห็นว่ากษัตริย์เสด็จไปไหนจำต้องขึ้นเกยเป็นนิจ เป็นต้น ฟัง "มันไ้" จึงทรงพระราชนิพนธ์แต่งตลอด ขุนจบพลรักรัษ แล้วเลยเอาเรื่องซึ่งขบขันต่าง ๆ อันมีตัวบุคคลจริงมาแต่งเป็นเรื่อง วงศ์เทวราช ทรงพระราชนิพนธ์อยู่หลายประชวรก็เล็ก...¹

เรื่องวงศ์เทวราชมีลักษณะเป็นกลอนบทละคร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เวลาในการทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ 43 วัน พระราชนิพนธ์เสร็จเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2427 ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ของเรื่องไว้ว่า

ขอจงกำหนดที่หมดสาร

ศตวรรษจิตรมาศกำหนดมี

ขึ้นปีใหม่ในปีวอกจศก

เอปรีลที่ยี่สิบพอสบกัน

ในเรื่องการติดกลอนอักษรตรี

กาพย์กษัตริย์กิติทิวาวัน

พันสองร้อยสี่สิบหกกำหนดมัน

พันแปดร้อยแปดสิบสี่เท่านั้นเออ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วงศ์เทวราชฉบับเดิมของหลวงพิฆังพิภักดิ์ (ทิม สุขยางค์) มี 7 เล่มสมุดไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ต่ออีก 14 เล่มสมุดไทย

กลอนไ้คอรีซิมทราบ

พระราชนิพนธ์ลือเขียนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกเรื่องหนึ่งคือ กลอนไ้คอรีซิมทราบ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายถึงมูลเหตุที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหน้าคำนำว่า

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ "คำนำ" ใน วงศ์เทวราช หน้า คำนำ

มูลเหตุอีกอย่างหนึ่ง เกิดแต่ทรงเบื่อหน่ายหนังสือชนิดหนึ่งซึ่งเจ้านายเรียกกันว่า
อย่าง "ซิมทราบ" คือผู้แต่งไม่รู้จักถ้อยรู้จักคำ ไม่รู้จักอักษร รู้แต่กลอนก็แต่งไป แต่
ยังมีคนพอใจอ่าน จึงทรงแต่งบทกลอนอย่างซิมทราบลอกเล่นบาง...

กลอนไดอริซิมทราบนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์
เป็นอย่างหนังสือของข้าราชการฝ่ายในแต่ง แกล้งทรงพระราชนิพนธ์ทั้งวิธีใช้ถ้อยคำ
แลสัมผัสเช่นหนังสือกลอนอย่างซิมทราบ เพราะฉะนั้นต้องใช้วิธีอย่างซิมทราบจึงเป็น
กลอนได้¹

ที่เรียกวิธีอักษรอย่างซิมทราบนี้ ผู้อ่านคงต้องใช้ความสามารถของตนพยายาม
"ซิมทราบ" เรื่องที่อ่านให้ได้ แสดงว่าหนังสืออย่างซิมทราบนั้นแต่งไม่ดี ถ้ายกข้อความ
หมายให้ผู้อ่านเข้าใจโดยง่ายไม่ได้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็น
ชอบภพรองของหนังสือประเภทนี้ และมีพระราชประสงค์จะให้หนังสือลักษณะนี้อีกต่อไป จึง
ทรงพระราชนิพนธ์อีกขึ้น หรืออีกแง่หนึ่งอาจทรงให้ "ซิมทราบ" มากกว่าเรื่องอื่น ๆ เพื่อให้
ผู้อ่านเห็นชัดเจนว่าเขาใจยากง่ายเพียงใด

พระองค์ทรงเริ่มพระราชนิพนธ์เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 ปีชวด จ.ศ.
1250 (วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2431) ถึงวันเสาร์ แรม 13 ค่ำ เดือน 12 ปีชวด
จ.ศ. 1250 (วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2431)

ลักษณะคำประพันธ์เป็นทำนองกลอนสุภาพ ตอนขึ้นต้นคล้ายเพลงยาวคือเริ่มต้นด้วย
วรรครับ มีลักษณะเป็นแบบเขียนบันทึกรายวัน ทรงบันทึกวันที่ทรงพระราชนิพนธ์เล่าเหตุการณ์
ต่าง ๆ ไว้น่าขบขัน

กลอนไดอริซิมทราบแม้จะเป็นพระราชนิพนธ์ล้อ แต่ในด้านเนื้อหาที่ทรงบันทึกไว้นั้น
ตรงกับความจริงทุกประการ อาจเทียบดูได้กับจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน เช่น

---

¹สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ "คำนำ" ใน กลอนไดอริซิมทราบ
หนา คำนำ

จากจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

วันที่รัชกาล 7302 วัน 4 ๕ 12 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก 21 1250

(7 พฤศจิกายน 2431)

เวลาบ่าย 2 โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินล่องน้ำไปเข้าคลองผดุงกรุงเกษม
ข้างใต้ ประทับวัดเทพศิรินทราวาสเป็นที่ 1 พระราชทานพระกระฐิน พระอริยมุนี
ครอง สมเด็จพระจักรพรรดิถวายบริวาร แล้วเสด็จพระราชดำเนินวัดโสมนัสวิหาร
ที่ 2 สมเด็จพระวันรัตครองกระฐิน พระองค์เจ้าศรีเสาวภาทรงถวายบริวารเสด็จกลับ
ย่ำค่ำ

วันนี้เรือพระที่นั่ง เอนกชาติราชภุชงค์ เป็นพระที่นั่ง เรือพระที่นั่ง เทพรัตนดาราราย
เป็นที่นั่งรอง เรือคู่ชักเรือรูปสัตว์¹

ได้อธิษฐานพรบวรขยายไว้ตรงกันว่า

วัน 4 ๕ 12 ค่ำ

พอบ่ายแสงสุริยาเวลาบ่าย
คู่ชักเรือรูปสัตว์ค้ำหน้า
เรืออะเนกลายนากหลากแต่ก่อน
ผีพายกรายพรายมาศเพียงขาดตา
เข้าปากคลองขุดใหม่ข้างใต้หน้า
พระพายพัดผ้าพู่พองฟูปลิว
ประทับที่วัดพระเทพเป็นที่หนึ่ง
ไปวัดโสมนัสคืนวันช้าย
ออกปากคลองข้างเหนือล่องกลับ

เรือคั้งรายเรียงมาออกกลางลำ
ถัดถึงลำพระที่นั่งอลังกา
ชมพู่อ่อนพ่นอะแหม่มแกมทองจำ
ทั้งนาวาติดตามหลามเป็นทิว
ต่างพายรำรีเรือยเล่นเฉื่อยฉิว
ตามข้างริ้วเรือคูอยู่เรียงราย
เสร็จแล้วจึงลอยเลื่อนเคลื่อนขยาย
ที่สุดท้ายวัดพระนามสามตำบล
คู่คั้งกับเฮฮาโกลาหน*

* สะกดตามต้นฉบับ

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จดหมายเหตุพระราชกิจรายวันใน
พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคที่ 22 หน้า 106 - 107

พอพลบค่ำถึงตำหนักกรมสายชล

เสด็จนิพลวันนี้มีมีการ*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเดือนสิบสองนั้น มีพระราชพิธีสำคัญหลายอย่าง เช่น พระราชพิธีลอยพระประทีป พระราชกุศลฉลองไตรปี พระราชกุศลแจกเบี้ยหวัด พระราชพิธีฉัตรมงคล ในโตริชิมทราก็ กล่าวถึงพระราชพิธีเหล่านี้ไว้อย่างถูกต้อง มิได้เสแสร้งบิดเบือนความจริง แต่ก็มีหลายตอนที่เข้าใจยาก ถ้าอ่านไม่ "ซึมทราบ" เพราะวิธีเขียนสะกดการันต์ที่ผิดแปลกไป รวมทั้งการใช้ศัพท์ภาษาเป็นอย่างฝายในที่บันทึกตามความรู้ ความเข้าใจของตน เช่น เกี่ยวกับพระนาม เจ้านายพระองค์ต่าง ๆ ก็กล่าวสั้น ๆ และบางทีก็เพี้ยนไป ดังเช่น

อันพระหน่อในพระโกศที่โปรดตั้ง
กรมพระทั้งสองพระนองชาย
พระองน้อยนกรมพาน
กรมหลวงสององนามกรงชัต

เปนกรมตั้งแผ่นดินนี้มีมากหลาย
องใหญ่หมายกรมพระจักรพัต
สรอยกระครุจำไม้โคสนัด
ที่วังหลังวัดสัททเทาวาง*

.....

.....

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทจับระบำตลก

บทจับระบำตลกเป็นวรรณกรรมล้อเลียนอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ เป็นเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นล้อเลียนบทจับระบำซึ่งรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 รัชกาลที่ 4 ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในเรื่องรามเกียรติ์ตอนเทพบุตรและนางฟ้าพ่อนรำในคราวนักชัฏรฤกษ์ และรามสูรชวางชวาน โดยทรงแก้ไขเพิ่มเติมต่อมาเรื่อย ๆ กรมพระสมมติอมรพันธุ์ทรงอธิบายไว้ว่า

* สะกดตามต้นฉบับ

รัชกาลที่ 1 ทรงไว้ในเรื่องรามเกียรติ์แล้วมีพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ทรงบท
 ทเวดานางฟ้าจันระบำขึ้นใหม่ ตั้งแต่พระอรชุนไปจนตลอดเรื่องใช้พระราชนิพนธ์
 รัชกาลที่ 1 ของเดิม เป็นแต่ทรงแก้ไขถ้อยคำบางวรรคบางตอน มาในรัชกาลที่ 4
 ทรงดัดบททเวดานางฟ้าให้สั้นเข้า แลทรงพระราชนิพนธ์บทพระอรชุนแลบทนาง
 เมขลาขึ้นใหม่ ถึงบทรามสูรใช้ของเดิมอย่างรัชกาลที่ 2 ทรงแก้ แต่ชื่อพระอรชุน
 ทรงแปลงเป็นพระประสูนี¹

บทจันระบำของเดิม กวีมีจุดมุ่งหมายสำหรับขับร้องจันระบำ จึงมุ่งพรรณนาให้
 ออกท่ารำไถงดงาม แต่บทจันระบำตกลงมีลักษณะตรงข้าม กลับไปมุ่งให้เกิดอารมณ์ขึ้น ดังเช่น
 ในบทจันระบำบรรยายท่ารำอันงดงามของบรรดาเทพบุตรและนางฟ้าที่มาจันระบำ
 กัน ดังนี้

เมื่อนน
 หึงเทพธิดาทุกนารี
 เทพบุตรจันระบำท่า
 รำเรียงเคียงเข้าให้ชิด

ฝ่ายฝูงเทวาทุกกราช
 คู่ชกชมเปรมปรีเห็นสุดคิด
 นางฟ้ารำพ้องนงอนจริต
 ทอดสนิทติดพันกัลยา*
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในบทจันระบำตกลงมีว่า

เมื่อนน
 ออกจากเทพบุตรสุดอัปรี
 นางฟ้าเหยียบบาเทพบุตร
 ต่างท่าแยบคายชายช้าเลื่อง

ฝ่ายฝูงนางฟ้าหนาเหมือนผี
 จันระบำท่าที่ดูสิ้นเมือง
 ฉายจุดยุดกรกันตามเรื่อง
 ยักเยื้องหลอนหลอกกลอกหน้าตา
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

¹ กรมพระสมมตอมรินทร์ "คำนำ" ใน บทละครชุดเบ็ดเตล็ดในเรื่องรามเกียรติ์
 หน้า คำนำ

* สละกตตามตนฉบับ

บาง ตอนทรงลอบุคลิกลักษณะของตัวละคร ดังในบทฉบับระบำนองหนึ่ง กล่าวถึง
พระอรชุนที่ผ่านมาชม เทพบุตรและนางฟ้าฉบับระบำนองว่า

มาจะกล่าวบทไป
มีอำนาจอาจองทรงฤทธิ์
เสวยสมบัติทิพย์หลายสิบบปี
เป็นเมืองฟ้าอากาศพิมาน
พร้อมกันเทพบุตรบุรุษสวรรค์
ทรงเครื่องประดับอร่ามฟ้า
แล้วเสด็จยงเยองยุรยาตร
ลอยเลื่อนนภาไลยไปดวยพลัน

ถึงพระประชุนสุนทรศรี
ในที่จะให้ฝนคลบนันดาล
ในถิ่นที่ภิกษุโณทร โหสดาน
เมื่อถึงกาลที่จะเล่นเป็นเวลา
มีจิตเกษมสันต์สรรษา
กับภูษาผ้าตีมีพรรณ
ลีลาศจากสถานวิมานสวรรค์
กวัดแกว่งพระแสงขรรค์เหาะมา*
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในบทฉบับระบำนองกลมีว่า

มาจะกล่าวบทไป
อยู่ในวิมานรูจี
จะนั่งนอนอย่างไรไม่เป็นสุข
เรือดเส้นโลหนหมัดกัดกายา
จึงเผยพระแกลแลไป
แจงว่าดวงแก้วแพรวพราย
อย่าเลยจะไปลอบมอง
จับขวานปูลูกขีว่า

ถึงพระวารชุนเรื่องศรี
ภูมิซบเซาเมากัญชา
เวียนลูกเวียนนอนรอนม้งสา
คันเพียงอสุราจะวอดวาย
เห็นแดงลูกสุกใส่เป็นแสงสาย
ราพณรายยินดีปรีดา
ไคช่องซิงแก้วเมขลา
เหาะมาที่ประชุมเทวัน
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในบทฉบับระบำนองกลมีอยู่หลายตอนที่ได้รับอิทธิพลมาจากกระเด็นสั้นไตในด้านการ
พรรณานฐานะและบุคลิกตัวละครตลอดจนกระทั่งสำนวนกลอน ก็มีบางตอนที่ใกล้เคียงกันมาก

* สะกดตามต้นฉบับ

คัง เช่นในบทละครเรื่อง ระเด่นลันไดตอนที่บรรยายถึง ระเด่นลันไดมีส่วนกลอนตอนหนึ่ง
ว่า

ขอโพล่พลเวลาจะสำคัญ
บรรทมเอนเอนเสื่อลำแพนแพนผมิ
ครันรุ่งแสงสุริยขึ้นตะวัน โค้ง
เส้ราเส้วขวางคังกับหนังปลา

ฝูงชุมชุมควันจะเข่าที่
ภูมิชอบเขาเมากัญญา ฯ
โก้ง โกงลงในอ่างแล้วล้างหน้า
ลงสระสระรดกทาในทองกลอง ฯ
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

ในบทนี้บรรยายตลกตอนที่บรรยายถึงความเป็นอยู่ของพระอรุณว่า

มาจะกล่าวบทไป
อยู่ในวิมานรูจี
ใหออยากหวานหวานรำคาญอก
เปิดม่านเห็นชาวตังกับหนังปลา
ครันกินสำเร็จเสร็จแล้ว
ใส่กุญแจวิมานเช่นกระได

ถึงพระวรชุนเรื่องศรี
ภูมิชอบเขาเมากัญญา
มุ่นหมกเสือกสนเที่ยวคนหา
เสวยทิพย์โสภาสำราญใจ
จับพระขรรค์แก้วแสงใส
เหาะไปที่ประชุมเทวัน*
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตอนหนึ่งในระเด่นลันไดมีส่วนกลอนว่า

.....
นุ่งกางเกงเข็มทองอลงกรณ์
เจียรระภาคเสมียนละวามาแต่ลาว

.....
ผ้าทิพย์อาภรณ์พันขาว
ดูราวกับหนังแขกเมื่อแรกมี
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

* สักกดตามต้นฉบับ

ในบทจ้บระบ้ำตลกก็มีสำนวนกลอนไกล่เคียงกันในตอนที่พรรณานางโฉมนางเมขลา
ว่า

มาจะกล่าวบทไป
ผิวเนื้อเป็นนวลล้วนซีไศล

นวลนางเมขลาเหลวไหล
วิไลเหมือนหนึ่งแขกเมื่อแรกมี
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เนื้อเรื่องของบทจ้บระบ้ำตลกในตอน ๆ คำเน้นไปเช่นเดียวกับบทจ้บระบ้ำ เนื้อหา
ในบทจ้บระบ้ำเป็นการกล่าวถึง เทพบุตรและนางฟ้ามาจ้บระบ้ำรื่น เรียงกันในคราวนี้ก็ขัดถูก
นางเมขลาจะมาช่วย รามสูรเหาะผ่านมาเห็นแสงแก้วในมือนางเมขลา จึงขวางขวาง
เพื่อชิงดวงแก้ว เหล่าเทพบุตรนางฟ้าตกใจพากันเหาะหนีไปหมด รามสูรพบกับพระอรชุนได้
ต่อสู้กัน พระอรชุนเสียทีถูกรามสูรจับฟาดกับเหลี่ยมเขาพระสุเมรุถึงกับเอนทรุดไป พระอรชุน
ตาย รามสูรเมื่อชนะก็เหาะกลับไปที่อยู่ของตน

เนื้อหาในบทจ้บระบ้ำตลกต่างไปจากบทจ้บระบ้ำตอนที่พระอรชุนและรามสูรต่อสู้กัน
พระอรชุนเป็นฝ่ายชนะ จับรามสูรขวางไปถูกเขาพระสุเมรุเอนทรุดไป รามสูรไม่ตายเหาะ
หนีไปที่อยู่ของตน พระอิศวรสั่งให้เหล่าเทพบุตรช่วยกันชะลอเขาพระสุเมรุขึ้น

บทจ้บระบ้ำตลกนี้ ไปเป็นบทร้องจ้บระบ้ำเมื่อคราวสมโภชช้างเผือกสมัยรัชกาลที่ 5
ในครั้งนั้นพระองค์ได้ "โปรดให้มีละครหลวงที่โรงละครหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตอน
เขียนเล่นจ้บระบ้ำตลก คำละครเลือกเล่นแต่จำอาตมูชายที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นมาเล่นประสมโรง
นายจ่ายชาหลวงเดิมเป็นตัวพระอรชุน นายขำนครเป็นตัวนางเมขลา นายรุ่งเป็นตัวรามสูร...
เล่ากันว่าขบขันนัก"¹

เองตั้งหัว

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังมีวรรณกรรมรอยกรองประเภทล้อเกี้ยวที่รู้จักกันแพร่หลาย
เนื่องจากให้อารมณ์ขันอย่างมากอีกเล่มหนึ่งคือเองตั้งหัว ผู้แต่งไม่กล่าลงชื่อไว้ เพราะมี
บางตอนที่ค่อนข้างไปในทางหยาบโลนและใช้ภาษาซึ่งไม่ควรให้เด็กอ่าน เองตั้งหัวจึงเป็น

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ "คำนำ" ใน บทจ้บระบ้ำตลก
หน้า คำนำ

หนังสือ "ตองห้าม" สำหรับเด็กในสมัยก่อน นักอ่านทั้งหลายเมื่อได้อ่านเองตั้งแถวแล้วจะตองลงความเห็นว่าเป็นหนังสือที่ให้อารมณ์ขันอย่างแปลก เป็นการแฉงล้อเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ อย่างสนุกสนานมากที่สุด มีครบทั้งบทไหว้ครู บทชมโฉม บทยกทัพ บทอภิศรยุทธและบทฆมนกขมไม้ชนิดชวนขันทั้งสิ้น ดังเช่นตอนแม่สาวลูกสาวเมื่อจะแต่งงาน เรื่องการประณินบิภิกษามีว่า

ฝ่ายโฉมครูปู่ทะเลมเหสี	นางจำใจแม่จรรยาสาวสวรรค์
จึงเรียกสองพระธิดาเข้ามาพลัน	แล้วรำพรณสอนทราชมเชยเคยทำมา
ว่าสองเจ้าจะมีคู่อยู่ด้วยตัว	จงฝากตัวอยู่กับเขาชะเงาหนา
เวลาชำสุริยสนธยา	ชวลาไคสุคตอย่าจุมมัน
ทั้งพี่น้องหมอนเกล้าเข้าเป่าปัด	ให้ผ้าปักจึงค่อนอนคิตก่อนมัน
ปวดทองเขี้ยวกะลารองของสำคัญ	ให้จอมขวัญผู้รักสรงหักตรา
แม่หัวเมื่อยจงเอาพลองเขาลองเถลน	ตีแกเส้นเมื่อบักตีนักหนา
ครั้นเข้าครูสุริยแสงแดงขึ้นมา	แม่แก้วตาจงปลุกหัวอย่าม้วน
จงโยให้ตมแกงแดงสำหรับ	ตามตำหรับจงจำคำแม่สอน
แมนหัวโกรธแก้วตาอย่าอวารณ	ทำเป็นงอนตั้งปิ้งจึงจะดี
แมนหัวว่าเจ้าจงดาอย่าละปาก	เขาวานอย่าไทมากอย่าดวยหนี
ยามสวายเจ้าจงลองเอาพลองตี	สองสามทีให้ผ้านอนนอนสำราญ
เมื่อขามหัวหัวขาวเจ้าอย่านิ่ง	จงนอนกลิ้งหัวเรียกหาก้อย่าขาน
หัวอย่างนี้หัวทองรักแทบคักคาน	จงประทานรางวัลให้ดวยไม้พลอง*

คลกโหวนาร (นามแฝง)

เมื่อพิจารณาดูท่วงทำนองการแฉงล้อตลอดจนกลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันแล้ว จะเห็นได้ว่ากลวิธีคืออิทธิพลมาจากเรื่องระเด่นลันไดมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการตั้งชื่อตัวละคร การบรรยายบุคลิกลักษณะและฐานะของตัวละครล้วนแต่เลียนแบบจากเรื่องระเด่นลันไดทั้งสิ้น ดังเช่น ในบทละครเรื่องระเด่นลันไดตอนที่บรรยายถึงฐานะของระเด่นลันไดไว้ว่า

* สะกดตามต้นฉบับ

มาจะกล่าวบทไป
เสวยราชย์องค์เดียวที่เขวราภา
อยู่ปราสาทเสาศอกยอดควน
มีทหารหอนเห่าเฝ้าโหมงยาม

ถึงระเด่นลันไดอนาคา
ตามตลาดเส้าชิงช่าหน้าโบสถ์นราหมณ
กำพวงแก้วแลลวณควยเรียวหนาม
คอยปราบปรามประจามิตรที่คิดร้าย
พระมหามนตรี (ทรัพย์สิน)

ในเเองตั้งห่าวบรรยายถึงฐานะขวงท้าวอุดมโคตรไว้ว่า

แต่ปางหลังยังมีกรุงกษัตริย์
หงไฟฟ้าชาแผ่นดินตองกิมเหลือ
นามเว้าเมืองเรื่องเทศพิเศษสม
เชอมีอิทธิฤทธาดังหาฮี
อันกรุงไกรใหญ่ลึบยี่สิบต่อก
แคลวนแลวเรียวหนามงามนัยนตา
ปรากฏปราสาทไซเซโยเยโถก
ฝาผนังไม้คุนจุนประจำ
มีพระโรงโปรงอร่ามงามเลขา
หน้าพระแกลแลสะพรั่งคังหม้อตาล

ครองสมบัติเมืองลำบากอดอยากเหลือ
มาเออเพื่ออยู่แต่ทางที่อย่างดี
ชื่ออุดมโคตรโรจเรื่องตรี
ครองบุรีโอโงเหมือนโรงนา
กำแพงคอกป้อมคูดูสง่า
ทวารารอยไฟซีโตดำ
พระพายโบกเพียงยอดจะถอดคว่ำ
ท้าวเชอทำนาศนุกสุขสำราญ
คามริมฝาเรียงรอบกระสอบขาวสาร
บานทวารทาสีด้วยซีขาว
คลกโหวหาร (นามแฝง)

ในบทละครเรื่องระเด่นลันไดมีบทชมโฉมนางประแคะว่า

สูงระหงทรงเพรียวเรียวรูศ
พิศแต่หัวตลอดเตาขาวแก้ว

งามละม้ายคล้ายอุฐะหลาป่า
วังสองแกมกำลัษาดังลูกยอ
พระมหามนตรี (ทรัพย์สิน)

ในเเองตั้งห่าว ตอนชมโฉมนางสังขะอุคมีว่า

ช่างงามจริงยิ่งกว่าหม้ออรชร
ขนงเนตรเกศแกมแจลมเหลือ

ตั้งจันทรเมือกลุ่มช่อมควัน
เหมือนแถมเรือหนาลอออกตั้งหลอบัน

นิ้วพระหัตถ์ที่เรียบเทียบตะบัน   ปทุมต้นข้อมกว่าค่าสะแก
 สองปรายยิ้มพริ้มพรายคอร่ายอ่อน   ขอพระกรเจาละม้ายคลายแถม
 พระโอษฐ์แนบเป็นกระบายคลายปากแตร   พระเล็งแลหลงลิมปล่มอุรา
 ถลกโหวาร (นามแฝง)

เรื่องดังดาวพิมพรครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2435 และได้พิมพ์เป็นครั้งที่สองเมื่อ พ.ศ.
 2466 โดยพิมพ์ออกขายเป็นเล่มเล็ก ๆ เพียงเล่มละ 32 หน้า ขายเล่มละ 20 สตางค์
 มี 11 เล่ม หนาปกบอกไว้ว่า

เรื่องเองดังดาว
 แต่งโดยถลกโหวาร
 สำหรับรานฎรอ่านเล่น¹

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนสมัยรัชกาลที่ 6

นิราศมะเหลเถไถ

นิราศมะเหลเถไถเป็นวรรณกรรมโคลงเลียนที่ใหวารมณีนแกผู้อ่านในแง่ของการใช้
 ภาษา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2465
 เนื่องในการเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคประพาสมณฑลอยุธยาและนครสวรรค์ ทรง
 พระราชทานนิพนธ์ขึ้นชื่อเรื่องพระมะเหลเถไถของกฤตสุวรรณ์ ภาษาที่ใช้จึงมีคำที่ไม่มี ความหมาย
 อยู่เป็นจำนวนมากเป็นเกี่ยวกับพระมะเหลเถไถ ดังเช่น

ลงบันไดจึงไต่ลมลึกตึก

คำนึงนี้ถึงบุตรมัจจุฉา

เน้นหลังกลับเขารับขวัญมลัญชา

โอบุตราบุตรมลิโซ

พอจำใจจากลูกกะจุกจืด

ถามเสด็จบพิตรมะมีคโต*

¹ "บัญญัติ" "หนังสือท่องเที่ยวสมัยคุณปู่" ข่าวกรุง 10 : 8 พฤษภาคม 2504

* สะกดตามต้นฉบับ

ลูกอยู่บ้านอย่างนมนะคนใจ
จะเหี่ยววับแมลงคามลาเกือก
แล้วในแม่เขาตองกะถองไซ

จงนี่กลัวผู้กโกลนตีบใจ
ลูกจงเลือกตัวเมียกะเพิ่มใจ
เอาไว้ให้พอกินมะวันษา*
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เนื้อเรื่องกล่าวบรรยายเมื่อเสด็จประพาสหัวเมืองทำนองบันทึกรายวันธรรมดา
บางตอนเล่าละเอียดถึงประวัติสถานที่ต่าง ๆ คล้าย ๆ นิราศลอนดอนดังเช่น

จากนี้เวา่ทรงเตชมะเสดสวน
แวงระประรางสามยอดมะหอดไซย
ผ่านเคหาวิสาเขนตรกะเปบลอน
ควนสองชั้นอร่ามกะปามลอ
พลลคอนชาติกรีกกะบีคหลัง
ตัวผลิตพรากจากถิ่นกะบิลเล
สนองบาทวราชทะมาคตุน
ไคเป็นถึงเจ้าพระยามหากาโย
แต่กิจการใหญ่โตกะไปเลค
ขุนนางไทยชาติโงะโกเกณ

เสด็จจรสู่เวียงมะเกียงโกย
ทรงมูไซยแล้วเสด็จมะเห็ดชอ
แลสลอนตักรางกะหมางหมอ
ขัตินั่นนอหักพังกะบั้งเล
แสนจะเก่งสามารถมะกุดเก
มะกาเยทั้งตัวมะลัวไต
จนโปรดขุนยศตามะหลาไค
มะโกไคไคนามาวิสาเขนตร
คบกับพวกฝรั่งเศสตะเหลบเป็น
วิสาเขนตรจึงตองตล่ำป้า*
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การดำเนินเรื่องเช่นเดียวกับนิราศคือบรรยายสิ่งต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการคร่ำครวญ
ถึงบุตร ภรรยาที่ตองจากมา เช่น

เรือผ่านท่าเขี้ยวใช้กามะหงาหงอย
ไอพี่ยามลาตึงยั้งกาคว
ส่วนตัวที่ลิหรากจากพไซ

จิตป่วยล่อยเหลือบแลชะแงหง่า
กาไคเง่ากไขไม่มีมือ
เพราะไปราชโกละริคต่อ*

* สะกดตามต้นฉบับ

ต้องมานั่งเรือขังอยู่บ่อชื่อ
โอบ้างซ่อนเรือนใดกะใหม่ตุ๊ก
เห็นแต่โรงสีไฟกะโอบตา
บางกระวีอ้อชวมนะหวานัก
ที่ปั่นไฟหลุกนอวมะหอยช่อ

อนิจจือเคราะห์ห่อมลิ้นทา
เหมือนซ่อนรักร้างร้างที่กะเหม็ดำ
อกที่เตนราราเอาตะหมาดว
คำมึงนี่กั้งกระบือมะหิวพอ
วงนิรจอเห็วกะเห็วมำ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยเรื่องนี้ด้วยพระหทัยสนุก มีลักษณะเป็นกลอนขี้เมา พูดเรื่อยเปื่อย ไม่มีความหมาย เวลาอ่านทำให้ฟังเสียงวรรณยุกต์ ใดแปลก ๆ ชวนขบขัน พระองค์ทรงพระราชวินิจฉัยในนามของพระเจ้าสุริยธรรม (อุค สุวริตกุล) ดังปรากฏในคำกลอนตอนท้ายเรื่องว่า

ข้าเจ้าศรีหรือชุธยามะเหล่าดาด
พออ่านเล่นกะเป้แหลมกะไคไล
สมนึกให้ท่านผู้เฒ่ามะไซฮั้ง
ที่แท้เจ้าคุณอุคมะชูดชาน
เพราะถึงท่านตามเสด็จชะเลิศลอบ
ว่านชอชุดอยู่แต่เรือกะเม็วเห็ชวา

แต่งนิราศมะไหลเถมะเหลไค
มะไหลไคมะเหลกลางชามว่างงาน
ในกรว้างมะเหลงแดงแต่งกลอนสาร
มิได้แต่งมะเหลงถานสักกลอนเห็ชว
ท่านไม่ชอชุดกะไหลไปในการเห็ชว
หรือจะเห็ชวท่านกะเห็ชวมะโลนโทน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โคลง โลกนิติจำแลง

โคลง โลกนิติจำแลง เป็นพระราชวินิจฉัยเรื่องอื่นอีกเรื่องหนึ่งในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เดิมมีโคลง โลกนิติ มีลักษณะเป็นสุภาษิตเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งนำมาจากสุภาษิตบาลีและสันสกฤตในคัมภีร์พระธรรมบท เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนใน พ.ศ. 2374 ได้โปรดเกล้าฯ ให้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรรวบรวมของเก่ามาชำระใหม่ แล้วโปรด
เกล้าฯ ให้จารึกไว้ ณ วัดพระเชตุพน¹

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคงจะทรงเห็นว่า โคลง โลกนิติคุณ เป็นแบบแผน
และเครื่องขั้มน เนื่องจากใช้คำประพันธ์ประเภทโคลง ประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นสุภาษิตเก่า
แก่ จึงทรงพระราชนิพนธ์ โคลง โลกนิติคุณ แจกขั้มนล่อเสียน ดังความในโคลงบทที่ 1 ว่า

ครรร โลกโลกินิ	นมนาน
สำหรับคนโบราณ	เก่าพร้อม
บัดนี้สมัยกาล	แปลงเปลี่ยน
ภาษิตก็ควรตอง	ดัดบ้างตามสมัย
	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โคลง โลกนิติคุณ แจกขั้มนนี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์ลงในหนังสือดุสิตสมิต เนื้อหาสาระเป็น
ทำนองล้อ ๆ เลียน ๆ เพื่อให้เกิดอารมณ์สนุกสนาน ครั้น พระองค์ทรงเสียดสี เหน็บแนมบุคคล
และสังคมไว้มากมาย โดยเขียนแบบท่วงทำนอง โคลง โลกนิติ ดังเช่นว่าอนึ่งพระองค์ทรง
เสียดสีสังคมไทยที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยได้รับอิทธิพลของชาวตะวันตก และคงมีพระราชประสงค์
จะเหน็บแนมพวกก่อการกบฏ รศ. 130 ที่คิดจะเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นแบบอังกฤษ
ปึงพระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยอย่างปึง ๑๓ ทรงมีถึงขอบพระองค์ของระหอบรัฐสภาและการปกครอง
แบบสาธารณรัฐไว้ในพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง เช่น ลัทธิเจ้าอย่าง ยิวแห่งบูรพาที่ เมืองไทย
จงต้นเกิด โคลงดิลลอบ บทละครเรื่องฉวยอำนาจ ฯลฯ และในโคลง โลกนิติคุณ แจกขั้มน
ทรงเหน็บแนมพวกที่นิยมฝรั่งไว้ดังนี้

ปลาร้าพันห่อถวย	ใบคา
ใบกั้เหม็นคาวปลา	กละกลุ้ง
ชาวเรบบั้คั้หนา	สีวิ โลซแซ
ควรรเล็กปลาร้าหมุง	กั้ดกอน แฉยแซง ๑

¹ กรมศิลปากร ประชุม โคลง โลกนิติ หน้า คำนำ

ตกลงจรรยาแปลลาร้าอีก

แม่เล็กกินเสียสี่

คือควรจะเริ่มรี

คนเขื่อนหนึ่งคุดไอ

ใบพ้อพันหวน

หอมระรวยรสนา

คนเสพลีเนหา

ถึงลัดขันธ์ฉวย

กระบี่

จักโก

เลือกเพื่อน ไทณา

อารอ้างอวดดี ฯ

กฤษณา

เพร็ดทวย

เพื่อนฝรั่ง

ลบลางเสยนาย ฯ

อีกตอนหนึ่งมีว่า

เป็นคนทวารที่รู้

สองประการนิยม

หนึ่งเจกหนึ่งฝรั่งถม

สองสิ่งนี้ท่านให้

คนใดสมเสพลวย

อาจจะไต่แทงไป

ใครเสพรั่งฮัลโหว

เล่นบริดจ้อกับเวณ

สมาคม

กล่าวไว้

ไปนะ

เร่งรู้สมาคม ฯ

จีโน

ลอบเหลน

โก่เล็ก

แฉ่งมาราเรียง ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแก่ประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านหนังสือพิมพ์ที่สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นโต้แย้งในเรื่องราชการแผ่นดินได้เต็มที่ ซึ่งในบางครั้งก็ลงจะทำให้พระองค์ไม่พอพระราชหฤทัยบ้างในบางครั้ง โค้ตรงเห็นแบบพวกหนังสือพิมพ์ไว้ว่า

๐
 ฐัธรรมเนียมเทาฐุ
 วนจคัธรรกภายใน
 กลาวแกสิ่งสงสัย
 กือเอคิเตอร์น
 กบนอยเนนาหางน้ำ
 อวคบอคนอาศัย
 กือเอคิเตอร์ใน
 อวควารูหมคลำ

ทรงเ้าตร
 ลักกลน
 เลอะเลือน
 เพร็ดพริงพรหมินทร์ ฯ
 สมุทไทย
 เฝียบน้ำ
 ออเฟิส
 เลิศแห่ทุกสถาน ฯ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โคลงโลกนิติจำแลงมีลักษณะเป็นโคลงสี่สุภาพ มีทั้งสิ้น 212 บท

จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมรองประเภทล่อเลียนสมัยรัตนโกสินทร์

ระหว่าง พ.ศ. ๒367 -- -- พ.ศ. 2468

ถ้าเราอ่านวรรณกรรมรองประเภทล่อเลียนอย่างไม่พิถีพิถารนัก ก็คงจะ
ต้องลงความเห็นพ้องกันว่า เป็นเรื่องที่ได้ถวายสมุทสนาเป็นเชิงไว้มากกว่าที่จะได้รับสาระ
อันใด แต่ในความจริงแล้วเราจะได้เช่นนั้นไม่ ผู้ที่ได้อ่านวรรณกรรมรองประเภท
ล่อเลียนอย่างลึกซึ้ง จะพบว่า ในแต่ละเรื่องก็ไว้มุ่งความรูสึกของตนไว้อย่างแนบเนียน
แต่ละท่านต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะตีแผ่ความในใจของตนออกมาในลักษณะที่ต่าง ๆ กันคือ

1. เพื่อแก้ไขความคับข้องใจ (frustration) ของผู้แต่งเอง

ทฤษฎีบุคลิกภาพของฟรอยด์ (Freud) กล่าวว่า ลักษณะจิตใจของคนแบ่งออกได้
เป็น 3 สัดส่วน คือ¹

ก. Id เป็นระบบที่ประกอบด้วยสัญชาตญาณที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มีหน้าที่
แสวงหาความสุขให้แก่ตนเองอย่างปราศจากขอบเขตใด ๆ ทั้งสิ้น

ข. Ego เป็นการแสวงหาความสุขโดยคำนึงถึงขอบเขตที่กำหนดไว้

ค. Superego เป็นการกระทำที่จะตึงค้ำถึงศีลธรรม วัฒนธรรม

ฟรอยด์เห็นว่าการทำงานของระบบทั้ง 3 นี้ จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันเสมอ และ
บ่อยครั้งที่เกิดการขัดแย้งกัน (conflict) เช่น ต้องการทำในสิ่งที่ขัดกับระเบียบวัฒนธรรม
ลักษณะเช่นนี้จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความคับข้องใจ (frustration) ซึ่งก็ต้องหาทาง
ออกด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน วิธีการระบายความคับข้องใจแบบหนึ่งคือการกระทำสิ่งหนึ่งแทนที่
จะทำกับสิ่งที่ก่อให้เกิดความคับข้องใจ ฟรอยด์เรียกวิธีนี้ว่า (displacement and
sublimation) ในกรณีที่วิธีที่ทางที่ทดแทนนั้นมีจุดหมายปลายทางด้านวัฒนธรรมอันสูงส่ง
ฟรอยด์เรียกการทดแทนนั้นว่า การทดแทน (sublimation)

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนนับได้ว่าเป็นการทศเทิดแบบหนึ่งของกวี
อันเนื่องมาจากความตั้งใจในสิ่งต่าง ๆ คือ

1.1 ความกึ่งของไววันเกิดจากความปรารถนาทางเพศ

ฟรอยด์เชื่อว่าในตัวบุคคลมีพลังงานพื้นฐานทางจิต (libido) ซึ่งเขา
กล่าวว่า เกิดมาพร้อมกับชีวิตมนุษย์ มันประกอบด้วยความต้องการและความต้องการทาง
เพศ¹

ในสังคมไทยเรารู้กันว่าเรื่องเกี่ยวกับเพศหรือเรื่องสัปดนเป็นเรื่องที่
น่าอับอาย ทารกปิด บุคคลในสังคมจึงไม่มีโอกาสใดของความต้องการในเรื่องเพศได้
อย่างเปิดเผย อันเป็นผลทำให้เกิดความกึ่งของใจขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้กวีผู้แต่งวรรณกรรม
โคลงเลียนจึงได้ใช้วิธีการแห่งศิลปะทางภาษาระบายความกึ่งของใจในเรื่องนี้ออกมา ใน
วรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนบ้างปรากฏเรื่องเกี่ยวกับเพศและเรื่องลามกเป็นอัน
มาก

เรื่องเพศหรือเรื่องลามกที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภท
โคลงเลียน กวีจะใช้ศิลปะทางภาษาช่วยให้เห็นเป็นเรื่องขบขัน ดังเป็นตอนหนึ่งในเรื่องดังหัว
ที่กล่าวถึงขารดาของเองถึงหัวและอ่าวถึง โข่งในพร โอรสทั้งสองก่อนที่จะออกจากเมือง
ว่า

สองกุมารโง่สารไท่แดนขึ้น	สำราญร่นคลายวิ โขดที่โศกถึลย
เจ้ารับพรแวกใส่ในไซ่ตัน	หึ่งสองราพากันอัญปรี
.....	.....
มารดาพั่งนึ่งหัวรว่าพอเออย	แมกเเคยเห็นอยู่คุมันขึ้น
นางคนหนึ่งหายหน้าไซ่หัววัน	มามีตรรกษันในคร้วหัวไม้
นางจนจิตติดิตสงสัย	เรียกเตาไซ่เข้ามาถามความบัดสี
มันให้การเลอะเลือนเปื้อนเต็มที	จนคดีปตกรกกระเบือ

¹มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา จิตวิทยาทั่วไป

แม่สอดสวนทวนพยานให้การชัด
ใจเห็นนางถึงข้าเรากับเจ้าเกลือ
เจ้าครกมัดตัว เจ้าพริกหยุดหยักเหลือ
อ้างติดเบือ เป็นแม่สอดผ้อเพลงยาว
ผลกโหวาร

การระบายความคับข้องใจในเรื่องเพศที่ควักไวก็นมากคือบทอิศวรรย บทอิศวรรย
ที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนมีลักษณะไปในทาง โลกโพนิ คกว่าใน
วรรณกรรมทั่ว ๆ ไป ดังเช่นบทอิศวรรยระหว่างระเด่น ต้นไคกับนางประแตะ มีว่า

อิศวรรยต้นผลิกกักกอง	ฟ้าร้องครืนครืนดังบันใหญ่
เกิดหาญโยนขวบส่วส่าบไป	หลังคาพาโลแทบเปิดเปิง
ฝนตกห่าใหญ่ใส่ขู่ขู่	ท่วมคูท่วมหนองออกนองเจิง
กางกขขึ้นกระโดดโลดหลงเขิง	อ่องอ่องเริงร่ารองแล้วหองคอง
นกกระจอกออกจากวิมานมะพร้าว	ตองฝนท่นหนาวอยู่ฮองหน่อ
ชนกางทางปีกเปียกจนมอชอ	ฝนก้อซาดเม็คเสีจบันตาล
	พระมหามนตร์ (ทรัพย์สิน)

1.2 ความคับข้องใจอันเกิดจากจิตกังวล (anxiety)

สำรวจกล่าวถึงจิตกังวล (anxiety) ว่าหมายถึงประสบการณ์ทาง
อารมณ์ที่ปวดร้าว จิตกังวลเกิดจากความรู้สึกเกรงกลัวอันตราอยู่ในบางสิ่งบางอย่าง ทั้งจาก
ภายในตัวและภายนอก¹

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนบางเรื่อง ก็แต่งขึ้นเพื่อระบาย
ความคับข้องใจอันเกิดจากจิตกังวล ดังเช่นโลกนิติจำแลงซึ่งเห็นได้ชัดว่าสมรบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้มีพันธฺ์ทรงมีความหวังโยและกังวลพระทัยในเรื่องเสียดังค เมือง
เมืองไทยในสมัยนั้น ซึ่งมีประชาชนบางกลุ่มใช้สิทธิเสรีภาพจนดูออกจะเกินเลยไป อันจะ
เป็นเหตุให้เกิดความไม่มั่นคงของประเทศชาติได้ ตลอดจนในขณะนั้นเราได้มีการวิคต่อกับ

¹มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา จิตวิทยาทั่วไป

ชาวต่างชาติมากขึ้น ทำให้อิทธิพลทางวัฒนธรรมตลอดจนความคิดของต่างชาติโดยเฉพาะประเทศทางตะวันตกเข้ามาครอบงำความคิดคนไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้พระองค์กังวล พระทัย ทรงเกรงว่าจะเกิดภยันตรายแก่ประเทศชาติต่อไปในอนาคต เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้มีพระปรีชาสามารถในทางอักษรศาสตร์ พระองค์จึงทรงสามารถไขกลวิธีระบายความกังวลเหล่านี้ออกมาให้ผู้อ่านได้ทราบอย่างละเอียดในรูปของการเสียดสี ในโลกนิติจำแลงสาระสำคัญเป็นการเสียดสีบุคคลที่พระองค์ทรงเห็นว่าประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสม นักหนังสือพิมพ์เป็นบุคคลที่พระองค์ทรงกล่าวถึงมากที่สุดในเรื่องการไปสิทธิเสรีภาพวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล และแม้กระทั่งโจมตีพระองค์เองเกี่ยวกับเรื่องการใช้ฉายพระราชทรัพย์ พระองค์ทรงเสียดสีนักหนังสือพิมพ์ไว้หลายตอน หนึ่งในทรงเสียดสีนักหนังสือพิมพ์ว่าเป็นพวกอวดรู้ ทรงกล่าวเสียดสีว่า

กบนอยเนาหางน้ำ
 อวดบอดนอ้าย
 กือเอติเออรใน
 อวดวารูหมคล่า

สมุทไทย
 เพียบบน้ำ
 ออฟฟิต
 เลิศแห่ทุกสถาน ๙

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากพวกหนังสือพิมพ์แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงเสียดสีชาวจีนในประเทศไทย ซึ่งพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าต่อไปภายหน้าจะเป็นภัยแก่ประเทศชาติ ลักษณะการเสียดสีเป็นไปทำนองให้คนไทยได้รู้สึกถึงภยันตรายที่จะได้รับจากชาวจีนเหล่านี้ว่า

ทองเหลืองเปลืองรายทอน
 ชัดเท่าชัดราด
 เจกัณจะทำดี
 กบมีจักไว

เห็นมี
 เล่าไซร์
 ต่อเท่า ใต้ถุ
 จิตแท้ในไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คนไทยที่นิยมฝรั่ง เป็นอีกพวกหนึ่งที่ทรงคติเลียน พระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยกับ การที่คนไทยบางกลุ่มนิยมยึดถือกับความคิดของฝรั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีความประสงค์ จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองให้เป็นไปตามประเทศต่างตะวันตก พระองค์จึงทรง เสียสละคนเหล่านี้ว่า เห็นว่าการคบฝรั่งหรือดำเนินรอยตามฝรั่งเป็นคนฉลาด โกงแก้วไว้มากมาย ด้วยกัน ดังเช่น

กายเกิดพยาธิร้าย

ฉิฉยา หายแยะ

สตียาโศหา

ฉิฉโต

นอกจากคบฝรั่งจำ

ยังชั่ว หน้อยเวีย

หัวทวนแกมโกไว

หลอกลู้อใจตเขลา ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วรรณกรรมรอยกรองประเภทล้อเลียนบางเรื่อง ก็จะมีแง่จุดมุ่งหมายในการ แฉงไว้ว่า ต้องการจะเสียดสี เห็นขมหมุกคดที่ไม่ดีไว้เลยทีเดียว ดังเช่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชี้แจงไว้ในตอนต้นเรื่องวงศ์เทวราชว่า

ถ้าแม่ใครไม่ครุทีชอวัน

จะสำคัญมั่นใจว่าใส่สี

แต่เรื่องจริงหลากหลากก็มากมี

ปนแต่รวมไว้ในนี้ เป็นเรื่องเตี๋ย

กบตีจิจงอย่ามีความวิตก

มีคัยกเอามาว่าอย่าเจตีย

เก็บแต่พวกที่ทวนหันนหมุเตี๋ย

พอโตเะ ราชหัว เระะเกรียวแก่รำคาญ*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. เพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ

ลักษณะประจำตัวของชาวไทยอย่างหนึ่งคือเป็นผู้มีอารมณ์ขัน รักสนุกอยู่เสมอ "คนไทย ไม่ว่ามั่งมีหรือยากจนจะมีรอยยิ้มปรากฏบนใบหน้าเสมอ จนชาวต่างประเทศขนานนามว่า ดินแดนแห่งรอยยิ้ม (land of smile) การยิ้มจึงเป็นวิถีชีวิต (way of life) ที่ปฏิบัติจน

* สะกดตามคนฉบับนี้

เกิดความเคยชินคิดเป็นนิสัย จนกลายเป็นแบบที่ทำได้โดยไม่รู้ตัว"1 ความเป็นผู้รักลูก
 ของคนไทยนี้ใคร่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมไทยเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมไทย
 เกือบทุกเรื่องจะต้องแทรกอารมณ์ขันไว้ในลักษณะต่าง ๆ กัน แม้กระทั่งในวรรณกรรมที่มี
 ลักษณะเคร่งขรึม เป็น วรรณกรรมศาสนา ผู้แต่งก็ยังอดไม่ได้ที่จะแทรกอารมณ์ขันไว้
 ทั้งเรื่องเวสสันดร ลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ปกครองเกือบทุกตอนในเรื่องว่าให้ผู้อ่าน
 อดไม่ได้ที่จะหัวเราะด้วยอารมณ์ขันที่กลมกล่อมในบางครั้ง

ในบรรดาวรรณกรรมทั้งหลายของไทย วรรณกรรมล้อเลียนนับได้ว่าให้อารมณ์ขัน
 และความบันเทิงแก่ผู้อ่านมากที่สุด การดำเนินเรื่องของวรรณกรรมล้อเลียนทุกเรื่องเป็นไป
 ในทำนองเดียวกัน คือมุ่งให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขำขัน เพลิดเพลิน วรรณกรรมล้อเลียนบาง
 เรื่องผู้แต่งได้บอกจุดมุ่งหมายไว้เลยทีเดียวว่าเพื่อความสนุกสนาน ดังเช่นในเรื่องเองถึงว่า
 ผู้แต่งได้แจ้งจุดประสงค์ในการแต่งไว้ว่า

ข้าเจ้าเคยแสดวงแดง เต็มต่อ	แกลงชกขอขอคำขำมาบรรหาร
ไว้ดูเล่นเป็นกระแสดำคร่ำคาญ	แก่นใจรวานขอขมาบรรดาฟัง
ด้วยจงจิตคิดเล่นเล่นสนุก	พอแก่ทุกขตามประสาเหมือนบ้านหลัง
กรูแท้แท้ใจไม่จริงจัง	ใครวินเิงนั่งหอบจับตะเกียง
	ตลกโหวหาร

การสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมล้อเลียนมีหลายลักษณะ อาจจะใช้การพูดเรื่อง
 ให้ผิดแปลกเกินโดยจนเหลือเชื่อ ดังเช่นในเรื่องเองถึงว่าตอนหนึ่ง พระเองถึงว่า และ
 อาวถึง โส่งสามารถสู้กับช้างและม้าข้างใดโดยมิได้ใช้อาวุธใด ๆ ทั้งสิ้น คำประพันธ์มีว่า

พระว่าพลางทางโลกกระโดดหาง	พลักอกข้างขวามเขเวนเห็น
มันแปรนแปรแรมมาเองาพัน	พระทรงธรรมยกตัวัดเข้างดึงา
.....	.....

1 สุปัทธา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย หน้า 10

เจ้าซึ่งแดนแน่นดูราดังหาสิ่ง
 ธรรมช่างเห็นเห็นมายกชาติ
 จนว่างเหเปลมสนธิวิ
 ว่างลงมีสี่ขาจนหน้าดำ
 ว่างอันอันหัวใจไม่ใคร่ออก
 พอเสลดทางจิ้งเหลนตีเสบถอ

ลงนอนกลิ้งเข้าไปไม่มีหนี
 พระภูมิปีศาจหาหน้า
 พระภูมิินทร์เห็นอหังดังไขว่หา
 พระทรงม้าถองควยตอกเขวออกกอ
 ลงนอนกลอกโกลงหน้าตาป้อหลอ
 ว่างก้องอติขี้ขี้มิหันนาน ๙

ตลกโหวหาร

การบรรยายถึงความผิดพลาดในกริยาอาการของตัวละคร ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้แต่ง
 ใช้กันมากในวรรณกรรมล้อเลียน ดังเช่นในเรื่องระเด่นต้นไทรตอนที่ต้นไทรแวงเขาไปปลุกปล้ำ
 ท้าวประจักษ์เพราะสำคัญผิดว่าเป็นนางประแดง ก็วิพากษ์บรรยายท่าทางของทั้งสองคนในอุบายนี้
 ว่า

เมื่อนน
 ตกใจเต็มทีว่าเฝ้า
 เอะจรีตพิศแล้วไม่ไป
 ผนอกรกนัทท์กว่าใคร
 ลันไคโคตโผน โคนประจักษ์
 ตะโกนเรียกเสนาสามนต์
 ระเด่นโศกโศกออกมานอกรั้ว
 กวาคแกลงสำแดง ฤทธิไกร
 หมายผูกธูไล่มี่ขวัญ
 เต็มประภาหนามัดหัดช่นกอ
 ถึงโดยจะโลกไม่ทัน
 พอนว้าวสำเบียงเหมือนเสียงกราง
 เอะพื่อภาคนชนลูกป่า
 พยักริงตงทางจะราญรอน

ท้าวประจักษ์ลุดลุดขึ้นปลุกปล้ำ
 ต่างคมต่างกล่ากันวุ่นไป
 จะว่าละมเหสีก็มี
 ตกใจฉวยกระบองรองว่าคน
 ท้าวประจักษ์รอง โวหขโมยปลน
 มันไม่มีสักคนกั้นใจ
 ถืดตัวแล้วกูอยู่ไม่ได้
 วึ่งโบายามกำจ้งไม่รุ่งรอ
 ปลอยปีนสามขาเหมือนมาหอ
 ต้องหยุดขงรง รอมตามทาง
 ลิดน้กสู่มันแต่ห่างว่าง
 อยู่ในร้านริมข้างหนทางจร
 พระหัตถ์ชวาจวอวิรุโศสองก่อน
 นี้หลอกหลอนเล่นข่ากว่าไร

ครนไคยีนเสียงยัค เป็นร้ตรี
กำหมัดเอองอองมองเอาไป

วงกองฤทธิสัทธิหาหนีไม่
แก้สาวคราวหนจะใครรู้
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

อารมณ์ขันที่สร้างขึ้นมาจากเหตุการณ์ของตัวละครอีกประการหนึ่ง คือการบรรยายถึงกริยาอาการของตัวละครในตอนขาไปทางอนาวาร กิ่ง เณในเรื่องจักรแก้วกลกอนที่บรรยายถึงท่ารำของเหล่าเทพบุตรและนางฟ้าว่า

เมื่อนน
ต่างมาประชุมมั่วสุ่มกัน
เทพบุตรลุกกระเบนนางฟ้า
แล้วคว่ำรำรายชายก็ไป
สี่หยอกหยอกหยิกจิกผม
แล้วปองปัดสัปดาห์ทำทางาม

ฝ่ายฝูงเทพเจ้าแปรศวรรค์
ก็ยวนันรำ่ายสายไป
นางคอนคมกมหนาตาแม่ให้
เทพบุตรตีใจรำไปตาม
เอาเท่าตีบนมนางล้ำสาม
รำตามเลี้ยวโล่กันไปมา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแทรกอารมณ์ขันด้วยการหักมุมเรื่องให้ตรงข้ามกับตอนต้น ทำให้ผู้อ่านเกิดความคาดหมายซึ่งปรากฏอยู่ในโคลงโลกนิติจำแลงตอนหนึ่งว่า

คุณแม่หนาหนักเพียง
คุณบิทรจุจอา
คุณครูเปรียบภูดา
คุณเหล่าน้อยูชาง

เสฐธา
กาศกวาง
เมรุมาศ
หนักแฉ่อยาคนึง ฯ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงมีวิธีการสร้างอารมณ์ขันอีกแบบหนึ่งคือการขำลอบุคคลที่ใกล้ชิดรักใคร่ พระองค์ทรงขำล้อพระยาสุจริตธำรง (อู๊ด สุจริตกุล) ดังปรากฏในนิราศมะเหลเถไถตอนหนึ่งว่า

แล้วจะส่องสว่างลูกกะอู้ออ
 เกิดมาตีใจให้เป็นหมูกะอู้ออ
 ก็ถึงพระเสวยพลาถางสว่าง
 ก็มจวนอ้อมจวนกะอิกตลักลย
 นอนไขว่หางกะตีกมิกกระตีกขา
 ก็จะมีการเล่นมะ เช่น เชอ
 เพราะถือแบบโบราณกะปางลอน
 มันให้พรวรรค์นัตกะปัดลี
 อันคนเราเกิดมามะหลายตอน
 กินแลวนั่งที่ซึ่งมะลึง โท

ไ้เห็นมือพระเสวยกะเอออา
 เหมือนปาปาปุกตลตกะอู้ออ
 กะฮอนฮาบกะมัตตียัตถุญ ๆ
 ลงเอนหลังอู้อยู่ตอยทอญ เรอ
 กะปาลาผาตุ่มกะฮุกเหอ
 ที่อู้ออไม่ปราดเนอที่นี้
 กินแลวนอนกะปูกตลตกใจก็
 ไ้เอยู่ตีกินตีกะปีโล
 กินแลวนอนและตีมะเหล็โก
 อู้ออกับมะมีโลใจตองกัน* ๆ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การไปภาษาที่ผิดแปลกไปจากสามัญก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ให้อารมณ์ขันแก่ผู้อ่านได้มาก
 ดังเช่นในเรื่องพระมเหสีเถาโต คุณสุวรรณไอ้คำที่ไม่มีพูดในภาษาเป็นจำนวนมาก หง ๆ ที่
 ผู้อ่านไม่ทราบความหมายของคำเหล่านั้น แต่เสียงของคำก็ทำให้เกิดอารมณ์ขันได้ดังเช่น

บัดนี้
 ตางกะแงแกตุมะลูจ
 แลวมาเร่งรักจัตเจา
 คอขพระมะเอเลโกมะโคง

เสนารับสั่งมะลึงปี
 พาที่เบียวนุยมะลยหุง
 ขรอมพรงคังเกามะเลาปุง
 ตางนายหมางมุงจะลุงทา
 คุณสุวรรณ

ลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของวรรณกรรมไทยโดยทั่วไปคือความไพเราะของคำประพันธ์
 และการใช้ภาษาสุภาพ กวีที่แต่งวรรณกรรมล้อเลียนจะเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ว่า การใช้
 ภาษาระดับสามัญชนและไพเราะกอนางไปทางขบขันจะสามารถดึงดูดใจผู้อ่านได้มากกว่าการใช้ภาษา

* สะกดตามต้นฉบับ

สูง ๆ ซึ่งดูเป็นแบบแผนและเข้าใจได้ยาก ดังนั้นกวีที่แต่งวรรณกรรมลอกเลียนจึงเปลี่ยน
แนวทางทวริภาษาเสียใหม่ให้ฟังดูซับซ้อน บางครั้งก็ค่อนข้างไปทางขยายโลดด้วยคำ
เรียงเป็นการเรียกกรองใหญ่อ่านนั้นมานิยมและสนุกสนานไปด้วย ดังเช่นในเรื่องเวงกั๊งหา
มีหลายตอนที่ผู้แต่งใช้ภาษาไม่สุภาพ โดยปกติแล้วเราไม่ใช้กัน แต่โดยธรรมชาติแล้วหาก
มีผู้ใดพูดขึ้นมากทำให้อ่านฟังซับซ้อนมากเกินไปจนฟังไม่เข้าใจ เป็นก่อนนี้กล่าวถึงความฝันของตัวเองตั้งชื่อว่า

ในฝันนั้นว่ากำสรดจนตกแตก	สุดท้ายจะแหกออกทางไหนไม่เห็นท่า
เจ้ารำฟางทางละอนกลิ้งน้ำตา	จนราชารูสึกนี้ก่อวาทรม
	ตลกโหวด

การสร้างอารมณ์ขึ้นให้เกิดแก่ผู้อ่านในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทลอกเลียน นับ
เป็นจุดสำคัญที่กวีไว้เป็นกลวิธีในการดำเนินเรื่อง เพื่อเป็นการชักจูงใจผู้อ่านให้เพลิดเพลิน
อันจะเป็นสะพานไปสู่แนวความคิดที่กวีแฝงไว้ในอารมณ์นั้นนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่ากวีผู้แต่ง
วรรณกรรมร้อยกรองประเภทลอกเลียน สามารถผูกใจผู้อ่านได้ด้วยการใช้อารมณ์ขึ้นไว้ใน
วรรณกรรมของเขาอย่างเหลือเฟือนั่นเอง

3. เพื่อสร้างสรรค์แนวทางใหม่แห่งวรรณกรรม

การกระทำที่ผู้ฝากจำใจยอมก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย ลักษณะเช่นนี้มี
ปรากฏในวรรณกรรมไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
วรรณกรรมไทยแต่เดิมมักมีขอบเขตจำกัดในวงแคบ วนเวียนอยู่แต่ในเรื่องของจักร ๆ วงศ์ ๆ
กวีบางท่านคงจะเอือมระอาต่อความจำเจอันนี้ จึงได้แต่งวรรณกรรมให้แหวกแนวไปจากที่
เคยเป็นมา กวีได้อาศัยชั้นเชิงทางศิลปะในการเขียน มิใช่ผู้อ่านเห็นว่าเป็นการทำลาย
ธรรมเนียมนิยมแห่งวรรณกรรม โดยการให้เป็นใบทำนองดัดเลี่ยนวรรณกรรมเก่า ๆ ใหญ่
เป็นเรื่องผ่าซันไปเสีย ดังนั้นวิธีการที่กวีจะสร้างสรรค์แนวทางแห่งวรรณกรรมใหม่จึง
ออกมาในรูปของการลอกเลียนวรรณกรรมรุ่นเก่าที่กวีเห็นว่าน่าเบื่อหน่าย

กวีของไทยในสมัยก่อนมักจะใฝ่แบบพระมหากษัตริย์ หรือผู้ที่พระมหากษัตริย์
ทรงชุบเลี้ยงไว้ ใฝ่ใถ่ใกล้ชิดและเข้าใจเรื่องในราวในวังก็จึงเป็นแรงบันดาลใจให้กวีผลิต
วรรณกรรมที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับราชสำนักเสียทั้งสิ้น พระมหามนตรี (ทรัพย์) เป็นกวี

ซึ่งความกล้าหาญมากในการที่กล้าแสดงความรู้สึกเบื้องต้นของความจำเป็นของวรรณกรรมประเภทนี้ออกมาด้วยการแต่งเรื่องระเด่นลิ้นโต ล้อเลียนบทละครเรื่องอิเหนาอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันกว้างแวงหลายมาเป็นเวลานาน พระมหามนตรี (ทรัพย์) ได้กำหนดตัวละครใหม่มีลักษณะตรงข้ามกับเรื่องอิเหนาเลยทีเดียว ในเรื่องอิเหนาตัวเอกของเรื่องเป็นโอรสกษัตริย์วงศ์เทวาอันสูงส่ง แต่ในเรื่องระเด่นลิ้นโตตัวเอกของเรื่องคือลิ้นโตกลับเป็นยอดทาน อีกทั้งตัวละครอื่น ๆ ก็ใหม่มีลักษณะตรงข้ามไปเสียหมด พระมหามนตรี (ทรัพย์) ได้อาศัยการสร้างอารมณ์ขันในแง่ผู้อ่าน พลิกเปลี่ยนจลิมคติถึงธรรมนิยมนิยมเสียสิ้น ความสนุกเพลิดเพลินเกิดจากความตลกขบขันของรูปร่างลักษณะ ตลอดจนพฤติกรรมของตัวละครซึ่งผู้อ่านไม่เคยได้รับมาก่อนเลยจากวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ จึงทำให้ผู้อ่านไม่เห็นว่าการกระทำที่ผิดแปลกไปจากแนวปฏิบัติที่เคยมีมาเป็นเรื่องที่น่าตำหนิ หรือเสียหายแต่ประการใดเลย ความกล้าหาญในการแหวกวงล้อมแนวทางแห่งวรรณกรรมไทยในสมัยนั้น จึงได้รับความสำเร็จอย่างดียิ่ง ปรากฏว่าผลงานของพระมหามนตรี (ทรัพย์) ได้รับความนิยมนิยมอย่างแพร่หลายและเป็นแนวทางให้แก่ผู้อ่านได้ปฏิบัติตามมา

คุณสุวรรณ เป็นกวีอีกคนหนึ่งที่ทนต่อความจำเป็นของเนื้อหาในวรรณกรรมไทยไม่ได้ และได้แสดงความรู้สึกออกมาด้วยการแต่งวรรณกรรมล้อเลียนใหม่มีลักษณะตรงข้ามกับเรื่องก็คือพระมะเหลเถไถและอุณรุโอรย เรื่อง สำหรับเรื่องพระมะเหลเถไถนั้นนอกจากเป็นการล้อเลียนเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ แล้ว กวียังตั้งใจจะล้อเลียนสำนวนกลอนที่เหล่าผู้มีศีลของกวีบางท่านในสมัยนั้นด้วย

เองจึงหวางของตลกโหวนเป็นวรรณกรรมล้อเลียนอีกเรื่องหนึ่ง ที่กวีกล้าแก่งให้ผิดแปลกไปจากแนวทางวรรณกรรมไทยและได้รับความนิยมในหมู่นักอ่านมากด้วย

บทกวีระบำตลกในระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เช่นกัน พระองค์ทรงแต่งให้ผิดไปจากบทกวีที่เคยมีมา เนื้อหาของบทกวีระบำตลกเป็นเรื่องที่พรรณาทำไรของเหล่าเทพบุตรและนางฟ้าในอาสน์โดยตลอด ซึ่งตรงข้ามกับบทกวีที่เคยมีมาที่มุ่งพรรณาทำไรในงดงาม

กวีบางคนก็เบื้องต้นของความบกพร่องในการแต่งวรรณกรรม จึงแต่งขึ้นล้อเลียนให้เลยเถิดออกไปอีก ดังเช่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนิพนธ์เรื่อง

วงศ์เทวราชต่อจากหลวงพิณพงศ์ภักดี เป็นการล้อเลียนความพิศษาคในเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในฉบับของหลวงพิณพงศ์ภักดี

ความมุ่งหมายในการที่จะเปลี่ยนแนวทวารวรณกรรมเสียใหม่นี้ กวีได้เปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเนื้อหาและธรรมเนียมในการแต่ง ในด้านเนื้อหาให้ออกมาเป็นเรื่องตลกเสียทั้งหมดแทนที่จะเป็นเรื่องสูงส่ง เกรงธรรมหรือเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ดังที่เคยเป็นมาในเรื่องของธรรมเนียมในการแต่งวารณกรรม กวีในสมัยเก่า็คือเป็นระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด เป็นคนาวารณกรรมร้อยกรองในสมัยอยุธยาจะต้องมีบทไหว้ครูไว้ในตอนเริ่มเรื่อง เมื่อปฏิบัติติดต่อกันมานาน ๆ เข้าก็ทำให้เกิดความอ้าปากต่อความเคร่งขรึมของบทไหว้ครู และทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในที่สุด กลกโวหารกวีผู้แต่งเองถึงท้าวจริงใจความจำเจนี้มาโนมนาวจิตใจคนอ่านให้เห็นว่า สิ่งนี้ไม่ใช่เรื่องสำคัญหรือศักดิ์สิทธิ์อันใดเลย โดยกวีผู้ได้แต่งบทไหว้ครูไว้ในเองถึงท้าวให้ต่างไปจากที่เคยมีมาในหูอ่านเห็นเป็น เรื่องชวนหัวเสีย บทไหว้ครูของกลกโวหารในเองถึงท้าวมีว่า

จะไหว้ครูผู้ร่ำร่ำตามท่านอง
ขาวะไหว้ครูท่านบัสปีหรือ
อีกทั้งคุณครูคนที่ปลนเรือ
ขาวะไหว้ทรงฤทธิ์ท่านกิดป็น
อีกคุณไปคุณลัว่หัวโลกา
ขาวะไหว้ไมสามอันนั้นเชิงคลอง
ครูไม่ดำไมแดงที่แรงครู
อีกทั้ง ครูลกขังวังราวปลน
ครูโกหกพกลมหลอกเป็นลึง
ยังอีกเจ้าเจ้าประคุณครูไปอัฐ
ครูปี่ชาแข่งข้อครูมือไว
ครูผู้ปลนกินจนตองคุณฉ่าเงิง

ประณมหักจัจตัวางกลางชมอง
ที่เตยวทองอยู่ทุกถิ่นจนกินเกลือ
ที่เป็นกลอกกับตีเอตตีเหลือ
ลวหาดีเชื่อฮายชัตจนกักกะลา
ขะเทียนเหล็กขงเทียนสิ้นสิ้นขงหา
ขะคุณกุงคุณปลาน้ำเตาบู
ครูไฟตวงทองเงินและกินกู
ครูกินซาตาคุณลวนดีจริง
ไม่ย่อรับการลักแต่สักสิ่ง
ครูกลอกกลิ้งอยู่ขงตัวไม่กลัวใคร
ครูไปบิคิดขงเอาเงินใด
ครูของเบาพาดบันไดขงหลังคา
ครูคนแก่งตามสี่กั๊กครูสักขา*

* สะกดตามต้นฉบับ

ครุที่อุณโอบกระท่อมหม่อมกัญญา
 ของคหฤคไหวครุฐุครำครำ
 โหมประมาทเบื่องบาดาเฝ้าละมี
 ลวนตัวครุฐุเฝ้าสรวิศ
 ่มประมาทหมั่นครุฐุแสดง

ลวนเปรมปราปราวญูเป็รื่องที่เร่องดี
 บรรจงจำเจาะใส่ในเกศ
 ลวนท่ามดีเร่องฤทธิ์ปิดหม่อมแกง
 ย่อมปรากฏสู่ตลิ่งเอย่ากัแแห่ง
 ไหวครุแรงสิ้นเส็จสำเร็จการ ฯ
 ตลกโหวหาร

กวีผู้แต่งวรรณกรรมลือเลื่องได้ใช้ถึงปะทางภาษาสวดแทรกแนวทางใหม่แห่ง
 วรรณกรรมไว้อย่างแนบเนียน โดยที่ผู้อ่านไม่เกิดความรู้สึกต่อต้าน ดังนั้นวรรณกรรม
 ร้อยกรองประเภทล้อเลียนแทบทุกเรื่องจึงได้รับความนิยมจากผู้อ่านโดยทั่วไป อันเนื่อง
 มาจากความแปลกใหม่ที่ผู้อ่านไม่เคยได้รับมาก่อน

4. เพื่อบันทึกเหตุการณ์และสภาพสังคมในเวลานั้น

4.1 เพื่อบันทึกเหตุการณ์ วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนบางเล่ม
 ผู้แต่งมีจุดประสงค์เพื่อที่จะบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ โดยอาศัยกวีแห่งวรรณกรรม
 ล้อเลียนเพื่อมีใ้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนที่มีเนื้อหา
 เป็นการบันทึกเหตุการณ์ที่คลอกลอนใ้คอรั้มทราม ซึ่งเป็นการบันทึกพระราชภารกิจและงาน
 พระราชพิธีไว้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง คือระหว่างขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 ปีชวด จ.ศ. 1250
 (วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2431) ถึง แรม 13 ค่ำ เดือน 12 ปีชวด จ.ศ. 1250
 (วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2431) ซึ่งพระองค์ได้ทรงกล่าวไว้ในตอนเริ่มเรื่องว่า

จะจกจำทำไควรีใหม่
 สำหรับปุงนารีที่ชำนาน
 ขอเริ่มขบขจันจกกำหนด
 แต่ตนเตือนสืบส่วงไปไม่เกส่อนคลา
 อันนามมีนี้ปวดสำริดพิสก

แต่ลวนไปกบายกลอนอีกส่อนสาน
 จะไค้อานขีมทรามอาบอุรา
 จะว่าวดเร่องรายถายเลขา
 เริ่มทิวาอาทิดส์ตติไผ่
 ่มปิดปกสักราจประกาศุข*

* สะกดตามต้นฉบับ

เห็นสอง รอยหาสืบแสดงไว้

ไฉนจะไป เป็นอันชุนกลอน*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.2 เพื่อบันทึกสภาพสังคม ในเรื่องวงศ์เทวราชที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ พระองค์ได้ทรงบันทึกสภาพสังคมในเวลานั้นไว้มากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อกับชาวต่างประเทศ ซึ่งในเรื่องนี้พระองค์ทรงกำหนดให้เจ้าเมืองต่าง ๆ ในเรื่องมีการติดต่อกันเป็นไมตรีต่อกัน เมืองที่กล่าวถึงนั้นจากชื่อของตัวละครและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปรากฏสันนิษฐานได้ว่าเป็นเมืองจีน ชวา มลายู และประเทศทางตะวันตก ซึ่งความประวัติด้านการกล่าวไว้เช่นกันว่า ในรัชสมัยของพระองค์นี้เมืองไทยได้มีสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศกว้างขวางขึ้น ชาวต่างชาติที่มีการติดต่อกับไทยตามที่พระองค์ทรงบันทึกไว้ในเรื่องวงศ์เทวราชคือตอนที่เจ้าเมืองต่าง ๆ มาช่วยงานอภิเษกของเทวราชคือ

ท้าวสุวิทธิไชยและนางเวฬุเจ้าเมืองสุพรรณบรรพต เป็นตัวแทนของชวา มลายู ที่เขามามีสัมพันธไมตรีกับไทย

มาจะกล่าวบทไป	จึงท้าวสุวิทธิไชยนาถา
เปนมศรีสุลต่านราชา	ครองการาสุพรรณบรรพต
เปนมหายท้าวนาสิกราช	ซึ่งลาดท้าวชาวปรากฏ
รบจึงแพลงเสียต้องเสียด	เขาลาดทะเลให้ไต่กลับมา
พระเจระห์ยังไม่คลายรายนัก	อุทยานเมียรักด้วยสังวาล
หงไฟเกือบไหม้นักรา	พระร่ายามไค้มีกลวามส่าย
ไฉนยืนข่าวกล่าวว่าเทวราช	มีอำนาจยิ่งใหญ่อีกใจหาย
ตกใจตัวสิ้นพรันดาช	คิดจะไกรไปถวายบังคมคัส*
	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทางด้านประเทศทางตะวันตก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดให้กิ่ง โยเซฟและพระนางกวีโนไวด์แห่ง เมืองกรอนสเฟค เป็นตัวแทน

* สะกดตามต้นฉบับ

มาจะกล่าวบทไป
 ทรงกรุงกรอบช่ เกศนัครา
 ทาวม็คอนชอตุครัก
 ินษาสามสิบสามรูปงามดี
 พระเสด็จอยู่แต่ในแปดเศ
 เพราะพระรูปชูปเห็นิวเสียว พระรักตร
 ทรงหนึ่งสิ่วพิมพำคมไคความประหลาด
 กิดจะไครทำไมตรีเป็นนื่อง

ถึงกิ่ง โยเส่งเกล้าเกล้า
 ันษาไคยี่สิบแปดปี
 ื่อกรวินไกวตรีลยลักษณ์ องกรี่
 ันนาญการคณกรี่งนัก
 ไม้ประเวศเทียวโขนางโชนหนัก
 พระทรงกักตีเต็มไปไคตรอง
 ว่าเทวราชอุทธิรือฎากักกอง
 ไคตาชายสวายกลองหงสองเมือง *
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทางด้านเมืองจีนพระวงกททรงกำหนดให้ผู้น้อง เป็นตัวแทนมา มีสัมพันธไมตรี

ควย

มาจะกล่าวบทไป
 ประทมเห็นองระแทนอำไพ
 วาองค์เชียงเตเป็นใหญ่
 เป็นเขียนเทวารากุทธิ
 วาองค์ทาวเทวราชรัที่มี
 เป็นโอรสเชียงทาวเทวัน

ถึงเจ้ากรุงจีนเป็นใหญ่
 ภาวนอยทรงสูบินนิมิตจ
 ใสงกเบงจูยูกักตีสิทธิ์
 มาทูลให้แจจกิดพระทรงธรรม
 ทรงสมุทศิรีเขตชัณค
 ไม้ไปบังคมคัลจะอันตราย *
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การคิดออกกับชาวต่างชาติในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ปรากฏว่า คนไทยเริ่มรับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาใช่นางแล้ว ที่ปรากฏในเรื่อง
 วงศ์เทวราชจากเรื่องวงศ์เทวราชชาวต่างป่าติงหลาย คนไทยดูจะยกย่องและพอใจพวก
 ฝรั่งมากกว่าชาติอื่น จะเห็นได้จากกรที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
 กล่าวถึงขนบธรรมเนียมที่คนไทยรับเข้ามาใช้ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะความเจริญของชาว
 ตะวันตก จึงทำให้วัฒนธรรมของชาวตะวันตกแทรกซึมเข้ามาในไทย และคนไทยก็ยอมรับ

* สะกดต่างกษัตริย์

๖ ความพอใจถวายเห็นว่า เป็นชนบทรรมนิยมที่แสงถึงความเจริญรุ่งเรืองของผู้ปฏิบัติ
ชนบทรรมนิยมของชาวตะวันตกที่เขามาริอิทธิพลต่อสังคมไทยในสมัยนั้น ดังที่ปรากฏใน
วงศ์เทวราชไคแบก

ก. การทักทายตามธรรมเนียมของชาวตะวันตกด้วยการจับมือกัน ใน
เรื่องวงศ์เทวราช มีกล่าวไว้ในตอนที่มีการเลี้ยงอาหารแก่เจ้าเมืองต่าง ๆ ที่มามี
วัฒนธรรมไมตรี คับ

๔๕
เมื่อนน
นอมพระองค์ลงทรงรับคำนับ
แล้วให้โยเสสสุริยวงศ์
เทวราชกวินไวตแนบกาย
อุบองจูงสุลตানা
ที่ตัวเปล่าตามเขามาพुरु

สอง กษัตริย์รตีมีศรีสลับ
ทรงจับหัตถ์ทั่วทุกถ้วนาย
จูงองค์บุษบง โฉมฉาย
สุลตานพันผายข้างกงวู
ท้าวพระยานอกนน เป็นกู่
เสด็จสู่ที่เสวยฉับหลัง
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ข. นำธรรมเนียมการเลี้ยงอาหารแบบฝรั่งเข้ามาไว้ ซึ่งเรียกว่าไว้ใน
ตอนที่เทวราชพระราชทานเลี้ยงอาหารแก่เจ้าเมืองต่าง ๆ ที่เขามามีสัมพันธ์ไมตรีด้วย

๔๕
เมื่อนน
เคยผูกเกลศเป็นบอยแกนนอยมา
ยกถาดมั่งสำเขามาส่ง
แล้วเปลี่ยนจากมีค้อนซ่อมมาเรียง
เป่าแตรกายสิทธิ์เสียงเสนาะ
ต่างเสวยแฮมโอวโภชนา

๖๖
เทวดาเกลศจ่ายถวนหนา
ล้วนเกล้าคล่องวิชาการเลี้ยง
แจกวางวกลงไปจนเกลี้ยง
บางพวกคอยเคียงรินลูลรา
เพลงวอปรา เพราะเป็นนักหนา
กษัตริย์ทุกการาก็เปรมปรีดี*
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ค. มีการรื่นเริงด้วยการเต้นรำตามธรรมเนียมฝรั่ง ในวงศ์เทวราชมี
กล่าวถึงหลังจากที่เสด็จพิธีพระราชทานเลี้ยงอาหาร

* สะกดตามฉบับ

เมื่อนน
ต่างคนจับคู่กันไป
เดี๋ยวอลังการหลบแล้วเล่นเซี่ย
กรนแกรเข้ามีเซ่เซ่เกอกรินดี

กษัตริราสามนศนอยใหญ่
แล้วเดินรำไปตามดนตรี
คลอเกลียเปลี่ยนนองค์ไม่คงที่
แทนตามวิธัวันไป ฯ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ง. เมื่อไทยมีการติดต่อกับชาวต่างชาติมากขึ้น สภาพบ้านเมืองของไทยก็เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการรับเอาวิทยาการใหม่ ๆ เขามาปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้สุขสบายขึ้น ดังมีปรากฏในโลกนิเวศจำแลงตอนหนึ่งว่า

หิงหอยส่งกนแข่ง
เทียนแข่งไฟฟ้าอัน
อันหนึ่งตลึงอัน
โชนละครไทยทา

แสงจันทร์
สว่างจา
แง่งภาพ ยนตร์ฤ
แข่งรูประโมทัย ฯ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กลวิธีในการแต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน

เนื่องจากกวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนได้ไว้ศิลปะทางภาษา สอดแทรกแนวความคิดไว้ในวรรณกรรมของเขาอย่างแยบยล จึงจำเป็นต้องมีกลวิธีในการที่จะให้อ่านได้รับสิ่งที่กวีซ่อนเร้นไว้ในวรรณกรรมของเขาด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้

1. คำเน้นเรื่องให้เข้าชั้น โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วองค์ของการมีอารมณ์สำเร็จ ดังนั้นถ้ามีโอกาสเมื่อใดที่เราจะหาทางผ่อนคลายความตึงเครียด สิ่งซึ่งจะช่วยผ่อนคลายได้ดีที่สุดอย่างหนึ่งคืออารมณ์ขัน จากเอนไซโคลปีเดียอเมริกันนา (Encyclopedia Americana) เอสรุบสำเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันได้ 3 ประการ คือ¹

¹ Encyclopedia Americana. V.14. p.562.

ก. ความรู้สึกเหนือกว่าหรือการลดชั้นให้ต่ำลง (superiority or degradation) แนวคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่าอารมณ์ขึ้นเกิดจากความรู้สึกที่เหนือกว่าของตนเอง สิ่งที่ยกย่องอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าซึ่งก็มักจะได้แก่ความวิตพลาค ความผิดปกติหรือความอับลัษณ์

ข. ความไม่ไปด้วยกัน การเกิดความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ (incongruity frustration of expectation and bisociation) ทฤษฎีนี้เห็นว่าอารมณ์ขึ้นเกิดจากการที่เหตุการณ์ไม่คล้อยตามกันหรือไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ส่วนทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ หมายถึงการรับรู้สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในสิ่งที่เป็นไป ตามความเคยชินและสิ่งที่คิดไป จากความเคยชิน ึ่งการที่เหตุการณ์ไม่เป็นไปตามความเคยชินยอมทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

ค. การผ่อนคลายความเครียดและการปลดปล่อยความคิดจากความยับยั้งชั่งใจ (relief of tension and release from inhibition) แนวคิดนี้เชื่อว่าอารมณ์ขึ้นเป็นการทำตัวให้หลุดพ้นจากความเครียดของมนุษย์ อันเกิดจากต้องอยู่ในกรอบของสังคม และความยับยั้งชั่งใจ ปรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีนี้ เขาเชื่อว่าอารมณ์ขึ้นเกิดจากการที่พลังทางจิต (psychic energy) เป็นอิสระจากความเก็บกด หรือการสะกดกั้น เมื่อมนุษย์สามารถผ่อนคลายความเก็บกดได้ก็จะทำให้สนุกกลฉาน

ในส่วนของวรรณกรรม กวีได้นำเอาทฤษฎีทั้งสามนี้เข้ามาใช้ในการสร้างอารมณ์ขึ้นให้เกิดแก่ผู้อ่าน ึ่งปรากฏอยู่มากในวรรณกรรมล่อเลียนอันมีลักษณะเฉพาะที่ปรากฏร่วมกันอยู่ประการหนึ่งคืออารมณ์ขึ้น กวีผู้แต่งวรรณกรรมล่อเลียนมีความต้องการให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน สนุกสนาน ึ่งนี้เพื่อที่จะให้อารมณ์ขึ้นเป็นส่วนในการโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้เห็นคล้อยตามความคิดของกวีที่แทรกไว้ในเนื้อเรื่อง การสร้างอารมณ์ขึ้นในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนของกวีมีวิธีการต่าง ๆ ด้วยกันคือ

1.1 สร้างอารมณ์ขึ้นจากตัวละคร

ก. บุคลิกลักษณะ กวีจะกำหนดบุคลิกลักษณะของตัวละครให้ติดปกติไป โดยปกติความน่าชื่นในเรื่องราวรูปร่าง ลักษณะของบุคลลมักจะมีเกิดจากความผิดปกติ

ในทางรูปร่าง หน้าตา กวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียนจึงยกเอาจุดเด่นนี้ขึ้นมาใช้กับ
ตัวละครของเขา โดยจะกำหนดให้ตัวละครมีลักษณะรูปร่างที่ผิดไปจากธรรมดา เช่น
ตัวดำ ผอมสูง หรือมีใบหน้าอัปลักษณ์ ในวรรณกรรมทั่วไปตัวละครหญิงฝ่ายดีจะต้อง
สวยงามดังเช่นในเรื่องอิเหนา กวีโคพรรณนาโอมบุษบาไว้ว่า

นักตรนองตะดวงนาลบั้งเปลง ตั้งดวงจันทร์วันเพ็ญประไพศรี
ตั้งกินรีลงสรงทงตาลยี่
 ปรออรอนแอนหงอนนารี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ผู้อ่านจึงเคยชินกับความสวยงามของตัวละคร เมื่อมาพบลักษณะที่ผิดไป
จากความเคยชินทำให้เกิดอารมณ์ขันได้ทันที รูปร่างอันน่าขันของตัวละครที่ผู้อ่านทุกคน
ต้องหัวเราะทุกครั้งไปที่ได้อ่าน ก็นางประแตละในเรื่องระเด่นลิ้นไคซึ่งกวีโคพรรณนาไว้
ว่า

<p>สูงระหงทรงเพรียวเรียวรุก ศีรษะหัวตลอดเทาขาวแต่ตา กิ่งงเหมือนงูงเขาคิดถ้าย หูกดวงดวงพักตร์หักงอ สองเตาหยอชิงดังดูเงเกี้ยว เสวยสลาบายจุกพระโอบอุอม</p>	<p>งามละม้ายคล้ายอุฐกะหลาป่า หงสองแกมกลียาถึงลูกขว จมูกละม้ายคล้ายพราขอ ลำคอโตตันสนกลม โคนเหี้ยวแหงรวบเหมือนบวบขม มันน้ำเยนาวมนางเทวี กระหม่อมตรี (ทรัพย์สิน)</p>
--	---

ในเบื้องต้น ทลกโหวหารกโคพรรณนาโอมนางสังสะอุกไว้หน้าขิ้นในแฉ
 นางประแตละเอั้นกั้น คือ

<p>จะแฉไหนกวีใจแฉลมลักษณะ โอบรูเสยะแฉะบางอย่างกาบปลี หงกายกรอ่อนโยนตั้ง โคนกลวย</p>	<p>วรพักตร์จิ๋วกล้าคำมิตนมี พระนารีเขี้ยวองเหมือนทองสิง กุสะสายแค้นประเสริฐเสศูหญิง</p>
---	---

หงวิเวเนวณูชนองอย่างทองปลิง
ช่างงามสิ้นสารพันแกมกรรข์เกศ
คอเป็นปู้หลังโป่งโคงโกโร

ซากดึงแขนคอกข้อตอกโป
หงสองเนกรโหมตรูแลดูโหล
ตะโปกโตตั้งผายคล้ายนางวัว*
กลกโหวหาร

ส่วนรูปร่างเองถึงหัวตัวเอกฝ่ายชายในเรื่องเองถึงหัว กวีก็พรรณนา
ลักษณะไวแตก่างจากตัวละครชายในวรรณกรรมทั่วไปที่มีจะสง่างามดังเช่นอิเหนา

.....
คำแดงบนงเนื้อนวลผจง
.....

สารพันงามสิ้นทั้งอินทรี
นารีกรูปร่างสงสรี่
.....
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เมื่อผู้ออกมาเบ็ดลักษณะที่ตรงข้ามกับอิเหนาของเองถึงหัวเขาก็ทำให้
เกิดอารมณ์ขันได้ กลกโหวหารได้พรรณนารูปร่างของเองถึงหัวไวว่า

พิถางทรงโถมประโลมเหลือ
เธอทรงใส่หมวกกะสามะลาญ
จะแลไหนกวีโลประเสริฐสม
พันก็หลออาราวราวสีกาว

กลายคล้ายเสือกินปลาหน้าจุนจุน
หน้ากหูคูางสำวางตา
แต่ชั้นผะกั๊กคเหมือนชนหมา
หงลูกตาเหลือกทะเลนดูเป็นมัน
กลกโหวหาร

ผู้อ่านมักจะคุ้นเคยกับตัวละครที่มีลักษณะสง่างาม มีความเก่งกล้าสามารถ
และถ้าเป็นตัวละครของเรื่องก็มักจะเป็นนางที่งามกษัตริย์ดังเช่น พระลอ พระอภัยมณี
พระไชยเชษฐ ฯลฯ หรือถ้าหากเป็นสามัญชนก็จะต้องเป็นผู้ที่มีรูปร่างงดงามมีวิชาความรู้
เป็นเลิศดังเช่นขุนแผน ความสามารถในเชิงศิลปะศาสตร์ประกอบกับความมั่งคั่งในรูปร่าง

* สะกดตามต้นฉบับ

ของตัวละครเหล่านี้ชวนให้อ่านเกิดความรู้สึก ชื่นชม ยกย่องสรรเสริญ ตั้งเ็นเมื่อผู้อ่าน
ได้พบลักษณะที่ตรงข้ามกันกับที่เคยปรากฏมาในวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ ดังเช่น ระเด่นคนโต
นางประแตหรือเองคิงขาว จึงช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ได้มาก

๖. การแต่งกายของตัวละคร นอกจากจะไม่รูปร่างลักษณะที่ผิดปกติของ
ตัวละครมาเป็นจุดให้ชวนขันแล้ว ก็ยังนำเรื่องการแต่งกายมาทำให้เกิดอารมณ์ขันแก่
ผู้อ่านด้วย โดยให้ตัวละครใช้เครื่องประดับที่ไม่เหมาะสมหรือนำมาประดับไม่ ถูกตำแหน่ง
ดังเช่นการแต่งกายของนางสังข์ช่ออุทในเรื่องเองคิงขาวซึ่งกวีบรรยายไว้ว่า

ทรงภูษาเจ้าลาวยาวสองต่ออก	ปักเป็นดอกนาคตัวรัดก็งัก
สะไบทองรองแนวแอมอุรา	เจ้าใช้ผ้าสับหรือเธอว่าดี
แล้วโถมยงทรงใส่สร้อยนวมทับ	พลอยประดับเม็ดมะกล่ำสุกดำปี
เอาสวมเขาโคนขาของนารี	ที่นิ้วโถมยงทรงชฎา
แล้วนางเขาเอาตามคิดคาบชูด	งามชะลูดน่ารัก เป็นหนักหนา
ที่บนเออรไทใส่เสมา	เอาจะปิ้งปิดหนาแทนกระบัง
ขอพระบาทคาดสังวาลขยประสาณสาย	สังอิงรายรัดอั้งสามามหลัง
ดูเป็นขอบรอบพุงออกรุงรัง	หว่างกระบังงามแสนแฉวนลูกพรวน
ธำมรงค์ทรงใส่ที่ใบหู	พิศดูดังจะล่อขิ้นลมหวาน
พระพิกตรัดคินสอดองละออองนวล	ครนเสีจข่วนสาวใช้รีบไถลลลา
	ตลกโหว่หาร

ในเรื่องวงศ์เทวราช การแต่งกายของสังข์ช่อคิวนซึ่งเป็นบริวารของ
พระวงศ์เทวราช เมื่อคราวที่จะแอบขึ้นไปหานางกนิษฐาที่สังข์ช่อคิวนรักก็ให้อารมณ์ขัน
อีกแบบหนึ่งในลักษณะการแต่งกายของมนุษย์คือ

ครนกำคักคักไต่เวลา	กระบี่แต่งกายหาซ่าไม้
ลิกน้ำอบบุษบงหรามไวย	มาลือบไลทาทั่วจันหัวดิน
แล้วว่าทาแปงเขาคอนคลับ	จับขนรุงรังไปขิ้น
ลิกหัวลาขอย่างเกาทรงขาบิณท์	มานุ่งกรอหอมกลิ่นกระแจะฟุ้ง

เทพเฝ้าคำรำเกิ้ลนประพิงขอบ
เขมวักเผลอตกน ษำคาคพุง

หวังจะให้หอมตระหลบไปยั้งรุ่ง
สูบบุหรี่กรังกรังกริดกรายไป
ระบาทสมเศวพระอุลวอม เกลาเงาอบูตัว

โดยทั่วไปตัวเอกของเรื่องมักจะมีอาวุธประจำกาย อีเกณามีกิริ ๖ ขุนแผนมีดาบ
จำพัน คำวามีพระขรรค์ เป็นต้น ในวรรณกรรมระบอกรองประเภทลือเสี้ยนก็ให้ตัวเอกของ
เรื่องมีอาวุธประจำตัวด้วยเหมือนกัน แต่แทนที่จะเป็นอาวุธที่มีคุณลักษณะพิเศษ กลับเป็น
อาวุธธรรมดาที่วางในนาขั้นมากกว่านาเกรงขามแก่ศัตรู ดังเช่นพระเองถึงท้าวและ
อาวตังโง่งมีอาวุธประจำตัวคือมีคหมที่อาจารย์ชอบให้

.....
เธอเป่าขำสามที่วักที่ขลุ้ง
ควยเคชะพระเวทวิเคษครัน
เป็นพระแสงคู่มือก็มีคหม
แล้วชี้กงส่งให้กุมารา

.....
นาคสะดุงปลิกตัวเทเวห็น
เคิกขเณกลางเพลิงพลันมีพันสา
คู่มือคุมเหลือเปื่อเหล็กกล้า
ทงพองสงนักดาไม้อาธรรม

.....
อันเจ้าทรูหมุรายมากลายกล่า
ทงยักษมารหาญฤทธิ์้าทยา
นินคจาร์วมจิตจ้งปลิดให้
เมอรบรอดตอสูกับผู้น
ขางคพันสันนิตไผดาม
แมนไกรรอตอที่มีอุบาช

.....
จงจิกหัวพันเล่นเหมื่อนเป่นหมา
ยอมเกรงอิทธิฤททวาหัวทุกคน
ไคกันภัยกลางป่าพนาสภ
เขาประจุมือองงวักับกาย
ฝ่ายขางคามใช้วิธีก็เหลือหลาย
อย่าเสียคายคามีตูดคำตูดตา *
ผลกโหวาร

ส่วนระเด่นคันใดก็มีอาวุธเหมือนกันคือตะบอง 'กุมตะบองกันหมาจะราวี"
แทนที่จะเป็นอาวุธสำหรับต่อสู้กับข้าศึกศัตรู กลับเป็นตะบองที่ใช้สำหรับป้องกันหมา

* สะกดตามต้นฉบับ

ค. พฤติกรรมของตัวละคร ในด้านอากัปกริยาที่ให้อารมณ์ขันก็ได้แก่
 ความโง่เวลา ความผิดพลาดหรือกริยาอาการที่ไม่เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร
 กวีที่ขอบสร้างอารมณ์ขันโดยการในตัวละครแสดงกริยาอาการที่ไม่เหมาะสม
 คือตลกโหวต ซึ่งมีปรากฏอยู่มากในเรื่องเองจิ้งหาว ดังเป็นกริยาของพระฤาษีซึ่งอยู่
 ในฐานะของอาจารย์ผู้มีวิชาความรู้ เมื่อตอนที่เองจิ้งหาวและอ่าวคิง โย่งเข้าไปหา
 เพื่อที่จะขอเป็นศิษย์ ทั้งสองคนเห็นพระฤาษีกำลังยืนเกาติดอยู่

เห็นฤาษียืนสาวตะกายกิด	ประหลาดจิตทำเผลอก็กองสย
ดูตัวอ่อนลอนเล็ดเปิดสะโบ	เห็นไวไวตรงหว่างกลางท่าลา
	ตลกโหวต

ในเองจิ้งหาว ตัวละครที่กวีมีก็จะบรรยายกริยาอาการที่ไม่เหมาะสมอยู่เสมอ
 ไม่ว่าจะเป็นการนั่ง นอนหรือเดินก็ตามกือนางสังขะอุคซึ่งเป็นธิดากษัตริย์ โดยธรรมเนียม
 แลแล้วก็จะต้องมีกริยามารยาทอ่อนช้อย แต่กลับมีลักษณะตรงข้าม ดังเช่นตอนหนึ่ง
 กวีได้บรรยายถึงอาการเดินของนางไววา

เดินตรงออกนอกปรางคข้างเจสี่อง	สว่างไฟเลี้ยงเคียงราชหงษ์ชายขวา
ถ่วงจรจากปราสาทรับขานเรา	พร้อมทาสต่างแข่งแย่งกันเดิน
สองไฟเลี้ยงเคียงกันคนพระกลด	ก็เดินดุด่าไปมิได้เขิน
เสียงสำรวลสรวลสนั่นเล่นกันเพลิน	รับคำเนินทรูหนึ่งพอดถึงปรางค
	ตลกโหวต

อีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงลักษณะการนอนของนางสังขะอุคว่า

ฝ่ายอนงคองกเกาะนั่งสังขะอุค	นอนตักดูเล่นสภารไม่ถายโหง
เจ้าแถมยิ้มอ้อมอุราสืมหวโหง	ลุกขึ้นโก่งคอดางสังขางใน
	ตลกโหวต

พระมะเหล็กเถาไถซึ่ง เป็นโอรสษัตริย์ควรที่จะมีภริยาสง่างาม แต่กลับ
บรรยายท่าทางให้แลดูไม่สมภาคภูมิของ โอรสษัตริย์ ดังเช่นตอนที่ เขาเฝ้าท้าวโปลาวา

กรณถึงจึง เขาตะหลุกตุต
มะเหล็กเฝ้ากราบไหว้ทงสองรา

กษัตริย์เฝ้าท้าวโปลาวา
จึงแจ้งกิจจามะเหล็ก
คุณสุวรรณ

ในเรื่องวงศ์เทวราช ตัวละครที่มักจะแสดงกิริยาท่าแถมให้ เป็นที่ขบขันอยู่
เสมอคือสังขปัดอันเนื่องมาจากความเจ้าชู้ ดังเช่นตอนที่ปิ่นหน้าตาต่างชั้นนางเวฬุแล
ถูกนางเวฬุและเหล่านางกำนัลแก่งเอากระโถนเทใส่หน้าจนละเอะไปทั้งตัวว่า

เมื่อนน
ฉายกระโถนเทไปมีไฉวา
นางพวกกำนัลก็วิ่งมา
เห็นจึงเกาะอยู่ตรงบิฎฐ
บัดนั้น
ถูกน้ำหมากแสบหลังจมถึงใจ
แต่ยังดมมอเห็นขวเห็นขวอยู่
อาปากงูคชาลงไปจนใส่หลัก
ลงใบจมโสมมอยู่ข้างล่าง
หงกไว้นกสำป้าประคัง

นางเวฬุยินดีเป็นนักรหา
จำเฝ้าถูกตรงหน้าวานร
เทสุสาเยี่ยมหน้าออกสลอน
ชนสังกันไม่หยุดหอนเทรำไป
สังขปัดลืมหูลืมตาไม่ได้
แยะปากกลิ้งไปลนสำคัญ
นิกจะไเหนางรูวาร์กหนัก
มีล้นจากตำหนักพลัดตกถึง
ข้างบนก็ยังวางไปปลั่งปลั่ง
เหลือกำลังนอนจมนอนมนาน*
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลังจากถูกนางเวฬุแกลงให้ไต่อาลัยแล้ว สังขปัดก็ไต่พยายามชะล้างร่างกาย
ให้สะอาดดังเดิม แต่ก็ไม่สามารถทำได้ ยิ่งถ่วงเหลือร่องรอยใหญ่จนได้เห็น จนกระทั่ง
พระวงศ์เทวราชเห็นเข้าจึงซักถาม สังขปัดเกิดความอายที่จะเล่าให้ฟัง จึงเสแสร้งไม่ตอบ

* สะกดตามต้นฉบับ

แกล้งทำเป็นเงา เขาอาละวาดขุนศึกที่อยู่บนที่นอนและตรง เขาทำร้ายสุบรรณด้วยความ
แค้นเคืองคิดว่ารูปร่างของคน แต่แทนที่สุบรรณจะได้รับบาดเจ็บกลับเป็นผู้น่าเจ็บ
เสียเองด้วยความเป็นทอ

ฉายา คางกรูทหุดหวิด
เอามือตบปากราชสุบรรณ
เจ็บปวดบิรมวยช้วน
ถลากลับมาขวางตรงซื่อฮือ

แผ่นศักดิ์เข้าปมไค้เร้น
ถูกจงอยปากฉันทำมือ
เหลือที่จะคืนเหาะคือ
มือหนึ่งถอมอซาเงาเจบมา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อีกตอนหนึ่งในวงศ์เทวราชที่ตัวละครแสดงกิริยาเป็นท่าเดิมให้ผู้อ่านได้หัวเราะ
คือตอนที่พสุธาได้รับคำสั่งจากพระวงศ์เทวราชให้จัดการต้อนรับแขกเมืองที่มาช่วยงาน
อภิเชก

เมื่อนน
คลานคลอชถอยมาควยยืนดี
กางโขกกับพ่นปรางกมา
ตอขยับถูกกักเอามือกลำ

นพสุธารับสั่งใส่เกที
เหงอเบอนนคนเต็มทีปลาตมำ
เลือดออกแดงจากปลิ้นกำ
ถอยถลาถล่ำเลยออกมา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความขำขันที่เกิดจากกิริยาของตัวละครส่วนมากมักจะเกิดจากเจ้าตัวเป็นผู้ทำ
ผิดพลาดเอง แต่ในวงศ์เทวราชตอนหนึ่ง ตัวละครอื่น ๆ เป็นผู้ทำให้ผู้อ่านหัวเราะ
ราชคือตอนที่เประตังขบปัดอกบและวาทขณะทีพระวงศ์เทวราชกำลังเว่ยมนางฟ้า (สนม)
หงส์อยู่ นางหงส์ตกใจเมื่อได้ยินเสียงเอะอะ จึงช่วยกันผูกกระซำกพระวงศ์เทวราชให้หนี

บัคมัน
นั่งยันกันกระซำกพระบาท

สี่นางดีใจเห็นใจทา
เห็นเห็นยวแน่นนักหนา กัดนักใจ

ต่างคนต่างคิดโดนกัน
จึงแยกบาทสองข้างห่างออกไป

จะแย่งพระทรงธรรมออกให้ได้
ภูวนายกนครเมกลลงพื้นที่
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อาภักดิ์ภักดิ์ของพระวงศ์เทวราชที่ไหววามณษณ์แก้อานไศมาทพสมควรรอีกตอน
หนึ่งคือเมืองคราวที่พระวงศ์เทวราชเหาะไปยังภูเขาศื่อจะประลองฤทธิย์ภรขางพสุธ
เมื่อดังพระวงศ์เทวราชไม่สามารถควบคุมฤทธิอำนาจของตนเองได้ ก็พุ่งเลขที่หมายไป
กว่าจะหยุดได้กทุกถักทุเล

เต็มวร้อนหาตุภูเขานิหม
ตองางนิหมหมายพุ่งพุ่งกลับมา
แต่พุ่งเขาพุ่งไปใครรบเจ็ด
งาบกังจีพุ่งไต้ประกายแดง
คิดจะทรงทักษิณสักสามรอบ
ล้างมณีที่ในกระเป๋าทรง

พบแล้วลู่ไปเกินักหนา
ฉืดเกินบรรพตาไปเกินบรง
เหมือนพระธาตุนเสด็จพรอยพรายแสง
พอกอยคลายวายแสงกรอนลง
เลยเป็นเกาเกินรอบนาพิตวง
มาดลิ่งปี่เห็นวงแล้วเป่าไป
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.2 ผู้กเรื่องใหม่ลักษณะเป็นเรื่องชวานหัว

เนื้อเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของวรรณกรรมในอันที่
จะช่วยให้วรรณกรรมนั้น ๆ น่าสนใจและบรรลุผลตามความมุ่งหมายของกวี กวีผู้แต่ง
วรรณกรรมรอยกรองประเภทลวเลี่ยนจึงใคยกอเนื้อเรื่องมาเป็นส่วนนำปสู่จุดมุ่งหมาย
ของตนควย การทำให้เป็นเรื่องชวานหัวเพื่อใคหุอันติดตามเรื่องควยความเพลิดเพลिनัน
กวีมีวิธีผู้กเรื่องใคหุอันทัวในแบบต่าง ๆ กันคือ

ก. ผู้กเรื่องใคเกินความจริงที่อาจจะเป็นไปได้แต่ใคไม่นาวะเกิดขึ้นได้
ในเรื่องประเภทชวานหัวที่ผู้กานพบเสมอคือการทำผู้แต่งผู้กเรื่องใคหุอันเห็นว่าโดยปกติวิสัย
แล้วจะไม่เกิดขึ้น แต่ตามลักษณะของเหตุการณ์ทำให้เชื่อว่าเรื่องประเภทนี้มีโอกาสจะเป็น
ไปได้เช่นกัน ในวรรณกรรมรอยกรองประเภทลวเลี่ยนกวีใค่นักสวีนีมาใคสร้างอารมณ์ขัน

แก้อ่านด้วยเหมือนกัน ตั้งเป็นในเรื่องเองถึงดาว คราวที่นางสังขะจะพบเนอคู
นางฝันว่าไถกินแกงน้ำคั้นขาง พระบิดาได้ข่าวประกาศหาผู้ที่มีความสามารถมาข้างใด
เพื่อเอาน้ำกับขางมาให้นางสังขะชุก พระเองถึงดาวและอาวตั้ง โยงรับอาสา และทง
สองก็สามารถหาขางได้สำเร็จโดยไม่ต้องใช้อาวุธใด ๆ ทั้งสิ้น

ว่าพลางทางโลกกระโดดขาง	ผลึกอกม่วงฉนวนเขื่อนเห็น
มันแปรนแปรแรมมาเองาพัน	พระทรงธรรมปกตัวคึกเข้างังดา
มันเองวางลงขยับจะจับฟาด	เธอฉาดหลบลอดเขากอดชา
ขางเอาทางดีหัวแทบตัวชา	จนกายายับข้อยเป็นรอยรู
.....	.....
พระครองเต็มเฟนเหยอะเหยอะสงแบะยอ	ขยับล่อไกลไกลโกลโกลปาน
เห็นได้ทีทอดแหจนแม่วาน	ขางกฆวางวงปิดสนิท
ครนขางเห็นแผนมาชกชาติ	พระภูมิปักขานาคะมา
จนขางเหไปสมสมถวิล	พระภูมินทรเห็นขวทังคังไซ้ห้า
ขางลงขี้สีขางจนนาจำ	พระทรงข่าถองควยตอกเขานอกถอง
ขางจับก่อนหน้าใจไม่ใคร่ออก	ลงนอนกลอกโกลงหนาวตาปอดถอง
พอเสลดหางจิ้งเหลนตีเสนถอง	ขางถึงลดับขี้วันมีทันนาน
	ตลกโหวหาร

อีกตอนหนึ่งในเองถึงดาวเช่นกัน ขณะที่พระเองถึงดาวและอาวตั้ง โยง
พร้อมควยวิภาธรเดินทางอยู่กลางป่าหมอสัตว์ป่ากำลังโลกัดกัน ทั้งสองพระองค์หยุดคนอด
พระเนตรการต่อสู้ระหว่างเนอกับเสื่อ ผลสุดท้ายปรากฏว่าเนอเอาชนะเสื่อได้และกินเสื่อ
เป็นอาหารเสื่อ ภาวีไต่บรรยายการต่อสู้ไว้ว่า

พระชินิจพิศดูพวกหมูสัตว์	บางไว้กักกันอยู่ดูสลอน
เสื่อดาวโคดโคดโผนใจนกระคอน	เนอเขาตอนเตนหรับจะจับตัว
หมอกทรายหนายหนีไม่สุหนา	มฤคาโคตบเขาขบหัว

เสื่อตระหนกอกคั่นสั้นระร่ำ
มฤคิ์ดีใจเขาไล่กัด
อายเสื่อรายวายวางลงกลางดิน

ด้วยความกลัวคงเกลือกเสื่อกับดิน
กระโดดพัดเลียขบตบลงดิน
เนือกกันเสื่อหมตไม่ปกเลข
ตลกโหวहार

ข. ดูกรเรื่องให้เหลวไหล เหลือเชื่อ ในวงสนทนาเพื่อความสรสเล
เฮฮา เรื่องที่ทำไมก็เกิดความงุนเกรงแก่ผู้ร่วมวงสนทนาได้มากที่สุดคือเรื่องโกหก เหลวไหล
ที่ไม่มีโอกาสเป็นไปโดยเสียผู้แต่จรรยากรรมรอยกรองประเภทล้อเลียนได้นำเอาวิธีนี้
เข้ามาใช้ ดังเช่นในเรื่องเองตั้งหาว่าตอนที่ท้าวหยิ่งเหยือกกับเจ้าเมืองกุฎกุ้งให้จัดเตรียม
อาหารสำหรับเจ้าเมืองที่ยกเข้ามาช่วยรบเมืองเกษมมาแมว เนื่องจากมีราชสาส์นไปขอ
ธิดาแล้วไม่ให้ วาหารที่ประกอบขึ้นตรงนั้นล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่กินไม่ได้ทั้งนั้นคือ

โอเล็กเล็กเหล่านี้นานหา
จงเจ้าหนามาฆ่าทำทอมนัน
ทำฉู้ฉินกลวดยหาหาเจ้า
แล้วแกงควิบทองชั้นสองปาม
แต่ของหวานการล่ำปากยากหุ่มหีม
แต่ทองหยิบฝอยทองที่ทองใจ
ลูกตาลเชื่อมกลวดยเกลือกเลวกลให้สาว
ขนมผักกาดขนมวันอยาผันแปร

เอ็งอย่าว่าเคียนะเจ้าเหล่าสาวสรร
มีสมันหัวปลีชั้นสี่สาม
ตมเกาเหลาสูกิตินเป็ดเมคมะขาม
ดูในงามเหนตาเจ้ามาไกล
เราเปื้อมกามมะพร้าวเอาตราวด
จงใช้โซปลากูกโซ่ทุกแก
ทำด้วยกลวชกานี้เห็นดีแน่
ใช้ชีแซ่ชิตนปนกับตม

ตลกโหวहार

ค. สร้างความขัดแย้งระหว่างบทบาทและสถานภาพของตัวเองละคร

"สถานภาพเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิ

และหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่า
บุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพ

เป็นสิ่งเฉพาะบุคคล ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น¹ ความหมายก็คือ "การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ"²

ความขัดแย้งมีมูลเหตุจากลักษณะขัดแย้ง (contrast) อันอาจมีได้ ในหลายลักษณะ ซึ่งเมื่อสิ่งซึ่งขัดกันนั้นประสมกันเข้าก็ทำให้เกิดอารมณ์อันใด³ กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงได้สร้างอารมณ์ขึ้นโดยการทำให้เกิดลักษณะขัดแย้งระหว่างบทบาทและสภาพของตัวละคร ดังที่ปรากฏในเรื่อง เองถึงท้าวในตอนที่กล่าวถึงพระมารดาของนางสังข์ชะอุตบเลขาธิดานางกะวองป่อง แนะนำนางทงสงวในการปฏิบัติตนต่อสามี ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วบทบาทของแม่ก็คืออบรมสั่งสอนลูกแต่ในสิ่งดีงาม แต่มารดาของนางทงสงว กลับสั่งสอนให้ลูกเกลียดชังและปฏิบัติแต่สิ่งไม่ดีถึงมาต่อสามี เป็นการทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขึ้นอันเนื่องมาจากมองเห็นลักษณะขัดแย้งกันระหว่างบทบาทกับสถานภาพ มารดาของนางทงสงวสั่งสอนว่า

ฝ่ายโฉมตรูปทะเลมเหสี	นางจ้ำจี้แมวคราวสาวสวรรค์
จึงเรียกสองพระธิดาเขามาพลัน	แล้วรำพันส่นทรามเขยเคยทำมา
ว่าสองเจ้าจะมีคู่อยู่ด้วยตัว	จงฝากตัวอยู่กับเขาจะเจ้าหนา
เวลาอย่าสู้ริษนสนรยา	อย่าลาใจคู่ค้อย่าจุ่มน
หงพันอนหมอนเล่าอย่าเป่าปัด	ให้ยั่วจิ้งจอกอนคิดเล่นพัน
ปวดทองเขี้ยวทะเลารองของสำคัญ	ไหวอมขวัญผู้รักสงพักตรา
แมนหัวเมื่อยงเอาพลวงเขาลองเล่น	ตีแกล่เล่นเมื่อยจักตีหนักหนา
ครนเขาคูสุริยแสงแดงขึ้นมา	แม่แก้วตาจงปลุกหัวอย่าม้วนอน
จงไปโหดมแกงแดงสำหรับ	ตามตำรับจงจำตำแม่สอน
แมนแก้วโกรธแก้วตาอย่าอวรว	ทำเป็นงอนหงษ์จึงจะดี
แมนจิวาเจ้าจงตาอย่าสะปาก	เขาวานอวดคำใหม่มาอย่าอวดยหน้า

¹ สู้พัตรา สุภาพ สัจจมติวิทยา หน้า 27

² ค. หน้า 34

³ หลวงวิจิตรวาทการ "ความขบขัน" รวมปรากฏการณ์ของหลวงวิจิตรวาทการ หน้า 59

ยามส่ำยเจ้าจรงลองเอาพรองตี
 เมอยามซำหัวขาวเจ้าอย่านัง
 ทำอย่างนี้หัวทองรักแทบคักคาน
 ปวดของศคลูกยายยาคคัก
 ในหัวทมเลนสนุกแกจุกทเว

สองสามทีให้หัวนอนผอนสำราญ
 จงนอนกลิ้งหัวเรียกหาก้อย่าชาน
 ทงประพานรางวัลไ้ด้วยไมผอง
 เจ้าวงวังชั้นไ้บคครดขมอม
 เมสออสองงามซำจจำไว
 ตลกโหวาร

อีกตอนหนึ่งในเรื่องเองตั้งหัวเช่นเดียวกัน กวีได้สร้างลักษณะ
 ชัดแย้งระหว่างสถานภาพกับบทบาทของพระกษัตริย์ตามท้องเรื่องมีสถานภาพเป็นอาวารย
 บทบาทของอาจารย์ก็สอนวิชาความรู้อันจะเป็นประโยชน์แก่ศิษย์ แต่พระกษัตริย์ในเรื่องนี้
 กลับสอนวิชาการเขียนใจและอันธพาลให้แก่ลูกศิษย์ จึงเห็นได้ว่าสถานภาพและบทบาทของ
 พระกษัตริย์ขัดแย้งกันจึงทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขันได้ กวีได้กล่าวถึงวิชาของพระกษัตริย์ที่จะสั่ง
 สอนลูกศิษย์ไว้ว่า

.....
 เราจะบอกวิทยาก็ดาเค
 จะไ้ครูจบเรื่องเครื่องจัญไร
 เสียแรงเจ้าเสือกสนมาจนปะ
 ไ้ใครเป็นศิษย์ของเรา เหมือนเข้าตง
 หรือจะเรียกภาวนาทางด้าแม่
 หรือสมัครพาดบันไดไ้กระดาน

.....
 ไ้สองเปรมนี้ตงอย่าสงสัย
 จะสอนไ้หรบผู้ทงงบุญง
 กงจะสมหวังก็ประสงก
 จะตงปลงวิติไหนใดการ
 ก็ตามแต่ใจปองทงสองหลาน
 ตามโรงรานเรือนเรือก์เหลือตี
 หลกโหวาร

ในเรื่องวงศ์เทวราช สังขปัดซึ่งมีสถานภาพเป็นข้าราชการ
 พระวงศ์เทวราช บทบาทของข้าราชการก็ถือตวงจรงรักภักดีและเกรงกลัวเจ้านาย แต่ใน
 เรื่องนี้สังขปัดกลับแสดงอาการขู่เข็ญพระวงศ์เทวราชซึ่งเป็นเจ้านายอยู่เสมอ จึงทำให้
 ผู้อ่านรู้สึกขบขัน ตอนหนึ่งกวีได้บรรยายถึงการขู่เข็ญของสังขปัดต่อพระวงศ์เทวราชไม่ยอม

ในพระวงศ์เทวราช'สมสู่กับนางบุษยงว่า

ครันถึงห้องสุวรรรถบรรจง
วานรโกรธนักตั้งวักตี
ดูพระรองวงศ์เทวราช!
ยังมีหน้าอภิเชษฐรามวัย
เข็ญเสด็จออกไปสั่งจาง
แมนตอคงซึ่งอยู่จะขุนวาย

แก่นส่ององค์ประทมบนแท่นที่
รองควาญมีไบทันใด
มาเร้วรวดเร็วรวดพราดเช่นผีไต่
จะรีบรอนไปทำไม้ไผ่ไค้อาย
ดูคนเฝ้าการอยู่มากหลาย
จะหวายหางให้ไค้อายประเฎียวัน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ง. เขียนล่อเลียน ยั่วล่อ

อารมณ์ล่อเขียนเป็นเรื่องที่มีประจำตัวมนุษย์อยู่เสมอ โดยเฉพาะใน
หมู่มนุษย์ยังมีนิสัยรักสนุก ดังนั้นคนไทยจึงถือเป็นเรื่องปกติสามัญที่จะฟังกระต๊อโดย
ไม่มีความโกรธเคืองซึ่งกันและกัน ถึงแม้ว่าในบางครงการล่อเลียบอาจจะค่อนข้าง
รุนแรงเกินไปก็ตาม จุดประสงค์ในการล่อเลียนที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภท
ล่อเลียนประการหนึ่งคือเป็นไปเพื่อความสนุกสนาน ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงล่อในความเข้าใจคิดเสียดแทงประการของหลวงพิณพวงถักถักดี (ทิม
สุขขางค์) ผู้แต่งวงศ์เทวราชฉบับเดิม เรื่องที่ทรงล่อเลียนไว้จากก็คือเรื่อง เกษข่งมีไว้
สำหรับพระมหากษัตริย์แต่จกวางชั้นลงในเวลาทรงช้างหรือทรงพระราชมาน แต่ในเรื่อง
วงศ์เทวราชฉบับเดิม ผู้แต่งได้กำหนดให้กษัตริย์ (พระวงศ์เทวราช) เสด็จขึ้นเกย
ทุกครั้งไม่ว่าจะทรงพาหนะชนิดใด และให้ตัวละครไปเกยอย่างพร่ำเพรื่อ ดังเป็นตอนที่
พระวงศ์เทวราชประพาสน้ำ เมื่อพระองค์จะขึ้นมากต้องใช้เกยด้วย

จึงตรัสชวนพระยากรุฑราช
แล้วทนมเกยสุวรรรถอันโอฬ่า

ออกมายังปราสาทอันเลขา
จึงตรัสเรียกมิ่งมาสุริการ
หลวงพิณพวงถักถักดี (ทิม สุขขางค์)

* สะกดตามต้นฉบับ

๕๕๕
ครณะลงมากดวงลงบน เกย

.....

เจดีย์ขึ้นสู่หลังอาษาอายุ
กรณลงจึ่งเสด็จกับ เกยแก้ว
เสด็จขึ้นปราสาทสุวรรณวันบวร

.....

สุริยการกพาเสด็จวร
อันเพริศแพรวจำริถประภัสสร
สาวสุรางคนางอัปสรอยู่เรียงวัน
หลวงพั้นพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค)

แม่แก่พระอินทรเมวทรารเสด็จมาคานางสุวรรณมณฑาและพระราช

โอรส กิ่งทองเนรมิต เกยอยู่นอกเมืองก่อน

ครนลงจึ่งลงจากอากาศ
จึ่งเนรมิต เกยแก้วอันแวววาม

องค์ท้าวเทวราชเรื่องสนาม
ประทับนอกปราสาทพระเวียงไชย*
หลวงพั้นพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค)

เมวจะกลับวิมานคองอิน เกยเงาะไป

เมื่อนน
ว่าใจจ่าจากรลี
ออกจากปราสาทรั้วชวาถ
เสาะระเทคเจรดป่าไม้วาลัน

องค์ท้าวมีวิมานคองอินศรี
โกนิกเสด็จจรรวี
มาชน เกยพรธราชจายฉิน
ตรงไปเวไชยอันวิมานทอง
หลวงพั้นพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าทรงเห็นความผิดพลาดวันนี้
จึงทรงลวเลียบเรื่อง เกยไวบอยตรง โดยกำหนดให้พระวงศ์เทวราชคิดเกยมาก แม
กระทั่งไปใหม่จนเกือบถึงตัวพระองคกยั้งไม่ยอมทิ้ง เกย อันใดแก่ตอนที่สังขปัตเผาเมือง
พระวงศ์เทวราชหนีไปขึ้นไปอยู่บน เกยจะทิ้ง เกยไปก็เสียกาย ก็ลวเลียบไว้ว่า

* สะกดตามคณฉบับ

เมื่อนั้น
 เสียดจันอยู่บนเกาะไธย
 อัดที่ยังใหม่ไกลเข้ามา
 ครนจะไปกว่าโดยเกษมณี
 ถัดถึงนงนุชสุดเสียดาย
 จะสู้เสียชีวาไม่อาไลย

เทวราชรัศมีเกือบไหม
 เหลียวหาอันใดก็ไม่มี
 พระราชารอนกายฉิ่ง
 แลหามเข็ญกว่ายไป
 แต่ยังไม่หายหึกรัก เกยไค
 คายบนเกาะจะไคไปเมืองฟ้า*
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงล้อเลียนว่าพระวงศ์
 เทวราชกิดเกษมมาก ครึ่งไคที่เสียดจันโดยไมไคชนเกาะ จะมีอาการผิดปกติทันทีและวิธีรักษา
 ก็คือเอาน้ำกลางเกาะมาเสวยอาการก็จะหายไป

เมื่อนั้น
 ดวยบังเกิดเงื่อนเกาะเต็มประกา
 .....
 เถาน้ำกลางเกาะจรณา
 จะไควายกลายเป็นหุทัย

คงดูนป่วยทองเป็นนั๊กหนา
 หาวจนโงงรูอาระอาใจ
 .....
 มาให้พี่ยากินจงไค
 ลวงสมจริงไคเมตดา
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเรื่องวงศ์เทวราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ยังไคทรงล้อเลียนเรื่องพระอินทร์ไว้อย่างน่าขำอีกด้วย ในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เมื่อ
 เมืองมนุษย์มีเรื่อง เกิดคร่อมพระอินทร์ก็จะรู้ไคดวยแทนที่ประทับแข็งกระดางขึ้นมา ดังเช่น
 ในเรื่องสังข์ทองมีกล่าวไว้ว่า

มาจะกล่าวบทไป
 พิษยอาสันเจียวอนแตกอนมา
 จะมีเหตุมันแน่นในแดนดิน

ถึงท้าวสหัสสนัยน์ไครตรงษา
 กระดางดังศิลาประหลาดใจ
 อมรินทร์เร่งกิดสังไสย

* สละกตามคณฉบับ

จึงสอดส่องทิพยเนตรดูแก่ฤทัย

ก็เงงใจในนางรจนา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงล่องเรือพระอินทร์ไว้ในวงศ์เทวราชให้เห็น เป็นเรื่องอันในตอนทีกล่าวถึงพระวงศ์เทวราชถูกไฟลวกเมื่อคราวที่สังขปัดเผาเมือง แทนที่ประทับของพระอินทร์ซึ่งเคย "กระดางตั้งศิลา" เมื่อเกิดเรื่องในเมืองมนุษย์ แต่ในเรื่องนี้แทนที่ประทับกลับกลายเป็นประทับตกเป็นไฟลวก

มาจะกล่าวบทไป
เสด็จออกอยู่กลางเทว
บัดพุทฺถ์ลมนี่ประทับ
แตกหีวะระกองตั้งทองไฟ
กระทอนขึ้นเจดีย์ล้ากาล
แลแสงเพ่งหนปฐพี

ถึงสเฝ้าในเงาไตรตรึงศา
แก้คมหาอัสจรรยหันใจ
กลายเป็นประทับมัตถิใหญ่
ถูกองกเทพไฟเจ็บเต็มที
มีฟิวานเลหนี่ว้าวเนตรหทัย
ก็ทราบความที่มีเหตุการณ^{*}
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในวรรคดีทั่ว ๆ ไปมีอดีตที่กล่าวถึงการจัดทัพ ก็ต้องบรรยายไว้อย่างงดงามโอฬารดังเช่นในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนที่ภทตกับศัตรุครั้งแรก เมื่ออินทรีตีลูกศรพระลักษณตาย ทศกัณฐ์จึงยกทัพออกไปแก้แค้น ก็ได้บรรยายการจัดทัพไว้ว่า

ทัพหน้าชาตรีทั้งสิบขุน
หัตถ์หลวงปีกป้องกองแวง
ธนูวางสูทวางระวางทน
เหล่าทหารพาวี้อาฮา
บุณรตเฑียมสัตว์จตุบาท
พลท้าวท้าวหาญผลาญศัตรู

ทัพหน้าสิบรตเข้มแข็ง
ใส่เสื้อแดงสีกษัตราดา
เกยประจัญจำมิตรเดนมันนา
ถือทวนโศกยาสีชมพู
มฤคธราชแรดควายหลายคู่
ถือธนูเส่นาเกาทัณฑ์
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

* สอดตามฉบับ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำเอาเรื่องการจัด
พิมพ์ลือเลียนไว้เห็นเป็นเร่องนำอันไวไม่ เร่องวงศ์เทวราช ได้แก่อนที่กล่าวถึงท้าวทราย
แก่นเครื่องเมืองบางชื่อจะออกยมตลาด ได้มีการจัดพิมพ์ในครั้งนี้ด้วยคือ

เกศท้าวฤเมตต์เปบพิศหน้า
ปีกวายนาวปึงปึงคี
ปีกธวาพิศท้าวอนอุดม
พิศเลววงเทพเปอกุมพล
กำนัลในให้กระเดียดมึงกระจาด
กองคลังพิศราชเลิศฝ่าย
ต่างถือพลองใหญ่ไม่เรียว
ถวนฉีบพิศทวยสกนธ์

จำนวนโยธาถวนคี
ใหญ่โยธียีกสามคน
โพธิ์สามพอลมกับเหตุล
จำนวนพลหกนาย
เช่าในพยุหบาตรมากหลาย
กุมพลนิกายสี่คน
นุ่งเชียวตั้งกับสับสน
คอยฤษณดุมลจะชาตรา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สำหรับผู้มีความรู้ทางภาษาจะไดรับอารมณ์ขึ้นจากการลือเลียนอีกแบบ
หนึ่งจากคุณสุวรรณในอุษุทรวัยเรื่อ คุณสุวรรณได้ลือเลียนเรื่อการแปลงกายในการจัด
พิศอกรบซึ่งมีปรากฏอยู่เสมอในวรรณคดีประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ ดังเช่นในรามเกียรติ์
ตอนที่อินทรพิศแปลงกายเป็นพระอินทรอกรบกับพระราม พระลักษณ พรอมด้วยเหล่า
บริวารทั้งหลายก็แปลงเป็นเทพบุตร นางฟ้ารวมไปในกองทัพด้วยคือ

.....
โดยเล่ห์กลที่ถืออุบาย
วันหมู่พลโยธี
ให้เป็นคนธรรพ์พิศยา
วันการุณราชผู้ร่วมคิด
เหล่าหนึ่งแปลงกายเป็นนางพอน
คิดลือบีบรำระบำบรรพ

.....
จะแปลงกายเป็นท้าวโกสิย
ถวนมีดักดาวรากุทธิ
เทवासुरารักษนักษิทธิ
จงนิमितเป็นเอราวัณ
ให้เหมือนอัปสรสาวสวรรค์
พรอมกันไปหน้าดาธาร
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ในอุณรุทธเรื่อง กุณสูวรรณโคลงเลียนการแปลงกายในหน้าขึ้นคือ
 แทนที่จะเป็นการเปล่งกายตั้งในวรรณคดีประเภทกัทร ๆ วงศ์ ๆ กลับเป็นการแปลงรูปคำ
 โดยใช้คำ"วจน" ตั้งขึ้นผู้ว่านที่จะมีอารมณ์ขึ้นในเรื่องนี้" จึงต้องมีความรู้ทางภาษาพอ
 สมนการ กุณสูวรรณโคบุตรขยายไว้ว่า

จำจะยกโยธาคลาไคล
 วาพลางนางแปลงกายา
 รีพลโทกลายเป็นโยธา
 หนีแปลงเป็นอาษาชาญ
 ไกรสรใหม่แปลงเป็นสิงหราช
 พระราเมศ์แปลงเพศเป็นรามมา
 พระยาครุฑแปลงเป็นสุบรรณจร
 นาคาเป็นพระยาวาสูกรี
 พระสุริยอินันเป็นทินกร
 เจ้าพลายงามแปลงนามเป็นหม่นไวศ
 พระอิศวรแปลงเป็นพรหุลิ
 เทเวศร์แปลงเพศเป็นเทวา
 พระยาวงศ์แปลงองค์เป็นเหมราช
 โดกลายกายาเป็นคาวี
 มยุเรศกลายเพศเป็นขึงขลิ้น
 อุดาครรถันเป็นบุษบา
 ชุนแฉนแปลงแปลงกายเป็นพลายแก้ว
 คนธรรสใหม่แปลงเป็นคนธรรพ
 ต่างคนสำแดงแปลงฤทธิ์
 โยธาเหลือหลายกายกอง

ตามองคอกภัยเขษรฐา
 เป็นองคสูดาเขาวมาลธ
 โยธราแปลงเป็นกษัตรา
 พระพรหมานแปลงเป็นท้าวธาดา
 สกุณาชาติใหม่แปลงเป็นปักษา
 พยัคฆาแปลงเป็นพยัคฆี
 วานรแปลงเป็นกระบี่ตรี
 โกลิยแปลงเป็นท้าวหัตถ์นัย
 ศศิธรเป็นดวงแขไข
 ชาละวันนใหม่เป็นกุมภา
 ตรีพิแปลงเป็นมิงษา
 กิงราแปลงเป็นกิงรี
 พระดาบสแปลงชาติเป็นฤาษี
 มฤตีแปลงเป็นมฤคา
 ทศกัณฐ์นแปลงเป็นยักษา
 บันหีแปลงกายาเป็นอายัน
 สียะตราเฟริศแพรวเป็นหยาหรัน
 นางพิมกลายกายพลันเป็นวันทอง
 ทศทิศไหวจบสยบสยง
 คับกั๊งทงทองสนามใน

กุณสูวรรณ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีวิธีการสร้างอารมณ์
ยัณท์อีกแบบหนึ่งคือ ทรงใช้วิธียั่วลอบุคคติกลุ่ชิตินให้ดูวามเห็นเป็นเรื่องขำขัน ดังเช่นที่
พระองค์ทรงยั่วลอบุคคติของพระยาสุจริตธารง (อุก สุจริตกุล) ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดไว้ใน
เรื่องนิราศมะเหลเถไถ ลักษณะการยั่วลอบุคคติปรากฏขึ้นเป็นไปในเชิงรักใคร่ ดังนั้น
พระองค์จึงทรงยั่วลอบุคคติให้เห็นเป็นเรื่องขำขัน ตอนหนึ่งมีว่า

.....
เพราะดูหญิงโดยมากกะจากจวบ
เราต่างหากรักขาดกะจากเก
เขาจิรูปตะมันตนวอนอุง
เขาวาสมปอวาชอุคคะมูคจวน

.....
หลงแต่รูปโสภาสะเกเท
ย่นเป็นหมุทะมูเทและหอยยาน
เขาติพุงวาพะลุดกะตุยถาน
แม่พนองพลอยมะฮานมะฮือรือ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.3 สร้างอารมณ์ขันจากเรื่องสกปรก สัปดน ในสังคมถือว่าเป็นเรื่องสกปรก
หยาบโหลนเป็นเรื่องราวที่น่าอาย ไม่ควรเปิดเผย ผู้ใดกระทำในสิ่งเหล่านี้จะถูกคำหึงจาก
สังคม การที่ हम เราต้องประพฤติดนในอยู่ในกรอบประเพณีนาน ๆ เขาย่อมทำให้เกิด
ความเครียด ดังนั้นถ้าเมื่อไรเราสามารถทำตัวในหลุดพ้นจากภาวะกดดันใดก็ตามช่วยให้
ผ่อนคลายความตึงเครียดลง ก็ยิ่งดีบรรเทากรรมล่อเลือนจึงช่วยให้ผู้นานได้ทนวกกรอบ
ประเพณี เพื่อเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ให้รื่นเริงเสียบ้างด้วยการนำเอาเรื่องที่สังคม
เห็นว่าน่าปกปิดเหล่านี้มาเล่าให้เป็นเรื่องขำขัน

ม.ค.ศุข ชุ่มสาย กล่าวว่า "บทสำราญที่เกี่ยวกับเรื่องที่ตั้งคน
ปิดปากจนไวไม่ให้พูดหรือกักกันสมองไม่ให้คิด ถ้าใครพูดใดคิดก็ทำให้สบายใจและครึกครื้น
อารมณ์ เพราะฉะนั้นการพูดสัปดนแต่ของงามและให้มีแง่คิดนิดหน่อย ไม่ถึงกับโจ่งครม
หยาบโหลนจะต้องปลูกอารมณ์สำราญขึ้นมาได้เสมอ"¹

¹ม.ค.ศุข ชุ่มสาย วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา หน้า 140

เรื่องขำขันทำนองนี้ เท่าที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภท
 ลออเลียน กวีจะไปคิดประทางภาษาเขียนนอกขอบ ไซ้ภาษาสองแ่งสองงาม พังไม่หยาบ
 แต่เมื่อผู้อ่านคิดใจว่าหมายถึงอะไรจะทำให้ขบขัน ซึ่งก็หมายถึงว่าในบทประพันธ์จะไม่มี
 สุ่มเสียดสีปดคนหรือหยาบคายตามลักษณะของเสียงนั้น หากแต่กวีทำให้ความคิดสับสนนั้น
 เกิดขึ้นในจิตใจของผู้คิด ดังเช่นการพรรณนาธรรมชาติตอนหนึ่งในเรื่อง เองตั้งหัว
 กวีโศกในภาษาสองแ่งสองงามใหญ่ความคิดเอาเองคือ

.....
 มีญาแพรกมเตกคนปนประกบ
 ญาอะไรไบดำเหมือนน้ำนิล
 สันม่องอองเหงิกหยิกขึง
 เป็นกระจุกทุกหย่อมดูแซบชกล

.....
 เขาซ่อนซับแทรกแซมซันแถมหิน
 สัตว์อันใดไม่กินดูหิก
 พิภพจริงญานี้ไม่มีตน
 แบบดูลบอกว่าชื่อญาคำ
 หลกโหวหาร

บางครั้งกวีกล่าวถึงเรื่องสับสนเกี่ยวกับวัชระเพศ โดยในสำนวนลักษณะ
 ที่ใช้แทนวัชระเพศซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่ ตอนหนึ่งในเรื่อง เองตั้งหัว เมื่อกวางที่พระองค์
 หางแฉกเข้าป่าหานางสังฆะอุทพเบ หลาสนามก้านันนอนหลับ กวีได้บรรยายไว้ว่า

.....
 ที่นอนรายป่าขลุ๊กกระโถนเรก
 บางเป็ดดูนอนตดเหมือนหงส์กัณฐ์
 .....
 บางดวงซาจามดมสุคลอนเลียน
 ระเบิดิจพิศดูท่าหูซึ่

.....
 จมปลักตกแตกเตียนซันเขียนซัน
 แฉวเก็บวั้นกรอดเกรี้ยวเธอเหี้ยวดู
 .....
 ปลาตะเพียนซันว่ายอยู่ฝายัน
 แฉวตรงธรรมเลยของ เขาหวงใบ
 หลกโหวหาร

ในบทฉบับระบำนกลกมีเรื่องประเภทซึ่งอยู่บ้าง แต่ผู้แต่งไม่ทำให้แลดู
 เป็นเรื่องลามากนัก เป็นแค่เป็นการกล่าวถึงในสิ่งที่เราเห็นว่า เป็นเรื่องที่ไม่ควรนำ
 มาพูดกันเท่านั้น นั่นคือตอนที่บรรยายถึงการร้ายรำของ เมื่อนางทำและเทพบุตรว่า

สัพพอกทชอกกเขจักกม

เอาเท่าตีบหนีบนนางสำสาม

.....

.....

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.4 พรรณนาतिकธรรมเนียม วรรณกรรมร้อยกรองของไทยตั้งแต่สมัย
อยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นดำเนินรอยตามเป็นแบบแผนเดียวกันหมด ทั้งในด้าน
รูปแบบการประพันธ์และการพรรณนา จนทำให้เห็นว่าเป็นธรรมเนียมนิยมในการแต่ง
(literary conventions) ที่ถาวรยิ่ง

กุหลาบ มัลลิกะมาส¹ ได้กล่าวถึงธรรมเนียมนิยมในการแต่ง
วรรณกรรมในอดีตพอสรุปได้ดังนี้คือ

ก. มีโครงสร้างที่มีแบบแผน วรรณกรรมร้อยกรองไทยทั่วไปจะขึ้น
ต้นด้วยบทไหว้ครู อาจจะเป็นการสรรเสริญเทพเจ้า สดุดีความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ ไหว้คุณ
พระรัตนตรัย เช่นในลิลิตยวนพ่าย นิราศนรินทร์ ตมฺหฺรโฆษคำฉันท์ และลิลิตโองการแข่งนํ้า
ซึ่งกวีถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องปฏิบัติ

ยังมีธรรมเนียมนิยมในด้านฉันทลักษณ์ เช่น นิราศต้องขึ้นต้นด้วยวรรครับ
กาพย์แอบโคลงของย่นต้นด้วยกาพย์ยานี 11 สลับกับโคลงสี่สุภาพ ถ้าเป็นกาพย์แอบเรือกชนต้น
ด้วยโคลงสี่สุภาพ 1 บท แล้วต่อด้วยกาพย์ยานี 11 ในตอนจบของเรื่อง

ในตอนจบของเรื่องประเภทร้อยกรองก็มีกาะบอกชื่อผู้แต่งและเหตุที่
แต่ง เราจะพบลักษณะดังกล่าวนี้เสมอ จนกล่าวได้ว่าเรามีธรรมเนียมในการวางโครง
สร้างอย่างมีแบบแผน

ข. มีธรรมเนียมนิยมในการบรรยายและพรรณนาอย่างเข้าแบบ
เช่น การชมวงกลมไม้ ชมโฉมแต่งตัว คร่ำครวญถึงคู่ บทอัจฉรรย์

ในส่วนที่เกี่ยวกับการรจนาตกแต่งถ้อยคำให้เกิดอรรถรส วรรณกรรม
ร้อยกรองของไทยมีลักษณะเป็นมัทพิลป ก็มีส่วนวนประคิษฐ์ เล่นคำ เล่นความ เน้นเสียง
เสนาะและโวหารเป็นสำคัญกว่าสิ่งอื่น ๆ

ธรรมเนียมนิยมเหล่านี้ กวีสมัยก่อนยึดถือปฏิบัติกันมาตลอด ถึงขั้นกวี

¹กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณกรรมไทย หน้า 207

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	ท้าวท้าวสาภัก
มาถวายบังคมเคารพ	
สวัสดิมงคล	ธรรมมาภิบาล
ปกการุญศรัทธา	
พระปรีโยบายอนันต์	บริษัทศาสตรา
พการุญศรัทธา	
	พระมหาพรหม

ในเรื่องเองถึงท้าวท้าวเริ่มด้วยบทไหว้ครูเช่นกัน แต่ได้พรรณาน่า
 เนื้อความใหญ่แตกต่างไปจากวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เคยมีมา แทนที่ท้าวจะพรรณาน่าใหม่ความ
 รู้สึกศักดิ์สิทธิ์ กลับทำให้เห็นเป็นเรื่องราวขบขันเสียคือ

จะไหว้ครูแต่รำรำตามหัวนอน
 ซ่าจะไหว้ครูค่านับสี่หรือ
 อีกทั้งคุณครูคนที่ปล้นเรือ
 ซ่าจะไหว้ทรงฤทธิ์ที่กบใน
 อีกทั้งคุณโยกยั่วทั่วโลกา
 ซ่าจะไหว้ไมสามอันชั้นเชิงคล้อง
 ครูไม่คำเฒ่าแต่ที่แรงครู
 อีกทั้งครูฉิ่งฉิ่งราวปล้น
 ครูโกหกกลมหลอกเป็นถึง
 ยี่อีกเหล่าเจ้าประคุณครูไปอัฐ
 ครูปี่ชวาแย่งยอครูมือไว
 ครูสู้บ่ขึ้นกินจนต้องถูดำเนิง
 ครูที่ดูนโยบระหอมหม่อมกันซ่า

ประหมัดก็ท้าวกลางขมอง
 ที่ไหว้ท้าวอยู่ทุกอันจนกินแกว
 ที่เป็นแก้วกันกับขอกก็เหลือ
 ลวนปากใจเอาปากจกกันก็คกษา
 หงเหินเหลือยเหินสิ้นสิ้นหงษา
 หงกุกกุกกุกปลาน้ำคาปู
 ครูโพ่ทองพ่องจันและกินดู
 ครูกันซ่าตาดูวานตัวจริง
 ไม่ยอมถนการลักแต่สักสิ่ง
 ครูกลวงกลิ้งวู่วงกัวไม่กลัวใคร
 ครูโยบิตติงกิดเอาเงินโต
 ครูย่องเบาขนาดมันโตขึ้นหลังคา
 ครูคนเก่งตามสี่ก็กรูสักขา
 ลวนเปรมปราปร่าชัญเปื่องที่เรองก
 ตลอดไวยาหาร

* สะกดตามฉบับ

ข. การพรรณนาชมเมือง อมรรมาชาติ ในวรรณคดีร้อยกรอง
ทั่ว ๆ ไป ก็คงพรรณนาถึงความงดงามโอฬารของบ้านเมือง ดังเช่นในเรื่องอิเหนา
ก็พรรณนาถึงความโอ้อ่าของเมืองหงส์คือ กุเรปัน ดาหา กาหลัง และสิ่งหัตสำหรับไว้
คังนี้

อันธานีราชฐาน
เทเวศร์นฤมิตรควยฤทธา
มีปราสาทหงสามตามฤ
หลังตาฝาผนังนอกใน
ภูเขาเงินรองฐานมีมารแบก
แก้ว เพชรยทำเป็นล้าของ
พระปรีท้าวชายชวาอาโกง
พระแทนแก้วกุดันบัลลังก์
.....

กว้างใหญ่ไพศาลหนักหนา
สนุกคั่งเมืองฟ้าสุราลัย
เสด็จอยู่โตณวินดาอักษาสัย
แล้วไปควยโมราสีลาทอง
ยวดแทรกยอดไใหญ่ไม้สืบสอง
บิณูชร์ช่องฉัवालานบัง
ทองพระโรงรจนานาหลัง
กางกั้นเศวตฉัตรอยู่อัครา
.....

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในวรรณกรรมลือเียนกลับเป็นการพรรณนาถึงความทรุกโทรมของ
บ้านเมือง ดังเช่นในเรื่องเอ็งเตงหัว กวีได้พรรณนาถึงเมืองที่ท้าวอุดมโคตรครองอยู่
ว่า

อันกรุงไกรใหญ่ลิบยี่สิบต่อ
แคลวนเรียวหนามงามนัสนดา
ปราจฉปราสาทไซเซโยเยโยก
ฝาผนังไม้คุดจุนประจำ
มีพระโรงโปร่งอร่ามงามเลขา
หน้าพระแกลแลสะหร้งตั้งหมอตาล

กำแพงคอกบอมคูดูสง่า
ทวารารอยโพธิ์โกตำ
พระพายโบกเรียงยอดจะถอดคว่า
ท้าวเธอทำน้าสนุกสุขสำราญ
ตามริมฝาเรียงรอบกระสอบชาวสาร
บานทวารทาสีด้วยขี้วัว
คลกโวหาร

ในเรื่องระเด่นลันได พระมหามนตรี (ทรัพย์) ก็พรรณานิ่งเมือง
ของระเด่นลันไดไว้อย่างน่าชื่นเช่นเดียวกับว่า

.....
อยู่ปราสาทเสาศอกยอดดวย
มีทหารทอนแก้วเฝ้าโงะยาม

.....
กำแพงแก้วแลวลานดวยเรือวหนาม
จอยช่ราบปรามปรวมิตรที่ติดราย
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

ในเรื่องเองถึงดาว ตอนที่ระเองถึงดาวและอ่าวถึงโง่งเขาไป
ในเมืองของท้าวถึงโยนโคก กวีได้พรรณาดังบ้านเมืองไว้ว่า

.....
ภูมามเมืองเรืองโรโรโหลาน
มีทหารขาทักรักษายาม
สองข้างทางแลวบนกระบานราน
ทวยหนอจาลแตกตงตงกะลา

.....
กำแพงมีสี่คานแท้ลานหนาม
คูออกหลามเดินคาคกราคูกลตา
งามสคราญเรียงรายหงฟ่ายขวา
อีกที่อาชาตชุดุคุดะรุน

.....
ฉลกโหวหาร

การพรรณษาธรรมชาติในวรรณคดีทั่ว ๆ ไป มักจะมุ่งในด้านความ
ไพเราะของเสียง ดังเช่นในเรื่องอิเหนา ถวนอิเหนาจากหมั้นหย่า กวีได้พรรณาสมา
ธรรมชาติไว้ว่า

.....
ว่าพลางทางชมคณานก
เนอววัลย์จันวัลย์ขาลี
นางนวลจันนางนวลนอน
จากพรากจันจากจันรจจา
แขกเฝ้าจันเฝ้าราชรอง
นกแก้วจันแก้วพาตี

.....
โฉนกกจันไม้จิงมี
เหมือนวันที่ไกลสามสุคามา
เหมือนที่แนบนวลจันจินทะหธา
เหมือนจากนางสะการะวาคี
เหมือนรางนองมาหยาตีมี
เหมือนแก้วที่หงสามสังความมา

ตระเวนไ้พร่ร่ร่ร่ร่ร่ร่ร่ร่ร่ร่
เก้าโมงวับโมงอยู่เอกา
คัมแควับแคส้นโคชเคี้ยว
ชมวิเวคนกไ้มไปตามทาง

เหมือนเวรโคให้เฝ้าเสนา
เหมือนพี้นับโมงมาเมื่อไกลนาง
เหมือนเปล้าเปลือยตัวบ่ใจในไพรกว้าง
คะนึ่งนางพลางเร่งโยธี
พระบาทสมเด็จพระนุทโธเลิศหลานภาลัย

ในเรื่องเองตั้งหาว กวีโคพรรณนามธรรมปาดิไวเมื่อตอนที่
พระเองตั้งหาวและอวตั้งโฮงออกจากเมืองเดินมากลางป่า ลักษณะการพรรณนาต่าง
ไปจากธรรมเนียมนิยมนที่เคยปฏิบัติกันมาคือ

.....
ทำแกล้งเฉยเลยชมรุกชชาติ
แจกริดเลียบเกบตงกชัทรอกดง
เมดเนาติดยุงแยะแยะไมวอก
อนูยวาวะไรช่างไมรู
ลูกชัทรอกนี้เกรเนาใส่หัว
นี้ไมควรรจะคิดโพิพิตรอย

.....
ดูดอกคาคคนในไพรระหง
มาเสียบทรงเก่านาเอ็นดู
ลงนั่งกลบพระเก้านาจนู
ยังดูดูเหมือนเด็กเสกเสกนอย
แต่เดินพัวเข้าชิตยังคิดส่วย
แล้วเจาถอยแยะไ้หรีบโคลกลา

.....
แล้วระองถตรงเดินมาเกินแรง
หงเมงสายแมงแกลบลไป
หัดตนเขาเวล่าสัตว์จตุบาท
หงกิงกิงกิงกาถวนน่าชม
นี้นึ่งจกกลกันพันเป็นกลุ่ม
นี้นึ่งนึ่งหูกไ้ล่ตุกแก

.....
เห็นหมูแมงกะปอนรอนไ้สว
พระบอกให้อวตั้งโฮงโกเโดงชม
บางเยองยาครยีนวูคูออกถม
เหล่าจิงเขคนเล่นลมแล้วเสลิวแล
โนนแมงมุมเขาหนูยูเส้น
ไปปะแอ้กัคยบ่กินตับไต
ตลกโวหาร

ก. การลงสร้างของตัวละคร ในวรรณกรรมร้อยกรองทั่ว ๆ ไปของไทย บทที่จะขาดเสียมิได้คือการลงสร้างของตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นการออกไปประกอบกิจการ

ใด ๆ ก็ตาม ก็จะต้องพรรณนาถึงการลงสร้างไว้อย่างงดงาม วิจิตรบรรจง ดังเช่น
ในเรื่องรามเกียรติ์ กวีโคพรรณนาการลงสร้างทรงเครื่องของพระราม พระลักษมณ์ไว้ใน
ตอนที่ยกทัพข้ามไปกรุงลงกาว่า

๑๕ ผู้หว่านเช่นกระเด็นดวง
เย็นฉ่ำน้ำกุหลาบขานลกนธ
สอดใส่สนับเพลาเพราะพราย
ชายไหวไกวกวัดสะบัดทรง
หับทรงสร้อยสังวาลมานับ
ธำมรงค์เรื่องรองทองมหกฤ
พระอนุชาชาญชัยใส่ชฎา
พระลักษมณ์พระชรรคเทพอาวุธ

อาบละอองโปรยปรายดั่งสายฝน
ทรงลุกนธปบทองหงส์องค
ภูษาลายเขียนทองกวางก่ง
ฉลององตงามงอนออนละมุน
ทาคป็นหนึ่งพลอยประดับขยับหมุน
ทองกรุกดินคูนข่มพูนท
พระหริวงศ์ทรงมงามงกุฎ
พระทรงครุฑก็ถือกลีปสำหรับองค์
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลง ฉันท์ การสรรสร้าง ทรงเครื่อง
ของตัวละคร กวีกลับพรรณนาให้มีลักษณะตรงข้ามกับธรรมเนียม ใหญ่เป็นเรื่องขำขัน
ดังเช่นในเรื่องเองตั้งหาว่าตอนที่กล่าวถึงการลงสร้างของนางสังข์ชะวูด กวีพรรณนาไว้ว่า

ถ้าวาริที่ใส่โลคุมน้ำ
ค้อย่อมวงคองรามยามละว่า
เอากระเบียงคมกักเข้าชาติดี
เอาน้ำค้างในกระบอกลมพาพอกกาย

เอาโกลนขย้าจนเป็นปลักหอมหนักหนา
ให้ใส่ยาพังพาบอาบสบาย
ดูชาวดีชื่นเกลือกเหมือนเม็ดฝ้าย
กระดาศทรายจึกอีกพักให้ซักเงา
ตลกโหวहार

ส่วนพระเองตั้งหาว่าและอ่าวตั้งโง่ง การสรรสร้างเป็นไปอย่างง่าย ๆ

ไม่มีพิธีรตรองถือ

เองตั้งหาว่าอ่าวตั้งโง่ง โกง โกง ไหว
ถึงที่สรลงค่าน้ำคร่ำชูป

รับพรใส่ใ้ตรักแร้ดินแย้หุยม
ว่ายตุบตุบเล่นลำพองหงส์องค
ตลกโหวहार

ระเด่นลันได ก็เป็นตัวละครที่ดูจะไม่พิถีพิถันในเรื่องการสรรสร้างเท่าใดนักเช่นเดียวกันกับเองถึงหาและอ่าวตั้งโง่ง กวีบรรยายการลงสร้างของระเด่นลันไดไว้ว่า

ครนรุ่งแสงลูริยันตะวันโค้ง   โกงโค้งลงในอ่างแล้ววางหน้า
เสวแล้ววางตั้งกับหมั่งปลา   ลงสรรสร้างคงคาในทองกลอง

๑ 2 กา ๑ เสมอ

กระโดดคำสามทีสี่เหือไคล   แล้วย่างขึ้นบันไดเข้าในห้วง
ทรงสูคนธบนละลายดินสอหนอง   ชโลมสองแถมกางอย่างแนวคราว
พระมงามนตรี (พรทัย)

ในบรรดาตัวละครชายในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน การสรรสร้างของพระมะเหลเถไถดูจะให้วามฉะฉานแก่ผู้อ่านมากกว่าตัวละครอื่น เนื่องจากมีความวิจิตรพิสดารมากกว่าในเรื่องอื่น ๆ กวีได้บรรยายไว้ว่า

สรรสร้างทรงสูคนธบนดลิก   ลุยไล้ไปปักกะโง้งโก
สนับเขลาเชิงไซกระไรโจ   ภูษาสี่สะโรกะโบลิ้น
คุณสูวารณ

ง. บทกวีบรรยาย การพรรณนาบทกวีจรรยในวรรณคดี กวีต้องอ้างอิง สำนวนลักษณะเพื่อเลี้ยงมิใช่เป็นการลามาจนอาจารย์ กวีจึงพรรณนาโดยอาศัยธรรมชาติ เป็น สำนวนลักษณะแสดงความรู้สึกละและเพศสัมพันธ์ ในวรรณคดีไทยทั่ว ๆ ไป กวีจะพรรณนา บทกวีจรรยใหม่มีความรู้สึกอ่อนโยน ดังเช่นในลิลิตพระลอ ตอนที่กล่าวถึงบทกวีจรรย ระหว่งพระลอกกับพระเพือน พระแพ่ง ว่า

สะเทือนฟ้าฟั่น   สรวงสุวรรณค
พนแผ่นดินแดนัน   หย่อนใส่

สาครกลืนวงอร
แลท่าทีที่ไม่ไหล

เทพเฟื่อง ฟ่องนา
โอบเอียงวัชรชัย ฯ
วิถีพระล่อ

สำหรับบทวัชรชัยในวรรณกรรมหรือกรองประเภทล้อเลียนก็เป็น
การพรรณนาโดยใช้สัญลักษณ์เช่นกัน แต่ให้เข้าไปในลักษณะเกินจริง พรรณนาที่นำ
มาเป็นสัญลักษณ์ออกไปอย่าง โลกโตน บางครั้งถึงขั้นให้ความรู้ลักษณะอาจารย์ ดังเช่น
ในเรื่องเองกิ่งหวาตอนที่ภวีพรรณนาถึงบทวัชรชัยระหว่างอวตังโง่งกับนางกะจ้องป้อง
ไวว่า

อัครชัยลั่นกองในทองอร
เขี่ยคางคกถูกองรำรองคาง
เหล่าปลาขนายเปาะเราะหาดำ
พอบะโพรงหัวเสียดเกคือกเขารู
ปากรวงทองสนั่นสนเวหา
ดอกขาวยลวแกวอยู่แหวไว
นางเหาะหนีตีลังกามาจับ
กลีบเล็กขาลอแกวอยู่แหววาม
จับไว้ไถ่ไถ่ใครระคะโกคกัก
ถูกภูเขาคินแยกแตกเป็นราง
หงลวงองคทรงรักก็เกิด
พระดอมหอมกลิ่นนางอย่างดินปืน

กระดงกระดานหักพังดัง โองฆาง
ฝูงอ่าวางซึกบไลชบง
ทะเล้งโลกโตค้ำขวนนำอู
เหี่ยวแอกภูเหดินตวตกินไกล
เมฆลาหนาตลกนเป็นไฟ
อสูในญหัวลำนถือขวานคาม
ยักบไล้งนางก็เคดไม่เช็ดขาม
ยักกะกรามไลตะกรุมขุมนาง
ไม่แนดยักหัวล้านเอวขวานขวาง
คามขวานกางตาหินอ่อนไม่ถอนดิน
กระชัยบิถปลุกปล้ำรำราญริน
ต่างองตชันอ้วนพิบเคียดลับไป
คลกโวหาร

บทลัทธิวัชรชัยระหว่าง ระเคนลั่นโลกกับนางประแดงก็มีลักษณะ โลกโตน

เช่นกันคือ

๖๓๑ ๖๓๒
 ๖๓๓ ๖๓๔
 ๖๓๕ ๖๓๖
 ๖๓๗ ๖๓๘
 ๖๓๙ ๖๔๐
 ๖๔๑ ๖๔๒
 ๖๔๓ ๖๔๔
 ๖๔๕ ๖๔๖
 ๖๔๗ ๖๔๘
 ๖๔๙ ๖๕๐

๖๕๑ ๖๕๒
 ๖๕๓ ๖๕๔
 ๖๕๕ ๖๕๖
 ๖๕๗ ๖๕๘
 ๖๕๙ ๖๖๐
 ๖๖๑ ๖๖๒
 ๖๖๓ ๖๖๔
 ๖๖๕ ๖๖๖
 ๖๖๗ ๖๖๘
 ๖๖๙ ๖๗๐

1.5 พลิกความคาดหมายของผู้อ่าน

การสร้างอารมณ์ขันอีกแบบหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องคือการพลิกความคาดหมายของผู้อ่านในนวนิยาย โดยกวีจะบรรยายในตอนต้นให้ชัดเจนพอที่ผู้อ่านจะสามารถคาดคะเนได้ว่า จะลงเอยด้วยลักษณะใด แต่กวีกลับไม่ให้เรื่องดำเนินไปตามความคาดหมายของผู้อ่าน โดยหักมุมให้ตรงข้ามกับสถานการณ์ข้างต้นเสีย การสร้างอารมณ์ขันด้วยการทำให้ผู้อ่านผิดความคาดหมาย เท่าที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทลออเถียนมีวิธีการต่าง ๆ กันคือ

ก. การพลิกความคาดหมายของผู้อ่านด้วย ฤๅติกรรมของตัวละคร
 กวีจะบรรยายพฤติกรรมของตัวละครในสถานการณ์หนึ่ง พอที่ผู้อ่านจะคาดคะเนพฤติกรรมที่จะเกิดต่อไปได้ แต่แล้วกวีก็กลับพฤติกรรมของตัวละครไป เป็นไปในทางที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง ดังเช่นในเรื่อง เองตั้งหัว ตอนที่กล่าวถึงท้าวอุดม โทศกร โอรส เนื่องจากโทรชนายาจะเป็นผู้นำความหายนะมาสู่บ้านเมือง กวีได้บรรยายพฤติกรรมของท้าวอุดม โทศกรไว้ว่า

มั่นนิมิตวิคมนุษย์สุคนจน
 เหวอเส่นี่ที่อยู่นั้นชวนกันไป
 เอาเสียงไวในนครนอนจะแข่ง
 พระศรีสพกลางทางแผ่นดินเขามา
 มเหสีตกประหม่าเห็นว้าวุ่น

อันชาติกนหัว เชียงเลื่องไม่ได
 รือชัยไลมันออกนอกสวารา
 เรียกขุนแรงสี่ปี เสร้ออำเภอหมา
 จิกเกศาสอง โอรสยศไกร
 กระโดดคลุนเหยียบเป็นมายืนให้

ถึงตอนนี้ ผู้อ่านก็คงจะคาดคะเนเหตุการณ์ต่อไปว่าต้องร้ายแรงถึง
 กับการฆ่าฟันกันแน่ แต่กลับหักมุมให้เรื่องร้ายแรงกลายเป็นเรื่องขำขันเสียคือ แทนที่
 ท้าวอุคมโตตรจะไขปิ่นยิงโอรสทั้งสอง พระองค์กลับ

พระจวดยฉุดผลุดสนับไพบันใด   เอาส่งให้เสงี่ยมกุมาราวานจ๋า
 ตลกโหวด

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีการเดียวกันนี้
 ในโลกนี้จึงจำแลงคือ

คุณแม่นาหนักเพียง	พสุธา
คุณป๋อครดุจอา	กาตักวาง
คุณทรูเปรี๊ยะพญา	เมรุมาศ
คุณเหล่านี้้อยูขาง	หนักแล้อยาฉิ่ง ๆ

จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้วางสามบาทนรกก็คงจะเดาความว่า ผู้แต่ง
 คงจะกลัวว่าควรจะต้องทดแทนบุญคุณของบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น แต่กลับทำให้เป็น
 ตรงข้ามกันเสีย ทำให้ผู้อ่านเกิดความคาดหมายซึ่งก็ทำให้ผู้อ่านขำขันไป

ข. เลียนแบบเนื้อหารรณกรรมเก่าแล้วหักมุมจบในตอนท้ายให้
 เป็นเรื่องขำขัน เป็นวิธีหนึ่งที่วิไลสร้างอารมณ์ขัน โดยการเลียนแบบเนื้อหารรณกรรม
 เก่ามาตั้งแต่ตอนต้น แต่กลับมากหักมุมให้เข้าขันในตอนท้าย ดังเช่นที่ปรากฏในโลกนี้
 จำแลงซึ่งเลียนแบบโลกนี้คดีดำโคลงในตอนต้นบท แล้วหักมุมให้มีความคาดหมายในตอน
 ท้ายคือ

ดื่มงูไขว้รหาก	เห็นกัน
นมไก่ไก่สำคัญ	ำกรู
หมู่โจรต่อโจรกัน	เห็นเล่น กันนา
เติงปราชญ์ลาคกล่าวผู้	ปราชญ์รูเชิงกัน ๆ
	โลกนี้คดีดำโคลง

โลกนี้ตีจำแลงเขียนแบบ แล้วหักมุมในตอนจบว่า

คืนสูงไปร าก	เห็นกัน
แม่ไก่ไก่สำคัญ	ไกรฐ
นักเลง เลขนั้น	รู้เลห กัณนา
เกลียดหกตำราจขู	จับแต่ทุกคน ๆ
	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลกนี้ตีคำโคลงอีกบทหนึ่งกล่าววว่า

ไมลุมควรคามไต	โดยหมาย
คนลมจักขามกราย	หอนไต
ทำรอบช่อหอนหาย	ชอบกั๊บ ส่นองนา
ทำเกิดผิดจักให้	โทษแท้ถึงตน
	โลกนี้ตีคำโคลง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเขียนแบบในตอนจบ

แล้วหักมุมตอนจบคือ

ไมลุมควรคามไต	ถามกาล
คนลมจักขามพาน	หอนไต
อันยากขอทาน	อย่าตะ ถิบนา
อาจจะพรมีไต	ถือสุ่เสียที ๆ
	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลกนี้ตีคำโคลงบทหนึ่งกล่าวถึง บุตร ทรัพย์สิน ภรรยา ว่าเป็นเสมือน
 บ่วงผูกคอ ถ้าใครหลีกพบสามสิ่งนี้ได้ก็เท่ากับพ้นทุกข์

มีบุตรนางหนึ่งเกี้ยว
 ทรพยาบาทกลลอบ
 ภรรยาเยี่ยงนางปอ
 สามีวงศ์ทรพนัก

พันคอ
 หนวงไว
 รังริต มีอนา
 จงชนสงสาร ฯ
 โลกนิตินำโคลง

จากโลกนิตินำโคลงบทนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงล้อเลียนนำหว่านขึ้นคือ

มีบุตรนางหนึ่งเกี้ยว
 เมียชุกขาทกลอ
 กิจการที่เที่ยวกวอ
 พาลหย่าเมียเสียไค

พันคอ
 หนวงไว
 สมรมัง อนนา
 จังโกเกจจริง ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลกนิตินำโคลงบทหนึ่งกล่าวเตือนสติผู้ชายที่ลุ่มหลงในโลกย์วิสัยไว้ว่า

เมียมากจุงระมัดหมั้น
 มั่นยอมหมางนตรคด
 รักกันมักหลงกล
 ควระระหัดค้อหยาง

ตัวตน
 กิตราย
 การเสนห
 จักสิ้นเสียตัว ฯ

โลกนิตินำโคลง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงล้อเลียนแล้วหักมุมในตอน
 ทาวว่า

เมียมากจุงระมัดหมั้น
 กอมจะนางหึงตน
 รักไคนแม่อีกคน
 ควระจะหาบานยาย

ตัวตน
 กิตราย
 เงามอด
 แยกให้หลายหลัง ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. จำเนินเรื่องใหญ่ฮวานผลิตเพลินด้วยเสียง

กลวิธีในการแต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนของกวีอีกประการหนึ่งคือการใช้เสียงฉวางตำสร้างอารมณ์สุนุกและเพลิดเพลินในแกฮูฮวาน กวีมีทีลปะในการสร้างความเพลิดเพลินแกฮูฮวานด้วยการใช้เสียงดังนี้ คือ

2.1 ระดับเสียง ระดับเสียงสูงต่ำ เป็นคุณสมบัติประการหนึ่งที่เพิ่มความไพเราะไพเราะในแกฮูฮวาน กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนจึงนำเข้ามาใช้ในคำประพันธ์ประเภทกลอน เพื่อเป็นการล่อใจฮวานให้เพลิดเพลินไปกับความไพเราะของระดับเสียง ในเรื่องของระดับเสียงที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนที่กวีทำนึ่งถึงมากที่สุดคือเสียงสัมผัส อันหมายถึง ระดับเสียงคำสุดท้ายของวรรคหนึ่งซึ่งในคำประพันธ์ประเภทกลอน ซึ่งถึงแม้จะมีได้เป็นกรู้อย่างกับก็ตาม แต่การที่กวีสามารถจำเนนให้ไปตามแบบแผนในเรื่องเสียงสัมผัสได้ ก็จะทำให้คำประพันธ์ไพเราะมากขึ้น

ระเบียบเสียงสัมผัสที่ว่าไพเราะนั้น กวีทั่ว ๆ ไปก็ยึดถือจากเสียงสัมผัสในกลอนของสุนทรภู่ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นกวีที่มีสำนวนกลอนเป็นเลิศ ลักษณะเสียงสัมผัสในกลอนของสุนทรภู่เป็นดังนี้คือ

- 2.1.1 คำสุดท้ายของวรรคแรกไม่นิยมลงด้วยเสียงสามัญ
- 2.1.2 คำสุดท้ายของวรรคที่สองนิยมใช้เสียงจกัวา
- 2.1.3 คำสุดท้ายของวรรคที่สามนิยมใช้เสียงสามัญ
- 2.1.4 คำสุดท้ายของวรรคที่สี่นิยมใช้เสียงสามัญ

ตัวอย่างการใช้เสียงสัมผัสในกลอนของสุนทรภู่ ดังเป็นตอนหนึ่งในเรื่อง พระอภัยมณีคือ

ถึงมวยตืนสิ้นฟ้ามหาสมุทร	ไม่สิ้นสุดความรักสมัตรสมาน
แม้อยู่ในใตหลาสุธาธาร	มอบบานหิศาว่าสไม้เวลาตคลา
	สุนทรภู่

กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนดูจะคำนึงถึงเรื่องเสียงสัมผัสนี้ อยู่มาก ทั้งนี้เพราะกวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนทุกคนมีกลวิธีในการแต่ง

ร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง คือการสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน ด้วยความมุ่งหมายประการ
นี้เอง กวีจึงได้พยายามอย่างยิ่งที่จะให้ผู้อ่านติดตามเรื่องด้วยความเพลิดเพลิน กวีจึง
พยายามรักษาระดับเสียงสูงต่ำของวรรคให้เป็นไปตามแบบแผน เพื่อให้คำประพันธ์ไพเราะ
ยิ่งขึ้น ดังเช่น

พระมะเหล็กเถใด

ครนถึงขังการามะลาตั้ง
เขาไปในปรางคมะรางแยง

โกสัยตงขังมะกั้งเตง
อุมองตตะแลงแกงตะแลงมา
คุณสุวารณ

จับระต๋าทลกล

ครนถึงจึงเห็นนางฟ้า
รามสุรฤทธิไกรใจฉกรรจ
ครนในกลลुकโลกโคตควา
ต่างคนหัวควังเป็นสิ่งคลี

เริงร่าสำรวญสุรวญสันต์
ถอยตอมไปพลันทันที
นางฟ้าตกใจหมายว่าที
ครนใดสมประดีแลดูพลัน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ระเตนลันไค

ทรงเอยทรงกระสอบ
ไม่รู้จกมีกัจนีอะไร
ยิ่งวากไมวางทำอย่างนี้
อวดวากลาแข่งเขาแยงเอ

ทำเล่นเห็นชอบดูไลน์
มาเลียวโลจวญดูตัญมือ
พระจะมีเงินช่วยชาดายๆ
ควนลามาถนองทำไม
พระมหามนตรี

วงศิเทวราช

ครนถึงทองทางหว่างตลาด
มีของสดสารพัดจักวางไว

เห็นแดงลอยวางตลาดนับไม้หว
หิงสุกรเปิดไคกับปลา

กุงส์กุง เต็มวงกลม ราม
หังปลากรอบแห้งอย่างอย่างจำลา

ตะพานน้ำเต่าห่านเนือปึกษา
เนือกระจงมั่งสักวางทราย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

กลอนไว้อาลัยพรหม

เราทำบุญทุก เมอมกลาง มางในส่วน
คิดแค้นหันสิ้นพระชนไป

นับจำนวนครบเวลาพรรษาใส่
ที่สุกไศลวันอันอุดม*
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เวงคิงหวา

บางรานขายลายครามตุ้งามส้ม
โถสิ่งโต เต็มแปลกแต่แตกกลาง
ที่ หมูแจกขายแคววนแพรพา
แชรจีนจากราวกับ เลือยเปือย เต็มที่

เทพนมรูปสี่เสื่อ หลือแต่หาง
กวยชามอย่าง เก่าบุราฝาไม่มี
พวกลูกคารับขอไปห่อผี
ที่ล้างสี่สกลูก เหมือนลูกโคลน
ตลกโหวหาร

ในคำประพันธ์ประเภทโคลง กวีโบราณก็ได้วางแบบแผนเรื่องระดับเสียงที่จะ
ทำให้เกิดความไพเราะไว้เช่นกัน คือสัมผัสบังคับในบาทที่หนึ่ง และบาทที่สามนิยมใช้เสียงสูง
จึงจะทำให้ไพเราะ¹ ลักษณะไพเราะเช่นนี้ปรากฏในโลกนี้จัดจำแลงอยู่หลายตอน ดังเช่น

ใบพ่อนหินหอห่ม
หอมระรวยรสผา
กมลเสพิเนหา
ถึงสติหรั่งฉาย

กฤษณา
เพ็ริคตวย
เพื่อนฝรั่ง
สบลางเลยหาย ฯ

¹ สมปอง นิริยะกวี โคลงและรสรไพเราะ วิทยานพนธ์ หน้า 34

* สะกดตามต้นฉบับ

มือควนถักจะมถาง
ปากควนถมคว่าลาย
วงควยแขงแสงนวย
จนนักเรียนขอกอ

เขามา
เลียบ่า
สุริเอศ
โธษุโศคอนาย ฯ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ควารูเรียนเหมือนอย
กลนสมรรถวังหัดปรี
รูแลวเลิศจึงก็
รุกฝีกพูดโก

หนังสือ
พูดโอ
คนหึ่ง ชึ่งเทอญ
แกงไวคนขาม ฯ

มีชาติชอบไซ
ชาหนงเขอไงาน
ชาหนงจอยลลาญ
ชาหนงเป็นเจ้าผู้

หลายสถาน
บนอ
หมตเยา
เวนนิตตามสมัย ฯ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.2 สัมผัสใน กลอนที่ไพเราะนอกจากจะมีสัมผัสนอกที่ถูกต้องตามแบบ 'นแล้ว ยังจะต้องมีสัมผัสในซึ่งแม้ว่าจะมีใจถือเป็นกฎเกณฑ์ แต่กว่าก็ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ เพราะสัมผัสในเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้กลอนร้องรื่นหู สละสลวย การเดินสัมผัสที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงนี้มีลักษณะดังนี้คือ

2.2.1 สัมผัสสระระหว่างพยางค์ในวรรค ลักษณะสัมผัสในที่ไพเราะไพเราะก็คือการให้สัมผัสสระระหว่างพยางค์ในวรรค ดังจะเห็นได้จากกลอนของสุนทรภู่ ซึ่งเป็นกวีที่เคร่งครัดในเรื่องของสัมผัสระหว่างพยางค์ กลอนของสุนทรภู่จึงเป็นที่ยกย่องในหมู่นักอ่านว่ามีความไพเราะเป็นเยี่ยม ลักษณะสัมผัสสระระหว่างพยางค์ในวรรคที่จะทำให้กลอนไพเราะได้มากที่สุดก็คือ ลักษณะสัมผัสสระตามแบบของ กลบทมธุรสวาทีซึ่งนั้นเป็นกลบทชนิดใหม่บังคับสระซึ่งกวีโบราณกำหนดเป็นแบบฉบับไว้ดังนี้คือ

0 0 0 0 0 0 0
 0 0 0 0 0 0 0

0 0 0 0 0 0 0
 0 0 0 0 0 0 0

ตั้งตัวอย่างที่ปรากฏในกลบททศิวิบูลกิติ์ดังนี้

ในครงนนนนนนนนนนนนนนน
 พรอมทงสรามเมรามเพกแลเวคนา

สันนิบาตมวัสุมประมุหนา
 ชวนกเมาเศยสถานทวารวัง
 ทิริวิบุลกิทิ์

กฎูแจวรรกกรมรอยกรองประภเอทลอลียนหลายทานคำนีงถึงควาmไหเราะ
 อันกิตจากสัมมิสระหวางควงนี้ ในกลอนของคำประหันธประภเอทลอลียนจึงมีลักษณะคึงกลาว
 อยมีบางบางคอนที่กวีไมสำมารกิษาบเยนสัมมิสระหวางแงวงภายในวรรคำวไครบ
 ตวนแกกไคไคสัมมิสอกษรแทน ชีงกมีไคทำใหควาmไหเราะลดนอยลงไปมากนัก ทำยอยำง
 เสม

เวงวังกว

แวนวลนางตำงชวนกันปมไมี
 โนเนกิปลีงทงอัญเนนันนัระเบา
 นวกษาหลวงอวงปังวังชาสอย
 สีลำงณ ชาเกบเกบสอกนาง

หลีอวิลคอค หลาmอวกตามเดา
 อีกกษาวชีกาเาหญานาง
 เามารอยวางกรองคอกทองหลาง
 มาแมเใสในกลางเกลาอนงค
 ตลกวิหาร

กลอนเกอรีชีมทราบ

ลุคโมไวำวำทุกแงสำงศำคค
 ทาmรอบรวำรายทางวางโมเียง

นำมเกาดรียงรันชเนเจลียง
 ใหเาเยงสำงจันเมอวันเง*
 พระชาทสมเคจพระจุลจอมเกลาเจาอยหำ

* สะกคตามตนฉบเย

ระเด่นคันไค

เมื่อนน
กรนรุงเข้าทาวประคูกูธร
โถมเฉลาเนาในไห่ไสยา
แควอานนำทาเบงต์แต่งตัว

นางประแดง หูกวางดวงสมร
เสด็จจรจากเวียงไปเสด็จว้าว
บรรจงหนักัญเข้าไว้ท้าว
หวิหวิหาหา กลานมมมาย
พระมหามนตรี (ศรีเย)

เรื่องของสัมพัทธ์ใน ในคำประพันธ์ประเภทโคลงกวีโบราณนิยมสัมผัสอักษร
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรักษาแบบแผนรสไพเราะในคำประพันธ์ประเภท
โคลงไวได้เป็นส่วนมาก ในโลกนี้คำแดง ดังเช่น

จันทน์เฒ่าเหือกแห่งหอน
อวยหิมแควหอมหวาน
วางเข่าที่กลเสียมสาร
แจกอยู่สยามคงรอย

กลืนธาร
กลืนออย
ยกขางงามนา
ชาติกคงเงิน

รุธรรมเหิมเทา
เจนว้ดอรรณภายใน
กลาวแกสิ่งสงสัย
คือเวกเอดรณ

ทรงไทร
ลึกลน
เลอะเลือน
เร็ดพริงศรหมินทร์

หายากเชิงรอบรู
หายากเชิงฮาญิต
หายากเขินเชิงมิตร
หายากเชิงนายไห

การกิจ
ขอบไป
ไทรพิช ยิงนา
ชอบอุชูเรา ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.2.2 นิสสัย เป็นลักษณะสัมผัสอักษรที่อยู่ต่างวรรคกัน โดยกำหนดให้พยัญชนะต้นของคำหลังในวรรคหน้าเป็นเสียงเดียวกับพยัญชนะต้นของคำหน้าในวรรคหลัง การเล่นสัมผัสเช่นนี้ ช่วยทำให้ไพเราะมากขึ้นซึ่งมีปรากฏอยู่มากในโลกนี้ คำจำแลง เช่น

นายรักไพรไพรล่อ	เขียนนาย
ตามสมัยใหม่หมาย	ว่าโก
นายสอนไพรไพรกาย	แกลงยอบ
ถับหลังแล้วคุยโอ	อวดผู้เป็นสหาย ฯ

เสือโตแรงร้ายระ	พะพง
เหมือนอย่างเสืออ่อนง	อวดกล้า
คนโดยมากมักหลง	ภาฤทธิ
ตำรวจจับไม่ช้า	ชี้หมายเหมือนหมา ฯ

แม่มีเนตรนางเพียง	พนจัก ชุแซ
มีวิชารูหลัก	เลิศลน
ปัญญายิ่งยศศักดิ์	ภาทั่ว ภพนา
รู้เท่าใดไม่พน	นายแพเอติเตอร์ ฯ

2.2.3 นิสลิต เป็นลักษณะสัมผัสที่อยู่ต่างวรรคกัน โดยกำหนดให้พยัญชนะต้นของคำหลังในวรรคหน้าเป็นตัวเดียวกับพยัญชนะต้นของคำที่สองในวรรคหลัง การเล่นสัมผัสเช่นนี้ เป็นลักษณะหนึ่ง ที่ช่วยทำให้คำประพันธ์ไพเราะ ดังที่ปรากฏอยู่ในระมะเวดเดโถล คือ

เมอนน	ระมะเวดเดโถลภา
เพลิจเพลินทุทัยมะไลทา	ลิมทุกชตุยามะลาจี
ละเลิงจนสนธยาหัดคง	หัดดับลัมลงคิริศิริ
พระจึงมีสิงหนาทประภาชี	สั่งพวกเสนิมะลีทา
	กฤษสุวรรณ

๖.3 ลีลา จังหวะ หมายถึงช่วงซ้ำและการกระเพื่อมของเสียงสูงต่ำที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ มีอัตราสม่ำเสมอ ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินและทำให้เกิดทำนองเหมือนเสียงเพลง

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน กวีได้อาศัยกลวิธีของกลบทประเภทเพิ่มบังคับพยัญชนะในการสร้างลีลาจังหวะในคำประพันธ์ เพื่อให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน ดังที่คุณสุวรรณีได้นำมาใช้ในเรื่องพระมะเหลเถไถ ไคแก กลบทอย่างประสานงาน กลบทนาคราช แฉลงฤทธิ์และกลบทนาครินทร์ ซึ่งมีลักษณะบังคับดังนี้คือ

กลบทวางประสานงาน

0 0 0	0 0	1 2 3	0 0 0	1 2 3	0 0	4 5 6	0 0 0
4 5 6	0 0	7 8 9	0 0 0	7 8 9	0 0	10 11 12	0 0 0

ตัวอย่างคำประพันธ์

บ่าวสาวแกแลหลามตามตลาด	ตั้งตลอดรานราษฎร์ไม่ขาดหลั่น
มีขวงหลายบายดาสารพัน	สำหรับแต่งแฉงประชันประจุ่มเรียง
	ประจุ่มจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะบังคับคือคำที่ 4 และคำที่ 5 ของทุกวรรคสัมผัสสลับกัน และพยัญชนะท้าววรรค 3 เสียงต่องนำไปใช้เป็นเสียงขึ้นต้นของวรรคต่อไป

คุณสุวรรณีได้นำกลบทวางประสานงานมาไว้ในเรื่องพระมะเหลเถไถเพื่อสร้างจังหวะ มีบางบางวรรคที่ลักษณะบังคับสัมผัสสลับกันภายในวรรคมีไม่ครบตามฉันทลักษณ์ แต่ก็มิได้ทำให้ความไพเราะและลีลาจังหวะขาดหายไป ดังเป็นตอนที่กล่าวถึงพระมะเหลเถไถต่อสู้กับยักษ์ คำประพันธ์มีว่า

มาจะกล่าวบ่ไป	ถึงท้าวโศภนรามะลาภอย
มราชภาคชาติเขือระเรื่อตอย	สุราทองกองกอยพระลดยไธ
เพราะลอบธมนางง่าสลาไสด	ผู้ลี้ขำทำโทษมะโตดโข
มาตัวขาดอาจองทะลงใจ	เหี่ยวลจับสัตว์โนระสะไรกรง

สุราก็ขึ้นชวามาจากทุกข
 มะแลปะมะ เกลไคสะไรรุ่ง
 มราชักขักษของมากรองดู
 พอไคทีลีลามะหามแหง
 กลากายหมายมันมะลันจวง
 สุราก็อยถอยทามะลาโร

กำลังอยากมากบุกมะลูกบุง
 สุราชาติมาตมุงมะรุงแปง
 มาลอบค้อมค้อมอวยพะดูแดง
 มะซีกทำสำแดงแพลงก็
 มะเหลจับรับรองสะรองก็
 มะแลรุกคลูกคลีประขี้ไป
 กุณสุวรรณ

กลบทนาคราชแดงฤทธิ์

0	0	0	0	0	0	1	2	3
4	5	6	0	0	0	7	8	9
0	0	0	0	0	0	0	0	0

1	2	3	0	0	0	4	5	6
7	8	9	0	0	0	10	11	12
0	0	0	0	0	0	0	0	0

ตัวอย่างคำประพันธ์

กรุงกษัตริย์ศรีสังแดนตั้งจิตร
 นวงายกายใจนโรนรรน

ติดแก่นใจไหว วิตโนจิตรรงน
 จนวนราชฎการกรรมลจัตรวนเวียน
 สิริวิบุลยิตีดี

ลักษณะบังคับคือ ในคำที่ 3 และคำที่ 4 ของทุกวรรคสัมผัสสระ และเสียงพยัญชนะท้ายวรรค 3 เสียง ต้องนำไปเป็นเสียงขึ้นต้นของวรรคต่อไป

กลบทนาคราชแดงฤทธิ์ที่กุณสุวรรณนำมาไว้ในพระมะเหลแกไคไคแกตอนพระมะเหลแกไคมีมด ผู้แต่งได้พรรณนาธรรมชาติในป่าเวไคไฟเราะมากด้วยลีลาของกลบทนาคราชแดงฤทธิ์คือ

มาลีดวงพวงช่อมะลอสร
 มะรินชิงจิงจ่อมะยอตา
 มะกาลิงปิงปุมมะทุมทอน
 มลิวันมันโมกกะโหลกโก

มาลีชวดมาตช่อมะรอนฉา
 มะยมเต็มเข้มามะกาโล
 กะทิงดินกลั่นขจรมะลอนโหว
 กุหลาบแกมแนมโยทกาลี

.....

.....

พระขมบักขาอะลาช่อม
กะลิ่งเจ็ยบเห็ชบแควเค้าเมวโม

กะลาฉินบีนวอนกะล่อนใจ
เค้าเมงหมิ่นกินโศพะโวหา

.....

.....

มะลาชักส์ทวากระต่าสูง
กะรอกฉวชกฉวยไม่คูไวเวง

กระแสะเสียงเถียงชูงกะรุงแจง
คูแหว่าชวานชานแข่งระแวงวัง

.....

.....

มาโลดเตนเม่นหมี่ะนีบ่าง
กะแดงนเกอเสอแห่งทะโยงโย

ชะนีแบคแรตชางกะงางโก
ทะยานโชกโศกโสทะโลเป

คุณสุวรรณ

กลบทนาถบริพันธ์

๑ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๑ ๒ ๓
๔ ๕ ๖ ๐ ๐ ๗ ๘ ๙
๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

๑ ๒ ๓ ๐ ๐ ๔ ๕ ๖
๗ ๘ ๙ ๐ ๐ ๑๐ ๑๑ ๑๒
๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

ตัวอักษรถ้าประพันธ์

กรุงกระษัตริย์ฉักโกโรทรำนาย
อาโลยเสียงเห็ชวเล้งไฟตั้งกูม

โทรทรำนูนทูลหมายอาโลยสุญ
ไฟตั้งแกนแนนหนุณควายตวงจันทร์
ศิริวิบุลภิกคิตี

ลักษณะบังคับคือ เสียงพยัญชนะทหายวรรค 3 เสียงต่องนำไปใช่เป็นเสียงชั้นต้น
ของวรรคต่อไป และให้ 2 คำแรกในเสียงทหายวรรค 3 เสียงซ้ำกับ 2 คำแรกในวรรคต่อไป
กาย

คือ

ในเรื่องพระมะเหล็กเดโถคอนหนึ่ง

คุณสุวรรณสร้างจิ้งหะด้วยกลบทนาถบริพันธ์

กะลาเลนเบญจวันมะลันปี

มะลันโปโนริมะลีสม

มะลีสอนโกฉวากะท่าพุ่ม

กะท่าเฟื่องเงืองงมมะลมน่า

คุณสุวรรณ

กลมทลลอกแกวกระทบเง้

1 2 3	1 2 3		4 5 6	4 5 6	
0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0
7 8 9	7 8 9		10 11 12	10 11 12	
0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0

ตัวอย่างคำประพันธ์

แสวงมาดสวาทหมายไม่วายคณิง
 ขางทุกขพิซาดทหุเป็นอุคคิ
 กังตกลชลตุนชายเหมือนว้ายเวียน

โอสณรักโอสักคิเราไม่เท่าถึง
 ดงนอนองแลวนี้้องรำสีงเพียร
 ก็เพราะมากำพรามิตรคคิห็นเงียน
 แสนทพลสฺทหนเพียรเวียนตะกาย
 ประชุมจารักวักพระเชตุพน

ลักษณะบังคับคือ กำหนดให้มีวรรคละ 9 คำ แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงละ 3 คำ ช่วงแรกต้องมีพยัญชนะซ้ำกับ 3 คำในช่วงที่ 2 และให้มีสัมผัสสระระหว่างคำที่ 3 กับคำที่ 5 ในแต่ละวรรค

คุณสุวรรณได้นำกลมทลลอกแกวกระทบเง้มาไว้ในเรื่องพระมะเหล็กเถไถ โดวแต่งชอนไว้ในกลบทนาคราวแ หลงฤทธิ์ ทำให้ได้จังหวะและลีลาที่ใหม่ ะระมากยิ่งขึ้นคือ

หลายมันกลนเกลือกทะเลเดือนเท่า   ดลาโกมกลมเท่าทะเลาเส
 ถลันสำล่ำสวระชวยเย   ระย่ำยับทับเหมะเลทอน
 คุณสุวรรณ

จากคำประพันธ์ข้างบนจะเห็นได้ว่า คุณสุวรรณพยายามทำให้คำประพันธ์มีลักษณะใกล้เคียงกลมทโดยใช้เสียงพยัญชนะในคอนทาวรรคซ้ำกันอยู่เสมอ

โดยเหตุที่คุณสุวรรณเน้นเรื่องการสร้างจังหวะและลีลาในคำประพันธ์มากเป็นพิเศษ จึงทำให้เรื่องพระมะเหล็กเถไถเป็นที่ศอกใจของผู้อ่านมาโดยตลอด ทั้ง ๆ ที่มีคำที่ไม่มี ความหมายตามขนานุกรมจำนวนมากรวมตาม

๒.๖ ใ้คำที่มีเสียงแปลกและไม่มีควมหมายตามพจนานุกรม คุณสุวรรณผู้แต่ง พระมะเหลเถไถ่มีแนวคิดในการพาให้อ่านเพลิดเพลินไต่แปลกจากกรวี่อื่น ๆ โดยที่คคุณสุวรรณ ไต่ว่าเอาคำที่มีเสียงแปลก ๆ บ้างไม่มีใ้ในภาษา แต่ผู้อ่านสามารถเข้าใจควมหมายไต่จาก เกียงของคำเหล่านั้น ดังนั้นผู้ใ้ใต่อ่านพระมะเหลเถไถ่ทุกคนจึงต่างพากันสนุกเพลิดเพลินไป กับการฟังเสียงคำแปลก ๆ และประการสำคัญคือวการที่ผู้อ่านต้องใ้ควมสามารถใ้เบึง อักษรศาสตร์พิจารณาควมหมายของคำเหล่านั้น เพื่อที่จะใ้เข้าใจเรื่องไต่ไต่โดยตลอด จึง เป็นการทาทายผู้อ่านใ้ใ้ติดตามเรื่อง ดังเช่น

เมื่อนน
มะลุกปุกกุกเข้ามะเลาตี
เกดทกัันพันแฝกมะแลกแจง
กะรับบับสรพเสร์จมะเรจตา

เสนารับสั่งมาลั้งปี
มะรันทังคังมีมะถีทา
คัตชุตลุดแข่งมาแลงฉา
สำเร็จตามบัญญัติชามะลาเท
คุณสุวรรณ

การเลือกคำที่ไม่มีใ้ในภาษาพุกมาใ้ใ้ในคำประพันธ์ของคคุณสุวรรณ นอกจาก จะเป็นการทาทายให้อ่านใ้ติดตามใ้เบึงอักษรศาสตร์แล้ว คคุณสุวรรณยังผู้อ่านใ้ใ้ติดตาม เรื่องควมการใ้คำที่มีเสียงใ้เบึงซ้ำซัน ซึ่งทำให้อ่านเพลิดเพลินไต่ ดังเช่น

กรนถังจิงเข้าทะหลุดกุก
มะเหลไถ่กราบไหวทงสองรา
ควยบัตันหัวขามะเหลเถ
จะยอลาส่องราหนาเงาเถา

กมเถลาเจ้าคูกกะหลาตา
จิงแจงกัจจามะเลาเถา
ไมสบายถายเทกะเสงาเถา
เทขามะไลไปเป่าพนาวัน
คุณสุวรรณ

ตอนที่พระมะเหลเถไถ่สรสร้งก็เป็นอีกตอนหนึ่งที่ใ้คำที่ใ้ให้อารมณ์ซันคือ

สรสร้งทรงสุคนธปนต์ล็ก
.....

ลุษไลไปปักกะโงโก
.....

คุณสุวรรณ

การไปคำที่มีเสียงแปลก ๆ เช่นนี้มีปรากฏอยู่โดยตลอดในเรื่องพระมะเหลเถไถ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเขียนแบบไว้ในนิราศมะเหลเถไถ ดังเช่น

ลงมาถึงซึ่งรถกะพืดตอด	ใจจะชอดคิดถึงกะจ้งจัน
อันรถกลางทางเหี้ยวกะเป็วฉัน	โวจรั่วหลันตองมลากชวากแวน
.....	.....
รกว่านรานคำเนินกะเป็นเปือ	โอดอกเชอผาว ๆ มะกาวกม
กิดอยากใครคำเนินกะเต็นคิม	กลับเคนาหากกมกะลิมลิว
เลียบลำคลองกรุงเกษมกะเหมมมิก	อกแทบทักไม้เปรมเกษมสือ
โอ้ออกลองเหมือนหนึ่งปองปะงือหรือ	เยยจิตพิท้อจะลือกจอก
	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การสร้างภาพลึกลับให้ผู้อ่านด้วยการใช้คำที่ไร้ความหมายตามพจนานุกรม
ทั้งยังมีเสียงให้ชวนขบขันด้วยของคฤสุวรรณ นับว่าเป็นแนวคิดที่แปลกไปจากกวีอื่น ๆ จนเป็นที่
วิพากษ์วิจารณ์กันว่าผู้แต่งเสียงสัทโชนในขณะแต่งเรื่องนี้ จนทำให้ผู้สนใจในวรรณกรรมหลายท่าน
เกิดความแคลงใจว่าจะเป็นจริงตามที่หลายคนคิดเช่นนั้นหรือไม่ ทั้งนี้เพราะเรื่องพระมะเหล
เถไถก็ยังคงรักษาโครงเรื่องของวรรณกรรมในยุคหนึ่งไว้ได้เหมือนเดิม จะมีก็เพียงภาษาที่ใช้
เท่านั้นที่คิดไปจากวรรณกรรมอื่น ๆ แต่ความแปลกใหม่เช่นนี้ก็สามารถถูกใจผู้อ่านและทำให้
เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายจนกระทั่งเกิดวรรณกรรมล้อเลียนขึ้นคือเรื่งนิราศ
พระมะเหลเถไถ ยิ่งย้อมเป็นเครื่องยืนยันว่าเรื่องพระมะเหลเถไถได้รับความนิยมจากผู้อ่าน
อย่างแพร่หลาย

3. เขียนแบบรีวิว

กลวิธีในการเขียนแบบนี้เป็นการนำตัวละครจากวรรณกรรมร้อยกรองหลาย ๆ
เรื่องมาเขียนรวมกันให้เป็นเรื่องเดียว ซึ่งกวีจะเปลี่ยนหรือสลับบทบาทและพฤติกรรมของ
ตัวละครที่นำมานั้นเสียใหม่ กลวิธีการเขียนแบบรีวิวนี้มีปรากฏอยู่ในวรรณกรรมร้อยกรอง
ประเภทล้อเลียนจากบทละครเรื่องอุณรุทธหรือเรื่อง ในบทละครเรื่องนี้ผู้สุวรรณ์ได้นำตัวละคร
มาจากวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ คือ

บทละครนอกในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา 19 เรื่องด้วยกันคือ การเกิด ไกรทอง
ควาวิ โดบุตร โยเยเชษฐา โยยหัต พิณฑทอง สิบสุริวงค์ พิมสุวรรณค มโนราห์ มณีพิชัย โมงป่า
รกเสน สังวทอง สังข์ศิลป์ไชย สุวรรณทิลป สุวรรณหงส์ โสวัตร ศิลปสุริวงค์

บทละครในในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น 3 เรื่อง คือ อิเหนา อุณรุท रामเกียรติ
นิทานคำกลอนของสุนทรภู่ คือ พระอภัยมณี

เสภาขุนช้างขุนแผน

ชาตก ไตแกเวสสันดรชาตก

คุณสุวรรณได้นำตัวละครจากเรื่องเหล่านี้มาผูกเรื่องขึ้นใหม่ แต่ลักษณะของ
เรื่องก็ยังคงดำเนินตามแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ กล่าวคือมีการลักพาตัวนาง รบราฆ่าฟันกันเพื่อ
ช่วงชิงนาง เป็นต้น

คุณสุวรรณมีกลวิธีในการที่สร้างอารมณ์ขึ้นให้แก่ผู้อ่านได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงบท
บาทของตัวละครเดิม ๆ เสียใหม่ ดังเช่นตอนหนึ่งมีว่า

ทรง เอยพระทรงฤทธิ	ข้าพลอยพิศด้วยยายทองประศรี
ไปสี่อัยกสรอยฟ้าในควาวิ	พระศุภีสาปส่งให้ลงมา
รูแล้วอย่าไควขุนาน	พระขามารจะจงโทษา
คังนางตะเภาทองหงส์องรา	ซากแก้วอาญาจงคลาไคล

๙ 4 คำ ๙   คุณสุวรรณ

จากตอนที่ยกมาจะเห็นได้ว่า คุณสุวรรณได้นำตัวละครจากเรื่องต่าง ๆ มา
เปลี่ยนบทบาทเสียใหม่ ผู้อ่านจะเกิดการมอ้ขึ้นเบื้องจากตัวละครในเรื่องแสดงพฤติกรรม
ต่างไปจากที่เคยเป็นมาจากคำประพันธ์ที่ยกมา ผู้แต่งได้นำตัวละครมาจากเรื่องต่าง ๆ คือ

ทองประศรี สร้อยฟ้า	จากเรื่องขุนช้างขุนแผน
ควาวิ	จากเรื่อง ควาวิ
ตะเภาทอง	จากเรื่อง ไกรทอง

ผู้ที่อ่านอุณรุทร้อยเรื่องได้สนุกเพลิดเพลิน จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในทาง
วรรณคดีพอสมควร คือรู้ว่าตัวละครที่มารวมกันอยู่ในเรื่องนี้ ในเรื่องเดิมมีบทบาทและ

พฤติกรรมอย่างไร เพราะการเขียนแบบรีวิว ก็จะทำให้สร้างอารมณ์ขึ้นให้แก่ผู้อ่าน โดยการสลับ
เปลี่ยนบทบาทของตัวละครเสียใหม่ บทบาทและความสัมพันธ์ของตัวละครในการเขียนแบบ
รีวิวจึงต่างไปจากผู้อ่านเคยทราบมา เป็นเหตุให้เกิดความขบขัน ดังเช่น

๔๕
เมื่อนน

ก็พระเจ้าวิปริตยาอายุ

กุ่มภกรรฐ์ค่านับรับบรรหาร

รับสั่งแล้วคานออกมา

กฤษสุวรรณ

ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า กฤษสุวรรณนำตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์มาสัมพันธ์กับตัวละคร
ในเรื่องกาวิ

อีกตอนหนึ่งผู้แต่งได้นำเอาตัวละครจากเรื่องไปยเซษฐ อีเหนา รามเกียรติ์
และรถเสนมาสัมพันธ์กันดังคำประพันธ์ว่า

๔๕
เมื่อนน

ไต่ฟังคังแค้นแนใจ
แล้วรองทาวาเหวยกูเรป็น
ทำยีกยักไปกัภพระรามมา
นี้หากกุกิดตามไม้อามจิต
แมนรักตัวกลัวตายวายชีวี

ไปยเซษฐร์ที่มีศรีใส

ภูวไนยจึงมีวาวา
โยมิ่งอาธรรมรัชยา
ไปไว้ลงกาธาน
หวังจะล้างชีวิตกระบี่ศรี
จงเร่งส่งเมรีคินมา

กฤษสุวรรณ

การนำตัวละครจากเรื่องต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันที่ทำให้ผู้อ่าน เกิดอารมณ์ขบขันอีก
ตอนหนึ่งคือ

.....
ตะโกนกองรองเรียกพ่อสังข์เออย
.....

นางเมรีรำไรแล้วไปตาม
มานาแม่สักหนอยอย่าเกรงขาม

กฤษสุวรรณ

ผู้อ่านเคยทราบว่านาง เมรีร์ำให้ตามหาพระรถเสน เมื่อคุณสุวรรณมาเปลี่ยน
เสียใหม่ ในนาง เมรีร์ำให้ตามพระสังข์ทองก็ทำให้อ่านเกิดอารมณ์ขันได้ อันเนื่องมาจากความ
ผิดปกติไปจากเดิม

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนที่ใช้กลวิธีการเขียนแบบรีวิวมี่เพียงเรื่อง
เดียวคืออุณรุทร้อยเรื่อง ทั้งนี้จะเนื่องมาจากการเขียนแบบนี้จะสามารถสร้างความ
เพลิดเพลินสนุกสนานแก่ผู้อ่านได้แก่เฉพาะในกลุ่มผู้ที่มีความรู้ทางวรรณกรรมเท่านั้น จึงยาก
แก่การที่จะเป็นที่นิยมแพร่หลายในหมู่นักอ่านทั่วไป กวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียนประเภทนี้จึง
ไม่ใคร่นิยมใช้กลวิธีการเขียนแบบรีวิว

การเสนอแนวความคิดด้วยการล้อเลียนและเสียดสี

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนมีลักษณะที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมอื่น ๆ
อย่างเด่นชัด ในแง่ที่ว่าผู้แต่งไปกลวิธีในการดำเนินเรื่องตลอดจนเนื้อเรื่องให้ผิดแปลกไป
จากแนวทางแห่งวรรณกรรมที่เคยปฏิบัติกันมา ความเบื่อหน่ายในความจำเจของวรรณกรรม
ที่ดำเนินมาอย่าง เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกันโดยตลอด เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้กวีใคร่ที่
จะเสนอแนวทางใหม่แก่ผู้อ่านบ้าง จึงเป็นเหตุให้เกิดวรรณกรรมล้อเลียนขึ้น ดังนั้นใน
วรรณกรรมล้อเลียนทุกเรื่อง กวีจึงไถ่แกแนวความคิดที่แปลกไปจากธรรมเนียมนิยมแห่ง
วรรณกรรมไว้วางเสมอ ซึ่งวิธีการสอดแทรกความคิดใหม่ ๆ นี้ กวีมิได้เสนอออกมาตรง ๆ
หากแต่ได้ใช้ศิลปะในการเสนอความคิดเห็นด้วยวิธีต่าง ๆ กันคือ

ก. เสนอแนวความคิดด้วยวิธีการล้อเลียน

การล้อเลียนที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น กวีมีจุดประสงค์ที่จะแสดงความคิดโต้แย้ง
ในสิ่งที่กวีล้อเลียนต้องการที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่แปลกใหม่ไปจากเดิม โดยการยู่ศิลปะ
ในการล้อเลียนมิให้เกิดความเสียหายหรือไม่พอใจแก่วรรณกรรมต้นฉบับ และในเวลาเดียวกัน
ก็สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้เห็นคล้อยตามไปด้วย สิ่งที่นักแต่งวรรณกรรมล้อเลียนมักจะนำ
มาเขียนล้อเลียนก็ได้แก่ความจำเວในวรรณกรรมไทยที่ล่อปฏิบัติกันมาโดยตลอดคือ -

1. ล้อเลียนธรรมเนียมนิยมในการแต่ง

วรรณกรรมร้อยกรองของไทยมีลักษณะที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดประการหนึ่งคือการแต่งที่

เป็นแบบแผนตามธรรมเนียม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันและทำตามกันมาตลอดของกวี กวีผู้แต่ง
วรรณกรรมลวดเลี่ยนคงจะเอื้อมระอาต่อความจำเริญในธรรมเนียมแห่งวรรณคดี จึงได้
เสนอแนวคิดในการแต่งวรรณคดีเสียใหม่ให้ต่างไปจากที่เคยเป็นมา โดยใช้กลวิธีในการ
เลี่ยนแนวทางใหม่แห่งวรรณกรรมด้วยการล่อเลียวรรณกรรมเก่าที่ขดลือธรรมเนียม
การแต่งอย่างเคร่งครัดเลี่ยนมาในลักษณะเหล่านี้คือ

1.1 ล่อเลียธรรมเนียมในคาบสาร์ทกะและโครงเรื่อง

วรรณกรรมของไทยคงแต่สมัยอยุธยา เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น มีสาร์ทกะและโครงเรื่องเป็นแนวเดียวกันคือเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ
ที่ตัวเอกจะต้องเป็นโอรสกษัตริย์ หรือมีฐานะนักเป็นมนุษย์ที่มีคุณานุภาพ หรือมีความสามารถ
ในเชิงอาวุธ จะต้องมีการผจญภัยก่อนที่จะไถ่ถอนนางเอก และแล้วกจะต้องมีการถึงรักหักสวาท
กันระหว่างชายาของตัวเอก การพลัดพรากจากกันของตัวเอก และวบลลงด้วยความสุขสมหวัง
กวีจึงนำเอาความจำเริญเช่นนี้รวมเข้ากับอารมณ์ขันสร้างเรื่องล่อเลียขึ้นมา ซึ่งภายใน
สาร์ทกะที่ล่อเลียก็ไต่แทรกความคิดของกวีในการที่จะเปลี่ยนแปลงสาร์ทกะและโครงเรื่อง
ให้แตกต่างไปจากที่เคยดำเนินกันมา ดังเช่นบทละครเรื่องระเด่นลันได ซึ่งเป็นที่รู้กันว่า
พระมหามนตรีแต่งขึ้นเพื่อล่อเลียบทละครเรื่องอิเหนา จะเห็นได้ไ้เด่นจากมือตัวเอกของ
เรื่องในระเด่นลันได ผู้แต่งให้ชื่อว่า "ระเด่นลันได" เป็นการล่อเลียการเรียกชื่อตัวเอก
ในเรื่องอิเหนาว่า "ระเด่นมนตรี" พระมหามนตรีผู้แต่งเรื่องระเด่นลันไดคงจะเอื้อมระอา
กับลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมไทยที่จะต้องกำหนดให้ตัวเอกของเรื่องเป็นเชื้อสายกษัตริย์
อยู่เสมอ ดังเป็นอิเหนาที่พระมหามนตรีวางใจจะล่อเลียขึ้นเป็นโอรสกษัตริย์วงศ์เทวาที่สูงส่ง
กวีผู้แต่งเรื่องระเด่นลันไดคงต้องการที่จะเสนอแนวคิดให้กวีอื่น ๆ รวมทั้งผู้อ่านได้เห็นว่า
ตัวเอกของเรื่องไม่จำเป็นต้องเป็นวงศ์วานกษัตริย์เสมอไป ในเรื่องนี้พระมหามนตรี
กำหนดให้ตัวเอกของเรื่องมีฐานะตรงข้ามกับเรื่องอิเหนาเสียเลยที่เดียว ถือให้เป็นขอลาน
ตามวิถีกบรราชยาเวว่า

มาจะกล่าวบทไป	ถึงระเด่นลันไดอนาดา
เสวยราชย์องค์เดียวเที่ยวรำภา	ตามตลาดเส้าชิงช้าหนาโบสถ์พราหมณ์
.....	.....

เห็นวาลีช่อชอขาวสารทักบ้านเอง เป็นเสบียงเลี้ยงทองของเวาย

.....

พระมหามนตรี

ในเรื่องพระมหาละเลไถ มีเรื่องการอุ้มส้มเลียนแบบสมุทรโฆะและ
อนิรุทธแต่เปลี่ยนให้พระอินทร์อุ้มสายหญิงออกไปให้ฝ่ายเวาย แล้วไม่นำกลับมาไว้ที่เดิม แล้ว
คร่ำครวญหากันเหมือนวรรณคดีเก่า

ความคิดใหม่ในการกำหนดฐานะของตัวเอกให้แตกต่างไปจากแบบ
ฉบับที่เคยปฏิบัติมาในวรรณกรรมเก่า ๆ ของพระมหามนตรีนี้คิดว่าประสบความสำเร็จอย่างดี
จึงสามารถประเมินผลได้จากที่บทละครเรื่อง ระเด่นลันได เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในหมู่
ผู้อ่าน ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้อ่านยอมรับความคิดของพระมหามนตรีที่ว่าตัวเอกของ
เรื่องไม่จำเป็นต้องเป็นวีรบุรุษชาติชายเสมอไป

ในด้านการศึกษาที่ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของสารัตถะในวรรณกรรม
ประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ กวีมักจะกำหนดให้ตัวเอกต้องระเห่เร่ร่อนออกจากเมือง แล้วต้อง
มีการต่อสู้กันระหว่างตัวเอกกับยักษ์ในทำนองธรรมกับอธรรม กวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียน
คงจะเอือมระอากับการให้บุคคลาธิษฐานที่เป็นแบบแผนเดียวกันมาตลอด กวีผู้แต่งวรรณกรรม
ล้อเลียนจึงกำหนดให้ลักษณะของการผจญภัยของตัวเอกเปลี่ยนไปจากเดิม ดังนั้นในวรรณกรรม
ล้อเลียน กวีจึงแต่งให้การผจญภัยของตัวเอกเป็นเรื่องขำขัน ไม่ใช่เรื่องจริงจังไปเสีย เพื่อที่
จะได้โน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้โดยห่างมาจากความพึงใจว่า การผจญภัยเป็นลักษณะสำคัญประการ
หนึ่งที่จะต้องปรากฏอยู่เสมอในวรรณกรรม

กวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียนมีกลวิธีในการเสนอความคิดที่จะเปลี่ยน
แปลงสารัตถะของเรื่องในวรรณกรรมเสียใหม่ ด้วยการล้อเลียนเรื่องการผจญภัยที่ปรากฏอยู่
ในวรรณกรรมประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ ให้ผู้อ่านเห็นเป็น เรื่องขำขันเสียมากกว่าที่จะคิดเป็น
เรื่องจริงจัง ดังเช่นในเรื่องเองตั้งหาวกวีมีการผจญภัยเช่นกัน แต่ศัตรูของตัวเอกแทนที่จะ
เป็นยักษ์ดังที่เคยเป็นมา กลับกลายเป็นหมา ดังที่กวีได้บรรยายไว้ว่า

.....
 แลวรองทาวาทานนายตานหมา
 กำนันหมาโกรธใจตั้งไฟเผา
 หกหมวกหมาภาโถมเข้าโจมตี
 บ้างตัวเป็นเตนปับเข้าทับเงา
 ที่วาทิแกงเร่งรีบดับทวลิ่ง
 มั่นยิ่งรุมกลุ่มองคพระทรงปัย
 เสด็จดินหลุดหลุดยั้งออกวิ่งแต่
 พระเดชะนัปป์เขากางลงครางนอน
 ที่เหลือตายไล่โยนกระโจนกัด
 กนกระแทกลงกับที่ชี้แตกคัง
 อ่าวตั้งโส่งแค้นจิตเอาวิฐโขก
 เขอลูกโคดกระโดดใส่ไล่ตะเบ็ง

.....
 จงรีบขับโยธามาสังหาร
 ขับทหารไล่จับเข้าจับเอา
 เธอชกไปกหมาปิดแล้วชิตเขา
 บิระตีเข้าเขาเข้าวางห่างออกไป
 เจ้าพันผิงคอปับจนดับไหล
 เขาลอมโลแลวกัดคลงมีดฟอน
 สุนัขแห่ไล่โฮกกระโฮกนอน
 แลวภูธรดิบป้าระยำมัง
 พระเวาหมัดยัดเป้งเข้าปากบั้ง
 วจิงรองสั่งลูกสาวชาคราวเอง
 พอถูกไปกเสียงกองวจิงรองเป้ง
 สุนัขเจ้งวิ่งเข้าป่าวาทิหมานิล
 ตลกโหวหาร

การพาวญักษ์ของพระองค์ตั้งหาวและพระอ่าวตั้งโส่งอีกคนหนึ่งใน
 ระหว่างที่เรรอดวายุกลางป่า คือการสู้รบกับคนรูปงมีรูปร่างแปลกประหลาดตามที่ภริได้
 บรรยายไว้ว่า

แต่ปางหลังยังมีวิเศษ
 เปบเชื้อชาติสาวป่าหนาดง
 เป็นทองที่มีรูอยู่อาศัย
 เป็นคนรูอยู่มาไม่ราทิน
 ลวนแต่พวกหงส์เฝ้าของเขามต
 หงรูปร่างรูนราวคราวเดียวกัน
 แลดูคลำคำมิดหมี่เหมือนสี่หมัก
 ฌมกหยิกงูยั้งดูแยบยล

อยู่ในเขตเขาไม้ไสรระหง
 จังหวัควงแวนแควนโตแผ่นดิน
 ประมาลไคกว่าเห็นจกรจสัน
 เทียวหากินเอยอยู่ทุกวัน
 ยอมปรากฏเกิดในพงไมรสถัด
 แต่ผิวพรรณนพิตจริดคน
 คูถักกักแข่งขานาตายัน
 เห็นยอบกลร่างกายคล้ายชะนี

แต่พูดจาสารพันเงินจ้ดจ้าน
แต่เหตุไรลูกสะบ่าขำไม่มี

มีอาการสามสี่สอง ตองตามที
ลงยืนสี่ อยู่อย่างนั้นกะบันไป
คลกโหวหาร

การต่อสู้ระหว่างพระองค์เจ้าแก้วและพระเจ้าวรวงศ์ไชยง เกิดขึ้นเพราะ
ว่าข้าราชการเฝ้าพระองค์เจ้าแก้วและพระเจ้าวรวงศ์ไชยง เหาะขามใบหนารูอัน เป็นที่อยู่ของพวกคนรู
เหล่านี้ ทำให้คนรูโกรธแค้นจึง เกิดการสู้รบกันขึ้นคือ

คนตง โกรธโตดคำรามกัศกรามเกรี้ยว หน่วยตาเขี้ยวกรากราเข้ามาถึง
ขับทหารโหล่นสนั่นอึง เสียง โผงกึ่งกองป่าพนาวัน
พลไพร่ไหลลอมเซาหวมโหม พระทรง โคมไม่คิดในจิตพรัน
สามพระองค์ตรง เรียง เขาเคียงกัน โจนประจัน กล้อนกลุ่มตะลุมบอน

.....
หงสององค์ตรงแกว่งพระแสงอัฐ เขาต่อฤทธิ์รบรักกันสับสน
เหล่านี้กรยอนบุกเขารุกรม วิชาธรไลชนหกคะม้า
พวกคนตงตรง โจนกระ โจนไล่ พระหน่อ ๗ โดที่ตีกล่า
คนบ่าปิดพิศโผน โจนประจำ สองมือกำฟ้าสตราไล่ฆ่า
ต่าง เรืองฤทธิ์สี่หริที่กัศนินนันทกหนา เขียงพฤชาญาแหกรศ แลกลกัน
หงสองข้างต่าง เห็นภายใน เขียวกัน แต่โรมรันรวมเสร็จ เว็ดราตรี
คลกโหวหาร

ผู้อ่านซึ่ง เคยแต่ทราบถึงการต่อสู้อย่างดุเดือด เป็นจริง เป็นจัง ของ
ตัวเอก เมื่อมาพบการระดมกันในแบบนี้ เข้า ก็ทำให้เกิดความขำขันและไม่เห็น เป็น เรื่องจริงจัง
✎ ในค่านรูปแบบการประพันธ์ กวีโบราณมักจะถือคือ เป็นธรรมเนียมนิยม
ว่าคำประพันธ์ประเภทโคลงมักจะใส่แต่งในวรรณกรรมที่มีลักษณะ เกรงขรมหรือสูงส่ง หรือ
มีฉันทลักษณ์ใช้ เป็นคำสอนถึง เช่น โลกนิติคำโคลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
เปลี่ยนแปลงความคิดนี้เสียใหม่ ด้วยการพระราชนิพนธ์ โลกนิติจำแลงล้อเลียน โลกนิติคำโคลง

เพื่อให้เห็นว่าคำประพันธ์ประเภทโคลงก็สามารถนำไปใช้ในวรรณกรรมที่ให้อารมณ์อันได้ดี
เหมือนกับคำประพันธ์ประเภทอื่นเช่นกัน ดังตัวอย่างเป็น

โลกนิติคำโคลง

มดแดงแมลงป่องไว
งูจะเข้บพิษวาง
ทรขนทั่วสรรพางค์
เพราะประพฤตินั้นเกี่ยว

พิษหาง
แห่งเขี้ยว
พิษอยู่
เกี่ยวรายแทนดี
โลกนิติคำโคลง

โลกนิจำแลง

มดแดงแมลงป่องไว
งูจะเข้บพิษวาง
พิษโสภณีนาง
ไตรลนักรกอดเกี่ยว

พิษหาง
แห่งเขี้ยว
เนาแนบในนา
ไมพนพิษนาง
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลกนิตินำโคลง

ทรขนอย่าเคียดแค้น
อย่าห่างศัตรูคิด
จื่อไปถ่านแรงฤทธิ์
แมนดืบแล้วบใหม่

อย่าสนิท
อย่าไกล
ถ่อถากมีวนา
หมนตองมีอดำ
โลกนิตินำโคลง

โลกนิติจำแลง

ทรชนอย่าเกียดแค้น
 อย่าหวังศัตรูปิด
 นางรำอย่าหวังติด
 เพราะอาจมีผู้ใด

อย่าสนิท
 อย่าไกล
 หัวแตก ไถนา
 อีกรังสามี่ ฯ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลกนิติคำโคลง

มีมิตรจิตอย่าให้
 อันใจมีศรอย่ารัก
 ศึกพองหมองใจจัก
 มีเท่าใครรู้ไซ้

สนิทนัก
 ร่วมไร
 แสงโทษ คนเรา
 ส่อสิ้นทุกอัน
 โลกนิติคำโคลง

โลกนิติจำแลง

มีมิตรจิตอย่าใด
 อันใจมีศรอย่ารัก
 คบมิตรจุงรูจัก
 ยัมทรพิฆจงอย่าให้

สนิทนัก
 ร่วมไร
 หลีกหลบ
 มากเนอเงินสู่ญ ฯ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลกนิติคำโคลง

เสียสิ้นสงวนศักดิ์ไว้
 เสียศักดิ์สู่ประสงค
 เสียรู้เร่งคำจริง
 เสียสัจขออย่าเสียรู้

วางศัหงษ
 สิ่งรู
 ความสัจย ไวนา
 ปีพมวยมรณา ฯ
 โลกนิติคำโคลง

โลกนิตินำแดง

เสี่ยสินสละศักดิ์กู
 เสี่ยศักดิ์ผู้ทะนง
 เสี่ยรูแรงปลงปลง
 เสี่ยสัทย่อมเสี่ยกู

สินคง
 อวครู
 ความสัทย์ เสี่ยนา
 วีโวกอดเมีย ๆ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลกนิตินำโคลง

ไมลมควรรถามไต่
 คนลมจักขามกราย
 ทำชอบชอบคนหาย
 ทำดีคิดจักไต่

โดยหมาย
 หอนไต่
 ชอบกลับ สนองนา
 โหมแต่ถึงคน
 โลกนิตินำโคลง

โลกนิตินำแดง

ไมลมควรรถามไต่
 คนลมจักขามหวาน
 วินยารกขอทาน
 อวจะพกมีคไว

ฉายกาล
 หวนไต่
 ออย่าทะเล ถิ่นนา
 ต่อผู้เสี่ยที่ ๆ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.2 คือเสียนูปนิสัยตัวละคร กวีรุ่นเก่า ๆ ยึดถือเป็นธรรมเนียมกันมาว่า ตัวเอกในเรื่องจะต้องเป็นผู้กล้าหาญ มีความสามารถในเชิงดาสดรอาวุธเป็นเยี่ยม ดังเช่นพระรามมีความสามารถในเชิงธรรณเป็นอาวุธประจำกาย เมื่อมีการสู้รบกันก็สามารถเอาชนะศัตรูโคตเวศร์ ดังเป็นตอนที่รบกับทศกัณฐ์และสามารถฆ่าทศกัณฐ์ได้

ก็ย

.....
 ๓๖๕
 ๓๖๖
 ๓๖๗
 ๓๖๘
 ๓๖๙
 ๓๗๐
 ๓๗๑
 ๓๗๒
 ๓๗๓
 ๓๗๔
 ๓๗๕
 ๓๗๖
 ๓๗๗
 ๓๗๘
 ๓๗๙
 ๓๘๐
 ๓๘๑
 ๓๘๒
 ๓๘๓
 ๓๘๔
 ๓๘๕
 ๓๘๖
 ๓๘๗
 ๓๘๘
 ๓๘๙
 ๓๙๐
 ๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐

.....
 ๓๖๕
 ๓๖๖
 ๓๖๗
 ๓๖๘
 ๓๖๙
 ๓๗๐
 ๓๗๑
 ๓๗๒
 ๓๗๓
 ๓๗๔
 ๓๗๕
 ๓๗๖
 ๓๗๗
 ๓๗๘
 ๓๗๙
 ๓๘๐
 ๓๘๑
 ๓๘๒
 ๓๘๓
 ๓๘๔
 ๓๘๕
 ๓๘๖
 ๓๘๗
 ๓๘๘
 ๓๘๙
 ๓๙๐
 ๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐

ในบทละครเรื่องอิเหนา อิเหนาซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องก็เป็นผู้หนึ่งที่มีความสามารถในเชิงศาสตร์ว่าดูคือกฤษณ์เป็นอาวุธประจำตัวเช่นกัน ดังเช่นตอนที่รบกับท้าวกะหมังกูหนึ่งคือ

เมื่อนน
 พระกรกรายฉายกฤษติดตาม
 หลบหลีกไว้องป้องกัน
 ปะทะแทงแสรงทำส่าหับ
 เห็นระตูถอยเทากาวผิด
 ลมลงดาวดินสีนกำลัง

ระเคนมนตรีเชิงสนาม
 ไม่เซตขามครามถอยคอยรับ
 ผัดผัสนันออกกลอกกลับ
 ย่างกระหยับรุกไล่มิไคยง
 พระกรรายกฤษแทงออกตลอดหลัง
 มอดมวยชี่วังปลดปลง
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

กวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียนได้เปลี่ยนแปลงอุปนิสัยตัวละครเสียใหม่เป็นการเสนอแนวคิดใหม่ให้กวีและผู้อ่านได้เห็นว่า ตัวเอกของเรื่องไม่จำเป็นต้องมีความสามารถเหนือตัวละครอื่น ๆ เสมอไป เพราะในสภาพความเป็นจริงของสังคมยากที่จะหาบุคคลเช่นนี้ได้ กวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียนจึงได้กำหนดอุปนิสัยตัวละครเสียใหม่ให้ตรงข้ามกับที่เคยเป็นมา ดังเช่นพระองค์หัวและพระเจ้าว้างโย่งในเรื่องพระองค์หัว ทั้งสองคนมีความหว่าดกล่าวอยู่ตลอดเวลาแม้กระทั่งความฝัน เมื่อตื่นจากฝันก็ยังหว่าดกล่าวอยู่คือ

.....	.....
พอ เหลือบเห็น จึงจกมัน กกไข่	ยิ่ง ตกใจหนี เรนไม่ เห็นตัว
สำคัญว่าควายไล่ใจสั้นรั้ว	เสียงหัว หัวภาวนา จาคาถาจรู
แล้วพระองค์ทรงเดินไป กินพน	ไพโรนรณในจิตคิดอตุ
เสียงแกรกรากเกรียบกรอบเจาลอบดู	กลัวที่ตัวรูไลลามตามมาทัน
เที่ยวเหลียวซ้ายแลขวาน่าสงสาร	เห็นหมอตาลเชือกก็กลัวจนตัวสั้น
กระโดดหนีรู้คุณตะบัน	พระทรงธรรมยิ่งถึถึจิตวิญญาณ
	กลกโหวหาร

ระเด่นลิ้นโตกมีอุปนิสัย เช่นเดียวกับพระเวงตั้งหาวและพระ
 อ่าวตั้งโฮง ตั้ง เป็นเมื่อตอนที่แอบซ่อนหานางประแดง

.....	.....
ลิ้นโตโตคโผนโคนประตุ	สาวประตุรอง ไวยชโมยปลน
.....	.....
ระเด่นโตคโตคอกมานอกกร้า	ผิดตัวแล้วกุกอยู่ไม่ได้
ก็เอาตแสดงสำแดง กุทธิไกร	วิ่งไปถามกำลังไม่รุ่ง รว
๗ ๘ คำ ๗	
หมาหมูกรูไลไม่มีขวัญ	ปล่อยขึ้นสามขาเหมือนมาห่อ
เต็มประดาหนามคืดชอนถอ	ตองหยุดขงรงรอมตามทาง
	พระมหามนตรี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดศิโรราบอุปนิสัยของ
 พระเทวราช ในเรื่องวงศ์เทวราชแตกต่างไปจากตัวเวกในวรรณกรรมคือเสียงอื่น ๆ
 คือในเรื่องนี้พระเทวราชกลับมีความเกรงกลัวในตัวสิ่งขบถยิ่ง เป็นทหารตนสนิษ ดัง เป็น
 ก่อนที่สิ่งขบถห้ามมิให้พระเทวราชสมสู่กับนางบุษบง พระเทวราชแอบไปหานางบุษบง
 เมื่อสิ่งขบถมาพบ เขาก็สามารถว่ากล่าวพระเทวราชได้ ดังคำประพันธ์ว่า

ครนถึงห้องสุวรรณบรรจง
วานรโอรสนักตั้งอักษิตี
ดูคุณพระองค์วางศัเทวาราช
ยังมีใคอภิเชษฐกรม้วย
เวิญเสด็จออกไปสั่งงาร
แมนตอคั้งขั้งอยู่จะวุ่นวาย

เห็นสององค์ประทมบนแท่นที่
รองทวารกฤมีไปพันใด
มาเร่รวรดพรรดพราดเช่นนี้ได้
จะรับรอนไปทำไมใ้ใคอายุ
ผู้ตนฝักการอยู่มากหลาย
จะหาพางใ้ใคอายุประเด็ชวัน*

๙ 6 คำ ๙

เมื่อนน
แววเสี่ยงสังขปัดวาที
.....

เทวราชรวงโรยรัศมี
กฤมีหวาดหวั่นพรั่นวิญญา
.....
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในคานตัวละครฝ่ายหญิงก็จะต้องมีกิริยาแจ่มย่อยตั้ง เช่นนางบุษบา เมื่อตอนที่ออกไปทำความรู้จักกับอโหนะ กวีได้บรรยายถึงกิริยาอาการของนางบุษบา ตามลักษณะของหญิงทั่ว ๆ ไปที่จะต้องมีคามเอียงอายเมื่อจะตอง / ผิดใจหน้ากับผู้ชายคือ

เมื่อนน
กล้าวพระปิตุเรศฤทธิรงค์

บุษบาแงนอยนวลหง
ก็เคยมาถลนตรงออกมา ๙

๙ 2 คำ ๙

ครนถึงจึงดาวายอัญชลี
ใ้หษามเชินสะเห็นวิญญาฬ

พระชนกชนนีนาถา
กมหนานั้งอยู่มัคอุไป ๙

๙ 2 คำ ๙

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

กิริยาอาการของตัวละครฝ่ายหญิงในวรรณกรรมลือเลืยนจะมี ลักษณะตรงชายกันคือไม่สำรวม ทั้งเป็นกิริยาของนางสังข์อุคืนในเรื่องเองตั้งหา

---

*สะกดตามคนฉบับ

ฝ่ายอนงค์องค์กระวังสังขะอุค	นอนที่ตูดเล่นสบายไม่คลายโหง
เว้าแหม่ขี้มอ้มอุราลีขตาโหง	ลุกขึ้นโคงคอสังข้างใน
.....	.....
	ตลกโหว่หาร

1.3 ล้อเลียนศิลปะในการดำเนินเรื่อง ในวรรณกรรมเก่า ๆ ของไทยเท่าที่เป็นมาจะมีลักษณะการบรรยายที่เข้าแบบเดียวกันตลอดในเรื่องต่าง ๆ คือ

1.3.1 การพรรณนาปมโถม กวีมักจะพรรณนาถึงความงดงามของตัวเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงไว้เป็นแนวเดียวกันหมด กล่าวคือถ้าเป็นตัวเอกฝ่ายชายก็จะต้องมี ความงามสง่าหาที่ติมิได้ และถ้าเป็นหญิงก็จะต้องมีผิวขาวผ่อง กวีโคงตั้งกันตรึงคำคำนี้ตลอด ๆ ตั้งเป็นความงามของนางอุษาในบทละครเรื่องอุณรุท กวีใดพรรณนาไว้ว่า

พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	ตั้งแว่นทองทิพมาศฉายฉาน
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	ปานเกศแก้วกัลยาณี
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	พิศเนตรตั้งนิลจำรัสตรี
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	ตั้งขอแก้วมณีพรายพรรณ
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	พิศแกมเปรี๊ยะปรางทองสวรรค์
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	พิศตอดอสุวรรณหงส์จร
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	อันโอภาสกลีบกลักเกสร
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	น้วนอยอร่รตั้งกลิ้งกลม
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	พิศทรงงามทรงประเสริฐสม
พิศพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรมพิศกรรม	พิศชมชวนใ้หวนใจ
	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ส่วนในเรื่องอิเหนา กวีใช้วิธีพรรณนาแบบต้องตีความ ตั้งเป็นตอนที่พรรณนาถึงวิเนนาเมื่อจะเข้าเมืองเส้าท้าวคาหา ประชาชนเมื่อรู้ข่าวต่างมาเฝ้าดูกันเนื่องแน่นด้วยความเคียดแค้นซึ่งซึ่งที่อิเหนาบอกตัดนางบุษบา แต่เมื่อได้เห็นตัวจริง

เขาแล้ว ความว่างงามของอิเหนาสามารถคลายความเคียดแค้นซึ่งซึ่งของ คุณเคหลานน
 ลงใดทันที คือ

บัดนั้น
 รูวาระเสด็จเขาเวียงชัย
 คับคั่งนั่งบนริมถนน
 ครนเห็นพระวงศ์ทรงมา
 บางครั้งคาพิณพิพิศวง
 บางครั้งชมโฉมโฉมงามใน
 บรรดาชาวประชาพระนคร
 ให้ใครครองกับพระธิดา

ประชาชนชายหญิงน้อยใหญ่
 เขม่นใจกอดอกด้วยโกรธา
 ผู้คิปนเขยใจก็ไม่ว่า
 ที่แดนชดอัยยากถึงไป
 ณะสิ่งแลรูปทรงคงไหล
 ความงามกระไรเหมือนเหว
 หญิงชายถวายนรคุณหนา
 ไพรฟ้าจะใดหงส์ไป
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ตัวเอกในวรรณกรรมไทยที่เป็นมาโดยตลอด ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า
 มีลักษณะงดงามเกินมนุษย์ธรรมดาซึ่งในความเป็นจริงจะหาได้ยาก กวีผู้แต่งวรรณกรรม
 ลอเลียดคงจะมีความประสงค์ที่จะปรับแนวทางแห่งวรรณกรรมให้สอดคล้องกับความเป็น
 จริงในมากยิ่งขึ้น จึงได้พรรณนาลักษณะของตัวเอกให้ผิดแปลกไปจากที่เคยเป็นมา
 เพื่อเป็นการคลายความพึงใจของผู้อ่านและกวีในเรื่องที่จะต้องคิดว่าตัวเอกจะต้องเป็น
 ผู้งามสง่าเสมอไป ตลอดโวหารผู้แต่งเรื่องเองถึงหาจึงได้เปลี่ยนความคิดของผู้อ่านเสีย
 ใหญ่ ด้วยการพรรณนาโฉมของนางสังขะอูตซึ่งเป็นตัวเอกฝ่ายหญิงไว้ว่า

จะแปลไหนกวีไลแลลมลักษณะ
 โยษุ์แผยะแบะบางอย่างกาปปลี
 หงกายกรอ่อนโยนคัง โคนกลวย
 หงผิวเนออนุชนองอย่างทองปลิง
 ซางงามสิ้นสารพันแกมกรรมเกศ
 คอเป็นปุ่มหลัง โป่ง โกง โกร

ารพิภทรไว้ดลาคำมิดหนี
 พระนาก็เขี้ยวคองเหมือนทองลึง
 กุสะสวยแสนประเสริฐเลิศผู้หญิง
 ซากคิงแขนคอกขอศอกโป
 หงสองเนตรโฉมตรูแลดูไหล
 ตะโพกโตผึ่งผายกลายนางว้าว
 ตลอดโวหาร

ในเรื่องระเด่นลันได พระมหามนตรีก็พรรณาลักษณะนางประเดะ
ไว้อีกคล้ายกับนางสังข์และอุคค่อ

สูงรองหงทรงเพรียวเรียวรูค
พิศยักริ้วตลวงกุเทาขาวแตตา
คิ้วกงเหมือนกงเขาคีตไผ่
หูกลวงดวงพิศทรหิ้งอ
ส่องเงาหอขลุ่ยดังดั่งตะเคียว
เสวยสลายาจุพระโอบล้อม

งามละม้ายคล้ายอุฎกะหลาปา
หงสองแกมกลียาตั้งดูยกยอ
จุมุกละม้ายคล้ายพราขอ
ลำคอโตตันสั้นกลม
โตนเหี่ยวแห่งรวบเหมือนบวมตม
มีหน้าชมน่าเชยนางเพวี
พระมหามนตรี

ผู้อ่านจะเห็นว่า กวีผู้แต่งวรรณกรรมละเอียดถี่ถ้วนทำให้เกิดความ
แปลกใหม่ทางกานศิลป์ประการดำเนินเรื่องในวรรณกรรมชั้น ในบทชมโฉมของตัวเอก
แทนที่จะเป็นไปตามตรรกะของทฎปฏิบัติกันมากลิมมีลักษณะตรงข้ามเสีย กวีพรรณนึ่งเคย
พรรณนาไว้ว่าผู้ค่องกลับเป็นคำมิตหมี่ คิ้วขึ่งเคยโก่งตั้งคั่นศรกลับมาโก่งเหมือน
"กงคีตผาย" ฯลฯ

ในคานตัวเอกฝ่ายชาย กวีผู้แต่งวรรณกรรมละเอียดถี่ถ้วนก็พรรณนา
ใหงามสง่าดังในวรรณกรรมแบบฉบับ แต่กลับพรรณนาให้มีลักษณะตรงข้ามเสีย ดังเป็น
รูปโฉมของพระองค์เจ้าหวและพระอวาทังโอง กวีโกบบรรยายไว้ว่า

.....
เธอมีบุตรสุทรคั้งพิกเขี้ยว
พระทรงศักดิ์รัก็ขึ่งกว่ากั้งกือ
พระเขษฐานนคล้ายกับอายจ้อ
อนช่ากล่มมายชื่อคล้ายกัน
ให้ชื่ออวาทัง โส้งดูทรงรักคิ
.....

.....
ไมแห่งเสถวอวนจำมาคู้คำป้อ
เธอคงช้อตมาวงศ้องทรงธรรม
ให้ช้อพอเองคั้งหวานรังสรรค์
พระทรงธรรมตงนามตามบุรี
ประไพพิศตรเหมือนดินหม้อคำมิตหมี่
.....

กลกโวหาร

1.3.2 การพรรณนาการสร้างสรรค์ทรงเครื่อง

การสร้างสรรค์ทรงเครื่อง เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่

ปรากฏในวรรณกรรมไทยประเภทละคร โดยที่กวีจะพรรณนาไว้อย่างละเอียดลออเป็น พิเศษ และมีปรากฏอยู่ทุกตอนที่ตัวละครจะออกไปทำกิจวัตร เดินทาง หรือแม้กระทั่งออกศึก ดังเช่นการสร้างสรรค์เครื่องของนางพญาสุรเมือจะออกรบ ในบทละครเรื่องอุกฤษฏ์ กวีได้บรรยายไว้ว่า

สุรฉายโรยโปรยสายวาริริน	ทรงสูตนธุกาลกลิ่นหอมหวาน
สอดใส่สำนั้บเพลาพลอยประพาฬ	ภูษาลายกานกระหนกพัน
ชายไหวชายแครงโมราร่วง	เพราะเกล็ดเพชรวางมุกคาคัน
ฉล่ององคตตรงประพาฬสนสุวรรณ	รัดองคกัณฑ์ประจำยาม
หาบพิศพิศทรวงดวงฉลิภ	สังวาล์สีกสามสายเรืองอร่าม
ทองกรสาหุรัตรายชุกาม	ธำมรงค์เพชรพลามพรายตา
สินเฝียรสอดทรงมงกุฎแก้ว	ดอกไม้วาวแววชายชวา
มีสีบกรกุมเทพพิศิตรา	งามสง่าตั้งองค์เวสสุวรรณ
	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ในด้านกาสร้างสรรค์ทรงเครื่องของตัวละครฝ่ายหญิง กวีก็ได้พรรณนาไว้อย่างละเอียดลออเช่นกัน ดังแต่การสร้างสรรค์แต่งตัว แมกระทั่งลักษณะของเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ใส่ ดังเช่นในบทละครเรื่องสังข์ทอง กวีได้บรรยายถึงการสร้างสรรค์ทรงเครื่องของนางตงเจด ตอนที่จจะออกไปเลือกคู่ว่า

แต่งตัวตั้งใจจะเฝ้างาม	ขมิ้นใส่สมมะขามขัดสี
แควอามน้ำชำระอินทรีย์	ทาแป้งสารภีรินรอย
กระจกตงคันทองส่องเงา	ผิวพรรณผมแต่งงามฉลวย
ใส่สน้ำมันกันกวดกระหมวดมาย	หัตถนาควยแบ่งญวนเป็นนาลแดง
นุ่งผ้ายกอย่างต่างกัน	ช่อสนเชียงชายลายกานแยง

สไบหน้าเจียรระบาทคาคทองแดง
สรอยนวมสวมสอดสังวาลวรรณ
กำไลลวมเกาตุตูงาม
ทรงกรอบปีกกรพรรยรายพรายแพรว
ใตตุ่มหูพลอยระยับ

เขมขัตคล้ายถายแหง ประจำยาม
คาบกุศันเรื่องรองทองอร่าม
ใส่แหวนเพชรแวววามกรามสอดขยับ
กรรเจียรกแกวมณีสีสลับ
ครนเส็จสรณชนเฝ้าทาวไท
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในวรรณกรรมลือเลื่อง กวีจะลือเลี่ยนการบรรยายอย่างเขาแบบ
ในเรื่องการสรรสร้างทรงเครื่องเหล่านี้ไปในทางตรงกันข้าม ความสวยงาม โอ้อ
กทำให้ดูเป็นเรื่องขบขันไปเสีย ดังเช่นการสรรสร้างทรงเครื่องของท้าวฤคฤเจ้าเมือง
หมีแอ่กับกับ ตอนที่จะออกรบไว้ว่า

พระสั่งให้ไซทอแก้วปทุมครุ
ระววยรินกลิ่นแมงลักใบผักชี
ครนสำเร็จเส็จสรณมาทรงเครื่อง
ทรงภูษาวาคะพุนรอยชุนไซ
ฉลองวงคทรงทาบคายกายหมาก
อินทรนุชชราวยาวถึงวา
ประว้ายามสามชายสะพายแดง
สรอยสังวาลคล้ายกุศันปนควยดิน
กรรเจียรกจอนฉวนใส่ที่ใบหู
หงส์วงกรรณันจุหรือหัตต์เศศโคณ
ทรงพายทิพขลิบลูกไม้แล้วใส่ใ้เือง
หลงพระกรเอาตะกำหัวปลากกริม
ธำมรงค์ดวงครุชัรชุกหัก
เขมขัตเพชรเม็ดละเบี่ยงไม่เสียการ

กนทะเลลุน้ำไหลดูใส่สี
หอมดีปลีเครื่องเทศชุ่มเห็ดไทย
อรามเรื่องลวนถาผีสีสดีใส่
มีชายให้วชายแตรงแกว่งลงมา
ปักเป็นนาตราชรัตมีคักัก
ปักเป็นหน้าหนูผีขิงดิน
มีชนแรงรองเลิศดูเจ็ดจิน
ประดับนิลน้ามุกสุกเหมือนโกลน
แล้วหอยหุเปลือกหอยแตรงดูแกว่งโชน
ดูงามปลั่งตั้งจะโจนออกจากทิม
ฝั่งกระเบื้องแทนพลอยช้อยหม่อมหมิม
ฝั่งทิมทิมขาวเป็นเงาเท่าหมอตาล
มือสลักเหลือดีดีด้วยชวาน
กรนภูบาลทรงเส็จเสด็จใจ
ตลกโวหาร

ส่วนระเด่นสันไต กวีโคบายการสรรสรรทรงเครื่องไปอีก

แบบหนึ่งคือ

กระโดดคำสามทีสี่เหือไกล
ทรงสุกนธป็นละคายคินส่อของ
นุงกางแกงเซมหลงอลงกรณ
เจียรระบาดเสมียนละวามาแตกาว
สวมประจำตีควายสะหายยาม
กุมตระบองกันแหจะราวี

แล้วข้างขึ้นบันไดเข้าในหอง
ชโลมส่วงแกมคางวอยางแมวคราว
ผาทพิชวากรณพนขาว
คูราวกับหนึ่งแขกเมื่อแรกมี
หมดจคงดงวามกว่าบันหยี
ถือขอจรถักตามทาง
พระณ.ภามนตรี

ในคานทัวละครหญิงในวรรณกรรมลวเถียน กวีโคบายให้ผู้อ่าน
ขบขันเช่นเด็กขกกัน ดังเช่นในเรื่องวางถเวทราป กวีโคบายถึงการสรรสรรทรง
เครื่องของนางบุษเณาที่ไว้ว่า

ทรงตีถวารีควยขันตรึง
ทรงสุกนธอบตะกันโอฬาร
สอจดลวงองคชาาเปลือกรกร.ให้ชม
สรอยนวมกำไลสวมหุ่มทอง
ทับทรงสรอยสะอั้งพริ้งพราย
สอศตรงธำมรงค์เรือนครุฑ

จากวางถักถึงสี่เหลืองจา
แล้วทรงห่านงุ่หยี่สี่ใบทอง
สไยเคลือบสีโคลนพอหม่นหมอง
เซมยักสายลายสองหมทองซุด
จำหลักลายลงยาประดับบุศย
มงกุฎนาคสะตุงโตคคะนอง
พระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.3.3 การบรรยายธรรมชาติ วรรณกรรมร้อยกรองของไทย
กวีมุ่งที่จะให้ผู้อ่านประทับใจมากกว่าสิ่งอื่นใด ดังนั้นในตอนที่เป็นการกล่าวถึง
ธรรมชาติ กวีจึงเน้นถึงความสวยงามมากกว่าความเป็นจริง ในบางครั้งก็ได้นำเอา
ความงดงามของธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวโยงเข้ากับความรู้สึกของตัวละครอันได้แก่บรรณคดี
นิราศ การพรรณนาถึงความงดงามของธรรมชาติอย่างวิจิตรพิสดารจะมีปรากฏเป็นแบบ

แผนเดียวกันโดยตลอดในวรรณคดีไทย ดังเช่นในบทละครเรื่องอิเหนาตอนที่อิเหนา
ออกเฝ้า กวีได้พรรณานาถรรพชาติไว้ดังตามว่า

พระนิภางกลางประพาส
พิภุคกรรณิศารพิน
สาวงุคโยธการะชายอัย
พระทรงหัตตรัสสีวนพระนงชาย
เหลื่อมเห็นดวงปะหนันสำคัญิต
เห็นดอกไม้ไหลลอยในดงกา
เห็นเล็บนางเหมือนอย่างเล็บนง
เห็นโลกสาขาริมวาริ
บรรดาภณาไมهنงน
ผลิอกอวกลทุกตนไป

รุกกชาติที่ไม่สตาหมัน
ดอกหล่นปนกับเอยู่กลางทราย
วนุชาพลึงคอบสอยถวาย
มาชนไม้ให้สบายกรวยสียา
เหมือนวันปลิวชิตควยนชา
เหมือนเมื่อดลวยมาลาให้เทวี
ที่ประตองเนอฉลเจ้าขวนที่
เหมือนทรงโลกโดกัระกำใจ
หลายอย่างทางพระฉนวนปลุกใหม่
ภูวไนยเตียวรมส่าราญ
พระบาทสมเด็จพรพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในเรื่องเองตั้งดาว ตลกโหวนารโศบบรรยายธรรมชาติให้ผิดแปลก
ไปจากที่กวีเก่า ๆ เคยดำเนินมาคือ

แลวานฉนางคางชวณกันชมิใช่
โน่นกักปลั้งหยังอัญสินันกระเบา
พวกชวณหลวงช่วงชิงวังเขาสอย
ที่กลางฉนเขาเก็บเล็บสอกนาง
พิศดูแฉวเงินดำเนินนาค
คองวงชางหอมหวนชวณในหง
ที่สุกคี่สีแดงเป็นแสงสาย
กั๊ดไปนั้ตนกระบอกคอรองอิ่ง
ควยคอกไม้คอกนั้มนมีฤทธิ์
ชอบออกคอกกลางกินช่นอุรา

เหลือวิไลคอกหลวมออกฉามเถา
อีกโกลชวณฉีกาภาหุฉานาง
เอามาควยพวงกรองคอกทองหลาง
ยาแฉมใส่ในกลางเกลาฉนงค
บุปผาชาติชูฉิตพิพิวง
ในแดนคางฉนแลแต่ค้ำคิ่ง
นั้ดอกหวายคองหลังเสียงคังพิ่ง
นั้ดอกบึงเสียงบั้งคองหลังค
คือคอกอิฐแท้แฉแมฉา
ไต่เวลาแล้วออกคอกเสียงบั้ง
ตลกโหวนาร

ในเรื่องเองตั้งหากรวิโตบรรยายถึงสัตว์ป่าไว้ในตอนที่พระองค์
ตั้งหาและอวตังโง้งออกจากเมืองเดินมากลางป่า กวีพรรณนาไว้ว่า

.....
เห็นพระองค์ทรงเดินมาเกินแรง
ตั้งแมงสาบแมงแกลบแมลไป
ที่ต้นเขาเหลาสีตัวคูบาท
ตั้งกิ่งก้อกิ่งกาคุณาชม
นั้นหนูเห็นหนูทุกโลทุกแก

.....
เห็นหมู่แมงกระชอนรอนไสว
พระบอกให้อวตังโง้ง โกงโง้งชม
บางเขื่องยาศรยณอยู่คู่อกลม
เหลาจิงเหลนเล่นลมบลวเหลียวแล
ไปปะแยกคัยกับกินตบิโต
กลลโวหาร

การบรรยายที่ลึกลับธรรมเนียมไปเช่นนี้ กวีผู้แต่งวรรณกรรม
กล่อเลี่ยนมีจุดประสงค์ที่จะโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้เห็นว่าการทำงานที่หนักไปจากที่เคยเป็นมา
นอกจากจะทำให้ใคร่บรรทัดต่างไปจากเดิมแล้ว ยังทำให้เกิดแนวทางใหม่แห่งวรรณคดีอีก
ด้วย

1.3.4 การบรรยายการจัดทัพ ตามธรรมเนียมของวรรณกรรม
ไทยที่ดำเนินกันมาเมื่อมีการรบกัน สิ่งที่จะขาดเสียมิได้คือการบรรยายการจัดกระบวนทัพ
ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของกองทัพ ซึ่งมีลักษณะการบรรยายที่เป็นแนวเดียวกันโดยตลอด
ตั้งเช่นในบทละครเรื่องอิเหนา ตอนที่อิเหนาเตรียมจัดกระบวนทัพออกรบกับท้าว
กะหมิงคู่หนึ่งว่า

.....
เกลศกระบวนทัพหน้าหาหมน
จัดล้าลองกองรอยกองพัน
ปีกซ้ายนายไพร่รอมรอนา
ปีกขวากองกะหรัคตะปาตี
พวกอาสาหาชีชียงเขน
ทัพหลวงลวนทหารกูเรป็น

.....
แต่คนพวกปักมาหมัน
ตั้งกองกันกองแลนลวนตัวตี
ลวนโยธาสิงหนัดสำหรับ
จัดพลโยธาให้เท่ากัน
เกลศเป็นกองแข่งแข่งขึ้น
สืบหมันพนสกรจรจสรมา

กองเล็ง^ขร^ยง^คท^ยท^งน^าย^ไพร^ร
 เกษ^ดถ^วน^กระ^บว^นเบ^ญจ^าเส^ณา
 แล^วไ^หญ^กษ^าชี^ษี^นัง^ทร^ง
 จ^{ตุ}ร^กร^อม^พร^{ัง}ค^{ัง}ค^{ับ}

พ^นห^าก^{ผล}พิ^ชัย^หม^นเ^นห^{ยา}
 น^าย^หมา^ตต^รา^จต^รา^ทง^ภา^ทพิ^ท
 เ^ทร^อง^กุ^ตเ^นบ^รว^งต^วา^วะ^รค[ั]บ[ิ]
 เ^ตร[ี]ย^มห[ี]ร^{ับ}เส^กี^จว^รร[ั]ล[ิ]
 พ^{ระ}บ^าท^สม^เจ^งพ^{ระ}จุ^ลจ^{อม}เก^{ลา}แ^จว^อญ[ุ]ว^เ

ในเร่อง^รง^กเ^ทว^ราย^ภ ภิ^วไ^ตบ^รร^าย^{กา}ร^จั^ทพิ^ทเซ^นก[ั]น เ^กม^เน^ทที่
 จะเป็^นกา^รอ^อกร^บก^{ลับ}เป็^นกา^รจ^{ัด}เ^ตร[ี]ย^มห[ี]ร^{ับ}เ^จอ^กษ^มต^{ลา}ก^{ของ}ท^วา^ทร^{าย}แ^กน^{คือ}

เก^ษด^ทว^าก[ุ]เม^ถเป^นห[ั]พ^หน^า
 ป^{ีก}ช^{าย}ท^าว^ปิง^ขร[ุ]มิ^ห
 ป^{ีก}ช^วา^ทิ^หน^าอ^{อม}ว[ุ]ค^ม
 ท[ิ]พิ^ทว^งเท^พเ^นอ^กษ^มพ^ล
 ก^ำน[ั]ล^เน^ไห^กระ^{เด}ย^คช^{ัง}ก^{ระ}จ^าก^ค
 ก^{อง}ล[ี]ง^ทพิ^รา^ชล[ี]ท^ชาย^ย
 ต^ำง^คือ^หล^{อง}ไ^หญ^ไม^เร[ี]ย^ว
 ถ^วน^ชี^วิ^บห^าท^วย^สก^นธ^ร

จ^ำนวน^ไย^ธา^กว^นล[ี]
 ไ^หญ^กษ^าว[ิ]ธ[ี]อ^{ีก}ส^ำม^กน^น
 ไ^{พร}ส^ำม^พอ^สม^กั^บเ^สุ^คค^ค
 ว^ำนวน^พล^หก^นาย^ย
 เ^หา^{ใน}น^ญห^{มา}ต^รม^าก^หล^{าย}
 ห[ุ]ม^{แล}น^{ิก}าย^{ลี}ค^น
 น[ຸ]ง^เห[ี]ย^าก[ั]ง^รบ[ั]ส^{ัม}ส^น
 ก^อย^กก^ษน^กุ^ลจะ^ยา^ตร^า
 พ^{ระ}บ^าท^สม^เจ^งพ^{ระ}จุ^ลจ^{อม}เก^{ลา}แ^จว^อญ[ุ]ว^เ

ในเรื่อ^งเอ^งค^{ิง}ท^ำว^ดล^กว[ิ]ห^{าร}ไ^ตบ^รร^าย^{กา}ร^จั^ทพิ^ทของ^ทำ^วก[ุ]ค[ุ]
 เจ^าเ^มี^{อง}ห^ยแ^กก[ั]บ^กั^บเพ^{ื่อ}อ^อกร^บก^{ลับ}ท^ำว^ดเ^ยไ^ยน^เก^อก^เ
 เ^นดู^งจ^าก^ไม^ไห[ี]ด[ิ]ค^าตาม^ทเ^มี^รา^ชส^ำส^{ัน}
 มา^{สู่}ย^อ ล[ั]ก^ษณะ^{ของ}ก^{อง}ท^{พิ}เป็^นไป^{ใน}ทาง^คร^งข^ำม^กั^บว[ั]ร^ณค^รม^แบ^บฉ[ั]บ^{คือ}

.....
 เ^สน[ี]ร^{ับ}เ^{อง}การ^{แล}ว^กลา^นช^เล^ก
 มา^ตระ^เต^รี^ยม^หผล^พล^ไย^ธา

.....
 ล[ู]ก^{กระ}โต^กว^{ิ่ง}กระ^{โต}ค^เล^คลา
 ล^วน^กั^กดา^กุ^{ทธิ}เ^คช^{จน}เ^ปร^คถ^ลว[์]

.....
 ห^ลว^งกระ^บือ^กือ^คะ^บอง^{เป}น^กอง^หน^า

.....
 ล^วน^ขมา^กาน^{กล}าย^พว^กท^วย^หา^ญ

กุมพลพลพิศุทธิทะยาน
 แด่กองหลังบนขุนหมูปากหูแวก
 กุมพลพลพิศุทธิทะยาน
 แด่ปีกขวาหน้าก้านถือขวามจอย
 กุมพลพลโยธีสรวช้าว
 แด่ปีกซ้ายนายหมาวูในทูต
 กุมพลพลโยธามาลำโพง
 กองเสือป่าขุนละวากินชาววัด
 กุมพลพลโยธามะเรง
 ทงทหารคามป็นอินชาล
 ล้วนปราชญ์เป็รื่องเรื่องวิทธิมีฤทธิ

เอาเมือเวลาตีต่างลองกระแ
 ลวนใส่หมวาส่องมือก็แสม
 มีมือแก้ศักระเป่าร่าวบานกัว
 เป็รื่องเทบเทากินสิ้นทั้งหัว
 เก่งไม่ชั่วปรีชาช่างซาโง
 ลูกลุงถดถอนอายุตูดบ้านจูดโจง
 มีมือโง่งกางปลาร้าอึกาเกรง
 มีมือแก้ศกนกะลาเมาเรองเอง
 ชื่อเก่งชากุดตูดไม่มี
 ขาจักสรรเสริญสิ้นทั้งกรุงศรี
 พระทรงหมิวางแจ่งแห่งกิจจา
 ตลกโหวหาร

ในกระบวนการจัดทัพ ถ้าหากเป็นศึกสำคัญ ๆ ก็จะมีใ้มีการ
 แปลงกายในกองทัพ เพื่อให้ดูเป็นกองทัพที่ใหญ่ น่าเกรงขาม ดังเช่นในรามเกียรติ์
 ตอนศึกอินทรีชิต อินทรีซึ่งแปลงกายเป็นพระอินทร์พร้อมด้วยกระบวนทัพต่างก็แปลงกาย
 เป็นบริวารควยถือ

โดยเล่ห์กลศึกอุบาย
 อันหมู่พลโยธี
 อันกาธุระราชูร่วมคิด
 เหล่าหนึ่งแปลงกายเป็นนางฟ่อน
 คีตลีชัยรำระบำบรรพ

จะแปลงกายเป็นท้าวโกสีย์
 ลวนมีศักดิ์วารากุทธิ
 จงนิจิตเป็นเอราวัณ
 ไทเหมือนอัปสรสาสวรรค์
 พร้อมกันไปเณตชาธาร
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ในบทละครเรื่องอุณรุท ตอนที่อุณรุทออกรบกับท้าวกรุงพานก็ได้มี
 การแปลงกายในกระบวนทัพใหญ่น่าเกรงขามเช่นกันคือ

เกศทัตหลเป็นกองพยุหบาตร
 พันโกฏิเลือกถวานเกรียงไกร
 กองหนึ่งกายเป็นกุมภกัณฑ์
 เหล่าหนึ่งหน้าเป็นวานร
 เหล่าหนึ่งเป็นกายโลกัณ
 เหล่าหนึ่งตัวเป็นพยัคฆา
 เหล่าหนึ่งตัวเป็นมังกร
 เหล่าหนึ่งกายเป็นอสูร
 ล้วนดีวอาวุธกวัแกว
 ญ่างพระที่นั่งขัณฑ์

โดยขนาดกระบวาทพิใหญ่
 ว่องไวในการราญรอน
 หนานนเป็นหน้ากาสร
 กายกรเป็นเทพอสุรา
 หนานนพันลึกเป็นเสือป่า
 หนากลับเป็นหน้าพาลี
 หนาเป็นไกรสรราชสีห์
 หนานนเป็นหมีขบฟัน
 เป็นประกายพรายแสงฉายฉัน
 พรอมกนิขราตรีกาล
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

คุณสุวรรณได้นำเอาธรรมเนียมนิยมในการแปลงกายในการจัดทัพ
 มาล้อเลียนให้เห็นเป็นเรื่องราวชั้นในบดละครเรื่องอุกฤษฏ์ระดม โดยที่กระบวาท
 ของคุณสุวรรณเป็นแต่เพียงการแปลงรูปคำเท่านั้น

จำจะยกโยธาคลาไคล
 วาฬนางแปลงกายา
 รัพลีให้กลายเป็นโยธา
 พาลีแปลงเป็นคยาชาญ
 ไกรสรให้แปลงเป็นสิงหราช
 พระรามค์แปลงเพศเป็นรามา
 พระยาครุฑแปลงเป็นสุบรรณจร
 นาคาเป็นพระยาवासูกรี
 พระสุริยันนเป็นทินกร
 เจ้าหลายงามแปลงเป็นหมันไวย
 พระอิศวรแปลงเป็นพระฤดี

ตามองค์พระอภัยเซษฐา
 เป็นองค์สุดาเขาวมาลย์
 ไอยราแปลงเป็นคชสาร
 พระพรหมานแปลงเป็นท้าวธาดา
 ลกฤษชาติให้แปลงเป็นปักษา
 พยัคฆาแปลงเป็นพยัคฆี
 วานรแปลงเป็นกระบี่ตรี
 โกลี้อย่างแปลงเป็นท้าวหัตถ์นัย
 ฤทธิธรเป็นดวงแขไข
 ซาละวันนให้เป็นกุมภา
 ทรพีแปลงเป็นพินงา

เทพเสปปลงเพ็ชเป็นเทวา

กินราแมลง เป็นกินรี

.....

.....

ต่างคนสำแดงแผลงฤทธิ์

ทศทิศไพจิตรสยบสยง

โยธาเหลือหลายกายกวาง

คัมภีร์ตั้งทวงสนามใน

คุณสุวรรณ

การล่อเลียนธรรมชาติเป็นนิยามในวรรณกรรมของกวีผู้แต่ วรรณกรรม ล่อเลียน นั้นได้ว่าเป็นกลวิธีในการเสนอแนวทางใหม่ ๆ ในทางวรรณกรรมที่โดดเด่น ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมล่อเลียนเกือบทุกเรื่อง เป็นที่นิยมในหมู่นักอ่าน จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ ว่าแนวความคิดของกวีผู้แต่งวรรณกรรมล่อเลียนที่แปลกไปจากวรรณกรรมแบบฉบับซึ่งกวี ไตสอดแทรกไว้ในเนื้อเขาเป็นที่ยอมรับในหมู่นักอ่าน

1.2 ล่อเลียนการใช้ภาษา

กวีผู้แต่งวรรณกรรมล่อเลียนได้มองเห็นข้อบกพร่องในเรื่องการใช้ ภาษาบางประการของกวีในวรรณกรรมทั่ว ๆ ไป จึงได้อาศัยกลวิธีในการล่อเลียน ซึ่งให้เห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านี้ก่อน

1.2.1 ความผิดพลาดในเรื่องการใช้ภาษาเนื่องจากความรู้ ในเรื่องวงศ์เทวราชฉบับของหลวงพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) มีความบกพร่องใน เรื่องการใช้ศัพท์ที่ผิดตรงตามความหมายหลายแห่งด้วยกัน เช่น เรียกครุฑว่า "พระยา วาสุกรี" ซึ่งเป็นชื่อของพระยานาค ดังตอนที่กล่าวไว้ว่า

.....

.....

จึงมีพระราชโองการ

กับพระยาราชสุภรณทันใด

อุกรพระยาวาสุกรี

นงนี้เส้ราหมองไม่ เองใส่

.....

.....

หลวงพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์)

เรียกพระอินทร์ว่า กรีนตร ซึ่งหมายถึงพระอิศวร หรือบางครั้ง ใ้ว่า หัสันันย์ ถ้าที่ถูกดองคือ สหัสันันย์ ซึ่งหมายถึงพันตา ดังเช่น

เมื่อนั้น
ครั้นใดพั่งนางสุ่มณฑานารี

องค์ทางตรีเนตรอันเรืองตรี
ท้าวโกษีจึงตรัสตอบไปพลัน
หลวงพัฒนาหงส์ภักดี (ทิม สุขยางค์)

มาจะกล่าวต่อไป
สถิตยเณรเฒ่าแก้วอันรูจี

ถึงองค์หัตถ์ไฉนยท้าวโกษี
พร้อมสนมณารีแลบริวาร
หลวงพัฒนาหงส์ภักดี (ทิม สุขยางค์)

หลวงพัฒนาหงส์ภักดี (ทิม สุขยางค์) ยังใช้คำเรียกชื่อพระอินทร์
ไม่ถูกต้องอีกคำหนึ่งคือ สุษีมะวิ ซึ่งคำที่ถูกคือ สุษีมบัติ

เมื่อนั้น
จวนเวลานางฟ้าเทพไทย

องค์สุษีมะวิก็ส่องใส
เคยมาเฝ้ามิไคไหว่วันวัน
หลวงพัฒนาหงส์ภักดี (ทิม สุขยางค์)

ตอนหนึ่งในเรื่องวงศ์เทวราชฉบับหลวงพัฒนาหงส์ภักดี (ทิม สุขยางค์)
กล่าวถึงยักษ์สองตนตัวเมียแก้ไข้คำว่า "ยักษิณี" ซึ่งน่าจะหมายถึงยักษ์เพศหญิงทั้งคู่

บัดนั้น
.....

ฝ่ายราชสองยักษิณีศรี
.....
หลวงพัฒนาหงส์ภักดี (ทิม สุขยางค์)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพบความผิดพลาด
ในเรื่องการไวยากรณ์ไม่ตรงตามความหมายเช่นนี้ พระองค์จึงทรงบอกถึงข้อผิดพลาด
เหล่านั้นแก่ผู้แต่ง และทรงแนะนำให้แก้ไขข้อความที่ผิดพลาดไปบ้าง
แต่ผู้แต่งสามารถสังเกตเห็นข้อผิดพลาดและทราบได้ทันทีว่าเป็นการวางใจของ
กวีที่จะทำให้เกิดความบกพร่อง เพื่อเป็นการคลอเลียนแบบฉบับ ดังเช่นความในพระราช
สาส์นของท้าวสุวิทธิไชยที่มีมาถึงพระวงศ์เทวราช มีว่า

หนังสือสัตย์สุจริตจิตตขาว
ตัวขาวแลพระเจาแลทรงธรรม

ยื่นขาวชั่วอาทิตยแลจันทร์นั้น
สรรคเปยสุลกานธิตี

ชื่อส่ววิทธิไชย เรืองยศ
มายังมิตรชาผู้ใจดี

กรองสุบรรณบรรพตบุรีศรี
มีมือถวายท้าวไป
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อนั้น
ความสมัครรักกองกฎวีนร.

นางนางบุษยพิศไสมย
มีไต่กราบชายพิศตรา*
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในตอนทีกล่าวถึงพระร่วงศุทราธิราชเนรมิตผลับผลา พระองค์ทรง
แกล้งใช้คำว่า "บรม" ให้ผิดไปจากกฎเกณฑ์คือ

ว่าแล้วตัวก็แควจากกระเป่า
ออกบรมมหาราจี
ออกองคพระบรมบิคุเรศ
แล้วพองลมบรมโอษฐ์เป่าไป

เสกบรมมนต์เป่าแควชัย
เรียกบรมโกศี่เลิกไกร
ให้สมบรมจิตเจตนจงใจ
นำหมากพรุตปรุคใส่เป็นทงคง
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำว่า "บรม" เป็นราชาศัพท์ที่ใช้เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ และ
ต้องใช้ "พระ" หรือ "พระราช" นำหน้า เช่น พระบรมอัฐิ พระบรมราชโองการ

พระมะเหลเถไถเป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนเสียง
หนึ่งทีผู้แต่งมีความมุ่งหมายทีจะล้อเลียนความบกพร่องในเรื่อการใช้ภาษา บางตอนจึง
มีการใช้ศัพท์ให้ผิดความหมาย เพื่อล้อเลียนวรรณกรรมแบบฉบับ ดังเช่น

มาจะกล่าวทไป
.....

ถึงท้าวหัสไนยมะไทลดา
.....
คุณสุรรณ

1.2.2 ใช้สำนวนเปรียบเทียบทีไม่คมคาย บทละครเรื่อ
วงศ์เทวราชณีนีของหลวงพิณพงศ์ภักดี (ทิม สุขช่วงค์) มีสำนวนกลอนเปรียบเทียบ

* สะกดตามต้นฉบับ

ไม่เหมาะสมหลายตอนเช่น

คอนนางอัปสรทูลนางสุวรรณมณฑาเรื่องวิทยากรตามมารุกรานว่า
จะต้องพ่ายแพ้อำนาจพระอินทร์

.....
ว่าอายุวิทยาที่เหล่านี้
เปรียบประหนึ่งว่าเงี้ยวที่น้อยแสง
คชสาร จะสู้ด้วยมาคิน

.....
วันจะทานฤทธิ์ของวงคอินทร์
จะมาแข่งสู้ตรีอินทร์สิ้น
อัญจิน ฤมาสู่มังกรกล
หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์)

อีกตอนหนึ่งเป็นการโสมมอันเปรียบเทียบการบรรยายชมธรรมชาติ
คือ

ครั้นเวลาประจุโสมมจะโกลรูง
เตียงคู เหวาเรารองตั้งกลองค

อันแสงทองสวยรุ่งระยับตรี
สกุณ ฆานวันเสียงคังบิน*
หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถอดเขียนสำนวน
เปรียบเทียบที่ไมคมคายของหลวงพัฒนาพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) ไว้ไว้ในตอนที่ระวาง
เทวราชคร่ำครวญถึงนางบุษบงคือ

เดือนสว่างกระจ่างเวหา
สัตว์บรรณกลืนฟุ้งจรุงใจ
แหวเสียง สำเนียงนกที่ค้อ
หวนจิตตักดิจะกลับไปพลัมพลา

เหมือนหัตถ์รานองยายังจำได้
เหมือนอายของค้อรโหที่ติดมา
ดูหนึ่ง นมมองร่องเรียกหา
หาแก้วแหวภาที่อาลัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

* สกคตามตมฉบับ

ตอนที่พระร่วงเฑวราชชมตงและคร้ักรวญกึ่งนางบุษบงกั เป็นอีกตอน
หนึ่งทีพระบาทสมเดจพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงเลี่ยนสำนวนเบรียนเทียบของ
หลวงพิณพงศ์ภักดี (ทิม สู้ขยงค)

เดินทางมากลางท้องทุ่ง
ระกำไวไม่สับกลัยา
เห็นภาสรนอนอยู่ในหนองน้ำ
ฝูงนกเอียงบินขยบ้ำโลงไป
เห็นฝูงกาจิกกันสนั่นก้อง
นกกระจาบคาบหลาพาบินมา
วายุพัดปัดใบพฤกษาปลิว
นกแกจับเคียงกันบนกิ่งไม
เสียงสุนัขเห่าจากทาจจะกัด
ไป่าไหมมารอนระงม

พระมองมุ่งาวนิครกนิษฐา
คิดถึงแกวเววตาถึงอาไคย
เหมือนเมื่อนองคังจ่าเจียนตักไชย
เหมือนที่แยงอรโธจากอสุธา
เหมือนที่ตองส่งครามกับยักษา
เหมือนพยอมมหาศรไชย
เหมือนนองชนบาคุณลัวลงยมาไกล
เหมือนที่ไครวมเรียงเคียงบรรทม
เหมือนเมิวสังขปัดมาชู้ม
เหมือนที่วากขรามชมเพราะกลัวไฟ*
พระบาทสมเดจพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.2.3 ใ้ภาษาติดหลาดไม่เหมาะสม เนื่องากตองการที่จะรักษา
ฉันทลักษณ์ไว้ในบทละครเรื่องวงศเฑวราชฉบับหลวงศันพงศ์ภักดี (ทิม สู้ขยงค) มีความ
บกพรองในเรื่องนี้คือ

1.2.3.1 แผลงคำอย่างไมถูกกฎเกณฑ์ เพื่อเรหาสัมผัส
หลวงพิณพงศ์ภักดี (ทิม สู้ขยงค) ใช้วิธีแผลงคำโดยไมคำนึงถึงกฎเกณฑ์ มีความ
ประสงค์เพียงเพื่อใหลงสัมผัสได้ เช่น

กริวกรายว้ายแหวกชลธา
.....

เที่ยวตามหาคู่เกล้าภิรมย์สม
.....
หลวงพิณพงศ์ภักดี (ทิม สู้ขยงค)

* สะกดตามต้นฉบับ

.....
สิ้นขวงลงอยู่ในาวา

.....
มีมนุษย์เหาะมากี่วานร
หลวงพิณพงค์ภักดี (ทิม สุธยางค์)

1.2.3.2 ไขคำพุ่มเฝือ เพื่อใ้จำนวนคำเอกกับลักษณะบังคับ
ของคำประพันธ์โดยที่ในวรรคหนึ่ง ๆ ไปคำที่มีความหมายอย่างเดียวกันหลายคำ ดังเช่น
ตอนที่กล่าวถึงพระวงศ์เทวราชสังสารทหารที่อุกนาครตีไว้ คือ

ครนถึงจึ่งตรงเข้าไปใกล้
พระกทรง โศกกาแลจาบัลย์

ภูวไนยสังสารแล้วโตกถ์ลย
พระทรงธรรมรำไโรอยู่ไปมา*
หลวงพิณพงค์ภักดี (ทิม สุธยางค์)

ตอนที่สหายยักษ์สอง คนพบกัน

แลเห็นพระสหายร่วมชีวิตัน
ดีพระทัยคั่งไคว้มานเฝ้า
ปฤษาปราโลยกันตามที

อุกฤษด้วยพลันทันที
อสุราวิ้งประณตบทศรี
กับสหายอสุรีตวยาวา*
หลวงพิณพงค์ภักดี (ทิม สุธยางค์)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลอกเขียนเรื่อง
การไขคำพุ่มเฝือและการเปล่งคำอย่างไม้ถูกกฎเกณฑ์ เรียงเพ่งให้ลงสัมผัสได้ไว้คือ

ดูษาทราบวานายท่าน
บาซินลากกากดี เป็นพนไป

จะทำการอภิเชกพิศไสมย
หมายใจจะดมพระบารมี*
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คุณสุวรรณ เป็นกวีผู้แต่งวรรณกรรมลอกเขียนวิภกนหนึ่ง ที่มองเห็น
ความบกพร่องในเรื่องการไขคำไม่ถูกต้องเนื่องมาจากการเรหาสัมผัส และไขคำพุ่มเฝือ

* สะกดตามต้นฉบับ

เพียงเพื่อให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ในบทละครเรื่องพระมเหศวรเดโถมีคำที่ไม่มี ความหมายตามสัจนาฏกรมอยู่มาก ก็เพราะคุณสุวรรณมีความตั้งใจที่จะทำเช่นนั้น เพื่อเป็นการล้อเลียนความผิดพลาดในเรื่องของภาษาที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมอื่น ๆ โดยทำให้เกินเลยไปกว่าแบบฉบับเสียอีก เพื่อที่จะให้ผู้อ่านเห็นอย่างชัดเจนว่าผู้แต่งตั้งใจจะทำให้ผิดพลาด ดังเช่นการเติมสร้อยคำให้เกิดขึ้นจากที่มีอยู่ในภาษา ทั้งนี้มีความประสงค์เพียงเพื่อให้เกิดเสียงสัมผัสเท่านั้น เขาลักษณะกลอนพาไป คือ

มะลอกทวอกของกว่าจะพาไป	พ่นำปำทำไมจะไหลแล
มะเลอเตอเปอเปื่อนเทียวเขื่อนเซ	จึงศรีสัทหมมะหละเมเลทา*
	คุณสุวรรณ
ผูกเขาะอานหานหนามะหละเตาะ	เข่มสลับปักเปาะกะแงงแกง*
.....	.....
	คุณสุวรรณ
.....	.....
พระจิ้งมีสิงหนาทประภาสพิ	สั่งหวกเสีนิมะลีทา*
	คุณสุวรรณ
.....	.....
แล้วมาแรงรัคจัตเจ้า	พร้อมพรั่งคังเกามะเลาบุ้ง
	คุณสุวรรณ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงล้อเลียนความผิดพลาดในเรื่องการใช้ภาษาเช่นกัน พระองค์ทรงล้อเลียนพระมเหศวรเดโถอีกต่อหนึ่ง เป็นทรงใช้สร้อยคำที่ผิดแปลกไปจากที่มีใช้กันโดยทั่วไปเช่นกันคือ

* สะกดตามต้นฉบับ

นี้มาเดี่ยวการเที่ยวกะเมียวเหมิน

ไม่สนุกเส็นกะเหมินหมิม

.....

.....

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงใช้ตำแหน่งที่ไม่ถูก

กฎเกณฑ์อีกด้วย เว้น

.....

.....

พระบิดาเสด็จจรมะฮอนซิม

ออกไปบรรมะฮิมหมิมซี*

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

.....

.....

ถูกอุบายอันย่นมะตนใจ

จนักกลัวถูกโกกินตับไต

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การล้อเลียนการใช้ภาษาในลักษณะกลอนพาไปของคุณสุวรรณีแบบ

หนึ่งคือการใช้คำที่ไม่มีความหมายตามพจนานุกรม ทั้งนี้เพียงเพื่อได้ลงสัมผัสได้ เว้น

บัคน

เสนารับสั่งมาลึงปี

มะลูกนุกูกูเข้ามะเลาตี

มะรันตังตังมีมะลิตา

เกดหกันงันแผ่มะแลกแจง

คัตขุคุดแข่งมาแลงดา

กะรับฮื่อสรรพเส็จมะเรจตา

สำเร็จตามบัญญัติมะลาเท

คุณสุวรรณี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงล้อเลียนการใช้คำ

ไม่มีความหมายตามพจนานุกรมอีกต่อหนึ่ง ดังเช่น

รถ่านราชคำเนินกะเป็นแปอ

โออกเขอ่าว ๆ มะกาวกม*

* สะกดตามถนัดนับ

ก็ค^๑อยาก^๑ใ^๑กร^๑ตำ^๑เน^๑ิน^๑กะ^๑เต^๑ิน^๑ตี^๑ม

กลั^๑บ^๑เท^๑ห^๑า^๑ก^๑า^๑ก^๑ย^๑ม^๑ะ^๑ล^๑้ม^๑ล^๑ือ

พ^๑ระ^๑บ^๑า^๑ท^๑ส^๑ม^๑เด^๑จ^๑พ^๑ระ^๑ม^๑ง^๑กุ^๑ฎ^๑เก^๑ลา^๑เจ^๑า^๑อ^๑ย^๑ู่^๑ห^๑ัว

ใ^๑น^๑เร^๑ื่^๑ง^๑มะ^๑เ^๑ล^๑เ^๑ด^๑ไ^๑ด^๑ ^๑คุณ^๑สุ^๑ว^๑ร^๑ร^๑ถ^๑ย^๑ัง^๑ล^๑ือ^๑เ^๑ล^๑ี^๑ย^๑น^๑เร^๑ื่^๑ง^๑การ^๑ใ^๑ศ^๑ำ^๑ฟ^๑ุ^๑ม^๑เพ^๑ื่อ^๑

ไ^๑ว^๑ด^๑ว^๑ย^๑ค^๑ือ

ละ^๑เ^๑ิง^๑จ^๑น^๑ส^๑น^๑ธ^๑ยา^๑ห^๑ั^๑ต^๑ง

ห^๑ั^๑ค^๑ับ^๑ล^๑ับ^๑ล^๑ง^๑ค^๑ิ^๑รี^๑ศ^๑์

.....

.....

คุณ^๑สุ^๑ว^๑ร^๑ร^๑ถ

ห^๑ะ^๑เว^๑ศ^๑ใ^๑ก^๑าย^๑ค^๑า^๑ย^๑ค^๑ัน^๑ร^๑ั^๑ญ^๑า^๑ว^๑น

ร^๑อน^๑ใ^๑จ^๑ใ^๑กร^๑ร^๑ว^๑ณ^๑ห^๑วน^๑ห^๑a *

.....

.....

คุณ^๑สุ^๑ว^๑ร^๑ร^๑ถ

คว^๑าม^๑ผ^๑ิต^๑พ^๑ลา^๑ด^๑ใ^๑น^๑เร^๑ื่^๑ง^๑การ^๑ใ^๑ศ^๑ำ^๑ก^๑า^๑อ^๑ี^๑ก^๑ปร^๑ะ^๑การ^๑หน^๑ึ^๑ง^๑ที่^๑ปร^๑าก^๑ฎ^๑ใ^๑

าร^๑ร^๑ณ^๑ก^๑ร^๑ร^๑ม^๑ไ^๑ด^๑แก^๑ "น^๑น^๑ง^๑ส^๑ื่อ^๑ช^๑นิ^๑ด^๑หน^๑ึ^๑ง^๑ช^๑ึง^๑เจ^๑า^๑น^๑าย^๑เร^๑ีย^๑ก^๑ัน^๑ว^๑า^๑อ^๑ข^๑าง^๑ ^๑ซ^๑ิม^๑ท^๑ร^๑า^๑บ^๑ ^๑ค^๑ือ^๑ผู้^๑แ^๑ต^๑ง^๑ไ^๑ม^๑ร^๑ู^๑
จ^๑ัก^๑ถ^๑อ^๑ข^๑ำ^๑ ^๑ไ^๑ม^๑ร^๑ู^๑ค^๑ั^๑อ^๑ก^๑ษ^๑ร^๑ ^๑ร^๑ู^๑น^๑แ^๑ก^๑ล^๑อ^๑น^๑ก^๑เ^๑ก^๑ัง^๑ไป^๑ ^๑ด^๑เ^๑ย^๑ม^๑ี^๑ค^๑น^๑พ^๑อ^๑ใ^๑ว^๑า^๑น^๑"^๑ ^๑พ^๑ระ^๑บ^๑า^๑ท^๑ส^๑ม^๑เด^๑จ^๑
พ^๑ระ^๑จุ^๑ล^๑จ^๑อม^๑เก^๑ลา^๑เจ^๑า^๑อ^๑ย^๑ู่^๑ห^๑ัว^๑ท^๑ร^๑ง^๑ ^๑เ^๑ห^๑น^๑ข^๑อบ^๑ก^๑พ^๑ร^๑ว^๑ง^๑ข^๑อง^๑น^๑ง^๑ส^๑ื่อ^๑ป^๑ระ^๑เก^๑ท^๑นี้^๑ ^๑จ^๑ึง^๑ท^๑ร^๑ง^๑พ^๑ระ^๑ร^๑า^๑ย^๑
น^๑ิ^๑พ^๑น^๑ธ^๑ก^๑ล^๑อ^๑น^๑ไ^๑ค^๑อ^๑ร^๑ี^๑ซ^๑ิม^๑ท^๑ร^๑า^๑บ^๑ย^๑น^๑ล^๑ือ^๑เ^๑ล^๑ี^๑ย^๑น^๑ ^๑เพ^๑อ^๑ใ^๑ท^๑เ^๑เ^๑น^๑ว^๑า^๑การ^๑ใ^๑ศ^๑ำ^๑ก^๑า^๑อ^๑ย^๑าง^๑ซ^๑ิม^๑ท^๑ร^๑า^๑บ^๑น^๑
เ^๑ห^๑า^๑ใ^๑จ^๑ย^๑าก^๑เ^๑ย^๑ิง^๑ใ^๑ด^๑ ^๑ก^๑ั^๑ง^๑น^๑น^๑ใ^๑น^๑ก^๑ล^๑อ^๑น^๑ไ^๑ค^๑อ^๑ร^๑ี^๑ซ^๑ิม^๑ท^๑ร^๑า^๑บ^๑ ^๑ข^๑อง^๑พ^๑ระ^๑อ^๑ง^๑ค^๑จ^๑ง^๑ท^๑ร^๑ง^๑ใ^๑ศ^๑ำ^๑ก^๑า^๑อ^๑ย^๑าง^๑
ซ^๑ิม^๑ท^๑ร^๑า^๑บ^๑ค^๑ล^๑อ^๑ค^๑ท^๑ง^๑เร^๑อ^๑ ^๑ค^๑ั^๑ง^๑ ^๑เช^๑น^๑ท^๑อน^๑หน^๑ึ^๑ง^๑มี^๑ว^๑า

ว^๑ัน^๑น^๑ึง^๑ค^๑ระ^๑ถ^๑ิน^๑ไ^๑ว^๑ไ^๑ม^๑ล^๑ึ^๑น^๑ลา^๑ด

ด^๑ว^๑ย^๑พ^๑ระ^๑ร^๑า^๑ย^๑ป^๑ระ^๑ง^๑อ^๑ง^๑ว^๑ิ^๑ส^๑ย^๑ม

ใ^๑ห^๑อ^๑ง^๑ส^๑่ว^๑ค^๑ตาม^๑อ^๑ย^๑าง^๑ค^๑ง^๑ค^๑า^๑ง^๑ก^๑ร^๑ม

ใ^๑น^๑พ^๑ระ^๑บ^๑ร^๑ม^๑ร^๑า^๑ย^๑ว^๑ัง^๑แ^๑ท^๑ห^๑ล^๑ัง^๑มา

พ^๑ระ^๑ว^๑ง^๑ท^๑อง^๑น^๑อง^๑เ^๑เธ^๑อ^๑เ^๑ย^๑อ^๑ย^๑ด

น^๑า^๑ม^๑ปร^๑าก^๑ค^๑ส^๑ัม^๑ป^๑ี^๑ล^๑ี^๑ด^๑อ^๑ย^๑ติ^๑ค^๑ว^๑า

ส^๑ำ^๑ม^๑ปะ^๑ส^๑ำ^๑ค^๑ส^๑ี^๑บ^๑่^๑ส^๑่ง^๑อ^๑ง^๑ต^๑อ^๑ง^๑ว^๑ิน^๑ย^๑า

ใ^๑น^๑เว^๑ล^๑า^๑ค^๑ำ^๑ส^๑เ^๑ร^๑ง^๑ส^๑เ^๑ค^๑จ^๑ว^๑ัง *

พ^๑ระ^๑บ^๑า^๑ท^๑ส^๑ม^๑เด^๑จ^๑พ^๑ระ^๑จุ^๑ล^๑จ^๑อม^๑เก^๑ลา^๑เจ^๑า^๑อ^๑ย^๑ู่^๑ห^๑ัว

* สะ^๑ก^๑ค^๑ตาม^๑ต^๑น^๑ฉ^๑บ^๑นี้

^๑1 ส^๑ม^๑เ^๑ค^๑ำ^๑พ^๑ระ^๑เจ^๑า^๑บ^๑ร^๑ม^๑ว^๑ง^๑ศ^๑เ^๑ธ^๑ ^๑ก^๑ร^๑ม^๑พ^๑ระ^๑ย^๑า^๑ค^๑ำ^๑ร^๑ง^๑ร^๑า^๑ช^๑า^๑น^๑ภ^๑า^๑พ^๑ "ค^๑ำ^๑น^๑ำ" ^๑ใ^๑น^๑
กลอนไคอริซิมทราบ ^๑ห^๑มา ^๑ค^๑ำ^๑น^๑ำ

ความผิดพลาดในเรื่องราวภาษาในวรรณกรรมบางฉบับของไคย นับว่าเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งที่ทำให้รหัสของวรรณกรรมด้อยไป กวีผู้แต่งวรรณกรรม ล้อเลียนมองเห็นขอบพระองค์เหล่านี้ จึงได้กล่าวถึงกวีวีธีในการล้อเลียน ซึ่งให้เห็นความไม่ สมบูรณ์ในรหัสแห่งวรรณกรรม และในเวลาเดียวกันก็เป็นการเตือนสติให้กวีอื่น ๆ ได้ ระวังที่จะไม่ให้เกิดความผิดพลาดในเรื่องของการใช้ภาษาต่อไปอีก

ข. เสนอความคิดด้วยการเสียดสี

กวีวิธีในการเสนอความคิดอีกแบบหนึ่งของกวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียน คือการเสียดสีซึ่งเป็นที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในโลกนิติจำแลง พระองค์ทรงใช้พระปรีชาสามารถในเชิงอักษรศาสตร์เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ โดยการใช้ทรงใช้วรรณกรรมเป็นสิ่งที่ขึ้นระขอบพระองค์ และโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้ เป็น ผู้นำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติ

ในโลกนิติจำแลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง เสียดสีบุคคลและสภาพสังคมอันเนื่องมาจากพระองค์ทรงเห็นว่าภาพล่องหนไปเป็นไปเช่นนั้น โดยไม่มีการท้วงติง หรือชี้แจงให้เห็นความไม่ตรงที่เกดขึ้น อาจจะเป็นชนวนให้เกิด ภัยอันตรายต่อประเทศชาติได้ ลักษณะการเสียดสีของพระองค์จะออกมาในลักษณะที่ชี้แนะ ให้ผู้อ่านเห็นความไม่ตรงมา พร้อมกันนั้นก็โน้มน้าวจิตใจให้เห็นคล้อยตามพระราชดำริของ พระองค์ ในอันที่จะรักษาอธิปไตยของชาติไทยไว้คือ

๑. เสียดสีนักหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทใน การการเมืองการปกครองของสังคม เป็นสื่อกลางในการเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชนต่อรัฐบาล จึงอาจกล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์อยู่ในฐานะที่เป็นตัวแทน ของสังคมและแกนกลางในการสร้างมติมหาชน และเสริมสร้างความเจริญในชาติ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะใน รัชสมัยรัชกาลเป็นสมัยที่หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากที่สุดยุคหนึ่ง¹ หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ใน

---

¹นางเยาว์ จิตตะปุตตะ "บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการเมือง การปกครองใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ใน การเมือง - การปกครองไทย สมัยใหม่ หน้า 173

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีเนื้อหาสาระน่าสนใจ มีการเสนอข่าวที่เขาลักษณะของข่าวแข็ง (hard news) กล่าวคือ เสนอข่าวทางข่าวราชการ ความเคลื่อนไหวทางการเมือง ข่าวต่างประเทศ บทความรู้ การวิจารณ์การเมือง ตลอดจนให้ความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีเพียงไม่กี่ฉบับซึ่งได้แก่

- 1.1 หนังสือพิมพ์ไทย
- 1.2 หนังสือพิมพ์กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์
- 1.3 หนังสือพิมพ์จีน โนสยามวารศัพท์
- 1.4 หนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง
- 1.5 หนังสือพิมพ์ยามาโต¹

หนังสือพิมพ์ที่สนับสนุน เป็นปากเป็นเสียงของรัฐบาลได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทย และหนังสือพิมพ์กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์ ส่วนที่แสดงท่าทีเป็นฝ่ายค้านได้แก่ หนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง และหนังสือพิมพ์ยามาโต ส่วนหนังสือพิมพ์จีน โนสยามวารศัพท์ ในช่วงระยะเวลาที่ไม่แสดงท่าทีและบทบาททางการเมืองให้เห็นชัด²

กิจการหนังสือพิมพ์ได้ขยายตัวมากขึ้นกว่าเดิมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเห็นความสำคัญและทรงให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์มากขึ้น ประกอบกับในระยะนั้นยังไม่มีพระราชบัญญัติการพิมพ์ ฉะนั้นนอกจากหนังสือพิมพ์จะใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวต่าง ๆ แล้ว ยังได้มีการดำเนินกิจการปฏิบัติงานของรัฐบาล ตลอดไปจนถึงโจมตีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระราชกรณียกิจต่าง ๆ เช่น การบริหารราชการ การปกครองในราชสำนักซึ่งพระองค์ทรงไว้อะบัพถัมภ์วิพากษ์วิจารณ์การใช้ฉายพระราชทรัพย์ว่าสิ้นเปลืองไปกับกิจการที่ไม่เป็นประโยชน์กับประเทศชาติ³ ถึงแม้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงให้เสรีภาพแก่

¹นางเยาว์ จิตตะปุตตะ "บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการเมือง การปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ใน การเมือง - การปกครองไทยสมัยใหม่ หน้า 138

²ดู หน้า 147

³ดู หน้า 152

หนังสือพิมพ์ในการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง และพระองค์เองก็ทรงเขียนโต้ตอบ
เรื่องการบริหารเมืองลงหนังสือพิมพ์อย่างไม่ถึงพระองค์ก็ตาม แต่คงจะมีนักหนังสือพิมพ์
บางฉบับที่โอ้อวด ยกตมข่มท่านว่ามีความรู้วิเศษกว่าคนทั้งหลาย จึงทรงเหน็บแนมไว้ใน
โลกนี้จึงว่าแลงว่า

พริกเผ็ดใครให้เผ็ด
หนามข้อมแหลมเองใคร
จันทนกุศณาใจน
เอคิเตอร์นี่ไปร

ฉันทิด
เขี้ยวให้
ใครรอบ
บตองใครสอน ฯ

ฐธรรมเนียมเทาผู้
เจนจัตตอรตภายใน
กล่าวแกสิ่งส่งสัย
คือเอคิเตอร์น

ทรงใคร
ลีกลน
เออะเออน
เพริตพริงพรหมินทร์ ฯ

กบนอยเนาหางน้ำ
อาตมอดนอาศ้อ
คือเอคิเตอร์น
อวดวารูหมคลำ

สมุทไทย
เพียบน้ำ
อวพิพิศ
เล็ดแต่ทุกสถาน ฯ

แมมีเนตรพางเพียง
มีวิชารูหลัก
ปัญญาขึงยศศักดิ์
รูเท่าใดไม่หน

พนจัก บูแฮ
เล็คลน
ภาหิว ภพนา
พ่ายแพเอคิเตอร์ ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากจะทรงเหน็บแนมบรรณาธิการว่าเป็นผู้ขาดรู้แล้ว ยังทรงกล่าว
เสียดสีนักหนังสือพิมพ์อีกว่าเป็นพวกของฝ่ายคนไม่ดี กล่าวคือถ้าหากผู้ทำวิบัติคาวะปกปิด

หรือต้องการจะกล่าวรายดูอน โห เขาหาหนังสือพิมพ์ช่วย ดังที่พระองค์ทรงเสียดสีไว้ว่า

ป่าพงพาลพดัดทราย
เสี้ยวพงไฟรพงพี
คนแค้นพงเสียดสี
สัวพงคนแค้นกำ

ราวี่
เถื่อนถำ
พิมพ์ช่วย ตะโกนแซ
แกะขอเงินตา ฯ

แสงรุ้งคอบด้วย
แสงทรพิชคอบกฤษณา
แสงเกียรติคอบบรรณา
แสงนาฏนารีไซร

หญิงจา
ทรพิชไห
ฉิกเหมาะ
หมั้นเข้าโรงหนัง ฯ

โทษทวนช้วนเพียง
ปองตึฉินนินทา
ตึยงไมพอดำ
ลงถว่าเขาเล่น

เมสคงจา
หวนเวณ
โอกาส
ณ หนาสื่อพิมพ์ ฯ

เมถิดคิดสืบหา
ทว่าไรคิดเทศกาล
เสียงเมยพิศรำคาญ
ทว่าวีตรีบคิดเขา

วันวาร
ขบเขา
หากอีก คมแซ
ผู้หองสื่อพิมพ์ ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในขณะที่พระองค์ทรงเสียดสี เหน็บแนมหนังสือพิมพ์อื่น ๆ เวลาเดียวกัน
พระองค์ทรงเขียนชมเชยหนังสือพิมพ์สุชาติ ซึ่งเป็นของพระองค์เองไว้ว่า

เทพาพันเทพเรื้อง
บเทพาพระอินทรองค์

ฤทธิรงค์
หนึ่งใด

หนังสือมากมวกลง
เขาคูสิตสมิตไชร

พิมพ์จ่าย
ชากเหล็กหา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. เสียดสีชาวจีน เนื่องจากในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนในครั้งไหลเข้ามาในเมืองไทยมากขึ้น และเข้ามาแย่งอาชีพของคนไทย เป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง อันเนื่องมาจากชาวจีนสามารถผูกขาดการค้าเป็นกิจการและประกอบธุรกิจไว้ได้ อีกทั้งชาวจีนยังเป็นที่ที่มีความรู้สึกชาตินิยม จึงเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายขึ้นเนื่อง ๆ ในเมืองไทย รัฐบาลจึงต้องเข้มงวดกวาดขันต่อชาวจีนมากกว่าเดิม¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นถึงภัยของชาวจีนที่มีต่อประเทศไทย จึงทรงคัดค้านและให้ชาวไทยเห็นตัว ด้วยการทรงพระราชนิพนธ์บทความเกี่ยวกับชาวจีนไว้ใน "เมืองไทยจงคืนเกิด" โดยทรงชักจูงให้ชาวไทยเห็นแก่ประโยชน์ของชาติตน และสำนึกในภัยของต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน บทความอีกเรื่องหนึ่งคือ "ชีวแห่งบูรพทิศ" ได้ทรงเปรียบเทียบจีนว่าเป็นชีวแห่งทวีปเอเชีย โดยยกไทยเอาผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว

การก่ความวุ่นวายต่าง ๆ ในประเทศไทยของชาวจีน ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่พอพระทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปี พ.ศ. 2454 - 2455 ได้เกิดมีการปฏิวัติกลางอำนาจในเมืองจีน สถาปนากการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐ หนังสือพิมพ์ในสยามวารได้โจมตีพาทมาก ได้ชักชวนชาวจีนในไทยให้สนับสนุนจีน เป็นการรวมกลุ่มแสดงความรู้สึกชาตินิยมของชาวจีน เหตุการณ์นี้ยิ่งทวีความไม่พอพระทัยต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดมาบรรดาชนชาวไทยทั่วไปซึ่งรับ จึงก่มีการตีพิมพ์วารสารโต้ตอบกันในหนังสือพิมพ์ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไว้พระนามแฝงว่า "วิฑูพาหุ" ได้ทรงตำหนิการ

¹ พวงร้อย กล่อมเอียง พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขต รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วิทยานิพนธ์ หนา บดสรุป

กระทำของอาวีน้อย่างรุนแรงในหนังสือพิมพ์ไทย และได้รับการไว้อาลัยจาก "บาทกุญชร"^{*} ที่เขียนลงในหนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์¹

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นภัยที่จะเกิดขึ้นกับประเทศไทยจากชาวจีน พระองค์จึงทรงใช้พระปรีชาสามารถทางอักษรศาสตร์ของพระองค์ทรงมหกวางต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้ชาวไทยเห็นภัยที่ชาวจีนก่อขึ้น เพื่อจะระมัดระวังและป้องกันภัยนั้น ส่วนในญวนหลวงพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทความ แต่ในโลกนิติจำแลง พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ให้แปลกออกไปจากเดิม คือทรงพระราชนิพนธ์เป็นร้อยกรอง เสียตี่ส่าวจีนไว้หลายอันด้วยกัน มีทั้งที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นชาตินิยมของชาวจีน ซึ่งถึงแม้ว่าอาศัยแผ่นดินไทยอยู่ ก็ไม่เคยมีจิตใจซื่อสัตย์ต่อประเทศไทย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จันทน์เอาเหือดแห้งนอน	กลืนธาร
ดอยหีบแล้วหอมหวาน	กลืนออย
ช่างเอาถึกเสียมสาร	ชกขาง งามนา
เจกอญสรามตงรอย	ชาติกอดงจีน ฯ
ทองเหลืองเปลืองรายหอม	เงินมี
ซัดเท่าซัดราถิ	เล่าไปร
เจกถึงจะทำดี	ถ่อเท่า ไดๆ
ก็มีจกไว้	จิตแท้ในไทย ฯ
พระสมุทรสุคลีกลน	คณนา
ถ้ายคิงทิ้งทอดมา	หยั่งไค

¹นางเยาว์ จิตตะปุคตะ "บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการเมือง การปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ใน การเมือง - การปกครองไทยสมัยใหม่ หน้า 163 - 165

* บาทกุญชร เป็นนามปากกาของนายเชียวฮวดเส็ง มักเขียนบทความทางการเมืองลงในหนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์

ข้าว่าจิตเจกหา
ยามชื้ออ้อจริงไซร

ไต่หยั่ง ไต่ฎา
กคแล้วเหลือโคง ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นขณมขาวจีนค้วความ
ไม่พอพระทัย ทรงกล่าวเปรียบเคือบในเห็นว่า การเข้ามาตงรกรากในไทยของขาวจีน
นั้นเป็นสิ่งที่ไมคังงามคังขื่อ

หงส์ทองเสหัสวงสุ
สีนราชเคือขง โดกลา
อัครอญูกกลางลา
กุลบุตรเวกจุงเพา

ผู้เภา
กลาตเตลา
หินชาติ
สิ้นขงาม ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระองค์ยังทรงเห็นขณมขาวจีนอีกว่าเป็นพวกที่ชื้อบไวทวาช เจือมีคณชาติ
ผลประโยชน์ค้อ

ขักแ่งแ่งเตาตี
หวาดสิ่งใจใจเผล
อูโคขั้บรกกล
เจกจะรองเสียงหลน

งาบอล
สิ่งขบ
หับเจก
โลกยเทเนวกหู ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระองค์ทรงเสียดสีขาวจีนว่าสามารถใช้ทรพิขสมบัตินั้นเป็นเครื่องมื่อในการ
แสวงหาสิ่งที่ตนต้องการได้ แมกระหังผู้ที่มีคักคิตระกูลสูงส่งก็สามารถขักจุงเข้ามาใน
วงศตระกูลอันโรตักคิขของขาวจีนใดค้วยทรพิขสมบัตินั้น ค้อ

เจกโคโรโคตรเจ้า
 แคว้นมีทัญมุล
 นางเจ้าประยูร
 เป็นลูกเขยองโต

พระภูธ
 มากโชร
 สูงมีศักดิ์
 ง่ายแต่สมดิว ๗

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.3 เสียดสีพวกนิยมจริงและเอาอย่างฝรั่ง ในช่วงระยะเวลาปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศต่าง ๆ ใน พ.ศ. 2451 มีการปฏิวัติ สถาปนาการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญในประเทศตุรกี พ.ศ. 2454 ได้มีการปฏิวัติในประเทศจีนและได้เปลี่ยนแปลงเป็นการปกครองแบบสาธารณรัฐในภายหลัง ชาวตราวเหล่านี้ได้มีการตีพิมพ์กันอย่างแพร่หลาย และประชาชนก็ให้ความสนใจมาก ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของต่างประเทศเหล่านี้ น่าที่จะเป็นชนวนให้คนไทยบางกลุ่มคิดจะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประเทศไทยบ้าง แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการรวมตัวเป็นขบวนการอย่างเปิดเผย จนกระทั่งในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2454 ก็ได้สับแผนก่อการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของกลุ่มนายทหารหนุ่ม ซึ่งเรียกกันว่า กบฏ ร.ศ. 130¹ กิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลดพระราชอำนาจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ลงมาอยู่ในกฎหมายเหนือในประเทศอังกฤษและญี่ปุ่น² เวตนากรรมณ์เพื่อให้มีรัฐสภา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเขาทรงทัยไขแนวความคิดและระบบการเมืองแบบระชาธิปไตย แต่ทรงมีกรมโหมเอียงไปในทางต่อต้านการนำเขามาใช้ในเมืองไทย และยังทรงถือฐานะระบบสาธารณรัฐเป็นใหญ่ยิ่งกว่า³ พระองค์จึง

¹ มีทนา เลวกล "การเมืองและการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ใน การเมือง - การปกครองไทยสมัยใหม่ หน้า 95 - 103

² แงมสุข นุมนนธ์ สันนคติ อ้างอิงมาจาก กวงจดหมายแสดุแห่งชาติ กรมกิลปกครองเอกสารรัชกาลที่ 6 พิมพ์เบคเคล็ด

³ ซ็อนันต์ สุ่มทวนิษ "การเมือง - การเปลี่ยนแปลงการเมืองไทย พ.ศ. 2411 - 2475" ใน การเมือง - การปกครองไทยสมัย หน้า 53

เรื่อง พระราชบัญญัติความประพฤติของราษฎร การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ ในบทละคร
เรื่อง "จรรยาอำมาตย์" ก็เป็นการชี้ถึงผลดีและเลวเสียของระบอบราชาธิปไตยและระบอบ *Monarchy*
และยังทรงแปลเรื่อง "ความกระจัดกระจายแห่งเมืองวิน" และ "การจลาจลในรัสเซีย" ซึ่งถวียนแล้วแต่เป็นการโน้มน้าวจิตใจชาวไทยให้ต่อต้านการปกครองตามแบบรัฐสภาและ
สาธารณรัฐ¹

ความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เกิดขึ้นในจิตใจของชาวไทยบาง
กลุ่มนี้ เนื่องมาจากอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงของต่างชาติ โดยเฉพาะประเทศ
ทางตะวันตก นับตั้งแต่เมืองไทยได้เปิดประตูรับวัฒนธรรมตะวันตกในสมัยของพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา คนไทยก็ได้เรียนรู้กว้างขวางขึ้น ทั้งจากการ
อ่านข่าวสารและวิหิตพลทางแนวคิดของนักหนังสือพิมพ์ เช่น ก.ศ.ร. กุหลาบ และ
เทียนวรรณ² ตลอดจนมีคนไทยบางคนมีโอกาสไปศึกษาต่างประเทศตะวันตก ความนิยม
ในระบอบของชาวตะวันตกจึงเป็นที่ชื่นชอบของคนไทยบางกลุ่ม ที่ต้องการจะเห็นเมืองไทย
เจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับประเทศทางตะวันตก ความคิดเช่นนี้ขัดแย้งกับพระราชประสงค์
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเห็นว่าเมืองไทยยังไม่พร้อม
ที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง³ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช³ ดังนั้นเมื่อใดที่
พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ทรงโน้มน้าวจิตใจชาวไทยให้เห็นความไม่เหมาะสมของการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยวิธีต่างๆ กัน ยิ่งต่างแห่งพระองค์ทรงใช้วิธีการ
แบบแนบมพวกหัวเมืองที่มีความคิดเห็นคล้อยตามพร้อมไว้มากมายในโลกนี้จึงจำแลงคือ

เนื้อป้องน้ำหยาบ	ป้องทอง
ลิงบป้องรัคนปวง	ลูกไม้
หมูป้องอสุจีของ	หอมหวาน ป้องเลย
คนครีบ้านนอกไซร	ทอนรูป้องเนย ฯ

¹ มีทั้งา เกษกมล การเมืองและการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ใน การเมือง - การปกครองไทยสมัยใหม่ หน้า 106

² แดมสุข บูณนท พิณคดี๑ หน้า 47 - 48

³ ค. หน้า 63

กายเกิดหยาดิรัย
สศียาไคหา
นอกจากคบหรั้งจา
ท่าทาแถมโกไว

ฉิศยา หายแฮ
ฉิศไต
ยังช้า หน้อยเฮย
หลวงญุโมตเวลา ฯ

รูปสู่วัวต้วแดงโก
ใจชลาตพุดอาจอง
น้ำพรองกละออมทง
เรียนญุโรปนิตแล้ว

เกล้าทรง
อวดเกล้า
กระฉอก ฉานนา
อวดรู้ใครเทียม ฯ

แมมีความรูตั้ง
หากบมีทนชู
ฉนจงหย่นอองครุ
ถึงจะเขลาพอเ็น

สัพัญญ
พอนชน
ญุโรปน ไฉนา
เพราะอองอวดครุ ฯ

วิวาเป็นเพื่อนเลี้ยง
บฯจะมีเพียงนิต
ฉนตั้งทาพุดตัก
อาจจะหลอกเขาไค

ชีวิต
หนึ่งไซร
สัพทสร้ง ไฉแล
ดอกเนวเกลดเฮย ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การเสียดสีที่ปรากฏในโลกนี้กับแฉะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเสอนนโยบายให้แก่ประชาชน ไมอันที่จะช่วยกันนำประเทศชาติให้รอดปลอดภัยจากภวณัทรายที่รุมล้อมอยู่ในขณะนั้น

การเสนอภาพพจน์ (figures of speech)

การสร้างภาพพจน์ หมายถึงการสร้างมโนภาพใหม่เกิดขึ้นในความคิด กวามรู้สึกของผู้อ่านด้วยถ้อยคำ สำนวนในรูปแบบต่าง ๆ มีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้ผู้อ่านนึกภาพภาพลักษณ์และพฤติกรรมของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น การเสนอภาพพจน์ที่ควรมักใช้ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนคือ

1. เสนอภาพพจน์ด้วยวิธีอุปมาอุปไมย (simile) คือการเปรียบเทียบ

โดยใช้ของสองสิ่งหรือการกระทำสองอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบกัน¹ ถือเป็น การนำผู้อ่านไปรู้จักในสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน โดยการเชื่อมโยงความคิดด้วยสิ่งที่ผู้อ่านรู้จัก ก็มักจะใช้วิธีอุปมาอุปไมยบรรยายลักษณะรูปร่าง ตลอดจนอาชีพกิจการของตัวละคร เพื่อให้อ่านวาทมโนภาพได้เด่นชัด ดังเช่นในเรื่องเองตั้งดาว ทลกลโวหาร โดยบรรยายโฉมของนางสังข์ชอุคด้วยการอุปมาอุปไมยดังนี้

.....	.....
โอรุสแต่ยะบะบาง อย่างกามปรีช	พระนาคีเขี้ยว ้องเหมือนทองลึง
หงกายกรอวน โอนถึง โคนกลม	ดูกะต่ายบสนประ เสริม เล็กรูปร่าง
หง ิว เนื่อนนง อย่างทองลึง	ซากฉิ่งแฉกกลกของศอกโย
	ทลกลโวหาร

ในเรื่องเองตั้งดาวอีกเช่นเดียวกัน ก็ได้ใช้การอุปมาอุปไมยบรรยายให้ผู้อ่านมองเห็นความวิเศษที่นำมานำในรูปร่างของพระเองตั้งดาวและพระอ้าตั้ง โส้งไว้ว่า

ศิวตรง โดมประ โลมเหลือ	คล้ายคล้ายเสื่อถินปลาหนารูजू
.....	.....
จะแลไหนแก้วโลประ เสริมสม	แฉ่นผสมพิกลเหมือนชนหมา
.....	.....
	ทลกลโวหาร

¹Harry Shaw. Dictionary of Literary Terms. p.344.

รูปร่างของแม่ตำในเมืองของท่ามกั๊ง โยนโกก ในเรื่อง เองถึงชาววกีเปรียบ
เทียบไว้ว่า

ทูลนางหนึ่งเล่าจากอัน

ลูกนางส่งจุนจู เหมื่อนบุ๋

.....

.....

เที่ยวทำเป็นเดินดูเรือ เวลา

ความยาวความกว้างใน

นวลละวองวาร์พักตรลักษณ์

เมื่อนตุ๊กตาที่เขาเห็นเสียดกลาง

ตกลงไหวหาร

ในเรื่องระเด่นลิ้นเต้ พระมหามนตรี (ทรัพย์สิน) ก็ใช้วิธีเส่นภาพพจน์ด้วย
การอุปมาอุปไมยเป็นเดียวกัน ดังเช่นรูปร่างของนางพระและที่วิรูปมาอุปไมยไว้ว่า

สูงระหงทรงเพรียวเรียวรูศ

งามละม้ายคล้ายญูละหลาป่า

พิงแกว้ตลอดเทาขาวเตตา

ส่องแกมกัลยาตั้งลูกถอ

คิ้วก่งเหมื่อนกงเขาดีดฝาย

จุมุกละม้ายคล้ายเราขอ

บุกลรงตรงพักตรหักง

ลำคอโตตันสันกลม

ส่องเงาขอยตุงตั้งตุงตะเตียว

โตนเขี้ยวเงารายเหมื่อนขวยขม

.....

.....

พระมหามนตรี (ทรัพย์สิน)

พระมหามนตรีใช้วิธีอุปมาอุปไมยการแต่งตัวของระเด่นลิ้นเต้ ให้อ่านเกิด
ภาพพจน์อย่างมีดีเจนนคือ

.....

.....

ทรงสูงนธปนละคล้ายคินส่องทอง

โหลมส่องแกมคางอมางแนวคราว

พระมหามนตรี (ทรัพย์สิน)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถว้อเขียนลักษณะของพระยา
สุจริตอำรงค์ ด้วยการอุปมาอุปไมยเป็นเดียวกัน โดยมีพระราชประสงค์ที่จะให้เขมชนันว่า

.....
เพราะผู้หนึ่ง โดยมากกะจากวาม
เจ้าต่าง ๆ กรักปากกะจากเก

.....
หลงเป็นรูปโสภาสะเภท
ย่นเป็นหมู่ทะมูเทและหอยยาน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้การอุปมาอุปไมยบรรยาย
รูปร่างของเหล่านางฟ้าใหญ่อันเกิดขึ้นในทางโน้นในทางนี้เกล็ดติด

เมื่อนั้น

ฝ่ายฝูงนางฟ้าเบาเหมือนผี

.....

.....

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากที่จะใช้การอุปมาอุปไมยเสนองภาพพจน์ในด้านรูปร่างของตัวละครแล้ว
ยังใช้บรรยายวาทะปรีชาของตัวละครด้วย ดังเช่น ตลกโหวตารูปมาอุปไมยวาทะปรีชา
ของพระองค์เจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีฯ เสด็จออกเสนาหามไปเสด็จหาอุดมโภจรโหวต

ยกพระองค์ลงในส่างแรก
พระเศียรไหลไขว่กันเห็นมา
คิดคิดมานาอดสูเหมือนหมู่วัด

ไว้ถ่านแบกขีร์ัดแล้วมัตตา
เวาบาหาญคิดเขาติดตาม
ที่แจ่มมืดเอามาจากหน้าถ่าน

.....

.....

ตลกโหวต

เมื่อครั้งที่พระองค์เจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีฯ เสด็จไปพบวิทยากร ตลกโหวต
เปรียบเทียบรูปร่างและวาทะปรีชาของวิทยากรโหวต

พอเหลื่อมเห็นวิทยากรในปรัก
ยี่เปือกถั่วหัวตาเหมือนหมาจู้

คำห้วงเงอหน้าเหมือนท่าหมู
พระโจอมเหวอินทร์ก็กึ่ง

ตลกโหวต

ตลกโหวดเปรียบเทียบเสียงหัวเราะของพระองค์ทั้งหัว พระอ้าวตั้งโง่ง
และวิทยากรไฉ่วาเหมือนเสียงหมาหอนคือ

แล้วสามองคตฺรพระสรวลกันมวนแต่ เสียงแหแหงอหายคล้ายหมาหอน
.....

ตลกโหวด

ในเรื่องวงศ์เทวราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้การ
อุปมาอุปไมยแบบนิราศ ในตอนที่พระวงศ์เทวราชคร่ำครวญถึงนางบุษบงว่า

เค็รทางมากลางห้องทู่
ระกำใจไม่ประสบกัลยา
เห็นกาสรนอนในหนองน้ำ
ฝูงนกเอี้ยงบินขยับจับลงไป
เห็นฝูงกาจิกกันสนั่นกอง
นกกระจาบคาบหญ้าบินพามา
วาญพิศใต้ใบพฤกษาปลิว
นกแก้วจับเคียงกันบนกิ่งไม้
เสียงสุนัขเห่าจาทำจะกั๊ด
ไฟฟ้าไหมมารอนระงม

พระมองมุ่งหามิตรกนิษฐา
คิดถึงแก้วแววตาขึงอาไลย
เหมือนเมือตองจำเจียนตักไชย
เหมือนพี่แยงอรไทยจากอสุรา
เหมือนพี่ตองสงครามกับยักษา
เหมือนพี่ยมมหาศรไชย
เหมือนน้องขันบาตุนแก้วลอยมาไกล
เหมือนพี่ไต่รวมเรียงเคียงบรรทม
เหมือนเมือสังข์ขั้ตมาขู่ข่ม
เหมือนพี่จากทรมขมเพราะกลัวไฟ*
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียดสี เหน็บแนม บุคคล สภาพ
สังคม ด้วยการอุปมาอุปไมย เพื่อโนมนาวจิตใจผู้อ่านให้เห็นคล้อยตามพระองค์ทั้ง เช่น

ผลเคือเมือสุกไซร
ภายนอกแดงดูฉนั้น

มีพรรค
ชาคบาย

*สะกดตามต้นฉบับ

นางเอกภาพอนตรอนัน
แท้ที่จริงเป็นหมาย

สวยสุด
ลูกตงแปดกน ฯ

อย่างชาวชนเรียบรอย
กินสัตว์เสปปลา
แดงเช่นยุวนารี
มีไยนางสาวแท้

คูดี
ซีฟแล
ผมโป่ง
เสทตองฉีดยา ฯ

ไมค้อมมีลูกนอม
คือสัตว์บุรุษสอนความ
แต่หากจักว่าตาม
ใครอนนวมนั้นแล

นายงาม
ง่ายแท้
สมัยใหม่
เรียกผู้ ป.จ. ฯ

นาคีมีพิชเพียง
เลียบท่าเคโซ
เปรียบคือเครื่องสติมโรล
เดินเงืองแคว้อา

สุริโย
แซมซา
เลอรบค ถนนแฮ
หนักแทหันมลาย ฯ

2. เสนอภาพพจน์ด้วยวิธีพรรณนา ก็วิจะพรรณนาอย่างชัดเจนในสิ่งที่ต้องการ
จะให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ กันคือ

2.1 พรรณนาอย่างตรงไปตรงมา ก็วิจะใช้สำนวนโวหารอย่างตรงไป
ตรงมา พรรณนาลักษณะในสิ่งต่าง ๆ โดยที่จะทำให้อ่านเข้าใจได้ทันที ดังเช่น
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพรรณนาทำร้ายรำของเหล่าเทพบุตรและ
นางฟ้าไว้ว่า

เมื่อนน
อีกทงเทพบุตรสุดอัปรี
นางฟ้าเหยียบบาเทพบุตร

ฝ่ายฝูงนางฟ้าหน้าเหมือนผี
จับระบำทำที่คูสิ้นเมือง
ฉวยฉุกฉุยครกกันตามเรื่อง

ค่างทำแบายคายชายชำเลื่อง
แล้วตีวงเวียนเหียนหัน
เทพบุตรสภปรกขกกันมา

ยักเขื่องหลอนหลอกกลอกหน้าตา
พัลวันไลจับไม้เป็นท่า
เลี้ยงไลไขว่คว้าพัลวัน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเเองตั้งหาวตอนที่พระเเองตั้งหาวชมเมืองของท้าวถึงโยนโลก กวี
พรรณนาไว้ว่า

แถวถนนหนทางข้างโรงสี
เจ้าชายฝักมอระเห็ดทั้งเห็ดโคน

ล้วนสตรีนุ่งผ้าขาดคูผาดไผน
ที่ดอกโกรนร่วงรูปจนหุบโรย
ตกลงโหวหาร

2.2 พรรณนาให้เห็นนาฏการ กวีจะใช้การพรรณนาในลักษณะนี้ก็ต่อเมื่อ
ต้องการจะให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพไปตามบทบาทของตัวละคร ดังเช่นที่กฤษสุวรรณา
การต่อสูระหว่างพระมะเหลเถไถกับยักษ์ไว้ว่า

กลากายหมายมันมะลันจ้อง
สุรากอยดอยท่ามะลารี่
ประชิดชิงอาวุธยุทธนา
ตลบป้องกลองแคว่มะแลวไท

มะเหลจับรับรองสะรองก็
มะเหลรุกกลุกกลี่ประชีไซ
ยักษ์ทงทรงคทาตะลาไป
มะลวงที่หนีโลมะไลทอง
คุณสุวรรณา

ในเรื่องระเด่นลันได ตอนที่ท้าวประคู้โกรธนางประแตะที่ไปแอบรักใคร่
กับระเด่นลันได จึงเกิดการทุบตีกันขึ้นคือ

ว่าพลางทางท้าวไคพราโต
ผลึกประศูตรวิไฟเขาไปพลัน
ผลึกไปผลึกมาอยู่เป็นกรู
กระหีบฟากโครมครามความแค้นใจ

ดูดำตาโตท่ากำปั้น
นางประแตะยืนยั่นลั่นกลอนไว
จะเขาไปในประคู้หงใจ
อีกกระทึกหัวไปในพารา
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน กวีจะเสนอภาพพจน์ให้ออกมา
ในลักษณะของความน่าขันหรือผิดปกติไปจากสามัญ ทั้งนี้เพื่อต้องการที่จะสร้างอารมณ์ขัน
ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่าน

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน

1. สำรัดคะ

เนื่องมาจากวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนมีจุดกำเนิดมาจากความ
เบื่อหน่ายในความซ้ำซากจำเจของวรรณกรรมเก่า ๆ สำรัดคะของวรรณกรรมประเภทนี้
จึงมีลักษณะแตกต่างไปจากวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ดังนี้

1.1 สำรัดคะของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนจะตรงข้ามกับ
วรรณกรรมแบบฉบับ

สำรัดคะของวรรณกรรมแบบฉบับนั้นจะดำเนินไปในลักษณะเดียวกันตลอด
กล่าวคือเป็นเรื่องประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ตัวละครมักจะเป็นกษัตริย์เสียเกือบทั้งสิ้น
ดังนั้นตลอดทั้งเรื่องจึงเป็นการบรรยายถึงแต่สิ่งที่สูงส่ง สง่างาม ตลอดจนความยิ่งใหญ่
โอฬารในสิ่งต่าง ๆ กวีผู้แต่งวรรณกรรมโคลงเลียนจึงทำให้วรรณกรรมของเขามีลักษณะ
ตรงข้ามกับสิ่งเหล่านี้เสียเลยทีเดียวคือ

1.1.1 เรื่องสูงส่งในวรรณกรรมแบบฉบับกลับทำให้เป็นเรื่องต่ำต้อย
ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียน

เนื้อหาของวรรณกรรมไทยแต่เดิมมา ส่วนมากจะเป็นเรื่องราว
ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ดังนั้นตัวเอกของเรื่องจึงหนีไม่พ้นกษัตริย์หรือวงศ์วานกษัตริย์
ดังเช่นในเรื่องอิเหนา ตัวเอกของเรื่องเป็นโอรสกษัตริย์วงศ์เทวาอันสูงส่ง ทุกครั้งที่
กล่าวถึงอิเหนาจึงเป็นการยกย่อง เทิดทูนเหนือบุคคลอื่น ดังเช่นเมื่ออิเหนาจะประสูติ
ก็มีเหตุอัศจรรย์ที่แสดงถึงว่าผู้ที่จะมา เกิดนั้นมีบุญบารมียิ่งใหญ่ คือ

.....
เมื่อจวนจะถวนกำหนัดคน

.....
ใหม่บังเกิดอัศจรรย์จลาจล

พสุธาสะเทือนเลื่อนลั่น
มีตมิตปิตแสงพระสุริย
แลบพรายเป็นสายอินทรธนู
ไหม้ไหลลุมระทมไป
เปรี๊ยะเปรี๊ยะเสียงฟ้าฟาดสาย
เย็นทั่วผู้งราษฎรประชา

.....

ย
ทงระตุมฤทธทุกประเทศ
ต่างองคทรงคิคือจักรย

.....

ต่างรูปประจักษ์แจจเหตุ
เป็นโอรสท้าวฤาเป็น

เป็นวันตลบทงเวหน
ฟ้าลั่น้องอลนภาลัย
สีกกรูก่เกิดพายุใหญ่
แลวฝนหาใหญ่ตกลงมา
แต่มีไคอันตรรายจักฟ้า
ทงเจตทิวาราตรี

.....

กรนเห็นเหตุวิปริตคิดฝัน
โหล่งสยไหวหวนนหฤทัย

.....

ผู้มีเดชลงมาจากสวรรค์
จะประสูติจากครรภ์พระชนนี
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลง ฉันท์ กวีจึงได้เปลี่ยนฐานะ
สูงส่งที่แล้วมาให้มีฐานะต่ำต้อยที่สุดในความรู้สึกของคนในสังคม ดังเช่นในเรื่อง
ระเด่นลันไดซึ่งเชื่อกันว่าพระมหามนตรี (ทรัพย์) แต่งคือเรื่องอิเหนา ใดกำหนดให้
ตัวเอกของเรื่องเป็นขอทานคือ

มาจะกล่าววทไป

ถึงระเด่นลันไดอนาถา

.....

.....

เที่ยวลี้ซ้อขอชาวสารทุกบ้านบ่อง

เป็นเสมีียงเลี้ยงทองของถวาย

พระมหามนตรี (ทรัพย์)

1.1.2 ความยิ่งใหญ่โอฟารในวรรณกรรมแบบฉบับกลับมาเป็น
ความชำรุดทรุดโทรมในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลง ฉันท์

ในวรรณกรรมทั่ว ๆ ไป กวีจะบรรยายถึงปราสาทราชวังหรือ

สภาพของบ้านเมืองไวยิ่งใหญ่ แสดงถึงความรุ่งเรือง ดังเช่นในเรื่องรามเกียรติ์
ตอนที่บรรยายถึงกรุงลงกาที่ท้าวสหัสทัพรหมสร้างขึ้นมา

อันคูเขื่อนปราการล้อมรอบ

หอรบช่วงปิ่นใบเสมา

แถวถนนหนทางราบรื่น

มีกำแพงแก้วกั้นชั้นใน

อันมหาปราสาททรงสามองค์

หายอดพรหมพักตร์ใบระกา

นาคเอี้ยวคอบเก็จกระจ่างราย

ซ้อหอยซ้อตง เป็นหลังลด

จัตุรมุขสิงหาสน์อาสน์โถง

พระลานเรือนแก้วพรายพรหม

เป็นต้นขอบม่นกนแนหนา

ทวาราร่อมค้ายรายไป

ทีลาพนแลเลื่อมค้ำน้ำไหล

อำไพควมมีจินดา

สูงระหงงำเงอมพระเวหา

เหมแก้วรจนาช้อยชด

บัญชรแก้วแพรวพรายอลงกต

นาคสะตุงฟุ้งพุดหน้าบัน

ทองพระโรงหน้าหลังฉาญฉัน

ค้ำวิมานสุวรรณในเมืองฟ้า

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ส่วนปราสาทของท้าวอุดมโคตรในเรื่องเองตั้งหาว่า กลับมีสภาพเก่าแก่
และทรุดโทรมเป็นอันมากคือ

.....

นามเจ้าเมืองเรืองเดชพิเศษสม

ธอมือตรีฤทธาดังพาลี

อันกรุงไกรใหญ่ลึบยี่สิบศอก

แคลวนแลวเรือวหนามงามนัยนตา

ปรางคปราสาทไซไซโยโยโย

ฝาผนังไมคูนจุนประจำ

.....

ชื่ออุดมโคตรโรจเรืองศรี

ครองบุรีโอโถงเหมือนโรงนา

กำแพงคอกป้อมคูดูสง่า

ทวารารอยไฟชีไตดำ

พระพายโบกเพียงยอดจะถอดคว่ำ

ท้าวเธอทำนาสนุกสุขสำราญ

ตลกโหวน

ในเรื่องระเด่นลันได พระมหามนตรี (ทรัพย์) ก็บรรยายถึง
ปราสาทของระเด่นลันไดโคตรโคทมไม่แพ้ปราสาทของท้าวอุตมโคตรเช่นกันคือ

อยู่ปราสาทเสาคอคยอคตวน
มีทหารหอนเห่าเฝ้าโมงยาม

กำแพงแก้วแลวสวนควยเรือหนาม
คอยปราบปรามประจามิตรที่คิดร้าย
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

1.1.3 ความสง่างามในวรรณกรรมแบบฉบับกลับกลายเป็นความ
น่าขัน

ก. พาหนะทรงของตัวละครในวรรณกรรมทั่วไปจะมีลักษณะ
สง่างาม ดังเช่นรถทรงของอินทรีชิตเมื่อออกศึกครั้งแรก กวีได้บรรยายไว้อย่างงามสง่า
สมกับเป็นพาหนะของจอมทัพคือ

รถเอยราชรถทรง
เปลาคุ่มห่มสุวรรณหั้นเวียน
เทียมไกรสรราชผาดผยอง
บุษบกบัลลังก์แก้วแพรพราว
เสียงกงก้องก็กพิลิกลั่น
เทพบุตรหันมาทวารมิต
พระยาครุฑชุกตนาคนในนภางค
ไม้ไผ่แหลกลงเป็นผดคี

สำหรับองค์ไอรสทศเกียรติ
แก้ววิเชียรประดับวิบวา
คังจะล่องลอยกว้างกลางหา
กว้างขาราวรถพระอาทิตย์
สะเทือนถึงสวรรค์ชั้นดุสิต
ระวิงตัวกลัวฤทธิ์อสูรี
ผวาวางนาคินทรบินหนี
ยักยี้เย็บยู่ยู่หลกไป
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลง ฉันท์ กวีจะบรรยายลักษณะ
พาหนะทรงของตัวละครให้ดูน่าขันไปเสีย ดังเช่นในเรื่องวงศ์เทวราชก็มีกล่าวถึงพาหนะ
ทรงของพระวงศ์เทวราชเช่นกัน ซึ่งแทนที่จะเป็นพาหนะที่มีลักษณะสง่างามดังเช่นของ
อินทรีชิต กลับกลายเป็นล้อที่มีลักษณะน่าขันคือ

นกก. เอยนกก. หนึ่ง
 สูงล่องตอก เกษสมทรง
 หางปีก เป็นสีนวม
 ขนคำหอม แหรมแซมกระบาน

ชื่อ อีมีว คอคง เข็กระหง
 ตั้งพานะหงสอง กรพรมาน
 ด้ร่อยต่อขนยาว ขาวสอาน
 ร่องตุงตุง ทยานคอพอง
 พระบาทสมเด็จ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ใน เรื่อง เองตั้งหวา ตอนที่ท้าวอุดมโคตรรับสั่งให้ทหารพาพระ
 เองตั้งหวา และพระอาวตึง โย่งเข้าเฝ้า พวกเสนาท้าวเอกานทามพระองค์ เข้าไปแทนที่จะ
 ไซวอ

ยกพระองคตรงใส่ในสำแหกร
 พระเกียรติไรไลไซวกันหันเหมา

ไม้กานแบกบิบริดแลวมัดขา
 เอาบาทาผูกซิดเข้าติดคาน
 ตลกโหวหาร

ข. ตัวละครเอกในวรรณกรรมทั่ว ๆ ไปก็มักจะใช้ภาษาที่แสดงถึงความ
 สว่างามภาคภูมิเมื่อกล่าวถึง ดังเช่น

เมอนน

ระเด่นมนตรีสูงส่ง

เมอนน

ระเด่นมนตรีมีศักดิ์

เมอนน

ระเด่นมนตรีเรื่องพีรี

เมอนน

บุษบาเยาวยอคพิสมัย

พระบาทสมเด็จ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เมอนน

พระลักษมณ์ทรงศักดิ์ศรีที่มี

เมอนน

นางสีดาเยาวยอคเนหา

พระบาทสมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน กวีจะใช้ภาษาตรงข้าม
กับวรรณกรรมแบบฉบับ โดยที่ให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันในลักษณะของตัวละครนั้น ดังเช่น

เมื่อนน

เทวราชรัถมีไม่มีใครใส่

เมื่อนน

เทวราชบริพรัถมี

เมื่อนน

เทวราชขีเมเขารัถมี

เมื่อนน

เทวราชมิวเมารัถมี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเรื่อง *เรื่องแต่งตั้งหัว* กวีกล่าวถึงพระ *เรื่องแต่งตั้งหัว* และพระ *อ่าวตั้งไซ่ง*

ว่า

ฝ่ายพี่น้องสองไขวโรภาส

.....

ฝ่ายโฉมขององค์เองไม่อาหาญ

.....

ฝ่ายนราชามะเร็งเองตั้งหัว

.....

ฝ่ายพี่น้องสององค์เขี้ยววงศ์เปรต

.....

ตลกโหวหาร

ในเรื่อง *ระเด่นลันได* พระมหามนตรี (ทรัพย์) ใช้ภาษากล่าวถึง
ตัวละครในลักษณะที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันในรูปร่างคือ

เมื่อนน

นางประแตะหูกวางดวงสมร

พระมหามนตรี (ทรัพย์)

1.1.4 ความสวยงามในวรรณกรรมแบบฉบับกลับกลายเป็นความ

น่าเกลียด นิดปกติ

ก. ในวรรณกรรมทั่ว ๆ ไป กวีจะบรรยายรูปร่างของตัวเอกในเรื่องไว้อย่างงดงามหาที่ติมิได้ ดังเช่นความงามของนางบุษบาซึ่งอิเหนาถึงกับลืมนพระองค์ ชับเพลงชมโฉมนางว่า

พิศตรนองละอองนวลปลั่งเปล่ง
อรชรออนแอนหงอนทรี
งามจริงพริ้งพรอมหงส์รพางค์
พิศพลางปฏิพัทธ์กำหนดใน

ดั่งดวงจันทร์วันเพ็ญประไพศรี
ดั่งกินรีลงสรงคงกาลย์
ไม้ขัดขวางเสี้ยที่ตรงไหน
จะใคร่ไปโอบอุ้มองค์มา
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในวรรณกรรมร่ายกรองประเภทล้อเลียน กวีจะบรรยายให้มีลักษณะตรงข้าม ใหลกลายเป็นคนน่าเกลียด หรือมีรูปร่างผิดปกติไป ดังเช่นรูปร่างของนางกระจองป่อง ธิดาเจ้าเมืองกุคกุที่กวีบรรยายไว้ว่า

พระมีบุตรสุดสง่ากัลยาหิณ
ละม้ายเคาจากกรุงพุงชี่เรื้อน
ยอดขยับันหมั้นลนจะพินหา
สองเต้าโตโตด้นักพิศปีไทรง

วิไลยิ่งยอดสตรีไม่มีเหมือน
เป็นตนเรื้อนว่าขางการสานกระโปรง
กลิ่นกายหอมไม่หายคลายตะไชง
ขม่งโง้งงอเงาเหมือนเขาควาย
กลกโหวหาร

ในเรื่องระเด่นคันไค พระมหามนตรี (ทรัพย์) ได้บรรยายรูปร่างนางประแตะไว้อย่าง

สูงระหงตรงเพ็ริ้ว เร็วรูป
พิศแต่หัวตลอดเทาขาวแต่ตา
คิ้วกึ่งเหมือนหง เขาคืดฝ้าย
หูกลางดวงนัยกรหิ้งอ
สองเต้าหอขุดงคั่งดุงตะเถียว
.....

งามละม้ายคล้ายอูฐกะหลาป่า
สองแกมกัลยาตั้งลูกขอย
จุมุกละม้ายคล้ายพราขอ
ลำคอโตคั้นสันกลม
โคนเี่ยวแหงรวบเหมือนบวมต้ม
.....
พระมหามนตรี (ทรัพย์)

ทางด้านตัวละครฝ่ายชาย กวีก็บรรยายให้มีลักษณะน่าเกลียด
ผิดปกติเช่นเดียวกัน ดังเช่นรูปร่างของพระเองคิงหวา

พิศวงทรง โจมประ โลมเหลือ
เธอทรงใส่หมวกกะลามะลายู
จะแลไหนกวีโลประเสริฐสม
พันก่หลอคอยาวราวสั้ว

กลายคล้ายเสือกินปลาหน้าจันจู
หน้ากหูทู่กางสำอังกา
แต่ชนมเมกพิกลเหมือนชนหมา
ทงลูกตาเหลือกทะเลนดูเป็นมัน
ตลกโหวหาร

ข. การแต่งกายของตัวละครในวรรณกรรมทั่ว ๆ ไป กวีจะบรรยายไว้อย่างสวยงาม วิจิตรบรรจง ดังเช่นการทรงเครื่องของพระราม กวีบรรยายไว้ว่า

สอดใส่สนับเพลาเพราะพราย
ชายไหวไกวกวัดสะบัดทรง
ทับทรวงสร้อยสังวาลบานพับ
ธำมรงค์ เรืองรองทองนพคุณ

ภูษาลายเขียนทองก่องก่ง
ฉลององคางมงอนอนละมุน
คาคบั้นเหนงพลอยประดับขยับนูน
ทองกรุกคั่นคูนชมพูนุท
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน กวีจะบรรยายการแต่งกายของตัวละครให้ผิดปกติไปจนแลดูน่าเกลียด ดังเช่นการแต่งกายของนางกะจ๋องป่อง เมอจะ เขาพิธ้อภิเษกสมรส

ข้างฝ่ายองค์พงแสมหีแยกับกับ
ทรงกรอบหนางามเพราะเหมือนเจ้าพราหมณ์
ใส่ตุ้มหูคอกมะเขือเหลือสะอาด
งามละมุนอ่อนละม่อมเห็นหอมคาว
สวมกำไลตั้งเมหลอลนขอศอก
แลวทรงรักกลางอบครอบกบาล

แต่งงามสรรพกะจ๋องป่องทองเป็นหนาม
ที่ส่องงามกนขอยอดคิดพลอยพราว
คู่มุคผาคพุดทะเลรุ้งรุ้งสาว
เอาปูนขาวมาฝัดหน้าหาหะนาน
หูหัดคอกอุตพิศฤทธิหอมหวาน
งามสคราญตลุปคูปเหมือนจับแจง
ตลกโหวหาร

ในคานตัวละครฝ่ายชาย ดังเช่นพระเอ็งคังหาวและพระอ่าวคังโฮ่ง
กวีบรรยายไว้ว่า

มาแต่งองค์ทรงเครื่องเรื่องอร่าม	นุ่งเชียวครามงามเกินประเชิญหน้า
พระน่องนุ่งสีไบขนาดสะอาดตา	พระเชษฐาทรงกระเป่าเท้ากระบุง
อนุชาอ่าเอี่ยมผูกเอี่ยมขาด	ลายปักกาดกอสำอางแพรกว้างตุง
รักประคตหนามทุเรียนคาดเคียนพุง	แล้วโพกมุ้งต่างมงกุฎแสนลุดงาม
พระเชษฐาใส่เสื้อกั๊กปักตาปาน	ทรงหมอตาลขฎฐารองทองอร่าม
ต่างองค์เห็นมีคหมกู่สงคราม	งามเหมือนพราหมณ์อยู่ชะโก
	ตลกโวหาร

ค. ในวรรณกรรมแบบฉบับ เมื่อจะกล่าวถึงอาภักภิกิริยาของตัวละคร
กวีจะบรรยายไว้งดงาม ชดช้อย ดังเช่นการรำรำของเหล่าเทพบุตร นางฟ้าในบท
ฉับระบำ ว่า

มาจะกล่าวบทไป	ถึงฝูงเทวาทุกราศี
กรนยามวสันตกนิทัศน์	เป็นที่สนุกสำราญ
.....	.....
ฉับระบำรำรำ	ทอดกรกริดกรายทั้งชายชวา
รำเรียงเคียงซิดเขามา	เลียมลอคสอดควาทุกนาง
แล้วกลับรำรำทำที่	แทรกเปลี่ยนเสียดสีมิให้ห่าง
ยัวเยาเคลลาคลอกนกาง	พลาางแนมแกมกลปนมา
ฉวยดูคุดนางเบื่องชาย	ย้ายไปหยอกนางบางชวา
รันเรื่งบรรเทิงทุกเวลา	ควยฝูงนางฟ้าวิลาารณ
	พระบาทสมเด็จพะพุทชยอดฟ้าวุฬาโลก

ในบทฉับระบำตลก พระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบรรยาย
ทำรำรำของนางฟ้าไว้ว่า

กวีผู้แต่งจึงต้องอาศัยอารมณ์ขันเป็นเครื่องชักจูงใจผู้อ่านให้ติดตาม

อารมณ์ขันที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนจะออกมา
ในรูปของการล้อเลียน บทละครเรื่อง ระเด่นลันไดเป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภท
ล้อเลียนที่เน้นอารมณ์ขันได้ดีมากที่สุด ด้วยการล้อเลียนวรรณกรรมแบบฉบับ อารมณ์ขัน
ที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง ระเด่นลันไดมีอยู่เกือบทุกตอนตั้งแต่การบรรยายรูปลักษณะ อากัปกริยา
และบทบาทของตัวละคร ดังเช่นตอนหนึ่งในเรื่องนี้ระเด่นลันไดอวดกตเวทิตาของตนเองให้
นางประเดะพังว่า

เมื่อนน
เราไม่เกรงกลัวอิทธิฤทธิ์
พีก่ทรงศักดิ์คากลาหาญ
ปลาแห่งที่เอาเข้าเผาไฟ
เมื่อนน
จึงนบนอบขอบตัวทำกลัวบุญ
กระนั้นนี่เมื่อพระเสด็จมา

ลันไต่ยิ้มเยาะหัวเราะรำ
ท้าวประคองจะมาทำไมใคร
แต่ชาวสารเติมกระบุงยังแบกไหว
ประเด็ชวใจเกี้ยวเล่นออกเป็นจูล
นางประเดะเห็นความจะวาม่วน
ไม่รู้เลขพอกุณมีฤทธิ์
หมุหมาย่นย่อไม่รอดติค

.....

.....

พระมหามนตรี (ทรัพย์)

เองดีงหาว่าเป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนอีกเรื่องหนึ่ง
ที่มีอารมณ์ขันอยู่มาก ในเรื่องนี้กวีให้อารมณ์ขันแก่ผู้อ่านด้วยการบรรยายอากัปกริยา
ของตัวละครให้ขัดแย้งกับฐานะ ดังเช่นท้าวอุดมโคตรซึ่งเป็นกษัตริย์ กวรที่จะสุขุม
สง่างาม กลับมีการลุกกลีกลอนอยู่เสมอ เช่น

ฝ่ายพระองค์ทรงชัยไต่สดับ
จนพระบาทหลาดสะกูดเอาเสนี้

ขึ้นเตนหรับรำรำมาหาหนี
โดนเหมอดิลมพั้งพาบเล็อดอามแดง
ตลกโหวหาร

นางสังข์ชะอุดก็เช่นเดียวกัน เป็นธิดากษัตริย์แต่มีกิริยาไม่เหมาะสม
กวีจะบรรยายในหน้าชั้นเสมอเช่น

ฝ่ายนางดวงทัศสังข์ชะอุด
เจ้าแย้มยิ้มอ้อมอุราลิมตาโหลง

นอนตีตุกเล่นส่ายไม้ตายโหง
ลุกขึ้นโคงคอดางสังข์ข้างใน
ตลกโหวहार

ใบยหัจจ์ระตำตลก ผู้อ่านได้รับอารมณ์ขันจากการที่กวีบรรยายพฤติกรรม
ของตัวละครให้ขัดแย้งกันกับฐานะ ก็กล่าวถึงพฤติกรรมของเหล่าเทพบุตร นางฟ้าไป
ในทางไม่สุภาพ เช่น

เมื่อนั้น
รับรองป้องกันประจันบาน
ขุนยักษ์บีบคนลูกคันทะ
จึงถ่วงกตาศักษรายใจฉกรรจ์

จึงพระวารชุนใจหาญ
โผนทะยานเหยียบบ่ากุมภกัศ
วรชุนแทบจะมวายอาสัญ
ต่างต้องปลอญกันในพื้นที่
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทกลอนสั้นบางเรื่อง เน้นอารมณ์ขันด้วยการ
ใช้ภาษาที่ผิดแปลกไปจากสามัญ ซึ่งได้แก่พระมะเหลเถไถและนิราศมะเหลเถไถ
ดังเช่นตอนหนึ่งในเรื่องพระมะเหลเถไถ มีว่า

เมื่อนั้น
สีกิตยยังแทนทองกะโปลา
วันหนึ่งพระจึงมะหลักตึก
แควจะไปเที่ยวชมมะลมเต
ตรีแควพระมะเหลจึงเปปะ
จรรรัตันตัตหลักพลู

พระมะเหลเถไถมะไหลดา
ศุขาปาลากะเปเล
มะเหลเถไถไพรพริกมะรีกเข
มะโลโตโปเปมะลูตู
มะเลโตไกลกละมะหฺรฺจู
ไปสู่ปราสาทหาวโปลา*
กฤษสุวรรณ

* สะกดตามต้นฉบับ

ในโลกนิตินิคำแลงซึ่ง เป็นวรรณกรรมที่ลือเลื่องวรรณกร รมแบบฉบับที่มีลักษณะ เป็นคำสอนคือโลกนิตินิคำโคลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้อารมณ ษ์นิตินิคำทำให้เป็นเรื่องซ้ำชั้นเสีย

มีมิตรจิตอย่าให้	สนิหนัก
อันใจมิตรอย่ารัก	รวมไร
กบมิตรจุงจุก	หลีกหลบ
ขมทรพหฺยจอย่าให้	มากเนอเงินสุญ ๑

เสียถิ่นสละศักดิ์	เสียคง
เสียศักดิ์สู่ทะนง	อวดรู
เสียรูปร่างปลงปลง	ความสัจย์ เสียเนา
เสียสัจย์ยอมเสีย	ชีพไว้ออกเมีย ๑

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ถ้าเราอ่านวรรณกรรมร้อยกรองประเภทลือเลื่องอย่างไม่พิจารณานัก จะมีความเห็นว่ากวีมีจุดประสงค์ที่จะให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านมากกว่าสิ่งอื่นใด ทั้งนี้เพราะในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทลือเลื่องนั้น อารมณษ์เป็นลักษณะที่ปรากฏอย่างเด่นชัดเหนือคุณลักษณะอื่นใดทั้งสิ้น

2. ลีลาการประพันธ์

เนื่องจากกวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทลือเลื่องมีความประสงค์ที่จะให้ผู้อ่านติดตามเรื่องด้วยความเพลิดเพลิน สนุกสนาน กวีจึงคำนึงถึงเสียงสัมผัส เป็นสำคัญ ดังนั้นลักษณะของคำประพันธ์ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทลือเลื่องจึงพยายามอย่างยิ่งที่จะรักษาสัมผัสไว้ทั้งที่มีบังคับในฉันทลักษณ์ และส่วนที่กวีเพิ่มขึ้นเอง เพื่อให้เสียงของคำประพันธ์รื่นหูมากขึ้น จนกระทั่งในบางตอนทำให้อ่านได้รับรสความ น้อยไป และบางครั้งก็ใช้คำฟุ่มเฟือย ตลอดจนคำที่ใช้ไม่มีความหมายตามพจนานุกรม ทั้งนี้เพียงเพื่อให้คำประพันธ์รื่นหูเท่านั้น ดังเช่นในนิราศมะเขล ๓ โลกมีอยู่หลายตอนที่กวี

มุ่งในแง่ของการเล่นสัมพันธ์จนทำให้รหัสความค้อยไป และใช้คำที่ไร้ความหมายตาม
พจนานุกรมเสียเป็นจำนวนมาก คือ

ถึงว่าฉันภรรยาจะปากบิ๊	ที่ประทับคืนนี้มะก็คืน
เหลียวแลห่านภรรยาจะปากบิ๊	บ่โตหันสักตัวกะบัวแป๊ะ
แมมีบางจะไค่กักกะม๊กแมง	มาตมแกงกินอรอยกอยอะแหระ
เมื่อไรนภรรยาจะมายเงะ	กุนเชียงแหละตลาบปากชวาบแทน
	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเรื่องเองถึงหาว่ามีคำประพันธ์หลายตอนที่กำกวมถึงสัมพันธ์มากเกินไป
จนทำให้ต้องใช้คำที่ผิดไปจากระบบภาษา ตลอดจนใช้คำฟุ่มเฟือย ดังเช่น

ข้าเป็นเชื้อเทโววะไค่เค่	ลงเค็มเซโฮจรงเทียววิ้งหา
.....	.....
อยากจะใครไปปะพระสีธา	ผู้เปรมปราปราษณ์เป็รื่องที่เร่องดี
.....	.....
ถ้าแมมองกทรงวัยรีบไปขอ	เห็นทาวหอกงจะยอมให้จอมหญิง
นั่นแหละนวลควรรอยอยู่บูริง	เป็นจอมมิ่งมเหสีเปทะลุ
	ตลกโหวหาร

* พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ภาษาต่างประเทศในบางตอน
เพื่อให้รับสัมผัสได้ เช่น

คนใดสมเสพทวย	จีนโน
อาจจะไค่แทงไป	ลอบเหลน
ใครเสพหรั่งฮัลโหล	โกเลิศ
เล่นบริคจ้อกับเวน	แข่งมาราเร็ง ๆ

แมลงป่องพิษน้อยหยิ่ง
ชูแต่หางตนไซว
เปรียบคือจักรยานโม
บีบแต่เตรแปรนแปร

โยโส
อยู่แล
เตอร์ไซต
บ่ใดเกรงไกร ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลักษณะกำประพันธ์ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน กล่าวได้ว่ากวีมุ่งให้ผู้อ่านเพลิดเพลินเกินกว่าที่จะให้ไตร่ตรองทางด้านสุนทรียะ ลีลาของการประพันธ์จึงไม่เข้าลักษณะของฉันทลักษณ์ที่ต้นกวี ทั้งนี้กวีมิใช่กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนจะไม่มีความสามารถในเชิงกวี หากแต่อาจต้องการที่จะให้สอดคล้องกับจุดหมายในอันที่จะนำวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนเข้าถึงประชาชนให้โดยง่ายการวางรูปแบบของการประพันธ์ให้เหมาะสมกับระดับของผู้อ่าน

3. คำและสำนวนโวหาร

กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนทุกคนต่างมีจุดหมายร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง คือต้องการให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขัน ดังนั้นในด้านคำและสำนวนโวหารที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนจึงออกมาในลักษณะที่จะสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้อ่าน คือ

3.1 การสร้างลักษณะขัดแย้งในคำ (contrast) เป็นการใช้คำที่มี

ที่กิดต่างกันมาวางไว้ด้วยกัน เพื่อทำให้สิ่งที่กวีต้องการจะแสดงเด่นชัด กวีจะกล่าวถึงสิ่งสามัญด้วยถ้อยคำที่มีศักดิ์สูง หรือกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างสูงส่งและแล้วก็หักทาบเป็นเรื่องสามัญในคอนทาย กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนจะใช้ลักษณะขัดแย้งในคำ บรรยายลักษณะของตัวละครและสถานที่ต่าง ๆ ดู ประสงค์เพื่อให้เกิดอารมณ์ขันดังเช่นในเรื่องระเด่นลันได กวีบรรยายถึงตัวเอกของเรื่องว่า

มาจะกล่าวบทไป
เสวยราชย์องค์เดียวเพ็ญรำภา
อยู่ปราสาทเสาศอศยอคควน

ถึงระเด่นลันไดอนาตา
ตามตลาดเสาชิงช้าหนาโบสถ์พราหมณ์
กำแพงแก้วแลวลานควยเรือหวาม

มีทหารหอนเคาเฝ้าเฝ้าโมงยาม	คอยปราบปรามบรรดาจักรที่คิดร้าย
เที่ยวสี่ซอกซوارสารทุกยามเฝ้า	เป็นเสมีขงเคื่องทองของถวาย
ไม่มีใครรังแกทั้งหญิงชาย	ต่างผากกายฝากตัวกับบารมี
พอโศกเหลือเวลาจะสายก็	ขุมขุมคุ้มกันแล้วเข้าที่
บรรทมเหนือเสื่อคำแพนแทนมดี	ภูมิชอบเขาเมาก็สุภา
	พระมกามนตรี (ทรัพย์สิน)

ก็เริ่มตนบรรยายถึงตัวเอกด้วยการใช้คำนำหน้าชื่อว่า "ระเด่น" ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าคงจะเป็นกษัตริย์ แต่แล้วผู้แต่งกลับลงท้ายด้วยคำว่า "อนาถา" แล้วบรรยายถึงตัวเอกว่าเป็นปราสาท ซึ่งผู้อ่านจะต้องจินตนาการว่าโถ่เอา แต่แล้วกลับเป็น "ปราสาทเสียดอกยอดควน" มีกำแพงแก้วงามตามปกติจะดองแข็งแรงแต่กลับกลายเป็นเพียง "เรือพนาม" ต่อมาตนบรรยายถึงว่า สันไตเคียวออกชอทานเคื่องงีพดกเช่นเขา "มรรหม" แทนที่จะเป็นในพระแทน กลับเป็น "เหนือเสื่อคำแพน"

ในเรื่องเองตั้งท้าวคลกโหวหารก็ใช้การสร้างลักษณะขัดแย้งในคำบรรยายสภาพสถานที่เป็นเดียวกัน ดังเช่นตอนที่บรรยายถึงเมืองของท้าวอุคมโคจรว่า

อันกรุงไกรใหญ่ลิบยี่สิบซอก	กำแพงทองบวมชุกสูงว่า
แต่ล้วนแล้วเรือพนามงามนัยนตา	ทวารารอยไ้ใช้ไตดำ
ปรากฏปราสาทโงเงโฮโยโยก	พระนายโบกเพียงยอดจะถอดคว่า
ฝาผนังมุกนจุนประจำ	ท้าวเธอหน้าสนุกสุ่สำราญ
	คลกโหวหาร

ในบทนี้บรรดาคลก ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันคือตอนที่กล่าวถึงพระวรวงศ์ว่า

.....	.....
อยู่ในวิมานบุรี	ภูมิชอบเขาเมาก็สุภา

ใ้หอยากหวานหวานรำคาญออก
เปิดมานเห็นขาวต้งกับหนังปลา

มุ่นหมกเสือกสนเที่ยวก้นหา
เสวยทิพโอชาสำราญใจ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตอนที่กล่าวถึงนางเมขลา มีว่า

อยู่วิมานห้องทองแต่ลำพัง
กินดื่มทุกเวลาราดกรี

ที่แถวหิมริมวังข้างโรงสี่
ที่เรือนมีแต่ตัวไม่กลัวใคร
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คุณสุวรรณเป็นกวีอีกผู้หนึ่งที่นิยมสร้างลักษณะขัดแย้งในคำ โดยโอ้อำนาจที่มี
ความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ดังที่ปรากฏในอุกฤษฏ์เรื่องคือ

โอว่าพระทูลกระหม่อมแก้ว
มิไ้กล่สง่สนทนาพาที
วาระเวียงรัฐสังอากาศ
หัตถ์รังษังรัฐสังไวยรา
เหมรราชยังรัฐสังซึ่งคูหา
แยกฝั่มยังรัฐสังมฤติน

หนีเมื่อยไปแถวพระโสมสรี
สกุณียังรัฐสังมมนา
สิงหราชยังรัฐสังมหิงสา
นาคายังรัฐสังสุบรรณิน
แกมว่าลายังรัฐสังซึ่งพรสิณท์
พระกุมันทรดาวฤดาไม้อาลักถลา
คุณสุวรรณ

กวีสร้างลักษณะขัดแย้ง โดยนำคู่ที่ เป็นศัตรูมาตั้งต่อกัน คือ

สิงหราช	คู่กับ	มหิงสา
หัตถ์รัง	คู่กับ	ไวยรา
สุบรรณ	คู่กับ	นาคา
พยัคฆ	คู่กับ	มฤติน

บางคู่ก็ให้ลากันที่อยู่ตรงข้ามกัน คือ

นกบินในอากาศแต่ให้ลาแม่น้ำ "สกุณียังรัฐสังมมนา"

จระเข้อยู่ในน้ำแต่ใลลาอากาศ "จระเข้ยังรูส่งอากาศ"
 ปลาอยู่ในน้ำแต่ใลลาบ้า "แต่มัจจายังรูส่งซิ่งไหริสณท"

3.2 การแสรงยกยอ (irony) คือการรยกยองสรรเสริฐแตมิซึ่
 ใควยใจใจริง จุคประสงคเทอจะแสดงความรูสึกตรงขาม ซึง เในทรูกันระหวางกวีกับ
 ใหูอาน พระมหามนตรี (ทรัพย) เในกวีที่ใซึงใการแสรงยกยอมากในระเคนลึนไควa
 เชนเมอกสวากึงระเคนลึนไควa

ใทีวลีชือขอขาวสารทุกบานชวง เในเสบียงเใยงทองของฉวาย
 ใมีใใทรชิงชังทง ใหีงชาย ใควงฝากใควยใควกัวกัวบารมี
 ใพระมหามนตรี (ทรัพย)

ใคอนระเคนลึนไควใอวาดตักตากับนางประแดะ กวีกไใการแสรงยกยอ
 เใหใหูอานใกเิกความรูสึกตรงขามกับใทบรรายใควใ

ใกีทรงตักตากลาหาญ ใควาสารใเทมกิระบงยังแบกใหว
 ใปลาแงใใเาใเาใเาใไฟ ใควใใยวใจใกเิยวใเนใอกใเในจุม
 ใพระมหามนตรี (ทรัพย)

ในบทวใระบำตลก ใหะบาทสมเจใงใหะจุลจอมใกเลาใจาใอยุใหวใทรงใซึ
 ใการแสรงยกยอ ใคงใเน

.....
 ใสใเใคเอนกึงกอใคอกรนใครง ใควใใยวใจใกเิยวใเนใอกใเในจุม
 ใแตซนใหมากุใเใยงใรองใเง
 ใกนตายใเองใกุใใใมใใใมใใใความ
 ใพระบาทสมเจใงใหะจุลจอมใกเลาใจาใอยุใหว

ในใระเงใใคงใหว ใคลกใวารแสรงยกยอความใใใมใใใมใใใความใใใมใใใความใใใมใใใความ
 ใวา

.....
 และคำปลิวลิบไม่พริบตา
 ขามหัวตอกอแหวมุและหมู่เปราะ
 วยเร็วเหลือฝันแปรเล้าไม้หัน
 ช่างเหาะสูงสูตวริงขึง เวหน
 แต่ชนช่างแลไปเท่าไวยรา

เหาะข้ามหญ้าแพรกไปในป่า
 หงสามราบุกพงเขาคงตัน
 ไปออกเสาะดูย้งกับกั้งหัน
 ลวนแต่พันธุ์หมู่ไม้ในนา
 แลดูคนผักเบี่ยลงเรียหญ้า
 คูตัวหมาเท่าสุนัขประจักษ์จริง
 ตลกโหวน

3.3 การเลือกสรรใช้คำ

ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของวรรณกรรมร้อยกรองประเภท
 ล้อเลียนคือมีสำริดตรงข้ามกับวรรณกรรมแบบฉบับ "คำ" ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่ง
 ของสำริด จึงมีลักษณะสอดคล้องไปกับสำริดด้วย ดังนั้นลักษณะของการใช้คำใน
 วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนจึงแตกต่างไปจากวรรณกรรมอื่น ๆ อย่างชัดเจน
 คือ

3.3.1 ใช้คำง่าย ในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน

ผู้อ่านจะไม่ใคร่พบศัพท์สูง ๆ ดั่งที่มีปรากฏอยู่ในวรรณกรรมอื่น ๆ ทั่วไป ผู้แต่งวรรณกรรม
 ล้อเลียนมีความประสงค์ที่จะเผยแพร่ความคิดใหม่ ๆ ของตน จึงต้องการอย่างยิ่งที่จะ
 ให้วรรณกรรมเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง กลวิธีประการหนึ่งที่ใช้คือการใช้ภาษาที่
 เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้อ่านจะได้ติดตามความคิดของกวีที่แฝงอยู่ในสำริดได้อย่างถูกต้อง
 กวีจึงใช้คำสามัญ เพื่อต้องการจะแทรกความคิดใหม่ ๆ ที่แปลกไปจากวรรณกรรม
 แบบฉบับ ดังเช่นบทไหว้ครูในเรื่องเองตั้งหัว ซึ่งกวีมีจุดประสงค์ที่จะล้อเลียนวรรณกรรม
 เก่า พร้อมกันนั้นก็ต้องการจะโน้มน้าวจิตใจของผู้อ่านให้คลายความยึดถือในธรรมเนียม
 นิยมลงบ้าง คือ

จะไหว้ครูผู้คร่ำคร่ำตามทำนอง

ประณมที่ตัจฉางกลางชมอง
 ที่เที่ยวท่องอยู่ทุกถิ่นจนกินเกลือ

ข้าจะไหว้ครูค่านับสี่แปด
อีกทงคุณครูคนทีสม เรือ

ทีเป็นเกลอกันกับผัวอดีตเหลือ
ลวนชาติเชื้อชายชั้ดจนกั้ดกะลา

.....

.....

ตลกโหวน

ในวรรณกรรมอื่น ๆ การไหว้ครูถือเป็นเรื่องสำคัญที่กวีจะต้องเลือกสรรใช้คำเป็นพิเศษ ครูที่ไหว้ก็โตแก่ เพี้ยดา ครูอาจารย์ ตลอดจนการยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ คำที่ใช้จึงมักจะเป็นคำที่มีศักดิ์สูงเพื่อให้อสอดคล้องกับสารัตถะ แต่ในเรื่องเองถึงหาว่ากลับมีสารัตถะตรงข้ามกับวรรณกรรมอื่น ๆ ลักษณะการใช้คำจึงเป็นไปตามสารัตถะคือเป็นคำสามัญที่ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

แม้กระทั่งการเสียดสี กวีก็หาใช้คำง่าย ๆ ที่อ่านแล้วเข้าใจความคิดของกวีได้ทันที ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไว้ในโลกนิติ จำแลง คือ

เป็นคนควรที่รู้
สองประการนิยม
หนึ่งเจกหนึ่งฝรั่งดม
สองสิ่งทีท่านให้

สมาคม
กล่าวไว
ไปนะ
เร่งรู้สมาคม ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในการบรรยายทำรำของเหล่าเทพบุตร นางฟ้า ในบทจักรีระบำตลก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำง่าย ๆ ที่เข้าใจได้ทันทีคือ

เมื่อนน
บางรำเรียงเคียงกลอรอร่า
เทพบุตรรำทามาพระรล
นางฟ้าเป็นที่กั้ใจ
แลว่าท่าแปรตสิ่งเมื่อพระโปรด

ฝ่ายฝูงแหวฤทธิ์ทุกทีตา
กนกางขวางหนานางไว
ท่าพยต์กอกลกอกกั้ไมไหว
กระโดดไ้แลช้หลังนั้งสำราญ
งามระโอดท่าทำน่าสงสาร

คัจฉริตตะคนเฒ่าประมาณ

เงาะละครก่อน เกล่สำราญใจ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.3.2 ไซคำหยาบ กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน
ต้องการให้อ่านใคร่باحสาธสเป็นอันดับแรก การเล่าเรื่องหยาบโสนเป็นวิธีหนึ่งที่จะ
ทำให้เป็นที่สนุกสนานกันได้ ดังนั้นในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนจึงปรากฏ
คำไม่สุภาพอยู่มาก ในตอนที่เป็นเรื่องสกปรก สัปดน ดังเช่น ในเรื่องเองตั้งหัว
ตอนที่กล่าวถึงนางสังข์ชะอุ้อออกชมสาวว่า

นางโถมยงหลงเก็บดอกมะกรูด

มาเซ่คุดแล้วส่งให้สาวสรร

.....

.....

ตลกโหวด

อีกตอนหนึ่งก็กล่าวถึงความฝันของพระเองตั้งหัวว่า

ในฝันนวก่าสรคจนคตแตก

สุดจะแหกออกทางไหนไม่เห็นท่า

.....

.....

ตลกโหวด

ในขบวนระบำตลก ก็มีอยู่หลายตอนดังเช่น

บัคนน

ฝ่ายผู้เฒ่าวันพรสี่ทงหลาย

ต่างคนนบนอบยกกาย

กลัวนายจะถึบรับเพทูล*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในขบวนระบำตลก ตอนที่รามสูรเข้าเฝ้าพระวิษณุกรรม เรื่องที่ไป
ก่อเหตุในหมู่เทพบุตร นางฟ้า เกรงกลัวจะถูกลงโทษจึงภาวนาให้สิ่งต่าง ๆ ช่วย

* สะกดตามต้นฉบับ

คุณกระป๋องปุ๊กข้างสุกเกลือ

คุณจิวักสาวกเบือเหนื่อเกษ*

.....

.....

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

สภาพสังคมที่ถูกหล่อเลี้ยงในวาระการรณรงค์รณรงค์ประเภทล่อเลี้ยง

ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับวรรณกรรม

"กวีหรือศิลปินผู้สร้างสรรค์ (creative artist)... เป็นผู้สร้างศิลปะขึ้นมาจากอำนาจนึก เป็นอารมณ์สะเทือนใจ โดยอาศัยสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็น "เครื่องบันทึกจิตใจ"¹ สิ่งบันทึกจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมของกวีได้แก่ สิ่งแวดล้อมรอบตัว อันได้แก่ บุคคล สิ่งต่าง ๆ ในสังคม เหตุการณ์และความเป็นไปในสังคม ดังนั้นเราจะแยกวรรณกรรมและสังคมออกจากกันไม่ได้เลย

ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและวรรณกรรมนั้น เป็นไปในด้านที่สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความคิด ทั้งนี้เพราะกวีเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จึงยากแก่การที่จะหลีกเลี่ยงไม่รับรู้ต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวกวีก็คือข้อมูลที่จะนำไปใช้ในวาระการรณรงค์ของตน

ความเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมในแต่ละยุค แต่ละสมัย เป็นสิ่งยืนยันให้เห็นว่า สังคมและวรรณกรรมย่อมต้องดำเนินคู่กันไปเสมอ สำหรับวรรณกรรมไทยจะปรากฏให้เห็นได้อย่างเด่นชัดถึงความแตกต่างกันในด้านเนื้อหาและรูปแบบในแต่ละยุคแต่ละสมัย นั่นคือในสมัยที่ไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วรรณกรรมของเราส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ต่อมาเมื่อลักษณะของสังคมไทยเปลี่ยนไป เนื้อหาตลอดจนรูปแบบของวรรณกรรมก็เปลี่ยนตามไปด้วย จึงเห็นได้ว่าวรรณกรรมและสังคมย่อมสอดคล้องกัน โดยที่สังคมมีส่วนกระตุ้นให้วรรณกรรมเดินไปตามทิศทางของสังคม

¹ พระยาอนุมานราชธน การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์ หน้า 32

* สะกดตามต้นฉบับ

สภาสังคมไทยที่ถูกหล่อเลี้ยง

ในการแต่งวรรณกรรม กวีย่อมผูกเรื่องขึ้นจากประสบการณ์ในสังคมที่แวดล้อมตนอยู่ "กวีมิใช่เป็นแต่กวีหากแต่เป็นคนที่เกิดในยุคที่ดยุคหนึ่งซึ่งมีสิ่งแวดล้อมมีสถานการณ์เมืองและเศรษฐกิจแตกต่างกับสมัยอื่น ๆ กวีเกิดสมัยใดจะรอดพ้นจากอิทธิพลแห่งสิ่งแวดล้อมหาได้ไม่ ถึงแม้จะพยายามหลีกเลี่ยงเพียงใด ความคิดเห็นความรู้ลึกลับที่อยู่เป็นส่วนรวมกับคนร่วมสมัย ก็ไม่วายที่จะแพร่งพรายออกมา"¹

สังคมไทยในสมัยที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ความคิดของคนในสังคมมีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีข้อขัดแย้งซึ่งกันและกัน ซึ่งทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากระบอบการปกครองและความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างช้า ๆ เมื่อลักษณะสังคมเป็นเช่นนี้วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในยุคนี้จึงไม่มีปัญหาสังคมปรากฏอยู่ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเริ่มเห็นได้ชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ไทยเริ่มเปิดประตูติดต่อกับชาวต่างชาติ ผู้คนเริ่มมีการศึกษามากขึ้น ดังนั้นจึงเริ่มมีความขัดแย้งทางความคิดเกิดขึ้น ซึ่งเป็นจุดให้เริ่มมีปัญหาทางสังคม วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในยุคนี้จึงเริ่มมีการบันทึกสภาพสังคมไว้

วรรณกรรมรอบรองประเภทล้อเลียนในสมัยรัตนโกสินทร์ที่สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรม จึงเริ่มมีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา ลักษณะการบันทึกสภาพสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมรอบรองประเภทล้อเลียนจะออกมาในรูปของการล้อเลียน เสียดสีสภาพสังคม ซึ่งในทัศนะของกวีผู้แต่งวรรณกรรมล้อเลียนของเห็นว่าจะไม่ถึงงามอันใดแก่

1. ความเสียดสีในค่านิยมของชนในสังคม

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงแม้ว่าจะมีการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่พระองค์ทรงให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับในระบอบความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมของชาวตะวันตกได้เผยแพร่

เข้ามา และคนในไพร่หนุ่มสาวก็ยอมรับความพอใจ ซึ่งวัฒนธรรมของชาวตะวันตกนั้น
ขัดกันอย่างยิ่งกับวัฒนธรรมไทย จึงเป็นเหตุให้เกิดความสับสน วุ่นวายในสังคมไทย ใน
สายตาของผู้ใหญ่ในเวลาเนืองมองเห็นการกระทำของคนหนุ่มสาวว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ
ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของเรา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นเรื่องของความเป็นวอของ
คนในสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงลือเลือนไว้ในโลกนี้ที่จำแลงว่า

มีลูกไม่รับเลี้ยง
เมียแต่งงานเห่ฤกาล
สองเสฟสุรามาน
สิ่งเป็นลักษณะ

หลักฐาน
หลักฐาน
ลักเล็น เบียด
เช่นโกตามสมัย ฯ

หญิงที่หัวหยาร่าง
ขาดถูกขบสามหน
ลูกศิษย์รักครูคน
สมัยใหม่ให้เขา

สามคน
จากเจ้า
สามแฉง
เสฟสองสมาคม ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความเสื่อมของศีลธรรมลูกหลานเขาไปถึงในหมู่นักบวช ทั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลือเลือนไว้ในวงศเทวราชว่า

ตรงหนงพระอาจารย์ไปขุดมัน
สมนึกพระมนักใจ
วันนร่าลิกนิกชนใด
จึงตงผู้บเขารุ่สมอักดิ์

พบแร่สำคัญเป็นเหล็กไหล
เก็บเอามาไว้ในกุฎ
จะใคร่โลกลองให้ทองที่
ขลุกขลุ่มอยู่ที่หลังศาลา*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

* สะกดตามต้นฉบับ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเสียดีถีภษุที่อ่าพัยต่าสนา เป็นที่หากินใทางสร้าง เครื่องกลางขงรล้งอวกจำหน่าบ

๙. ความเป็นอยู่ของคนในสังคม ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะของสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก ผู้คนมีความเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือย ดังที่พระองค์ทรงเสียดีถีไว้ในโลกนิถิจำแลงว่า

มีเรือนครชี่หา	ลำนอ
เฝอนหกคนเพิงหอ	จะเลียง
เมียนอยเจ็ดคนกลอ	เตลาเลน ส่นุกแย
เสื่อแบคผาเกาเหยียง	อย่างโกสมสมัย ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมของคนกรุงเทพฯ มีความฟุ่มเฟือยกว่าชาวชนบทมาก ดังที่พระองค์ทรงเปรียบเทียบว่าเป็นอยู่ของคนกรุงเทพฯ กับชาวชนบทไว้ในนิราศมะเขลเถิดว่า

เปรียบกับชาวกรุงเทพฯ เมมมด	เห็นว่าชาวชนบ เมมมดตา
รู้จักเล่นอย่างนักเลงกะเมงทา	ชอบกีร่ากะมีตีไม่มีกีย
อันชาวกรุงมุ่งแต่คะนีกัก	เที่ยวตัก ๆ ส่ามะเลมะเหลไถ
บางดูแต่ภาพยนตร์มะลนใจ	แล้วเลยไปร่าช่วงส้มลงเซง
กินข้าวกลมพลงมองมะลองเจ	มลกชกนกะเนเถลไถ
พูดกะเกาะเกาะแะตะและไต	ชวนกันไปโถมเขี้ยวมะเงี้ยวบ
มิฉะนั้นชวนกันตะเหลเบ้	คิมสุเร มันเมามะเหงาหงุบ
อีกลอบลักเล่นพนันกะมันมุบ	ยามถูกจับบนอุบกะมุบมว่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

3. ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมไทย

ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้วัฒนธรรมของไทยเปลี่ยนไปในสมัยของ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัฒนธรรมของชาวตะวันตกได้หลั่งไหล
เข้ามาในสังคมไทยอย่างเต็มที่ คนไทยในยุคนี้มักพอใจที่รับมาปฏิบัติแทนวัฒนธรรม
ของไทย ดังเช่นการทักทายกันที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าว
ไว้ในเรื่องวงศ์เทวราชว่า

เมื่อนน
นอมพระองคฺลทงรับคานับ
.....

สองภษัตรียร้มีศรีสลบ
ทรงจับหัตถ์ทวทุกทวนาย
.....

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

* การที่คนในสังคมหันไปนิยมชมชอบวัฒนธรรมและความคิดของชาวตะวันตก
ก็เป็นเหตุให้วัฒนธรรมของไทยบางอย่างเสื่อมไป ดังเช่นเรื่องการเคารพในวีรบุรุษ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียดสีคนไทยที่อ้างตนว่าเป็นผู้มีการศึกษา
ว่าการเคารพในวีรบุรุษเป็นเรื่องล้าสมัย

คนโคเอมโชกอย
เห็นแก่เดาพญา
ถือคนชาติศึกษา
เรียกว่าใช้ไม่ได้

เจรจา
ถอนไหว
อย่างแบบใหม่เซ
ครึบ่าเป็นเปิง ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากนี้แล้วในเรื่องของการเอื้อเฟื้อเกื้อหนุนตามลักษณะของคนไทย
ก็หมดไปด้วย กลับเป็นการเห็นแก่ตัว เอาใจเอาเปรียบกันคือ

เมื่อยท่านพิศพางเพียง
ทรัพย์สินทวนควรปรารภณา
รักคนอันจงอย่า
ารองตั้งนี้ว่าโก

สุคา สวรรคแฮ
ชักโย
ให้เท่า ตนเลย
แก่งแทสมสมัย ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สภาพสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทโคลงเลียนนั้น เป็น
 เพียงส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งตามทัศนะของกวีผู้แต่งวรรณกรรมโคลงเลียนเห็นว่า เป็นเรื่อง
 ไม่ถึงงามที่ควรจะแก้ไข จึงได้นำมาลอกเลียนไว้

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนเกิดขึ้นจากกวีเพื่อ นายชวงกวี ในความชำชากจำเเจของวรรณกรรมไทยที่ดำเนินเป็นแบบแผนแต่ชวกับมาตลอด ทั้ง ในด้านรูปแบบและเนื้อหา กวีผู้แต่งวรรณกรรมล่อเลียนจึงได้เปลี่ยนแปลงลักษณะของ วรรณกรรมเสียใหม่ให้ออกมาในรูปของการล้อเลียน พระบาทสมเด็จพระ (ทรพี) เป็น กวีที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียน ต่อจากนั้นก็ีวรรณกรรม ร้อยกรองประเภทล่อเลียนเกิดตามมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งหลังรัชสมัยของพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงขาดหายไป เนื่องจากความนิยมในวรรณกรรม ร้อยกรองชบเขาลง ผู้คนหันไปสนใจวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วมากขึ้น

กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนมีจุดมุ่งหมายในการแต่งเรื่อง

1. เพื่อแก้ไขความคับข้องใจ (frustation) ของผู้แต่งเองในเรื่อง ของความปรารถนาทางเพศและเรื่องของจิตกังวล
2. เพื่อความสนุกสนาน บันเทิงใจ
3. เพื่อสร้างสรรค์แนวทางใหม่แห่งวรรณกรรม
4. เพื่อบันทึกเหตุการณ์และสภาพสังคมในเวลานั้น

กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนได้ใช้วิธีเสนอแนวความคิดของ ตนเองต่อผู้อ่าน ด้วยการล้อเลียนวรรณกรรมแบบฉบับและเสียดสีบุคคลตลอดจนสภาพสังคม เนื่องจากวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล่อเลียนมีลักษณะแตกต่างไปจากธรรมเนียมนิยม แห่งวรรณกรรมทั่วไป กวีจึงต้องอาศัยกลวิธีในการดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านสนุกสนาน เพลิดเพลิน เพื่อให้ผู้อ่านจะได้ติดตามเรื่องโดยตลอดด้วยกลวิธีต่าง ๆ ก็ือ

1. ดำเนินเรื่องให้ซับซ้อน
2. ดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเพลิดเพลินด้วยเสียง
3. เชียนแบบรีวิว

กวีผู้แต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนได้ใช้อารมณ์ขันเป็นส่วนนำความคิดที่แฝงไว้ในเนื้อหาไปสู่ผู้อ่าน ตั้งมั่นในวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนจึงปรากฏลักษณะของอารมณ์ขันอย่างเด่นชัด

ในคำแถลงสภาพสังคม กวีได้สะท้อนออกมาในรูปของการล้อเลียน เสียดสี ความเสื่อมโทรมทางค่านิยมและวัฒนธรรมของบุคคล อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม

อภิปรายผล

วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนมิได้ให้แต่เพียงความบันเทิงแก่ผู้อ่านเท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและแนวทางใหม่ ๆ สำหรับวรรณกรรมไทย ตลอดจนชี้ข้อบกพร่องของสังคมที่ควรจะได้แก้ไข ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการที่ไคลคล เพราะวรรณกรรมประเภทนี้ได้มีโอกาสเข้าถึงประชาชนและได้รับความนิยมจากผู้อ่าน จึงเห็นได้ว่าวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนมีประโยชน์ทั้งในด้านวรรณกรรมในแง่ของการที่ได้ช่วยให้เกิดแนวทางใหม่แห่งวรรณกรรมขึ้น และในเวลาเดียวกันก็ยังได้ช่วยเสนอปัญหาของสังคม เพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นด้วย

ขอเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน จึงใคร่จะเสนอแนะว่าน่าจะได้มีการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียน เพื่อจะได้นำมาศึกษาว่าความคิดและข้อเสนอแนะของกวีที่แฝงไว้ในเนื้อหาของวรรณกรรมนั้นบรรลุผลเพียงใด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กระแสร มัลลยาภรณ์ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน มหามกุฏราชวิทยาลัย 2512,
206 หน้า

_____ วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น โรงเรียนสตรีเนติศึกษาแผนกการพิมพ์
2516, 463 หน้า

กิ่งแก้ว อัครดากร วรรณกรรมจากบ้านใน หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู
2513, 444 หน้า

กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณกรรมไทย โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น 2516, 207 หน้า
จิตร ภูมิศักดิ์ บทวิเคราะห์วรรณกรรมยุคศักดินา โดย ทวีภกร (นามแฝง)

ชมรมหนังสือแสงตะวัน 2518, 249 หน้า

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ กลอนไกรรสีห์มหาราช กับตามเสด็จ
ไทรโยค โรงพิมพ์จันทร์หว่า 2511, 306 หน้า

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ภาคที่ 22 รัชกาลที่ 5 ในงานกรฐินพระราชทาน ณ วัดป่าโมก อ.ป่าโมก จ.อ่างทอง
7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 โรงพิมพ์คุรุสภา 2513, 158 หน้า

_____ บทละครเรื่องวงศ์เทวราช โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ 2469, 440 หน้า

_____ พระราชชินพนธบทวิพระบาทลกล โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ 2478, 11 หน้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ชุมนุมวิชาการนิสิตอักษรศาสตร์ ถ้ำสตรและศิลปะแห่งวัชระ
โรงพิมพ์พิมพ์แสง 2515, 210 หน้า

เจตนา นาควิริยะ ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี โครงการตำราและคำสอน
มหาวิทยาลัยศิลปากร 2520, 67 หน้า

ช้อยอนันต์ สมุทรวณิช และ สุวดี เจริญพงศ์ การเมือง - การปกครองไทยสมัยใหม่ :
รวมงานวิจัยทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอรรถศาสตร์
2522, 661 หน้า

- ชิต บุรทัต วรรณกรรมของกวีเอก ชิต บุรทัต โอเดียนสโตร์ 2494, 147 หน้า
 คอลฟี่ ชาร์ฟ ลูควิก ฟอน วูลฟ์แกง อีแรง แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
 ประพันธ์สำส่น 2518, 63 หน้า
- * เดชาดิศร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา โสภนโลกนิติ พิมพ์เป็น
 อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายสุฉิน บัวแก้ว เมื่อ 22 เมษายน พ.ศ. 2514
 โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา 2514, 88 หน้า
- ๔ หลกโวหาร (นามแฝง) นิทานตลกกลอนเรื่องเงงตั้งหวา เกษมบรรณกิจ 2511,
 331 หน้า
- ๕ ชุมแสง, ม.ล. วรรณกรรมนิเวศเชิงจิตวิทยา ไทยวัฒนาพานิช 2516, 163 หน้า
 แกมสุข นุ่มนนท์ พินอติศ กวงเกียรติการพิมพ์ 2522, 216 หน้า
 เทือก กุสุมา ณ อยุธยา "วรรณกรรมไทยอย่างไรที่เรียกว่าแม่โรดี" วิทยาสาร
 24 : 30 - 32 กันยายน 2516
- "บัญชีร" (นามแฝง) "หนังสือดวงห้ามสัมผัสขลุ่ย" ชาวกรุง 10 : 42 - 46
 พฤษภาคม 2504
- บุญเหลือ เทพยสุพรรณ, ม.ล. วิเคราะห์สวรรณคดีไทย ไทยวัฒนาพานิช 2517,
 226 หน้า
- ปรมาณูชิตชีโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ ลิลิตตะเลงพ่าย โรงพิมพ์ไท
 2458, 151 หน้า
- ประยูทธ สีทธิพันธ์ พระมหาธีรราชเจ้า สยามการพิมพ์ 2515, 509 หน้า
 พวงรอย กล่อมเอี้ยง พระบรมราโชบายเกี่ยวกับชาวจีนในพระราชอาณาเขต
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปริญญาพันธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2516, 352 หน้า
- ๖ พัฒนพงศ์ภักดี, หลวง บทละครเรื่องวงศ์เทวราช โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ 2469,
 295 หน้า
- พิทยาลงกรณ์, พระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่น สามกรุง ศลิ่งวิทยา 2511, 455 หน้า

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ บทละครชุดเบ็ดเตล็ดในเรื่องรามเกียรติ์

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 2466, 92 หน้า

บทละครเรื่องอุณรุท โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม 2515, 592 หน้า

รามเกียรติ์ ศิลปาบรรณาการ 2510, 1572 หน้า

พุทธเจ้าโศภนภาสัย, พระบาทสมเด็จพระ บทละครนอกรวม 6 เรื่อง ศิลปาบรรณาการ

2513, 711 หน้า

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ และบ่อเกิดรามเกียรติ์ ศิลปาบรรณาการ 2512,

1023 หน้า

บทละครเรื่องอโณเภา โรงพิมพ์รุ่งโรจน์ 2514, 1207 หน้า

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ โลกนิติจำแลง พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน

พระราชทานเพลิงศพ มหาเสวกโท พระยาสุจริตธำรง (อู๊ด สุจริตกุล)

28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2507 โรงพิมพ์รุ่งโรจน์ 2507, 193 หน้า

นิราศมะเหลเถไถ โรงพิมพ์สุรสภา 2518, 78 หน้า

มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา จิตวิทยาทั่วไป 2514,

233 หน้า

ยุพิน ธชาตรี วิเคราะห์วรรณกรรมอุทิศสุวรรณ์ ปริชญานีพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2517, 75 หน้า

รัฐจวน อินทรกำแหง วรรณกรรมวิจารณ์ตอนที่ 2 โรงพิมพ์พิมพ์ 2518, 175 หน้า

คำของ วิมุทกมล "วรรณคดีประเภทควงเวียน" วัฒนธรรมไทย 4 : 18 - 21

มิถุนายน 2514

วิจิตรวาทการ, หลวง รวมปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการ องค์การคาคูรสุภา

2504, 278 หน้า

วิทย์ ถิระศรียานนท์ "วิจารณ์ระเด่นลันได" วารสารรามคำแหง 4 : 30 - 35

กรกฎาคม 2520

ทีลปากร, กรม ประชุมโคลงโลกนิติ ฉบับหลวงมรดกแห่งชาติ ทีลปบบรรณาคาร
2504, 516 หน้า

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน โรงพิมพ์เจริญธรรม 2510, 890 หน้า
ฉิลิพิพระลอ บรรณาคาร 2514, 170 หน้า

สมปอง พิริยะกวี โคลงและสัฟไพเราะ วิทยานิพนธ์นำเสนอเพื่อพิจารณาการ
กำรงคำบทเพลงรื่องสาส์นรจารย์วิชาภาษาและวรรณคดีไทย ในวิทยาลัยวิชาการศึกษา
2513, 112 หน้า

สมันธ เลยะนัธ วรรณกรรมรัตนโกสินทร์ตอนต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518,
231 หน้า

สีชธา ศินาภูวคัล รอยกรอง มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2516, 213 หน้า

สุนทรภู์ พระอภัยมณี บรรณาคาร 2513, 1300 หน้า

สุพิตรา สุภาภ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2518, 182 หน้า

สุวรรณ, ฤทธิ บทละครเรื่องพระมเหสีเหล็กเถา อรุณทรอยเรื่อง กลอนเพลงยาว
เรื่องหม่อมแป๊ะสุวรรณดี กลอนเพลงยาวเรื่องพระอาการป่วยของกรมหมื่น
อัปสรสุดาเทพ และบทละครเรื่องระเด่นลิ้นไค โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา 2511,
240 หน้า

Encyclopedia Britannica. V.17, U.S.A., Encyclopedia Britannica,
Inc., 1970. 1223 p.

M., H., Paul. Literary Ethics. New York, Kennikat Press, Inc.,
1968, 358 p.

Preminger, Alex. Encyclopedia of Poetry and Poetics. New Jersey,
Princeton University Press, 1965. 906 p.

Shaw, Harry. Dictionary of Literary Terms. New York, 1972.
402 p.

Shiply, T. Joseph. Dictionary of World Literary Terms. Boston,

The Writer Inc., 1970. 466 p.

The Encyclopedia Americana. V.14, U.S.A., 1975. 962 p.

The World Book Encyclopedia. V.15, U.S.A., Field Enterprises

Educational Corporation, 1964. 813 p.

Threll, William Flint and Addison Hibbard. A Handbook to Literature.

U.S.A., The Odyssey Press, 1967. 518 p.

Webster's Third New International Dictionary. U.S.A., n.d. 2129 p.